DE IVDICE REGVLARIVM TRACTATVS

IN QVO SVMMARIA PRAXIS Criminalis Regularibus applicata continetur.

MODVS QVOQVE PROCESSVM FORMANDI quacumq; procedendi via cum suis formulis.

OPVS IVDICIBVS, AC IN FORO CRIMINALI versantibus omnibus vtilissimum.

Authore

D. FRANCISCO GHISILERI

BONONIENSI CANONICO REGVLARI S. SALVATORIS

CVM SVMMARIIS, QVADRVPLICIQVE Indice Capitum, Authorum, Locorum S. Scripturæ, ac Rerum memorabilium.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,

Sumptibus Petri Henningij, sub signo Cuniculi, Anno M. DC. XXIII.

AD.m R.do AC NOBILI DOMINO,

D. IOANNI A BEECK,

LAVDABILIS ORDINIS D. ANTONII AC FAMILIAE EIVSDEM APVD Vbios Superiori, ſeu PRAECEPTORI Generali, Domino ſuo ac patrono obſeruando.

PETRVS HENNINGIVS APVD COLONIENSES Vbios Bibliopola felicia precatur.

COGITANTI mihi diu multumq; Ad.m R.de ac Nob. Domine ſub cuius potiſſimum patrocinio ac nomine hunc præſentem Libellum in lucem ederem, præſertim cum hoc paſſim in more poſitum ſit, vt ij, qui de aliqua re ſpeciales libros recudendos ſumpſére, eoſdem Virorum Clariſſimorum nominibus denuo inſcribant: In mentem venit Adm. R. & Nob. D. T. quæ in me contulit multa magna non ſolum beneuolentiæ, ſed ſummæ humanitatis indicia; quibus ſanè etſi pro fortunæ meæ modulo reſpondere nequeã, ad declarandam tamen gratæ mentis ſignificatione͂, necnon animi in refere͂da gratia promptitudinem, libellum hunc à me nunc primum in Germania Correctius impreſſum, & Characterum diuerſitate exornatum, Adm. R. & N. D. T. offerendum putaui, rem mo-

menti exigui, ſi donum ſpectes, ſed donantis animum inſpicias oportet, memor iſtius: IN MAGNIS ET VOLVISSE SAT EST. non ingratam interim multis, *exiguus licèt iſte liber*, ſpero, rerum Variarum Cognitionem ſuppeditabit, Vnde tibi eò libentiùs illum ipſum offero, vt qui multiplici variaq; variorum authorum, ac librorum lectione, Variam multiiugamque rerum cognitionem ac ſcientiam tibi comparáſti, cum à Zoilis & obtrectatoribus tantò melius & fœlicius defendere poſſis. Quid mirum, ſi id de te mihi polliceri auſim? quippe qui olim nominis tui honórem & Prælaturæ tuæ auctoritatem contra obuios quoſque conatus non minus laudabiliter & gloriosè, quam dextre ac feliciter aſſeruiſti. Quapropter vehementer & obnixè rogo, vt iſta tua erga me humanitas, qua me ſibi obſtrinxit beneuolentia, illam meam libelli Dedicationem hilari vultu accipiat, meumq; gratū ac memorē animum approbet, memoriā mei non abijciat. Quod mearū partium erit, DEVM ter Opt. Max. ex intimis animi receſſibus inuocabo, vt Adm. R. & N.D. T. totamq; S. ANTONII ſanctā familiam diu ſaluā, incolumem, ac florentem tueri ac conſeruare velit. Coloniç Agrippinæ ex officina noſtra Anno Redempti Orbis 1623. in Vigilia S. Laurentij Martyris.

AVTHOR LECTORI SALVTEM.

CRIMINALEM praxim vniuersam (optime lector) vt Regularium iudicem pro iustitia sibi subiectis rectè administranda instituerem, sub titulo DE IVDICE REGVLARIVM comprehendere mihi collibuit. Qua in re peragenda cordi præsertim fuit cum breuitate clàritas, certaq; doctrina. Ideo communiores, rationique magis consonas opiniones, reliquis prætermissis, sequutus tantummodo sum. Et ne aut legentibus tædio essem, aut *foliũ* (vt aiunt) *citationibus implerem*; licet omnia ferè auctoritatibus sim probare conatus; Doctores pauciores pro vnoquoq; dicto fulciendo adducere placuit: eos attamen, ex quibus plures citationes hàberi à quoppiam hoc desiderante possent.

Continet verò tractatus iste Criminalis praxis materias vniuersas; quãuis ordine ab alijs penè diuerso: mihi autem viso aptiori. Materiæ vero criminales illę potissimum sunt. De *Iudice*. De *Requisitu ad iudiciũ*. De *Modo procedendi*. De *Accusationibus*. De *Denunciationib*. De *Inquisitionib*. De *Exceptionib*. De *Testib*. De *Indicijs*. De *Tortura*. De *Reo*. De *Defensionib*. De *Recusationib*. De *Appellationib*. De *sententia proferenda*. De *Purgatione Canonica*. & De *Modo formandi processum*.

Ista omnia in hoc tractatu continentur.

De Iudice. in primis *nouem capitibus*.

De Re-

In eo quoq; formulæ continentur vniuersæ, Tum pro formando processu, Tum pro examinandis testibus, ac Reo. *in c. 16 & 19.* Tum pro indicenda Canonica Purgatione. *in cap. 21.* Tum pro sententia quauis ferenda *in ca. 20* & 21 Tum pro alia quacunq; actione iudiciali peragenda, in eisdem. *c. 19. 20.* & 21.

Criminibus diuersis effictis: non quod illa Regularibus viris inesse credam: verum vt in grauib. possibilib. delictis (dato casu) quomodo procedere queat Regularium Iudex, aliusvè, aperirem exemplo. Et quemadmodũ Regularibus quibuscunq; nedum: sed etiam sæcularibus omnibus praxis ista deseruit: sic & formulæ in ea positæ (nominibus, alijsque paucis mutatis) cuiq; hominum generi deseruire queunt.

Quare nihil omnino in hoc tractatu deest, quod pro criminali habenda summaria praxi desiderari à quoquam possit. Reliquum est, (*optimè lector*) vt si tibi satisfactum esse perspexeris; DEO ipsi, *à quo datum quoduis optimum, & donum perfectum est*, referas gratias, sin minus authorem ipsum excuses. Vale.

INDEX

INDEX CAPITVM OMNIVM HVIVS Tractatus.

INDEX AVTHORVM, QVORVM DOCTRINA, & auctoritate tractatus iste fulcitur.

A

B

C

Cardin.

Henricus Henriquez.
Hieronymus Gabrielius.
Hieronymus Gigas.
Hippolytus de Marsilijs.
Hippolitus Riminaldus.

I

IAcobus de Arena.
Iacobus Butrigarius.
Iacobus Menochius.
Iacobus Nouellus.
Iacobus Simancas.
Iacobus Sprengerius.
Iason Mainus.
Ignatius Lopez del Salzedo.
Innocentius Papa Quartus.
Ioannes Andreæ.
Io. de Amicis.
Io de Anania.
Ioannes Azorius.
Io. Baptista Confectius.
Io. Bernardus Diaz.
Io. Cæphalus.
D. Io. Chrysostomus.
Io. Duns Scotus.
Io Faber.
Io. Ferrarius.
Io. Gerson.
Io. Imola.
Io. Medina.
Io. Maria Monticellus.
Io. Monachus.
Io. Petrus Surdus.
Io. de Platea.
Io. Roias.
Io. Tabiensis.
Io. de Turrecremata Cardin.
Iodocus Clicthoueus.
Iodocus Damohuderius.
Ioseph Ludouicus.
Ioseph Mascardus.
Isidorus.
Iulius Clarus.
Iulius Scarlatinus.

L

LAnfrancus.
Lapus.
Lucas de Penna.
Lucianus.
Ludouicus Bologninus.
Ludouicus Carrerius.
Ludouicus Catus.
Ludouicus Gomezius.
Ludouicus Peguerus.
Ludouicus Romanus.

M

MArcus Antonius Blanchus.
Marcus Antonius Eugenius.
Marcus Antonius Natta.
Marianus Soncinus.
Matthæus de Afflictis.
Matthæus Brunus.
Martinus ab Azpilueta Nauarrus.

Mar-

INDEX
LOCORVM SACRÆ
SCRIPTVRÆ.

IN HOC TRACTATV EXPLICATORVM, QVI à iudicibus maximè adnotandi sunt.

Ex libro Genesis.

Ex li-

Ex libro Exodi.

Ex Leuitico.

Ex Deuteronomio.

Ex Iosue.

Index Sacræ Scripturæ.

Ex libro Iudicum.

Ex libro Psalmorum.

lumnia-

Ex libro Prouerbiorum.

Ex libro Sapientiæ.

Ex

Ex libro Ecclesiastici.

Ex Isaia.

Ex Ieremia.

Ex Ezechiele.

Ex Daniele.

Ex Michea.

Ex Nahum.

Ex Zacharia.

Ex Mattheo.

Ex Luca.

hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona ipsius, c.4.n.1.c.11.n. 6.& c.12.n.1

Et vocauit eum, & ait illi, quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ, c.11.n.10.& c 12.n.2

Cap.19. *De ore tuo te iudicio serue nequam, c.6.n.7*

Ex Ioanne.

Cap.5. *Est qui accusat vos Moyses, in præfatione.*

Cap. 8. *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat, c.1.n.14.c.6.n.5.& c.16.n.35*

Ex Actis Apostolorum.

Cap.25. *Cæsarem appello, c.12.n.8*

Non est cõsuetudo Romanis donare aliquem hominem, priusquam is, qui accusatur præsentes habeat accusatores, cap. 16.num.7

Ex Epistolis D. Pauli.

Rom.8. *Propter quod inexcusabilis es o homo omnis, qui iudicas: in quo enim iudicas alterum, te ipsum condemnas: eadem agis, quæ iudicas, cap. 1.n. 14. & cap.6.n.1*

Testimonium illis reddente conscientia ipsorum, in præfat.

Cap.13. *Non est potestas nisi à Deo, c. 6.n.7*

Cap.14. *Tu quis es, qui iudicas alienum seruum, c. 1. n. 10. c.2.nu.1*

4. Cor.5. *Ego quidem absens corpore, præsens autẽ spiritu iã iudicaui vt præsens eũ qui sic operatus est, &c. c.10.n.12*

1. Cor.13 *Charitas patiens est, benigna est, non cogitat malum, omnia suffert, omnia credit, omnia sustinet, c.9.n.1.*

Colos.3. *Induite vos ergo, sicut electi Dei sancti, & dilecti viscera misericordiæ, benignitatem, &c. donantes vobis metipsis, si quis aduersus aliquẽ habet querelam, c.9.n.1*

Super omnia autem hæc charitatem habete, quod est vinculum perfectionis, ibid.

1. Tit.3. *Ne forte incidat in laqueum Diaboli, c. 5.nu.7.*

Cap.5. *Aduersus presbyterum noli accusationem recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus, cap. 1.nu.12.& cap.12. num.4*

Index Sacræ Scripturæ.

Ex Epistolicis Canonicis.

Ex Apocalypsi.

D. FRAN-

D. FRANCISCI GHISILERII
De Iudice Regularium.
PRÆFATIO.

Erudimini qui iudicatis terram. *Pſalm.* 2.

BEATI qui cuſtodiunt iudicium,& faciunt iuſtitiam in omni tempore: *Pſ.*105.Et quidem,cum vera noſtra beatitudo in eo conſiſtat; vt obiecto beatiſſimo copulemur, eoque fruamur;illud autem Deus ipſe ſit. *D. Tho.* 1.2.*q.* 3.*ar.* 1. *&* 3. Ei ne poterunt,qui alijs præferuntur,copulari, eodemvè frui; ſi eius imitatores non ſint;ideoque perfecti,quemadmodum eſt ille perfectus? minime gentium. Præcipuum verò,in quo Deum prælati,& imitari, & eidem ſimiles eſſe debent,iudicium eſt.in iudicando nãque *Dei vices gerunt in terris.* *Deut.*1. Dei etenim iudicium eſt. Et *Iſa.* 30. *Deus eſt iudicÿ dominus.* Hoc & Plato Philoſophorum facilè primus teſtatur in Thæeteto dicens. *Deo ipſi iuſtiβimo inueniri ſimilius quidquam minime poſſe, quam is,qui inter homines iuſtiβimus fuerit.* Propterea Dei nomen ſolummodo Prælatis,ac ſuperioribus,à quib. iudicandi ſunt inferiores, à ſacris litteris communicatur.& quando. *Exod.*21. ſeruus, qui ſeptimi

anni libertate donari non curat, Dijs offerri mandatur. & *Exd.* 28. cum furatis alicui rebus, furque ipse latet, dominum domus ad Deos applicandum fore committitur: *Dijsque non esse detrahendum* præcipitur. & quoque cum *Psalm.* 81. Deum ipsum Deos iudicare, eundemquemet aliquos Deos appellare dicitur. etenim quemadmodum *Psal.* 10. Deus iustitiam diligit. *Psal.* 36. Amatque iudicium: Quare *Psal.* 88. Iudicium, atque iustitia nedum sedi illius præparatio sunt: verum & *Psal.* 110. opera manuum eius. ita Prælati terram, homines videlicet qui terrena sapiunt, iudicaturi; *Sa.* 8. Iustitiam diligere debent, *Iob* 36. Amareque iudicium, *Psal.* 121. Sedere sedes in iudicio, *Ier.* 22. Facereque iudicium, & iustitiam, & vi oppressos de calumniatorum manibus liberare; *Psal.* 118. Ne calumniatoribus ipsi tradantur. Quid itaque mirum, si ego religiosorum omnium minimus, religiosorum omnium superioribus imitationem huiusmodi, atque similitudinem: quare, & perfectionis, & beatitudinis consequutionem exoptans; modum illis ad iudicium custodiendum, atque ad faciendam sibi subiectis iustitiam pro ingenij mei tenuitate ratione, qua potero breuiori, nisus fuero demonstrare? Rem certè multis, ijsque grauissimis refertam difficultatibus aggredior: sed quæ superni iudicis, qui sapientiam tribuit omnibus affluenter; auxilio, facilis reddi sit possibilis. Verum enimuero cum in vnoquoque iudicio quatuor personarum genera sit requiri necesse. Iudicem videlicet, Accusatorem, Testes, ac Reum. 4. *quæst.* 4. *cap.* 1. *&* *quæst.* 4. *capit.* 2. *&* *cap. forus*, *de verb. signi.* §. *in omni*

quoque

quoque negotio. quæ in iudicio etiam diuino reperire eſt. in eo namque Iudex eſt ipſe Deus. *Iſa.* 3. *Stat ad iudicandum Dominus; ſtat ad iudicandos populos.* Accuſator Diabolus, & ipſa lex. Diabolus quidem. *Apocal.* 12. *Proiectus eſt accuſator, qui accuſabat illos ante conſpectum Dei noſtri, die, ac nocte.* Lex verò. *Io.* 5. *Eſt qui accuſat vos Moyſes.* Teſtis vnus ipſa conſcientia. *Rom.* 2. *Teſtimonium illis reddente conſcientia.* Teſtis alter perpetratum peccatum. *Ier.* 2. *Arguet te malitia tua.* Teſtis tertius creaturæ ipſius abuſus. *Iac.* 5. *Aurum, & argentum veſtrum eruginauit, & erugo eorum in teſtimonium vobis erit.* Reus vero ipſe peccator. *Matth.* 5. *Omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. Qui dixerit racha, reus erit concilio. Qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.* Et quidem optima ratione. Cum etenim de aliquo crimine in quouis iudicio perueſtigatio fiat: Accuſator neceſſarius erit, qui detegat ipſum crimen. Reus, cui eiuſmodi obijciatur. Teſtes, qui Reo illud ineſſe probent. ac Iudex, qui & Accuſatorem, & Teſtes, & Reum audiat, & cum audierit, vel abſoluat, vel condemnet. De hiſce vniuerſis ſub Iudicis nomine tractationem inſtitui: tum quia illa omnia, quæ in hoc tractatu continentur à iudice (in cuius gratiam onus iſtud ſuſcepi) neceſſario cognoſcenda ſunt. tum quia dictarum quatuor perſonarum nobilior, atque præſtantior iudex ipſe profecto eſt. tum etiam quia tractatus de iudice, tractationem de accuſatore, teſtibus, atque Reo includat, eſt opus. etenim Iudex accuſatore ſine teſtibus, & reo iudicium exercere nequit. Accuſator verò, teſtes,

testes,ac reus iudicem præsupponunt. Accusator quidem Iudicem cui accusatio fieri. Testes autem, ac Reus Iudicem coram quo illi testificari,iste causam dicere debet. At verò titulum apposui de Iudice Regularium; propterea quod eiusmodi Iudicem instruendum assumpsi. Itaq; Iudicis nomen,officium,rationem,conditionesque primo.deinde modum in Regularium causis(criminalibus præsertim)cognoscendis, atque dijudicandis ab eorum iudicibus obseruandum, tum quò ad theoricam,tum quò ad praxim spectare videtur,breuibus declarare, tradereque in hoc tractatu mea intentio est. Vtinam cunctis Regularium iudicibus satisfaciam.

De Iudicis nomine,officio,ratione,& conditionibus. CAP. I.

SVMMARIVM.

1 *Iudicis nomen quid significet, tum latine,tum græce.*
2 *Iudicis officium quod sit.*
3 *Iudicis munus immediatum.*
4 *Personas accipere contra ius diuinum, & humanum est.*
5 *Areopagitæ noctu,ac in tenebris iudicabant, & quare.*
6 *Areopagitæ Rhetoricæ partem commouentem damnarunt.*
7 *Iudicis definitio.*
8 *Iudicis conditiones quæ sint.*
9 *Iudicis conditiones ex sacris litteris, ex sacris canonibus, & ex ipsamet ratione deducuntur.*
10 *Potestas.*
11 *Veritas.*
12 *Forum iuris.*
13 *Scientia.*
14 *Vitæ puritas.*
15 *Iudicis conditiones adductæ in quodam Salomo. sententia vniuersæ contentæ.*

16 Eli-

16 *Eliciuntur & ex nomine Iudex.*
17 *Iudex fortis, & constans esse debet.*
18 *Mansuetus, & patiens.*
19 *Misericors quoque.*
20 *Ciceronis sententia maximè à Iudicibus adnotanda.*

DE Iudice verba facturus à nominis illius etymologia exordium mihi sumendum esse videtur. Itaque † Iudex à iudicando, 1 siue à ius dicendo nuncupatur, quasi ius dicens, siue ab eo, quod iure disceptet, iure autem disceptare iustè iudicare est; ita docemur 23. *quæst.* 2. *cap.* 1. *& cap. forus, §. Iudex, de verb. sign.* D. Thom. 2. 2. *quæst.* 60. *art.* 1. quare iudicis erit nuncupatione minimè dignus, quo cum non erit iustitia. *cap.* 1. 23. *quæst.* 2. *& cap. forus, cit.* Græcè Philosopho teste *lib.* 5. *Ethic. cap.* 4. Iudex δικαστὴς appellatur, quasi διχαστὴς. id est bipartitor, seu mediator. Homines enim cum altercantur inter se se, ad iudicem, tanquam ad legem, & iustitiam animatam confugiunt, ipsumque velut mediatorem ad æqualitatem inter se constituendam quærunt. Ex quo † iudicis habetur officium; 2 sua nempè cuique ex iudicij ratione tribuere. Dei similitudinem, cuius & nomine gaudet, quemadmodum in præfatione dictum est; vicemque tenet in terris. Deut. 1. *Sap.* 6. *& Roma.* 13. D. Tho. *loc. cit. artic.* 2. *ad secund.* Qui Deus, iustissimus iudex *vnicuique tribuit secundum opera sua. Psal.* 61. Quare † immediatum iudicis mu- 3 nus erit, ac proprium, non vnius tantum: sed partis vtriusque bonum indifferenter intueri: aliter namque agens iniustus esset, ac personarum acceptator † contra præcepta legis, tum diuinæ. 4 *Deut.* 1. *&* 16. *& Eccles.* 42. *Non accipietis cuiusquam*

personam, & Prou. 24. Cognoscere personam in iudicio non est bonum. tu. u humanæ. *capit. in iudicijs. de reg. iur. in 6.* In iudicijs non est acceptatio personarum habenda. Cuius vitij grauitatem,
5 & quoque antiqui damnarunt Sapientes, de † Areopagitis enim iudicibus narrat Lucianus noctu eos, ac in tenebris iudicare solitos fuisse, ne dicentes viderent: sed illa tantum, quæ dicerentur attentius considerarent. illa moti ratione fortassis; ne aliquo sinistro affectu, vel per aspectum partium excitati, à iustitiæ rectitu-
6 dine deflectere possent. Quare † illam quoque Rhetoricæ partem, quæ ad effectus commouendos valere videtur, & consequenter ad huiusmodi personarum acceptionis crimen impellere potest, Aristotele teste, commendanteque penitus eiecerunt. Iudicis officium Sapiens illis verbis elegantissime declarauit. *Sap. 9. Constituisti hominem, vt disponat orbem terrarum in æquitate, & iustitia; & in directione cordis iudicium iu-
7 dicet.* Ex dictis, Iudicis elici definitio potest. † Iudex humana persona est sibi quoquo modo subiectis iustitiam administrans. Verum enimverò, vt rectè Iudex, & absque peccato causas
8 cognoscere, ac diiudicare possit; † quinque debet esse conditionibus, veluti militibus illum custodientibus constipatus. *Potestate* nempe *Veritate, Forma iuris, Scientia ad faciendum iudicium, & Animæ puritate.* quarum tres priores adeo cuique iudici necessariæ sunt; vt sine ipsis iudicium ab eo factum inualidum omnino sit. D. Thom. 2.2. *quæst.* 60. *art.* 2. quarta quoque iudici necessaria est per seipsum, vel saltem per assessorem, vel consultorem. quinta sine, iudicium quidem con-

dem conſiſtit: verum iudicans peccatum committit. Suo quæquæ loco huiuſcemodi conditiones examinabũtur. † Illæ autem eliciuntur vniuerſæ tum ex ſacris litteris; tum ex ſacrorum canonum ordinationibus; tum ex ipſamet ratione. † Poteſtas. *Rom.* 14. *Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum? 6.q.3.cap.*1. *&* eſt D. Gregor. *lib.* 12. *epiſt. epiſ.*9. Scriptum eſt in lege. *Per alienam meſſem tranſiens falcem mittere non debet.* falcem ergo iudicij mittere non potes in eam ſegetem, quæ alteri videtur eſſe commiſſa. idem *cap.* 2. *&* 3. *ead. quæſt. &* 25. *quæſt.* 2. *cap. in Galliarum.* Et quidem optima ratione. etenim agens quemadmodum paſſum nequaquam vincere poteſt, niſi intra ſuæ actiuitatis ſpheram contineatur; (neque enim ignis lignum, niſi intra ſui actiuitatem ſit, comburere poteſt) ita iudex in quemuis, qui ſibi ſubiectus minime ſit, iudicandi munus exercere non valebit.

9

10

† Veritas. *Deut.*17. *Si difficile, & ambiguum apud te iudicium eſſe perſpexeris, venies ad ſacerdodos Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore: quæreſque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Prouer.*9. *Rex, qui iudicat in veritate pauperes: thronus eius in æternum firmabitur.* & de ipſo Deo omnium iuſtiſſimo iudice habetur *Pſal.*88. *Miſericordia, & veritas præcedent faciem tuam. & Pſal.* 110. *Opera manuum eius veritas, & iudicium.* 3.*q.*7.*cap. iudicet, §. final.* & eſt D. Ambr. *ſer.*20. *ſuper Pſal.* 118. *In iudicando magis cordi ſit veritatis cuſtodia, quam obedientia voluntatis.* Et quidem, rectam ne ſententiam proferet ipſe iudex: niſi veritatem illius, de quo controuerſia eſt, perfectè cognouerit: illamq; fuerit in iudicando ſequutus?

11

 † For-

Ex Daniele.

Ex Michea.

Ex Nahum.

Ex Zacharia.

Ex Mattheo.

Ex Luca.

Ex

Ex Epiſtolicis Canonicis.

Ex Apocalypſi.

D. FRAN-

D. FRANCISCI GHISILERII

De Iudice Regularium.

PRÆFATIO.

Erudimini qui iudicatis terram. *Psalm.* 2.

BEATI qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore: *Ps.*105. Et quidem, cum vera nostra beatitudo in eo consistat; vt obiecto beatissimo copulemur, eoque fruamur: illud autem Deus ipse sit. *D. Tho.* 1.2.*q.* 3.*ar.* 1. & 3. Ei ne poterunt, qui alijs præferuntur, copulari, eodemvè frui; si eius imitatores non sint; ideoque perfecti, quemadmodum est ille perfectus? minime gentium. Præcipuum verò, in quo Deum prælati, & imitari, & eidem similes esse debent, iudicium est. in iudicando nãque *Dei vices gerunt in terris. Deut.*1. Dei etenim iudicium est. Et *Isa.* 30. *Deus est iudicij dominus.* Hoc & Plato Philosophorum facilè primus testatur in Thæeteto dicens. *Deo ipsi iustissimo inueniri similius quidquam minime posse, quam is, qui inter homines iustissimus fuerit.* Propterea Dei nomen solummodo Prælatis, ac superioribus, à quib. iudicandi sunt inferiores, à sacris litteris communicatur. & quando. *Exod.*21. seruus, qui septimi

 anni li-

anni libertate donari non curat, Dijs offerri mandatur. & *Exd.* 28. cum furatis alicui rebus, furque ipse latet, dominum domus ad Deos applicandum fore committitur: *Dijsque non esse detrahendum* præcipitur. & quoque cum *Psalm.* 81. Deum ipsum Deos iudicare, eundemquemet aliquos Deos appellare dicitur. etenim quemadmodum *Psal.* 10. Deus iustitiam diligit. *Psal.* 36. Amatque iudicium: Quare *Psal.* 88. Iudicium, atque iustitia nedum sedi illius præparatio sunt: verum & *Psal.* 110. opera manuum eius. ita Prælati terram, homines videlicet qui terrena sapiunt, iudicaturi; *Sap.* 8. Iustitiam diligere debent, *Iob* 36. Amareque iudicium, *Psal.* 121. Sedere sedes in iudicio, *Ier.* 22. Facereque iudicium, & iustitiam, & vi oppressos de calumniatorum manibus liberare; *Psal.* 118. Ne calumniatoribus ipsi tradantur. Quid itaque mirum, si ego religiosorum omnium minimus, religiosorum omnium superioribus imitationem huiusmodi, atque similitudinem: quare, & perfectionis, & beatitudinis consequutionem exoptans; modum illis ad iudicium custodiendum, atque ad faciendam sibi subiectis iustitiam pro ingenij mei tenuitate ratione, qua potero breuiori, nisus fuero demonstrare? Rem certè multis, ijsque grauissimis refertam difficultatibus aggredior: sed quæ superni iudicis, qui sapientiam tribuit omnibus affluenter; auxilio, facilis reddi sit possibilis. Verum enimuero cum in vnoquoque iudicio quatuor personarum genera sit requiri necesse. Iudicem videlicet, Accusatorem, Testes, ac Reum. 4. *quæst.* 4. *cap.* 1. *& quæst.* 4. *capit.* 2. *& cap. forus, de verb. signi.* §. *in omni*

quoque

quoque negotio. quæ in iudicio etiam d'uino reperire est. in eo namque Iudex est ipse Deus. *Isa.* 3. *Stat ad iudicandum Dominus; stat ad iudicandos populos.* Accusator Diabolus, & ipsa lex. Diabolus quidem. *Apocal.* 12. *Proiectus est accusator, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri, die, ac nocte.* Lex verò. *Io.* 5. *Est qui accusat vos Moyses.* Testis vnus ipsa conscientia. *Rom.* 2. *Testimonium illis reddente conscientia.* Testis alter perpetratum peccatum. *Ier.* 2. *Arguet te malitia tua.* Testis tertius creaturæ ipsius abusus. *Iac.* 5. *Aurum, & argentum vestrum eruginauit, & erugo eorum in testimonium vobis erit.* Reus vero ipse peccator. *Matth.* 5. *Omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui dixerit racha, reus erit concilio. Qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.* Et quidem optima ratione. Cum etenim de aliquo crimine in quouis iudicio peruestigatio fiat: Accusator necessarius erit, qui detegat ipsum crimen. Reus, cui eiusmodi obijciatur. Testes, qui Reo illud inesse probent. ac Iudex, qui & Accusatorem, & Testes, & Reum audiat, & cum audierit, vel absoluat, vel condemnet. De hisce vniuersis sub Iudicis nomine tractationem institui: tum quia illa omnia, quæ in hoc tractatu continentur à iudice (in cuius gratiam onus istud suscepi) necessario cognoscenda sunt. tum quia dictarum quatuor personarum nobilior, atque præstantior iudex ipse profecto est. tum etiam quia tractatus de iudice, tractationem de accusatore, testibus, atque Reo includat, est opus. etenim Iudex accusatore sine testibus, & reo iudicium exercere nequit. Accusator vero,

testes,ac reus iudicem præsupponunt. Accusator quidem Iudicem cui accusatio fieri. Testes autem, ac Reus Iudicem coram quo illi testificari,iste causam dicere debet. At verò titulum apposui de Iudice Regularium; propterea quod eiusmodi Iudicem instruendum assumpsi. Itaq; Iudicis nomen,officium,rationem,conditionesque primo.deinde modum in Regularium causis(criminalibus præsertim)cognoscendis, atque dijudicandis ab eorum iudicibus obseruandum, tum quò ad theoricam,tum quò ad praxim spectare videtur,breuibus declarare, tradereque in hoc tractatu mea intentio est. Vtinam cunctis Regularium iudicibus satisfaciam.

De Iudicis nomine,officio,ratione, & conditionibus. CAP. I.

SVMMARIVM.

1 *Iudicis nomen quid significet, tum latine,tum græce.*
2 *Iudicis officium quod sit.*
3 *Iudicis munus immediatum.*
4 *Personas accipere contra ius diuinum, & humanum est.*
5 *Areopagitæ noctu,ac in tenebris iudicabant, & quare.*
6 *Areopagitæ Rhetoricæ partem commouentem damnarunt.*
7 *Iudicis definitio.*
8 *Iudicis conditiones quæ sint.*
9 *Iudicis conditiones ex sacris litteris, ex sacris canonibus, & ex ipsamet ratione deducuntur.*
10 *Potestas.*
11 *Veritas.*
12 *Foram iuris.*
13 *Scientia.*
14 *Vitæ puritas.*
15 *Iudicis conditiones adductæ in quodam Salomo. sententiæ vniuersæ contentæ.*

16 Eli-

DE Iudice verba facturus à nominis illius etymologia exordium mihi sumendum esse videtur. Itaque † Iudex à iudicando, sine à ius dicendo nuncupatur, quasi ius dicens, siue ab eo, quod iure disceptet, iure autem disceptare iustè iudicare est; ita docemur 23. *quæst.* 2. *cap.* 1. *& cap. forus, §. Iudex, de verb. sign.* D. Thom. 2. 2. *quæst.* 60. *art.* 1. quare iudicis erit nuncupatione minimè dignus, quo cum non erit iustitia. *cap.* 1. 23. *quæst.* 2. *& cap. forus, cit.* Græcè Philosopho teste *lib.* 5. *Ethic. cap.* 4. Iudex δικαστὴς appellatur, quasi διχαστὴς. id est bipartitor, seu mediator. Homines enim cum altercantur inter se se, ad iudicem, tanquam ad legem, & iustitiam animatam confugiunt, ipsumque velut mediatorem ad æqualitatem inter se constituendam quærunt. Ex quo † iudicis habetur officium; sua nempè cuique ex iudicij ratione tribuere. Dei similitudinem, cuius & nomine gaudet, quemadmodum in præfatione dictum est; vicemque tenet in terris. Deut. 1. *Sap.* 6. *& Roma.* 13. D. Tho. *loc. cit. artic.* 2. *ad secund.* Qui Deus, iustissimus iudex *vnicuique tribuit secundum opera sua. Psal.* 61. Quare † immediatum iudicis munus erit, ac proprium, non vnius tantum: sed partis vtriusque bonum indifferenter intueri: aliter namque agens iniustus esset, ac personarum acceptator † contra præcepta legis, tum diuinæ. *Deut.* 1. *&* 16. *& Eccles.* 42. *Non accipietis cuiusquam*

1 2 3 4

personam, & Prou. 24. *Cognoscere personam in iudicio non est bonum.* tu u humanæ. *capit. in iudicijs. de reg. iur. in* 6. In iudicijs non est acceptatio personarum habenda. Cuius vitij grauitatem,
5 & quoque antiqui damnarunt Sapientes, de † Areopagitis enim iudicibus narrat Lucianus noctu eos, ac in tenebris iudicare solitos fuisse, ne dicentes viderent: sed illa tantum, quæ dicerentur attentius considerarent. illa moti ratione fortassis; ne aliquo sinistro affectu, vel per aspectum partium excitati, à iustitiæ rectitu-
6 dine deflectere possent. Quare † illam quoque Rhetoricæ partem, quæ ad effectus commouendos valere videtur, & consequenter ad huiusmodi personarum acceptionis crimen impellere potest, Aristotele teste, commendanteque pœnitus eiecerunt. Iudicis officium Sapiens illis verbis elegantissime declarauit. *Sap.* 9. *Constituisti hominem, vt disponat orbem terrarum in æquitate, & iustitia; & in directione cordis iudicium iu-*
7 *dicet.* Ex dictis, Iudicis elici definitio potest. † Iudex humana persona est sibi quoquo modo subiectis iustitiam administrans. Verum enimverò, vt rectè Iudex, & absque peccato causas
8 cognoscere, ac diiudicare possit; † quinque debet esse conditionibus, veluti militibus illum custodientibus constipatus. *Potestate* nempe *Veritate, Forma iuris*, *Scientia ad faciendum iudicium, & Animæ puritate.* quarum tres priores adeo cuique iudici necessariæ sunt; vt sine ipsis iudicium ab eo factum inualidum omnino sit. D. Thom. 2.2. *quæst.* 60. *art.* 2. quarta quoque iudici necessaria est per seipsum, vel saltem per assessorem, vel consultorem. quinta sine, iudicium quidem con-

dem consistit: verum iudicans peccatum committit. Suo quæquæ loco huiuscemodi conditiones examinabũtur. † Illæ autem eliciuntur vniuersæ tum ex sacris litteris; tum ex sacrorum canonum ordinationibus; tum ex ipsamet ratione. † Potestas. *Rom.* 14. *Tu quis es, qui iudicas alienum seruum?* 6.*q.*3.*cap.*1.*&* est D. Gregor. *lib.* 12. *epist. epis.*9. Scriptum est in lege. *Per alienam messem transiens falcem mittere non debet.* falcem ergo iudicij mittere non potes in eam segetem, quæ alteri videtur esse commissa. idem *cap.* 2. *&* 3. *ead. quæst. &* 25. *quæst.* 2. *cap. in Galliarum.* Et quidem optima ratione. etenim agens quemadmodum passum nequaquam vincere potest, nisi intra suæ actiuitatis spheram contineatur; (neque enim ignis lignum, nisi intra sui actiuitatem sit, comburere potest) ita iudex in quemuis, qui sibi subiectus minime sit, iudicandi munus exercere non valebit.

9

10

† Veritas. *Deut.*17. *Si difficile, & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris, venies ad sacerdotos Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore: quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Prouer.*9. *Rex, qui iudicat in veritate pauperes: thronus eius in æternum firmabitur.* & de ipso Deo omnium iustissimo iudice habetur *Psal.*88. *Misericordia, & veritas præcedent faciem tuam. & Psal.* 110. *Opera manuum eius veritas, & iudicium.*3.*q.*7.*cap. iudicet*, §. *final.* & est D. Ambr. *ser.*20. *super Psal.* 118. *In iudicando magis cordi sit veritatis custodia, quam obedientia voluntatis.* Et quidem, rectam ne sententiam proferet ipse iudex: nisi veritatem illius, de quo controuersia est, perfectè cognouerit: illamq; fuerit in iudicando sequutus?

11

 † For-

12 † Forma iuris. Deut. 6. *Hæc sunt præcepta, & cæremoniæ, atque iudicia, quæ mandauit Dominus Deus vester, vt docerem vos: & faciatis ea in terra, ad quam transgredimini possidendam*, & *cap.* 16. *Iuste, quod iustum est prosequeris*, ideſt ſecundum formam legis tibi præſcriptam. 1. Tim. 5. *Aduersus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus*. 3. *qu.* 7. *cap. iudicet. cit.* & eſt D. Amb. *loc. cit. Bonus iudex nihil ex arbitrio suo facit, & domesticæ proposito voluntatis; sed iuxta leges, & iura pronunciat, & statutis iuris obtemperat. & cap. qualiter, & quādo. el.* 2. *de accusat.* forma quædam iuris præſcribitur, iudicibuſque ſeruanda committitur. Illud autem efficaciſſima ratione fulcitur. foret namque plenum confuſione iudicium, nulla iuris forma ſeruata, nullo habito procedendi modo, quare nec ipſa veritas iudicanda cognoſci, diſcerniuè poſſet. id cuique oculo purgatorem ipſam conſideranti fit manifeſtum.

13 † Scientia. Pſal. 2. *Erudimini, qui iudicatis terram: apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta.* & Eccl. 18. *Ante iudicium para iustitiam tibi: & antequam loquaris, disce. cap. 5. de consangui. & affinit. Cæterum tuam prudentiam volumus non latere, quod non sunt caussæ matrimonij tractandæ per quoslibet: sed per iudices discretos, qui potestatem habeant iudicandi, & statuta Canonum non ignorent. cap.* 1. *de pœnit. dist.* 6. *Iudiciaria potestas hoc expostulat: vt, quod debet iudicare, discernat.* cap. item. 1. *dist.* 18. *Ignorantia mater cunctorum errorum maximè in sacerdotibus Dei vitanda est.* idem *dist.* 36. *cap. quoque* 1. & alibi ſæpius. At verò quomodo iuſte, quod iuſtum eſt poterit iudicare, qui iudicandi laborat inſcitia?

Vitæ puritas, Eccli. 18. *cit. Ante iudicium para iuſtitiam tibi.* & infrà eod. *cap. Ante iudicium interrogate ipſum: & in conſpectu Dei inuenies propitiationem.* Rom. 2. *Propter quod inexcuſabilis es ò homo omnis, qui iudicas: in quo enim iudicas alterũ; te ipſum condemnas. eadem enim agis quæ iudicas.* & Ioan. 8. *Qui ſine peccato eſt veſtrum; primus in illam lapidem mittat.* 3. *q.* 7. *ci. cap.* 4. & eſt D. Ambro. *loc. cit. Iudicet ille de alterius errore, qui non habet, quod in ſeipſo condemnet.* hoc eadem cauſſa ſæpius repetitur. Vide D. Tho. 2. 2. *q.* 60. *art.* 2. *cit.* Indignus profecto eſt alios iudicare, qui ſeipſum iudicare, atque purgare non vult, ac diuino eſt iudicio condemnandus, qui proximum peccatis inuolutus iudicare præſumit. 14

Conditiones iſtæ omnes in illis verbis continentur, Sap. 6. (*Cum eſſetis miniſtri Regni illius*) ecce poteſtatem. (*non recte iudicatis.*) ecce veritatem. (*nec cuſtodiſtis legem iuſtitiæ.*) ecce formam iuris. (*neque ſecundum voluntatem Dei ambulaſtis.*) ecce vitæ puritatem. (*ad vos ergo hi ſermones mei, vt diſcatis ſapientiam recte iudicandi, & non excidatis.*) ecce ſcientiam ad faciendum iudicium. Illis verò, qui eas minime poſſident, quid euenturum ſit, eod. cap. ſubditur. (*Horrende, & citò apparebit vobis; quoniam iudicium duriſſimum his, qui præſunt, fiet.* nec ideo ſine metu ſint, quia ſubitæ punitionis gladium minime ſentiunt. ſequitur enim. (*Exiguo quidem conceditur miſericordia: potentes autem potenter tormenta patientur.*) 15

Eliciuntur quoque prædictæ conditiones vniuerſæ ex ipſomet nomine IVDEX, quinque litteris conſtante, quarum I. iuris formam ſignat. V. veritatem. D. diſciplinam iudicandi. E. emi- 16

nentiam potestatis. X. vitæ puritatem. X. enim denarij nota est numeri omnium numerorum perfectissimi, quippe qui & illorum differentias vniuersas, & proprietates, atque rerum omnium genera, decem videlicet prædicamenta contineat, idcirco mirum cuique non erit, si vitæ puritatem, quæ maximè in decem præceptorum obseruatione consistit, littera X. præsertim in iudice notet.

17 Fortis quoque, & Constans esse iudex in iudicando debet. Eccles. 7. *Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates: ne forte extimescas faciem potentis, & ponas scãdalum in agilitate tua.*

18 Mansuetus, & patiens. Eccl. 5. *Esto mansuetus ad audiendum verbum, vt intelligas, & cum sapientia proferas responsum verum.* Atque † Misericors. Iacob. 2. *Iudicium sine misericordia illi, qui non fecerit misericordiam.* Matt. 7. *In quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini. & eadem mensura, qua mensi fueritis, remetietur & vobis.* & Ezech. 7. *Secundum iudicia eorum iudicabo illos.* vide D. August. *epist.* 54. *ad Macedon. to.* 2. At vero istæ, similesque conditiones ad vitæ puritatem reduci queunt. illam etenim in quarumcumque virtutum possessione consistere, nemo non cognoscit.

19

20 *Ciceronis aurea verba* nostro huic proposito deseruientia addere visum est; quæ maxime præ oculis quisque iudex habere debet. Is namque in oratione pro Cluentio: *Est sapientis iudicis* (inquit) *meminisse se hominem*: cogitare sibi tantum esse permissum, quantum commissum sit, & creditum; & non solum sibi soli potestatem esse datam: verum, & fidem habitam esse. meminisse posse, quẽ oderit, absoluere; quem non oderit, condemnare. & sem-

& ſemper non quæ vult ipſe: ſed quid lex,& religio cogat, cogitare. animaduertere qua lege reus citetur,de quo reo cognoſcat,quę res in quæſtione verſetur. Cum hæc ſint videnda: tamen illud eſt hominis magni,iudicis,atque ſapientis, habere in conſilio legem, fidem, religionem,æquitatem:libidinem autem,& inuidiam,metum,cupiditates omnes amouere. maximi æſtimare conſcientiam mentis ſuæ,quam à Dijs immortalibus accipimus,quæ à nobis diuelli non poteſt.

De Iudicis Poteſtate, ſiue iuriſdictione. Cap. II.

SVMMARIVM.

1 *Poteſtas,& Iuriſdictio in Iudice neceſſaria eſt.*
2 *Iudex naturæ iure abſque iuriſdictione ius dicere nequit.*
3 *Iudicium quid ſit.*
4 *Legem quis condere poſſit.*
5 *Iudex, qui ſuæ iuriſdictionis fundamentum ignorat, proceſſum formare nequit.*
6 *Et quoque iudex de ſua iuriſdictione dubitans.*
7 *Iudicium à iudice incompetente factum, vſurpatum, ac temerarium dicitur.*
8 *Poteſtas quadruplex. Ordinaria Delegata, Arbitraria, Acceſſoria.*
9 *Ordinaria poteſtas quæ ſit.*
10 *Papa eſt omnium iudex ordinarius.*
11 *Epiſcopus quare dicatur ordinarius.*
12 *Delegata poteſtas quæ ſit.*
13 *Arbitraria poteſtas quæ ſit.*
14 *Arbitri quare ita nuncupentur.*
15 *Arbitrorum poteſtas publica eſt.*
16 *Arbitri legandi vim habent, non autem exequendi.*
17 *Acceſſoria poteſtas quæ ſit.*
18 *Poteſtas quadruplex in ſacris litteris.*
19 *Iudex nulla poteſtate præditus iudicare præſumens lethaliter peccat.*

20 *Iudex*

20 *Iudex à quadruplici poteſtate, quadruplex nomen ſortitur.*

CONditio prima, quam in iudice quouis fore neceſſariam dixi, Poteſtas iudicandi, ſiue (vt aiunt) iuriſdictio eſt. † quàm in iudice adeo neceſſariam eſſe Doctores affirmant; vt ſine ipſa iudicium corruat, & proceſſus. ſententiaque nulla ipſo iure ſit. arg. Deuter. *Iudices, & magiſtros conſtitues in omnibus portis tuis, vt iudicent populo iuſto iudicio. & Rom.* 14. *Tu quis es, qui iudicis alienum ſeruum? diſtin.* 96. per totum, 3. *q.* 6. 6. *q.* 3. 11. *q.* 1. 21. *q.* 5. atque *tit. de foro compet.* ſimiliter per totum, *l. vlt. ff. de iuriſd. omn. iud.* D. Thom. 2. 2. *q.* 60 *art.* 2. *ac.* 6. & *q.* 67. *art.* 1. Caietan. ceterique Thomiſtæ *ibid.* Dom. Soto *lib.* 3. *de iuſt. & iure, q.* 4. *art.* 2. & 6. *lib.* 5. *q. item* 4. Gregor. de Val. *tom.* 3. *Comment. Theol. diſput.* 5. *q.* 11. *puncto primo.* Abbas, & Doct. *in c. ſententia, & ſicut, de ſent. & re iud. ac in titu. de foro compet.* Silueſt. *verbo iudicium num.* 6. Proſper Farinac. *q.* 7. *num.* 1. *in pract. crim.* & eſt omnium communis nemine contradicente. † immo iuris naturalis per ſe noti eſſe aliquem iuſte ſine iuriſdictione ius dicere minime poſſe, docet Martin. Nauar. *conſ.* 1. *de foro compet. nu.* 2. *tom.* 1. *ex l. vlt. ff. de iuriſd. omn. iud. cit.* Cuius veritatis illa ratio aſſignari poſſe videtur etenim † Iudicium nihil aliud eſt, quam legis ad perſonas applicatio cum vi coactiua quemadmodum igitur † legem vim coactiuam habentem condere nemo poteſt, niſi qui ad illud præſtandum habet auctoritatem: ita neque huiuſmodi legem perſonis particularibus applicare quis poterit, niſi tali ſit præditus poteſtate. Adeoque neceſſaria eſt ad iudicandum iſta poteſtas,

[margin: 1, 2, 4, 5]

poteſtas,ſiue iuriſdictio; quod Panor. *in c. ad noſtram. de iureiur.* affirmauerit. † Iudicem,qui ſuæ iuriſdictionis fundamentum ignorat, (licet illam habeat) proceſſum formare minime poſſe. quod ſi formauerit,inualidum fore cenſendum. aſſerit idem,ac probat Felic. *de foro competen. c. ſi clericus laicum. num.* 3. Nauar. *in c. ſi quando, de reſcript. cauſſa* 11. *nullit. nu.* 1. *tom.* 3. atque Iacob. Menoch. *lib.* 1. *de arbitr. iudic. q.* 75. *nu.* 5. qui † dictum iſtud ad iudicem quoque de propria iuriſdictione dubitantem extendit, tam ordinarium *num. cit.* quam delegatum, *num.* 11. † Iudicium vero à iudice incompetente factum, hoc eſt ſine iuriſdictione perpetratum, iudicium vſurpatum & dicitur,& prohibetur, *6. q. 3. c. primo.* D. Thom. 2. 2. *q.* 60. *cit. art.* 6. Dom. Sot. *lib.* 3. *de iuſt. & iure, q.* 4. *art. item* 6.

5

6

7

De iudicis itaque poteſtate ſermonem inſtituentes illam cum Gabr. *in* 4. *ſent. diſt.* 15. *quæſt.* 6. *art.* 1. Sot. *loco cit. lib.* 5. *q.* 4. *art.* 1. *concl.* 2. Valen. *tom.* 3. *diſp.* 5. *q.* 11. *puncto* 1. Toleto *lib.* 5. *inſtru. ſacer. c.* 56. *nu.* 5. alijſque communiter. † Quadruplicem eſſe dicimus, videlicet Ordinariam, Delegatam, Arbitrariam, & Acceſſoriam. † Ordinaria poteſtas illa dicitur, quæ alicui aut ex dignitate, aut ex officio iuriſdictionem annexã habente conuenire dignoſcitur. Ita † Pontifex maximus ex dignitate, qua gerit Chriſti vices in terris, ordinariam ſuper omnes fideles in ſpiritualibus poteſtatem habet; atque etiam in temporalibus ſpiritualium illis annexorum ratione. Ita Papa, Imperator, in Reges, Principes, ac Reſpublicæ in ſæculares ſuæ iuriſdictioni ſubiectos ordinariam in temporalibus poſſident poteſtatem.

8

9

10

Epiſco-

Episcopus in propria diœcesi, loquendo in spiri-
10 tualibus. † quare & ordinarius nuncupatur. Legati apostolici in sua prouincia, vel regno. Generales ordinum in sua quisque congregatione. Prouinciales in sua quisque prouincia. Abbates, Priores, Præpositi, Custodes, ac Prælati in suo quisque monasterio, seu conuentu ordinariam potestatem in sibi subiectos habent. Iulius Clar. *lib. 5. recept. senten. §. fin. q. 35. ver. quaro quis sit iudex Monach.*

11 De hac potestate *in lib.* 1. tum Decretal. tum Sexti, tum Clementinarum, tum Extrauagantium communium *sub titulo de officio iudicis ordinarij*, & à Canonistis eisdem in locis pertractatur. Gratianus, 2. *q. 6. c. à Iudicibus.*

12 Delegata potestas illa nominatur quæ ex iudicis superioris ordinarij commissione competit alicui: siue generaliter ad omnes caussas, siue specialiter ad quasdam solummodo cognoscendas deputetur. Hac potestate præditi sunt Commissarij, Auditores, Prætores, ceterique à iudicibus ordinarijs ad caussas in locis eorum iurisdictioni subiectis cognoscendas electi. Regulares inter Visitatores, alijque quocumque nomine honestentur à Generali, siue à Prouinciali ad aliquam religiosorum sibi subditorum caussam cognoscendam destinati, iudices erunt delegati. De huiusmodi agitur potestate *lib.* 1. *Decretal.* & *Sexti*, & *Extrauagantium communium sub titulo de officio, & potestate iudicis delegati.* quibus etiam in locis de illa canonistæ loquuntur.

13 Arbitraria potestas, dicitur, quæ vel per alicuius electionem fit. ita Papa, Imperator, & superior quilibet seipsum cuiusuis iudicio submittere po-

re poteſt. D. Thom. 2. 2. *q.* 67. *art.* 1. *ad.* 2. vel ex litigantiũ partiũ electionẽ oritur alicui. Partes etenim litigantes vel ad expenſas fugiendas; vel ad procuratorum, aduocatorumq; cauillationes, ac verſutias euitandas; vel aliquib. alijs de cauſſis inter ſeſe aliquando conueniunt; vnumque, vel duos, aut etiam plures viros probos, & bonos cócordi eligunt voluntate: vel vna pars vnum, altera pars alterum; qui litem ipſos inter ortam, prout eis iuſtum fuerit viſum, vel arbitrio, vel iure dirimant, atque definiant. † Ita electi iudices arbitrarij, ſiue compromiſſarij nuncupantur; arbitrariamque ad litem eiuſmodi terminandam poſſident poteſtatem. quæ † poteſtas, licet priuata eſſe videatur; publica tamen quodammodo eſt. Cum etenim vnuſquiſque alteri fidem ſeruare teneatur; iure gentium cautum eſt; † vt qui arbitri ab aliquibus fuerint conſtituti, ligandi vim per ſuam ſententiam habeant. at verò ſententiæ ipſius executio ad principem, illiusuè miniſtros, qui vim habent coactiuam, ſpectare videtur. De hac poteſtate *in lib.* 1. *Decretal.* & *Sexti ſub titulo. De arbitris*, ibique à Doct. pertractatur. Gratian. 2. *q.* 6. *c. à Iudicibus cit. c. peruenit, & c. ſi ſacerdos,* 11. *q.* 1. *l.* 1. *ff. de arbitris.*

14

15

6

Acceſſoria verò poteſtas illa nominatur, quæ ratione alicuius facti, vel cauſſæ contingentis oritur alicui. Hac poteſtate Bononienſis Papæ ſubiectus delictum Florentiæ ſi committat, à magno Etruriæ Duce puniri poteſt, accedente illi ſuper Bononienſem huiuſmodi poteſtate ratione delicti in eius iuriſdictione commiſſi. tribuit namque iuriſdictionem delictum, 6. *quæſt.* 3. *c. placuit, c.* 1. *de raptor. l. alterius, ff. de accuſat.*

17

cusat.c.fin.de foro compet.glos.c.postulasti,eod. tit. ac 3.q.6.in princ. D. Tho.2.2.*q*.67.*art*.1. *ad* 3. Farin. *loc.cit.* Eandem accessoriam potestatem tribuit domicilium,& possessio. *c.sane. de foro compet. gl. loco cit.*3.*q*.6. Cæsar de Grassis auunculus meus *decis*.61.*nu*.11.Farinac.*vbi suprà*.Hac potestate poterit quoque alicuius Monasterij prælatus alterius conuentus Regularem in suo delinquentem punire.

18. † Quadruplex ista potestas in sacris etiam litteris reperitur. Ordinaria quidem, quam Moyses,Iosue,Iudices,Reges,ac Duces habuere. Delegata,qua & seniores à Moyse constituti populum iudicabant.*Exod*. 18. & Daniel ab ipso Deo electus,senes,qui contra Susannam falsum tulerant testimonium,condemnauit. vt elicitur *Dan.* 13.D.Thom.2.2.*q*.67.*art*.1.*ad* 1.Arbitraria, qua mulieris prægnantis occisorem inter, illiusque virum arbitri iudicare debebant. *Deut*. 21. Accessoria verò,qua Dauid eos, qui sibi tributam Siceleg. ciuitatem succenderant,licet sibi subiecti minime essent,& morti adiudicauit, & interfecit.1.*Reg.c.item* 21.

Harum potestatum altera ita est ad iudicandum necessaria;quod † iudex, qui nulla earum præditus, iudicare præsumpserit, mortiferum peccatum committet.Nauar.*in Man. c*.25.*num*.13. Sot.*libro* 3.*de iust.& iure*, *q*. 4. *art*.2.Tolet.*libr*.5. *instr.sacer.c*.56.*nu*.5.Siluest.verbo *Iudicium*, *num*. 5.præterquam quod iudicium inualidum redditur, vt initio cap.huius dictum est.

19

20. † Ab ista quadruplici potestate Iudex quadrupliciter appellatur. videlicet.aut Ordinarius. aut Delegatus. aut Arbiter, siue Compromissarius. aut delicti,siue Domicilij.

De

De Veritate in Iudice necessaria. Cap. III.

SVMMARIVM.

1 *Veritatem in iudicando seruare debet Iudex.*
2 *Aaron quare in pectore portabat rationale iudicij.*
3 *Veritas duplex Rei, & Conscientiæ.*
4 *Veritas rei quæ sit.*
5 *Veritas conscientiæ quæ sit.*
6 *Veritas conscientiæ triplex.*
7 *Rei veritas non semper seruanda est in iudicando.*
8 *Conscientiæ veritas in iudicando non semper seruanda est.*
9 *Quam veritatem iudex sequi teneatur in iudicando.*
10 *Iudex persona publica est, & communitatis vices gerit.*
11 *Iudex omnia, quæ non nouit vt iudex, ignorat.*
12 *Iudex priuata scientia innocentem, ex actis vero nocentem cognoscens, quid facere possit, ac debeat.*
13 *Tuta conscientia talem condemnare potest.*
14 *Si conscientia scrupulis agitetur, quid faciet.*
15 *Conscientiam contra operari peccatum est.*
16 *Iudex in conferendis officijs, ac dignitatibus propriam scientiam sequi potest.*
17 *Reus in actis non probatus talis, condemnari nequit.*
18 *Forum exterius ad occulta delicta non extenditur.*
19 *Delicta occulta quæ censeantur.*
20 *Iudex, & superior delicta subditorum cognoscens extra iudicium, an illa punire queat.*

ALtera conditio in iudice necessario requisita Veritas ipsa est. Iudex etenim veritatem seruare in iudicando debet. iuxta illud. Zach. 7. *Hæc dicit Dominus: iudicium verum iudicate*. Iudicia quoque Dei, cuius gerit vices ipse iudex, vera sunt, ac iustificata in semetipsa. *Ps.* 18. & *Deut*. 13. habetur. *Si audieris in vna vrbium tuarum, quas Dominus Deus tuus dabit tibi* ad habitandum dicentes aliquos. egressi sunt filij Belial, de medio tui, & auerterunt habitatores vrbis suæ, atque dixerunt. eamus, & seruiamus Dijs alienis, quos ignoratis, quære sollicite; & diligenter rei

veritate perſpecta; ſi inueneris certum eſſe, quod dicitur,& abominationem hanc opere perpetratam,ſtatim percuties. &c.

2 Quare † in pectore Aaron ſummi ſacerdotis omnium difficilium (quemadmodum *Deut.* 17. ordinatur) iudicis, quando ſacerdotalibus ornabatur veſtimentis,rationale iudicij, in quo erant Veritas,& Iudicium,ponebatur. *Exo.* 28. nempe vt oſtenderetur in iudice,& veritatem,& doctrinam ad faciendum iudicium eſſe neceſſaria. Verum-enimuero vt, quæ veritas in iudice requiratur,pateſiat, principio de ipſa diſtinguendum eſt

3 veritate. Itaque † Veritas (quod ad præſens negotium attinet) duplex eſt. vna Rei, conſcientiæ

4 altera. † Veritas rei dicitur illa, quæ cum ipſa re conuenit, adeo vt, quod aſſeritur, ita re ipſa ſit.

5 † Veritas verò conſcientiæ illa nuncupatur, quæ aut cum re ipſa conueniat, aut non conueniat; eiuſmodi tamen eſſe exiſtimatur. quare non pro-

6 ut eſt; verum prout exiſtimatur, aſſeritur. † Hæc veritas conſcientiæ triplex eſſe poteſt. vna cum quis aliquid nouit veluti Dei miniſter in ſacramentali confeſſione. altera cum quis aliquid nouit veluti perſona priuata. tertia cum quis aliquid nouit veluti perſona publica; videlicet per legitimas teſtificationes, ſeu inditia ſufficientia, ſiue (vt aiunt) per acta,& probata in iudiciali rite fabricato proceſſu.

7 † Rei veritatem ſemper iudex minime ſeruare tenetur; quia multoties Deo ſoli nota eſt,ac inueſtigari nequit.

8 Similiter † neque conſcientiæ veritatem, quam vel in ſacramentali confeſſione cognouit: illam etenim extra conſcientiæ forum quomodolibet reue-

reuelare non poteſt. *cap. ſi ſacerdos. de offic. iudic. ordin.* & *cap. omnis vtriuſque ſexus. de pœn. & remiſ.* vel nouit vt perſona priuata. *gloſ. in cap. non prohibeat. de conſe. diſt.* 2. cum etenim iudex communitatis vice fungatur, iuxta veritatem communitati quoque notam iudicare debet: non autem iuxta illam, quæ ſibi ſoli nota eſt. alioquin vt priuatus, nequaquam vt iudex iudicaret. at verò vt priuatus nullam poſſidet iudicandi poteſtatē.

† Veritatem igitur illam ſequi tenetur, ac debet ipſe iudex, quæ ſibi tamquam iudici, & perſonæ publicæ communitatis vices gerenti nota eſt, quæ quidem illa eſſe videtur, quæ in actis legitimis conſtat; licet contrarium ipſe tamquam priuatus eſſe cognoſcat, atque certo ſciat. 3. *q.* 7. *c. iudic.* 11. *q.* 3. *c. ſumopere. c. paſtoralis de off. deleg. l. illic. ff. de offi. præſid.* Grat. 30. *q.* 5. *poſt c. ſi quis gloſ. c. iudic.* 3. *q.* 7. *cit. verbo audit*: vbi multa *circa hoc. c.* 1. *de off. iud. deleg. cit. & c. item primo de offi. iud. ord.* D. Th. 2. 2. *q.* 64. *art.* 3 *ad* 3. *& q.* 67. *art.* 2. Cai et. Bann. Sal. & Arrag. *ibid.* Alex. de Aleſ. 3. *par. q.* 20. *memb.* 6. *art.* 2. Dom. Soto. *lib.* 5. *de iuſt. & iu. q.* 4. *ar.* 2. Cou. *l.* 1. *var. reſ. c.* 1. Henr. de Gand. *quod* 3. *q.* 25. Io. Maior. *in* 3. *diſt.* 33. *q.* 4. Nau. *in manu. c.* 25. *n.* 9. & 10. *& in c. ſi quis. de pœn. diſt.* 7. *n.* 129. Abul. *in c.* 23. *Exod. q.* 6. Tole. *l.* 5. *inſtr. ſac. c.* 56. *n.* 8. & omnes pene moderni, alijque cit. à Couar. & Sot. *vbi ſup.* Bart. quoq; *in l. illicitas cit.* Io Andr. *in ſpec. tit. de alleg. & prob.* §. *ſatis. n.* 13. Hippol. de Marſil. *in pract. crim.* §. *dilig. n.* 25. Turrecrem. & Arch. *in c. ſi ſac. de offi. ordin.* Menoch. *l.* 1. *de arb. iud. q.* 24. *nu.* 3. quā opinionem, & veriorem, & communiorē tam in ciuilibus quā in criminalibus eſſe affirmant Couar. &

Tole.*loc. cit.* illam quoque Rotam Romanam sequi docet Cæsar de Grasiis auunculus meus vir doctissimus in decisionib. proprijs *decis.* 147.*nu.* 9. Cuius doctrinæ illa potissima ratio potest af-
10 ferri. † Iudex persona publica est, in iudicandoque communitatis vices profecto gerit. ergo cum iudicandi munus exercet, illud, quod communitas operaretur, facere debet. communitas verò nequaquam iuxta vnius priuatam scientiam: sed iuxta illam, quæ testificatione publica in actis legitime fabricatis consistente, siue iuxta legitimè acta, & probata constat, vtique iudicaret. igitur Iudex quoque non secundum priuatam notitiam, aut conscientiam, aut veritatem sibi priuatim notam, cum ipse minima sit (vt priuatus) communitatis pars; quare & facillimè falli queat: verum secundùm publicam scientiam, quæ ex testium legitimorum depositionibus toti constat
11 communitati, iudicet, est necesse. † Iudex etenim quæcunque vt iudex non cognoscit, ignorat. Nauar. *cons. vni. de off. iudicis nu.* 5.

12 † Potest verò Iudex, qui priuata scientia aliquem certò innocentem nouit; qui attamen in processu nocens esse probatur, facere quæcunque fieri sine scandalo queunt, vt sententia contra huiusmodi non feratur, nec lata exequatur. vel commodum ei, vt è carceribus fugiat, tribuendo, vel testes examinando de loco, tempore, die, alijsque circunstantijs exquisita diligentia; quo illorum inconstantiam, aut varietatem, aut mendacium, aut conspirationem, aut subornationem, aut falsitatem inueniat, detegatque vel accusatorem siue partem placando, quò in aliqua lege (si Iudex superiorem non cognoscens sit)

ſit) diſpenſare queat. vel (ſi aliqua ſpes foret) ad ſuperiorem iudicem per appellationem Rei cauſſam remittendo, coram quo ſuperiori iudice poſtmodum Iudex inferior pro ipſo Reo teſtificaretur. vel aliud quid iuxta ſui prudentiam operando pro innocentis liberatione. Quod ſi nullũ ſatis remedium eſſet; † tuta conſcientia illum poterit condemnare. Neque contra conſcientiãm, ſiue contra ius operabitur; tum quia illum nequaquam vti priuata perſona, quæ illius innocentiam nouit, condemnat: ſed vti Iudex qua re publica perſona, cui per acta, & probata de illius nocentia conſtat; tum quia non eſt ipſe Iudex, qui eiuſmodi damnat innocentem: verum ipſamet lex. per dicta. 23. *q.* 5. *cap. homicidas. & cap. cum homo. ea. q. & per gloſſ. diſt.* 1. *in princ.* At verò † ſi iudicem aliquem reperire ſit, qui conſcientiam deponere nequeat: ſed peccatum eſſe in proceſſu conuictum Reum, ſibi autem cognitum innocentem condemnare pro certo habeat, vel probabiliter dubitet. huiuſmodi Iudex talem abſque peccato condemnare minimè poterit; quia contra conſcientiam operaretur. † contra quam operantes peccare nemo non affirmat. ex D. Paulo, Roman. 14. *& cap. litteras, de reſtit. ſpoliat.*

13

14

15

Illud autem incidenter addere viſum eſt; quod licet in publicis ferendis ſententijs Iudex iuxta publicas teſtium probationes procedere debeat: † in dignitatibus attamen, ac officijs conferendis, atque in alijs etiam, quæ illius committuntur arbitrio; non teſtium dicta, neque aliorum ſcientiam ſequi tenetur: ſed illam, quam ipſe de cuiuſque meritis habet notitiam, ſequi po-

16

teſt, ita *l.* 1. *&* 2. *ff. de iuriſd. omn. iudic.* Silu. *verbo, iudex,* 2. *qu.* 5. *in princ.* Michael Salon. 2. 2. *qu.* 67. *art.* Sayrus *in Claui Regia, lib.* 12. *cap.* 8. *nu.* 18.

Ex ijs, quæ ſuperius habita ſunt infertur, quod 17 † licet iudex eum, quem in vinculis tenet reum euidenter eſſe cognoſcat: cum attamen id vel non legitime probatur; vel ille teſtimonijs legitimis purgatur, eum condemnare minime poteſt. Sot. *lib.* 5. *de iuſt. & iure, quæſt.* 4. *artic.* 2. quinimo illum tenetur abſoluere. Speculat. 3. *par. tit. de accuſat.* § 1. *n.* 28. Nauar. *conſil.* 4. *de iudicijs, num.* 8. 18 *to.* 1. etenim † forum exterius ad occulta delicta 19 nequaquam extenditur, at vero † illa occulta eſſe cenſentur; quæ legitime iuxta regulas iuris probata eſſe minime conſtat, iudicis autem ſcientia teſtimonium ſufficiens nequaquam reputatur. 20 Quare † iudex, ſiue prælatus ſi à ſuis admiſſa crimina, vel quia ipſe vidit, vel quia à fide dignis audiuit extra iudicium, cognouit, eiſdem pœnam vt iudex nequibit inferre: (de grauioribus loquendo) at vero admonitione paterna, vel etiam emendatione aliqua, ſiue extraordinaria pœnitentia illum cum talibus vti, nihil prohibere videtur. Sotus *loc. cit.* Clar. *lib.* 5. §. *fin. q.* 8. *verſ. ſed pone, & q.* 66. *verſic. ſcias autem.* Victorinus Auerſa, *lib. de modo proced. in cap. regul. c.* 3. *n.* 4.

De forma iuris à iudice in iudicando ſeruanda.

Cap. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Forma iuris aliqua ſeruanda in iudicijs eſt.*

2 *Iudicium ſine aliqua forma iuridica factum temerarium, & inualidum eſt.*

3 Forma

3 *Forma iuris in iudicando seruanda in quatuor consistit, & quæ illa sint.*
4 *Modi in iudicio seruandi quatuor sunt, & qui.*
5 *Accusationis, Denunciationis, Inquisitionis, & Exceptionis via quomodo seruanda.*
6 *Delictum contra exceptum probatum an puniri queat.*
7 *An de eodem possit separato processu inquirere iudex.*
8 *Processum incipere nequit iudex modo aliquo procedendi non seruato.*
9 *Accusatio, & Denunciatio contra superiores à subditis facta non sunt de facili admittendæ*
10 *Præparatoria iuris à iudice in iudicando seruanda quæ sint.*
11 *Iudex in præparatorijs deficiens recusari potest.*
12 *Sententia quomodo à iudice ferenda sit.*
13 *Pœna quomodo infligenda à iudice sit.*

TErtia conditio in iudice necessaria forma iuris est. † quæ adeo seruari debet, quod sine aliqua iuris forma iudicium factum nullum pœnitus existimetur, & sit. arg. *Gen.* 18. *Clamor Sodomorum, & Gomorreorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis: descendam, & videbo, vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint, aut non est ita, vt sciam. Luc.* 16. *Homo quidam erat diues, qui habebat villicum, & hic diffamatus est apud illum, quasi dißipasset bona illius, & vocauit eum, & ait illi. quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ. Deut.* 16. *Iuste quid iuctum est prosequeris.* ex his namque locis colligitur in iudicijs aliquam formam seruandam fore, vt subsistentia sint, legitimaque. Et certè *Ios.* 7. Achan sorte extrahitur, vocatur, ore conuincitur proprio, res furatæ quæruntur, inueniuntur, & producuntur, antequam contra illum condemnationis sententia proferatur. *cap. eorum* 11. *q.* 3. *& ca. qualiter, & quando, el.* 2. *de accusat.* [1]

forma quędam ſaltem proceſſum incipiendi pręſcribitur. ſparſim verò *eod. tit.* alijſque cætera ad illum proſequendum, ac terminandum edocentur neceſſaria. Idem quoque affirmant. D. Tho. 2. 2. *q.* 60. *art.* 2. Sot. *lib.* 3. *de iuſt. & iur. q.* 4. *art.* 2. Valen. *to.* 3. *diſp.* 5. *quæſ.* 4. *punc.* 2. Tole. *lib.* 5. *Inſtr. Sacer. cap.* 56. *num.* 9. Gregor. Sayrus. *lib.* 12. *Clauis Regiæ. cap.* 9. cuius neceſſitatis illa poteſt aſſignari ratio. Iudex de re ſibi minime nota iudicare nequit, iuſtumúe de re deducta proferre iudicium, niſi eam, eiuſque veritatem legitime norit. At verò iudex neque rem noſſe iudicandum ſine accuſare, aut illius gerente vices; neque rei veritatem legitime ſcire, abſque illius per teſtium, ac Rei examen inueſtigationem; neque ſententiam proferre, niſi veritate perſpecta poteſt; hæc autem nihil aliud ſunt, quam forma iuris. Igitur ſine iuris forma iudicium ipſe Iudex

2 exercere non poterit,† iudiciumque ab ipſo ſine aliqua iuris forma factum temerarium, ac inualidum profecto cenſendum erit. *arg. cap. quæ contra. de reg. iur. in* 6. Quæ contra ius fiunt, debent vtique pro infectis haberi.

3 Forma † verò iuris in iudice neceſſaria in quatuor potiſſimum videtur conſiſtere, videlicet. In modo procedēdi. In pręparatorijs. In ferēda ſentētia. & In pęna imponēda. ex Tol. & Sayro *loc. cit.*

4 † Modi quibus in iudicio iure procedi poteſt quatuor ſunt. Per accuſationem. Per Denunciationem. Per inquiſitionem, & per Exceptionem. *cap. ſuper his. de accuſa.* iunctis *cap. inquiſitionis.* & *cap. qualiter, & quando eod. tit. glo. in cap. qualiter, & quando. ci.* & omnes communiter.

5 † Per quam viam Accuſationis nequit procedere iu-

re iudex absque accusatore legitimo accusationem in scriptis, aut verbotenus porrigente. Per viam Denunciationis, nisi præcesserit denunciantis charitatiua monitio. Per viam Inquisitionis, nisi præcesserit infamia à pluribus, non prauis, & maleuolis: at probis, & beneuolis orta ante iudicium. *cap. qualiter. cit. iuncta glo.* Nauar. *consil. 3. de accusat. n. 4. to. 2.* Achilles de Grassis auunculus meus. *decis. 321. n. 3.* & est omnium communis. Per viam Exceptionis, nisi excipiens legitime obijciat, accusatorem, vel testem ab accusatione, vel testimonio repellendo; siue promouendum ad ordines, aut dignitates inhabilem ostendendo. *arg. cap. super his. de accusat. cit. & cap. pastoralis. de except.* Clar. *lib. 5. §. fin. quæst. 19.* † Quo casu, licet contra exceptum delictum probetur; iudex attamen contra illum criminaliter procedere nequit; siue pro tali delicto eum pœna vel ordinaria, vel extraordinaria mulctare: at solum ciuiliter ab accusatione, siue testificatione, siue ordinatione siue dignitate, vel officio illum velut illegitimum, siue inhabilem repellere potest; nisi fortassis excipiens testem de falsitate, petat illi tanquam falso nullam fidem adhiberi, & præterea illum de falso puniri. tunc enim de falsitate (si probetur) à iudice ordinaria pœna falsi puniri, potest. eo namque casu excipiens ipsius accusatoris partes videtur assumere docet, ac probat. Clar. *loc. cit.* quod idem asserendum est quoque de accusatore, exceptoque si crimen illis obijceretur, & obijciens illos nedum repellere, sed & puniri vellet, ac postularet. 6

† Poterit verò iudex de delicto simili exceptione probato iudicio inquirere separato contra de- 7

linquentes,contraq; illos criminaliter per modũ inquiſitiõis procedere,ſi ei placuerit. Clar. *vbi ſup.*

8 † Hi procedendi modi adeò neceſſarij ſunt; quod Iudex nedum iudicare, ſed neque proceſſum incipere poteſt ſine legitimo accuſatore,aut Denunciatore,aut Exceptore, aut Infamia præcedente eo,quo dictum eſt modo. probat Nauar. *conſ.4.de accuſa. nu.3. to.2. ac* Tol. *lib.5.inſtr.ſacer. c.56.nu.*10.

9 † Accuſationem autem; ſiue Denunciationem contra ſuperiores à ſubditis porrectas non ita facilè iudex admittere debet. *arg. cap. quali. & quando ci. de accuſa.* quo loci habentur huiuſcemodi verba. *Diligentius tamen obſeruandum eſt in prælatis, qui quaſi ſignum poſiti ſunt ad ſagittam; & qui nõ poſſunt omnibus complacere; cum ex officio ſuo teneantur non ſolum arguere, ſed etiam increpare: quinimò interdum ſuſpendere, nonnunquam verò ligare, frequenter multorum odium incurrunt, & inſidias patiuntur,* &c. quare illa obſeruare poterit ipſe Iudex, quæ habentur 2. *q.7. cap. ſi qui ſunt, & cap. quærendum,* de qua re inferius proprio loco pertractabimus, *cap.* 16. *nu.*47.

10 † Præparatoria ſunt Citationes, Delatio Iuramenti, Termini, Dilationes, Exceptiones, Appellationes, Tortura, Defenſiones, & reliqua in fabricando proceſſu, tam pro veritate delictorum habenda, quam pro ipſius rei defenſione contingentia, quæ omnia Iudex peragere, deferre, concedere, recipere, acceptare, inferre, procurare, tribuere, & exequi iuxta leges, aut ſtatuta, aut conſtitutiones, debet. Tolet. *loco cit. num.9.* & reliqui omnes.

11 † Huiuſmodi præparatoria adeo iuribus con-

formia

formia ſunt, adeoque à iudice obſeruanda; vt Iudex in eorum aliquibus deficiens, (licet de crimine violatæ religionis ageretur) meritò recuſari queat, ab eo quæ per appellationem declinare quiſque poſſit. Dir. *inquiſit. 3. parte, de recuſatione, quæ fit ab Inquiſitore*, & ibid. Franciſc. Pegna *com*. 30. & 31.

12 † Sententia verò non ex proprio iudicio, ſiue (vt aiunt) ex proprio capite à iudice proferenda eſt: verum quæ iuris, aut ſtatutorum, aut conſtitutionum diſpoſitioni ſit conformis, *cap*. 1. *de ſent. & re iudic. in* 6. neque præcipitanda eſt: ſed maturo ponderanda iudicio antequam proferatur, *arg*. Sap. 12. *Cum tranquillitate iudicas*. Pſal. 121. *Illic ſederunt ſedes in iudicio, &* 2. *q*. 1. *cap. Deus omnipotens, ac* 11. *q*. 3. *cap. ſummopere*, neque ferenda eſt contra non confeſſum, aut legitimè conuictum. 2. *q*. 1. *c*. 1. *&* 2. neque ante veram, & iuſtam probationem, *cap. Deus omnipotens, cit*. Quod ſi iudex ipſe iuris diſpoſitionem ignoret, aut qualiter ſit ferenda ſententia neſciat; aſſeſſorem conuocare tenetur. Tolet. *loco cit. nu*. 9.

13 † Pœna delicto debet eſſe conformis. Deut. 25. *Pro menſura delicti erit, & plagarũ modus. arg. cap. pro qualitate*, 26. *q*. 7. Neq; debet, aut poteſt iudex ſupra pœnam à iure ſtatutã quemuis punire. Tolet. *loco cit*. Pœnarũ etenim excenſio nimia vitãda eſt, probat Achili de Graſſis, *deciſ*. 161. *nu*. 6. Pœnam autem à iure ſtatutã in delictis atrocibus ad vnguem infligere poterit; ne delinquendi (ſi mitius ageret) præbeatur occaſio. at verò in leuioribus rigorẽ iuris cum miſericordia temperare debet. *Iudicium etenim ſine miſericordia illi, qui non fecit miſericordiã*, vtiq; fiet. *Iaco*. 2. *& c. alligant*. 26. *q*. 7. dicitur.

dicitur. & est D. Ioan. Chrysost. *hom. 43. in Matth. oper. imperf.* Melius est propter misericordiam, rationem reddere, quam propter crudelitatem, & *sess. 13. Concil. Trid. c. 1. de refor. cir. medium*, cum mãsuetudine rigor, cum misericordia iudicium, cum lenitate seueritas adhibenda est.

De Scientia Iudici necessaria.

CAP. V.

SVMMARIVM.

1 *Scientia iudici necessaria est, vt iudicare queat.*
2 *Iudicio iudicabuntur durissimo iudices male iudicantes.*
3 *Expositio paraphrastica. Ps. 81.*
4 *Legibus firmantur Imperia & Principatus.*
5 *Imperia iniquis iudicijs subuertuntur.*
6 *Iudices quare Dij appellantur.*
7 *Iudices iniqui Diaboli iudicio iudicabuntur à Deo.*
8 *Iudex illiteratus an iudicare possit.*
9 *Iudex ecclesiasticus peritiam saltem mediocrem iudicandi habere debet.*
10 *Iudicem ecclesiasticum peritissimum esse non est necesse.*
11 *Iudex ignarus assessorem expensis partium adhibere potest.*
12 *Quisque illa scire tenetur, sine quorum cognitione operari nequit.*
13 *Quisque tenetur ea nosse, quæ ad suitmet statum, ac officium pertinent.*
14 *Assumens officium absque peritia necessaria, vt peccat.*
15 *Etiam nullo damno inde sequuto.*
16 *Iudex imperitus male iudicans ad restitutionem læsæ parti tenetur.*

1 QVarta conditio in iudice requisita ipsa scientia ad iudicandum necessaria est. † quæ in ipso adeò ex necessitate requiri videtur; quod illa sine actitatum iudicium temerarium sit, & ipse iudicans mortiferè peccet. Psal. 21 *Erudi-*

Erudimini, qui iudicatis terram: apprehendite disciplinam, ne irascatur dominus, & pereatis de via iusta. Sap. 6. *Melior est sapientia, quam vires: & vir prudens quam fortis. Audite ergo reges, & intelligite, discite iudices finium terræ: quoniam data est potestas vobis, & virtus ab altißimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur: quoniam cum essetis ministri regni illius non rectè iudicastis, nec custodistis legem iustitiæ, neque secundnm voluntatem Dei ambulastis, † horrende, & cito apparebit vobis:* quoniam *iudicium durißimum his, qui præsunt, fiet*, & infrà. Si ergo delectamini legibus, & sceptris ô Reges populi, diligite sapientiam; vt in perpetuum regnetis: diligite lumen sapientiæ, qui præestis populis, & *cap.* 10. *Rex insipiens perdet populum suum. Psal.* 81. qui de iudicibus est.

† (Nescierunt scilicet iudices, neque intellexerunt, in tenebris ambulant.) quare iniquis, ac temerarijs illorum iudicijs (mouebuntur omnia fundamenta terræ) iura scilicet, atque † leges, quibus Imperia, Principatusque firmantur. Vel † Imperia ipsa, & Principatus, quę iniquis subuerti iudicijs nemo non cognoscit, funditus euertentur. Attamen ô Iudices (ego dixi Dij estis, & filij excelsi omnes.) † vos appellatione mea præ cunctis mortalium, propter muneris, quo fungimini dignitatem, vt Dij quidam terreni habeamini, sum dignatus; & rectum iudicium facere minime didicistis? Idcirco (vos sicut homines moriemini) nulla vestræ dignitatis habita ratione, velut abiectissimi, & vilissimi quique homines morte secunda peribitis. (& sicut vnus de principibus cadetis.) † quemadmodum s. tenebrarum Principes acerbissimis, exequisitissimisq; sup-

3 4 5 6 7

cruciabimini, Sathanæ ipsius grauissimo addicti iudicio. de quo ait Apostolus. 1. *Tim.* 3. *Ne forte incidat in iudicium Diaboli.*

8 Scientiam quoque in iudicibus fore necessariam docemur. 2. *q.* 2. *cap. vlt. de pœn. dist.* 6. *cap.* 1. *c. ex litteris, de consang. & affin. in Auth. de iudicijs, in princip. gloss. in cap. sciscitatus, de rescript.*

9 Quod † si Iudex illiteratus existat; peritiam tamen habeat iudicandi: caussa illi committi poterit vtique iudicanda, *l. certi iuris, C. de iudicijs. gloss. cap. sciscitatus, cit. arg. l. parabolani, C. de epis. & cler.*

10 At † verò Iudex Ecclesiasticus mediocriter saltem in iure debet esse peritus, arg. Ose. 4. *Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.* & Baruch. 3. *Quia non habuerunt sapientiam, interierunt propter suam insipientiam. cap. cum nobis olim, de elect.* ad hoc facit quoq; *cap. cum in cunctis, & cap. dudum, eod. tit. ca. si forte, eod. tit. in* 6. *& clem.* 1. *de ætat. & qual. ord. iuncta glo.* Siluest. *verbo iudex primo. q.* 4. *nu.* 10. Armilla *ver. eod. nu.* 24. D. Aug. *lib.* 19. *de Ciuit. Dei, cap* 6. *Ignorantia iudicis, plerumque est calamitas innocentis.*

11 Illum † verò peritissimum esse minimè necessarium est: verum sufficit competentem habere scientiam, arg. cap. *cum nobis, cit. de elect.* eoque

12 magis cum ex † defectu scientiæ assessorem sibi partium expensis assumere posse concedatur, cap. *Statutum*, §. *assessorem, de rescript. in* 6. D. Anton. 3. *part. tit.* 9. Silu. *loc. cit.* Firmissima quoque ratione Iudici necessariam esse iudicandi peri-

13 tiam confirmari potest: etenim † si vnusquisque illa scire tenetur; sine quorum cognitione actum sibi debitum rectè nequit exercere; † singulique illa, quæ ad eorum statum, ac officium spectant

nosse

nosse necessario debent, vt docet D. Thom. 1.2. *quæst.76.art.2.* id erit in iudice forte negandum? hanc eandem affirmant sententiam D. Antonin. *loco citat. cap.2. in princ.* Nauar. *in Manual. cap. 25. num.12.* & in cap. *si quando, de rescript. excep.7. num. 3. de iure naturali,* & *excep.12. & seq.* Sumistæ verbo *Iudex, & iudicis peccata,* omnesque Doct. communiter, imò D. Antonin. *parte 2. tit.3. cap.6. §.4. circa medium,* eiusmodi regulam ponere non veretur.

† Qui officia publica assumunt exercenda cum ea ignorantia, vt verisimile sit per eorum exercitium notabile damnum alteri in persona, vel rebus euenturum, Læthaliter peccant, arg. c. *fin. de iniur. & dam. dato.* Addit Nauar. *in comment. cap. inter verba, 11. quæst.3. concl.18.* † id, quod proximè dictum est nedum fore verissimum, quando ex huiusmodi administratione damnum sequatur: verum etiam cum nullo damno inde sequuto officia huiusmodi appetit quis, vel assumit. adeo quod absolui absque eo, quod illis vel renuntiet, vel saltem propositum habeat renunciandi, minimè queat; propter damnificandi periculum, cui seipsum exponit, argu. cap. *non est, 1. quæst. 1. §. quisquis,* & cap. iem. *Non est, de regul. iur. in 6.* at melius per dictum Sapientis Eccles. 3. *Qui amat periculum in illo peribit*

14

15

Addo ego quod † ille, qui ex imperitia perperam iudicare præsumit, nedum peccatum committit: sed quoq; læsę parti, & ad litis expensas, & ad omne interesse tenetur, insti. *de oblig. quæ ex deli. qual. nasc.* & per dictũ gl. *in cap. sicut, de testa. Qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur,* arg.

16

arg. cap. *eod. cap. pasce* 86. *dist.* & *dist.* 87. *cap. si expositus, ff. ad leg. Cor. de sicarijs, nihili interest, l. illicitas, § sicuti, ff. de offic. præsid.* gloss. & Panor. *in cap. quoniam contra, de probat. in verb. negligentia.* Armil. verb. *iudex, nu.* 14. Siluest. *ver. eod. quæst.* 12. *nu.* 17. Tabie. *eod. nu.* 19.

De Vitæ puritate in Iudice requisita.

Cap. VI.

SVMMARIVM.

1 *Vitæ puritas in iudice requiritur, ne iudicando peccet.*
2 *Mosis abbatis exemplum pro iudicibus.*
3 *Vitæ puritas duplex est.*
4 *Vitæ puritas interior duplex.*
5 *Iudex à peccato immunis esse debet, quando iudicandi potestatem exercet.*
6 *Doctores affirmantes iudicem lethaliter peccare, si in peccato iudicet manifesto.*
7 *Potestates ordinis, & iurisdictionis ambæ à Deo sunt.*
8 *Iudex in delicto existens publico, & iudicans propter scandalum peccat.*
9 *Iudex mortifero innodatus peccato, iudicandi potestatem non amittit.*
10 *Peccatum mortale neque iurisdictionem tollit, neque iudicij rectitudinem.*
11 *Iudex nulla passione motus iudicare debet.*
12 *Quatuor modis iudicium humanum peruertitur, & quibus.*
13 *Iudex quauis passione motus iudicans non reddit sententiam nullam.*
14 *Sententia ex solo defectu iustitiæ inualida redditur.*
15 *Iudex passione aliqua motus iniustam sententiam proferens, lethaliter peccat.*
16 *Vitæ puritas exterior in iudice requisita in quibus consistat.*
17 *Mansuetudo in iudice necessaria est.*
18 *Munera iudex acceptare non debet.*
19 *Munera prudentes quoque excæcant, subuertuntque iudicia.*

Postre-

POstrema in iudice requisita códitio, vt rectè, id est, absque peccato iudicare possit, † Vitæ puritas est, quæ illi adeo inesse debet, vt illa sine iudicãs peccati labe inficiatur. Rom. 2. *Propter quod inexcusabilis es ô homo omnis, qui iudicas; in quo enim iudicas alterum, te ipsum condemnas,* huc referri potest auctoritas illa Ierem. 21. *Iudicate mane iudicium, 1. sobrij à vino, & à vitijs.* Qua de re motus propheta regius misericordiã domino canẽs, atque iudiciũ, in proprij cordis ambulãs innocẽtia, propriosque ante oculos rẽ iniustã nequaquã proponens, in matutino aiebat se interficere peccatores. *Psal.* 100. cõtra illos etenim tũc sententiã proferebat: quando ad orationem nocte surrexerat intempesta, lachrymisque proprium stratum de commissis delictis pœnitentiam agendò rigauerat, 3. *qu.* 7. *c. iudicet*, & est D. Amb. *ser.* 20. *super Ps.* 118. *dicitur Iudicet ille, qui non agit eadem, quæ in alio putauerit esse punienda, ne cum de alio iudicat, in se ferat ipse sententiam, & cap. seq.* & est D. Greg. *in præfat. lib. Iob.* In grauibus peccatis quis positus, dum *suis premitur, aliena non diluit.*

1

† Mosis Abbatis exemplum, de quo in vitis patrum *lib.* 3. *cap.* 52. legitur huic proposito accommodari potest. Hic à sanctis Patribus ad Fratrem, qui fortè deliquerat iudicandum aduocatus, perfectionem cõsulto distulit, ab eremi præposito sacerdote compulsus, tandẽ accessit, sportam arena plenam secum deferens, illum fratres eidem obuiam facti cum vidissent, quid sibi allata illa sporta vellet, interrogarunt, quibus respondit Moses, propria illa esse peccata, quæ cum nequaquam cognosceret: ad aliorum peccata venerat iudicanda, quo audito illi patres com-

2

puncti delinquentē iudicare auſiminimè fuerũ.

3 Verùm enimuerò † Vitæ puritas in iudice duplex requiri videtur. Interior vna, exterior altera. † Interiorem quoque duplicem poſſidere debet, alteram quod abſque peccato ſit, alteram verò quod amore ſolo iuſtitiæ ad iudicandum moueatur: non autem odio, vel amore, vel timore, vel cupiditate, vel alia quauis paſſione; adeo quod interiores duæ, vna verò exterior in iudice puritas eſſe debet. † Prima vitæ puritas interior in eo ſita eſt, vt à peccato, quando iudiciariã exercet poteſtatem, ſit immunis. *Ioan.8. Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat, c. poſtulatus 3.q.7. cit.* & eſt Bedæ *in cap.8. Ioan.* Cum quælibet proximorum errata conſpicimus, non hæc ante reprehendenda iudicemus, quam ad conſcientiam noſtram reuerſi, digito eam diſcretionis ſolerter exculpemus. *arg.33. diſt. ca. habuiſſe, & cap. fin. de temp. ordinat.* quibus in locis eum, qui mortali obſtrictus peccato eſt, coram Deo, & ſe ipſo fore ſuſpenſum affirmari videtur. † Et quidem, læthaliter peccare iudicem in manifeſto exiſtentem peccato iudicium exercentem docuere. Alex. de Ales; *3. par. q.40. memb.3.* D. Thom. 4. *ſent. diſt.19. quæſt. 2. art.2. quæſt.2.* Pal. *ead. diſt. q.3. art.3.* Silu. *verbo, correctio, quæſt.16. nu.15.* quorum placito fauere videtur D. Paul. *Rom. 2. cit.* & dictum *Leuit.19. Sancti eritis quoniam ego ſanctus ſum.* Iudices namque Dei vices in terris, velut ipſius miniſtri gerunt. *Deut.1. Sap.9. & Rom.13.* quare dũ iudicandi poteſtatem exercent, à peccatis liberi eſſe deberent, quod idem ratio quoque ipſa naturalis videtur innuere. Qui namque de coloribus iudicat viſus, ab omni alienus debet eſſe colore.

4

5

6

lore. 2. *de anima.* quare non ita Iudex cum de alterius crimine iudiciũ proferre voluerit, à quocunq; crimine esse debet immunis? † At verò licet quidam de ordinis, ac iurisdictionis potestate distinguentes affirment Ecclesiasticum peccare tunc solum, quando ordinis potestatem exercet; non autem cum iurisdictionis, cuiusmodi est iudicare, de quo in præsenti sermonem habemus; vtitur potestate. illis attamen respõderi facillimè potest; earum potestatum vtramque à Deo esse *Rom. 13. Non est potestas nisi à Deo,* quare in vtraque fore Dei ministros, vt habetur *Sap. 6.* idcirco illi quoque in vtraque & in sanctitate, & in puritate similes esse debere. Quod si alicui fortasse grauior appareat ista sententia; saltem affirmare quisque cogetur, venialiter peccare iudicem, qui peccato irretitus, vel occulto, proximum iudicare præsumit. Etenim cum ille, qui alium iudicat, se à crimine mundum actu eodem profiteatur, & mundus minimè sit; quoddammodo hypocrita est, ideoque à Saluatore *Matt. 7.* reprehenditur illis verbis. *Quid vides festucam in oculo fratris tui, trabem verò in oculo tuo non vides? Hypocrita eijce primum trabem de oculo tuo: & tunc videbis eijcere festucam de oculo fratris tui*, aliumque iudicando, se vtique dignum, qui sententia simili condemnetur, ostendit. iuxta illud. *Luc. 61. Ex ore tuo te iudic. serue nequam.* & *Rom. 2. cit. In quo alterum iudicas, te ipsum condemnas.*

7

† Quod si crimine publico maculatus iudex ipse sit; grauius quidem propter scandalum populi dicendum est illum peccare. Scandalũ enim patitur ipse populus, qui non eandem vim habebere iustitiã in iniustitia videt, quam ille in sub-

8

iectos exercere non veretur, adeoq; graue ſcandalum eſſe poſſet, quod peccaret mortifere, ita ſentire videtur. D. Thom. 2.2.*q*.60.*art*.2.*ad* 3.*ac* 3.*par*.*q* 64.*art*.6.Caiet.2.2.*q*.60.*art*.2.*cit*.Sot.*lib*. 3.*de iuſt*.& *iu*.*q*.4.*art*.2. Nauar.*in rubr*.*de iudicijs*, *nu*.42.Valen.*to*.3.*diſpu*.5.*q*.4.*pun*.2. qui hanc eſſe communem aſſirmat. Illud verò ex prædictis

9 authoribus notandum eſt.† Iudicem læthali maculatum peccato iudicandi poteſtatem nequaquam amittere. 15.*q*.*vltima gl*.3.*q*.7.*in princ*. quinimo contraria huic ſententia hæreſis Vuitclefi eſt in Conſtantienſi damnata concilio. Quare licet iudex mortali peccato iretitus exiſtat, in eoque iudicandi actum exercens aut lęthaliter, aut venialiter ſaltem peccet: ſi alioqui iuſtam ſeruato iuris ordine ſententiam proferat, firma, vali-

10 daque illa profecto erit.† Mortiferum enim peccatum, & multò minùs veniale, neq; iuriſdictionis auctoritati, neq; rectitudini ad iudicium requiſitæ per ſe contrariatur. Quare poterit iudex peccato innodatus mortifero iuſte, quod iuſtum eſt iudicare; iuris ordinem, ac rectitudinem obſeruare; ex actiſque, ac probatis iuſtam, & vadidam proferre ſententiam.

11 † Altera Vitæ puritas interior in iudice requiſita in eo conſiſtit, vt Iudèx neque amore, neque odio, neque cupiditate, neque timore, neque alia quauis paſſione motus iudicare præſumat: verum ſolo affectu iuſtitiæ, quam præ oculis habere perpetuò debet, quod ſuum eſt æqualiter vnicuique abſque vlla perſonarum acceptatione tribuendo, *arg*. *Deut*.1.*Non accipietis cuiuſquā perſonam*, & *Pſal*. 81. *Vſquequo facies peccatorum ſumitis*; *Eccl*. 7. *Noli quærere fieri iudex*, *niſi valeas irrumpere iniqui-*

iniquitates, ne forte extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in agilitate tua. Et *Mich.* 3. vbi Iudices principes, qui in muneribus iudicabant, reprehenduntur. 3. *q.* 7. *cap. iudicet.* & est D. Amb. *Ser.* 20. *super Psal.* 118. *Iudicet ille, qui ad pronunciandum nullo odio, nulla offensione, nulla leuitate ducatur, &* 11. *q.* 3. *ca. quatuor,* habetur. † Quatuor modis peruertitur humanum iudicium, timore, cupiditate, odio, & amore. Itaque si † iudex rectam quidem ex iuridice deductis ferat sententiam; sed amore, aliaúe passione ad illud operandum moueatur; sententia profecto, & iusta erit, & valida: verum ipse peccatum eiusdem generis, cuius passio est, qua fuit motus, committet. ex. gr. si motus inuidia fuit, peccatum committet inuidiæ; si cupiditate, auaritiæ delictum perpetrabit; & ita de reliquis, verumtamen quia minime contra iustitiam; sed alias contra virtutes fuit operatus, ab eo prolata sententia valida erit. *arg. Matt.* 23. *Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisei: omnia ergo quæcunque dixerint vobis seruate, & facite.* † Sententia namque ex alio inualida reddi minime potest, quam ex defectu iustitiæ. 12 13 14

† At vero si alicuius dictarũ passioné impulsu; vel iniuste iustum, vel iniustũ iniustè iudicarit; à mortali reatu nequaquam poterit excusari; & quoque nulla iudicanda erit ipsa sententia, his namque casibus nedum alias contra virtutes: verum & contra ipsammet iustitiam fuit operatus. ex D. Tho. & alijs supra citatis auctorib. 15

† Exterior autem Vitæ puritas in iudice requisita in duobus potissimũ videtur consistere; népe in Mansuetudine, & à muneribus abstinentia. 16

arg. cap. *eod. cap. pasce* 86. *dist.* & *dist.* 87. *cap. si expositus, ff. ad leg. Cor. de sicarijs, nihili interest, l. illicitas, §. sicuti, ff. de offic. præsid.* gloss. & Panor. *in cap. quoniam contra, de probat. in verb. negligentia.* Armil. verb. *iudex, nu.* 14. Siluest. *ver. eod. quæst.* 12. *nu.* 17. Tabie. *eod. nu.* 19.

De Vitæ puritate in Iudice requisita.

Cap. VI.

SVMMARIVM.

1 *Vitæ puritas in iudice requiritur, ne iudicando peccet.*
2 *Mosis abbatis exemplum pro iudicibus.*
3 *Vitæ puritas duplex est.*
4 *Vitæ puritas interior duplex.*
5 *Iudex à peccato immunis esse debet, quando iudicandi potestatem exercet.*
6 *Doctores affirmantes iudicem lethaliter peccare, si in peccato iudicet manifesto.*
7 *Potestates ordinis, & iurisdictionis ambæ à Deo sunt.*
8 *Iudex in delicto existens publico, & iudicans propter scandalum peccat.*
9 *Iudex mortifero innodatus peccato, iudicandi potestatem non amittit.*
10 *Peccatum mortale neque iurisdictionem tollit, neque iudicij rectitudinem.*
11 *Iudex nulla passione motus iudicare debet.*
12 *Quatuor modis iudicium humanum peruertitur, & quibus.*
13 *Iudex quauis passione motus iudicans non reddit sententiam nullam.*
14 *Sententia ex solo defectu iustitiæ inualida redditur.*
15 *Iudex passione aliqua motus iniustam sententiam proferens, lethaliter peccat.*
16 *Vitæ puritas exterior in iudice requisita in quibus consistat.*
17 *Mansuetudo in iudice necessaria est.*
18 *Munera iudex acceptare non debet.*
19 *Munera prudentes quoque excæcant, subuertuntque iudicia.*

Postre-

POstrema in iudice requisita códitio, vt rectè, id est, absque peccato iudicare possit, † Vitæ puritas est, quæ illi adeo inesse debet, vt illa sine iudicās peccati labe inficiatur. Rom. 2. *Propter quod inexcusabilis es ô homo omnis, qui iudicas; in quo enim iudicas alterum, te ipsum condemnas*, huc referri potest auctoritas illa Ierem. 21. *Iudicate mane iudicium, 1. sobrij à vino, & à vitijs*. Qua de re motus propheta regius misericordiā domino canēs, atque iudiciū, in proprij cordis ambulās innocētia, propriosque ante oculos rē iniustā nequaquā proponens, in matutino aiebat se interficere peccatores. *Psal.* 100. cōtra illos etenim tūc sententiā proferebat: quando ad orationem nocte surrexerat intempesta, lachrymisque proprium stratum de commissis delictis pœnitentiam agendò rigauerat, 3. *qu.* 7. *c. iudicet*, & est D. Amb. *ser.* 20. *super Ps.* 118. *dicitur Iudicet ille, qui non agit eadem, quæ in alio putauerit esse punienda, ne cum de alio iudicat, in se ferat ipse sententiam, & cap. seq.* & est D. Greg. *in præfat. lib. Iob.* In grauibus peccatis quis positus, dum *suis præmitur, aliena non diluit*.

1

† Mosis Abbatis exemplum, de quo in vitis patrum *lib.* 3. *cap.* 52. legitur huic proposito accommodari potest. Hic à sanctis Patribus ad Fratrem, qui fortè deliquerat iudicandum aduocatus, perfectionem cōsulto distulit, ab eremi præposito sacerdote compulsus, tandē accessit, sportam arena plenam secum deferens, illum fratres eidem obuiam facti cum vidissent, quid sibi allata illa sporta vellet, interrogarunt, quibus respondit Moses, propria illa esse peccata, quæ cum nequaquam cognosceret: ad aliorum peccata venerat iudicanda, quo audito illi patres com-

2

 puncti

arg. cap.eod.cap.pasce 86.dist.& dist.87.cap.si expositus, ff.ad leg.Cor.de sicarijs,nihili interest, l.illicitas, §.sicuti,ff.de offic.præsid. gloss. & Panor.in cap. quoniam contra, de probat. in verb. negligentia. Armil. verb.iudex, nu. 14.Siluest.ver.eod. quæst.12. nu.17. Tabie.eod.nu.19.

De Vitæ puritate in Iudice requisita.

Cap. VI.

SVMMARIVM.

1 *Vitæ puritas in iudice requiritur,ne iudicando peccet.*
2 *Mosis abbatis exemplum pro iudicibus.*
3 *Vitæ puritas duplex est.*
4 *Vitæ puritas interior duplex.*
5 *Iudex à peccato immunis esse debet, quando iudicandi potestatem exercet.*
6 *Doctores affirmantes iudicem lethaliter peccare, si in peccato iudicet manifesto.*
7 *Potestates ordinis,& iurisdictionis ambæ à Deo sunt.*
8 *Iudex in delicto existens publico, & iudicans propter scandalum peccat.*
9 *Iudex mortifero innodatus peccato, iudicandi potestatem non amittit.*
10 *Peccatum mortale neque iurisdictionem tollit, neque iudicij rectitudinem.*
11 *Iudex nulla passione motus iudicare debet.*
12 *Quatuor modis iudicium humanum peruertitur,& quibus.*
13 *Iudex quauis passione motus iudicans non reddit sententiam nullam.*
14 *Sententia ex solo defectu iustitiæ inualida redditur.*
15 *Iudex passione aliqua motus iniustam sententiam proferens, læthaliter peccat.*
16 *Vitæ puritas exterior in iudice requisita in quibus consistat.*
17 *Mansuetudo in iudice necessaria est.*
18 *Munera iudex acceptare non debet.*
19 *Munera prudentes quoque excæcant,subuertuntque iudicia.*

Postre-

POſtrema in iudice requiſita cõditio, vt rectè, id eſt, abſque peccato iudicare poſſit, † Vitæ puritas eſt, quæ illi adeo ineſſe debet, vt illa ſine iudicãs peccati labe inficiatur. Rom. 2. *Propter quod inexcuſabilis es ô homo omnis, qui iudicas; in quo enim iudicas alterum, te ipſum condemnas,* huc referri poteſt auctoritas illa Ierem. 21. *Iudicate mane iudicium,* i: *ſobrij à vino, & à vitijs*. Quà de rẽ motus propheta regius miſericordiã domino canẽs, atque iudiciũ, in proprij cordis ambulãs innocẽtia, proprioſque ante oculos rẽ iniuſtã nequaquã proponens, in matutino aiebat ſe interficere peccatores. *Pſal.* 100. cõtra illos etenim tũc ſententiã proferebat: quando ad orationem nocte ſurrexerat intempeſta, lachrymiſque proprium ſtratum de commiſſis delictis pœnitentiam agendò rigauerat, 3. *qu.* 7. *c. iudicet*, & eſt D. Amb. *ſer.* 20. *ſuper Pſ.* 118. *dicitur Iudicet ille, qui non agit eadem, quæ in alio putauerit eſſe punienda, ne cum de alio iudicat, in ſe ferat ipſe ſententiam, & cap. ſeq.* & eſt D. Greg. *in præfat. lib. Iob.* In grauibus peccatis quis poſitus, dum *ſuis præmitur, aliena non diluit.* 1

† Moſis Abbatis exemplum, de quo in vitis patrum *lib.* 3. *cap.* 52. legitur huic propoſito accommodari poteſt. Hic à ſanctis Patribus ad Fratrem, qui fortè deliquerat iudicandum aduocatus, perfectionem cõſulto diſtulit, ab eremi præpoſito ſacerdote compulſus, tandẽ acceſſit, ſportam arena plenam ſecum deferens, illum fratres eidem obuiam facti cum vidiſſent, quid ſibi allata illa ſporta vellet, interrogarunt, quibus reſpondit Moſes, propria illa eſſe peccata, quæ cum nequaquam cognoſceret: ad aliorum peccata venerat iudicanda, quo audito illi patres com- 2

arg. cap.*eod.cap.pasce* 86.*dist.& dist*.87.*cap.si expositus, ff. ad leg*.Cor.*de sicarijs, nihili interest, l.illicitas, §.sicuti, ff.de offic.præsid*. gloss. & Panor.*in cap. quoniam contra, de probat. in verb. negligentia.* Armil. verb.*iudex, nu.* 14.Siluest.*ver.eod. quæst*.12. *nu*.17. Tabie.*eod.nu*.19.

De Vitæ puritate in Iudice requisita.

Cap. VI.

SVMMARIVM.

1 *Vitæ puritas in iudice requiritur, ne iudicando peccet.*
2 *Mosis abbatis exemplum pro iudicibus.*
3 *Vitæ puritas duplex est.*
4 *Vitæ puritas interior duplex.*
5 *Iudex à peccato immunis esse debet, quando iudicandi potestatem exercet.*
6 *Doctores affirmantes iudicem lethaliter peccare, si in peccato iudicet manifesto.*
7 *Potestates ordinis, & iurisdictionis ambæ à Deo sunt.*
8 *Iudex in delicto existens publico, & iudicans propter scandalum peccat.*
9 *Iudex mortifero innodatus peccato, iudicandi potestatem non amittit.*
10 *Peccatum mortale neque iurisdictionem tollit, neque iudicij rectitudinem.*
11 *Iudex nulla passione motus iudicare debet.*
12 *Quatuor modis iudicium humanum peruertitur, & quibus.*
13 *Iudex quauis passione motus iudicans non reddit sententiam nullam.*
14 *Sententia ex solo defectu iustitiæ inualida redditur.*
15 *Iudex passione aliqua motus iniustam sententiam proferens, lethaliter peccat.*
16 *Vitæ puritas exterior in iudice requisita in quibus consistat.*
17 *Mansuetudo in iudice necessaria est.*
18 *Munera iudex acceptare non debet.*
19 *Munera prudentes quoq; exceecant, subuertuntq; iudicia.*

Postre-

POstrema in iudice requiſita códitio, vt rectè, id eſt, abſque peccato iudicare poſſit, † Vitæ puritas eſt, quæ illi adeo ineſſe debet, vt illa ſine iudicãs peccati labe inficiatur. Rom. 2. *Propter quod inexcuſàbilis es ô homo omnis, qui iudicas; in quo enim iudicas alterum, te ipſum condemnas*, huc referri poteſt auctoritas illa Ierem. 21. *Iudicate mane iudicium, i. ſobrij à vino, & à vitijs.* Quà de re motus propheta regius miſericordiã domino canẽs, atque iudiciũ, in proprij cordis ambulãs innocẽtia, proprioſque ante oculos rẽ iniuſtã nequaquã proponens, in matutino aiebat ſe interficere peccatores. *Pſal.* 100. cõtra illos etenim tũc ſententiã proferebat: quando ad orationem nocte ſurrexerat intempeſta, lachrymiſque proprium ſtratum de commiſſis delictis pœnitentiam agendò rigauerat, 3. *qu.* 7. *c. iudicet*, & eſt D. Amb. *ſer.* 20. *ſuper Pſ.* 118. *dicitur Iudicet ille, qui non agit eadem, quæ in alio putauerit eſſe punienda, ne cum de alio iudicat, in ſe ferat ipſe ſententiam, & cap. ſeq.* & eſt D. Greg. *in præfat. lib. Iob.* In grauibus peccatis quis poſitus, dum *ſuis premitur, aliena non diluit.*

1

† Moſis Abbatis exemplum, de quo in vitis patrum *lib.* 3. *cap.* 52. legitur huic propoſito accommodari poteſt. Hic à ſanctis Patribus ad Fratrem, qui fortè deliquerat iudicandum aduocatus, perfectionem cõſulto diſtulit, ab eremi præpoſito ſacerdote compulſus, tandẽ acceſſit, ſportam arena plenam ſecum deferens, illum fratres eidem obuiam facti cum vidiſſent, quid ſibi allata illa ſporta vellet, interrogarunt, quibus reſpondit Moſes, propria illa eſſe peccata, quæ cum nequaquam cognoſceret: ad aliorum peccata venerat iudicanda, quo audito illi patres com-

2

puncti delinquentē iudicare ausi minimè fuerū.

3 Verùm enimuerò † Vitæ puritas in iudice duplex requiri videtur. Inferior vna, exterior altera. † Interiorem quoque duplicem possidere debet, alteram quod absque peccato sit, alteram verò quod amore solo iustitiæ ad iudicandum moueatur: non autem odio, vel amore, vel timore, vel cupiditate, vel alia quauis passione; adeo quod interiores duæ, vna verò exterior in iudice puritas esse debet. † Prima vitæ puritas interior in eo sita est, vt à peccato, quando iudiciariā exercet potestatem, sit immunis. *Ioan.* 8. *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat*, *c. postulatus* 3. *q.* 7. *cit.* & est Bedæ *in cap.* 8. *Ioan.* Cum quælibet proximorum errata conspicimus, non hæc ante reprehendenda iudicemus, quam ad conscientiam nostram reuersi, digito eam discretionis solerter exculpemus. *arg.* 33. *dist. ca. habuisse, & cap. fin. de temp. ordinat.* quibus in locis eum, qui mortali obstrictus peccato est, coram Deo, & seipso fore suspensum affirmari videtur. † Et quidem, læthaliter peccare iudicem in manifesto existentem peccato iudicium exercentem docuere. Alex. de Ales; 3. *par. q.* 40. *memb.* 3. D. Thom. 4. *sent. dist.* 19. *quæst.* 2. *art.* 2. *quæst.* 2. Pal. *ead. dist. q.* 3. *art.* 3. Silu. *verbo, correctio, quæst.* 16. *nu.* 15. quorum placito fauere videtur D. Paul. *Rom.* 2. *cit.* & dictum *Leuit.* 19. *Sancti eritis quoniam ego sanctus sum.* Iudices namque Dei vices in terris, velut ipsius ministri gerunt. *Deut.* 1. *Sap.* 9. & *Rom.* 13. quare dū iudicandi potestatem exercent, à peccatis liberi esse deberent, quod idem ratio quoque ipsa naturalis videtur innuere. Qui namque de coloribus iudicat visus, ab omni alienus debet esse colore.

lore. 2. *de anima.* quare non ita Iudex cum de alterius crimine iudiciũ proferre voluerit, à quocunq; crimine esse debet immunis? † At verò licet quidam de ordinis, ac iurisdictionis potestate distinguentes affirment Ecclesiasticum peccare tunc solum, quando ordinis potestatem exercet; non autem cum iurisdictionis, cuiusmodi est iudicare, de quo in præsenti sermonem habemus; vtitur potestate. illis attamen respõderi facillimè potest; earum potestatum vtramque à Deo esse *Rom. 13. Non est potestas nisi à Deo,* quare in vtraque fore Dei ministros, vt habetur *Sap. 6.* idcirco illi quoque in vtraque & in sanctitate, & in puritate similes esse debere. Quod si alicui forsasse grauior appareat ista sententia; saltem affirmare quisque cogetur, venialiter peccare iudicem, qui peccato irretitus, vel occulto, proximum iudicare præsumit. Etenim cum ille, qui alium iudicat, se à crimine mundum actu eodem profiteatur, & mundus minimè sit; quoddammodo hypocrita est, ideoque à Saluatore *Matt. 7.* reprehenditur illis verbis. *Quid vides festucam in oculo fratris tui, trabem verò in oculo tuo non vides? Hypocrita eijce primum trabem de oculo tuo: & tunc videbis eijcere festucam de oculo fratris tui*, aliumque iudicando, se vtique dignum, qui sententia simili condemnetur, ostendit. iuxta illud. *Luc. 61. Ex ore tuo te iudic. serue nequam.* & *Rom. 2. cit. In quo alterum iudicas, te ipsum condemnas.* 7

† Quod si crimine publico maculatus iudex ipse sit; grauius quidem propter scandalum populi dicendum est illum peccare. Scandalũ enim patitur ipse populus, qui non eandem vim habebere iustitiã in iniustitia videt, quam ille in sub- 8

iectos exercere non veretur, adeoq; graue ſcandalum eſſe poſſet, quod peccaret mortifere, ita ſentire videtur. D. Thom. 2. 2. *q*. 60. *art*. 2. *ad* 3. *ac* 3. *par*. *q* 64. *art*. 6. Caiet. 2. 2. *q*. 60. *art*. 2. *cit*. Sot. *lib*. 3. *de iuſt*. *&* *iu*. *q*. 4. *art*. 2. Nauar. *in rubr*. *de iudicijs*, *nu*. 42. Valen. *to*. 3. *diſpu*. 5. *q*. 4. *pun*. 2. qui hanc eſſe communem aſfirmat. Illud verò ex prædictis
9 authoribus notandum eſt. † Iudicem læthali maculatum peccato iudicandi poteſtatem nequaquam amittere. 15. *q*. *vltima gl*. 3. *q*. 7. *in princ*. quinimo contraria huic ſententia hæreſis Vuitclefi eſt in Conſtantienſi damnata concilio. Quare licet iudex mortali peccato iretitus exiſtat, in eoque iudicandi actum exercens aut lęthaliter, aut venialiter ſaltem peccet: ſi alioqui iuſtam ſeruato iuris ordine ſententiam proferat, firma, vali-
10 daque illa profecto erit. † Mortiferum enim peccatum, & multò minùs veniale, neq; iuriſdictionis auctoritati, neq; rectitudini ad iudicium requiſitæ per ſe contrariatur. Quare poterit iudex peccato innodatus mortifero iuſte, quod iuſtum eſt iudicare; iuris ordinem, ac rectitudinem obſeruare; ex actiſque, ac probatis iuſtam, & vadidam proferre ſententiam.

11 † Altera Vitæ puritas interior in iudice requiſita in eo conſiſtit, vt Iudex neque amore, neque odio, neque cupiditate, neque timore, neque alia quauis paſſione motus iudicare præſumat: verum ſolo affectu iuſtitiæ, quam præ oculis habere perpetuò debet, quod ſuum eſt æqualiter vnicuique abſque vlla perſonarum acceptatione tribuendo, *arg. Deut*. 1. *Non accipietis cuiuſquã perſonam*, & *Pſal*. 81. *Vſquequo facies peccatorum ſumitis*; *Eccl*. 7. *Noli quærere fieri iudex, niſi valeas irrumpere*

iniqui-

iniquitates, ne forte extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in agilitate tua. Et *Mich.* 3. vbi Iudices principes, qui in muneribus iudicabant, reprehenduntur. 3. *q.* 7. *cap. iudicet.* & est D. Amb. *Ser.* 20. *super Psal.* 118. *Iudicet ille, qui ad pronunciandum nullo odio, nulla offensione, nulla leuitate ducatur,* & 11. *q.* 3. *ca. quatuor,* habetur. † Quatuor modis peruertitur humanum iudicium, timore, cupiditate, odio, & amore. Itaque si † iudex rectam quidem ex iuridice deductis ferat sententiam; sed amore, aliaúe passione ad illud operandum moueatur; sententia profecto, & iusta erit, & valida: verum ipse peccatum eiusdem generis, cuius passio est, qua fuit motus, committet. ex. gr. si motus inuidia fuit, peccatum committet inuidiæ; si cupiditate, auaritiæ delictum perpetrabit; & ita de reliquis, verumtamen quia minime contra iustitiam; sed alias contra virtutes fuit operatus, ab eo prolata sententia valida erit. *arg. Matt.* 23. *Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisei: omnia ergo quæcunque dixerint vobis seruate, & facite.* † Sententia namque ex alio inualida reddi minime potest, quam ex defectu iustitiæ.

12

13

14

† At vero si alicuius dictarũ passionẽ impulsu; vel iniuste iustum, vel iniustũ iniustè iudicarit; à mortali reatu nequaquam poterit excusari; & quoque nulla iudicanda erit ipsa sententia, his namque casibus nedum alias contra virtutes: verum & contra ipsammet iustitiam fuit operatus. ex D. Tho. & alijs supra citatis auctorib.

15

† Exterior autem Vitæ puritas in iudice requisita in duobus potissimũ videtur consistere; nẽpe in Mansuetudine, & à muneribus abstinentia.

16

17 †Mansuetudo iudici necessaria est: neq; enim aut verbis contumeliosis, aut verberib. per se vti debet; neque vltra terminos à iure, consuetudine ve statutos, ac debitos, & cuiusque vires quẽquam torquere; neque vllis accerbitatibus aliquem contra charitatis virtutem, ac iuris dispositionem, personarum, & delictorum habita ratione, afficere. Sed cum mansuetudine audiat opus est, maxime ipsum Reum, illiusque aduocatos, & procuratores, eorum memor, quod *Psal*.7. Deus ipse fortis, & patiens, *Psal*. 141. qui suscipit mansuetos, *Pro*.3. illisque dat gratiam: *Psa*.24. Iudices quoque mansuetos in iudicio dirigit, viasque suas docet, ac *Eccl*.5.*Tim*.2. illis præcipit vt ad verbum audiendum sint mansueti *Matt*. 11. ipsum imitantes qui mitis, & corde humilis est, ac tandem *Ps*.149. in salutem mansuetos exaltat. †

18 Abstinentia quoque à muneribus iudici necessaria est, neque enim absque peccato iudex aut pro iudicio faciendo, aut pro ferenda sententia munus aliquod accipere debet, *arg*. *Exod*. 23. *Nec accipiens munera*, † *quæ etiam excecant prudentes*, *&*

19 *subuertunt verba iustorum*, idem *Deut*. 16. *& Ecc*. 20. *Psal*. quoque 14. illum in Dei ipsius tabernaculo habitaturum, firmumque tempore mansurum æterno docemur, qui munera super innocentem nequaquam accepit; quod idem *Isa*.33. confirmatur, & *Prou*. 15. habetur. *Conturbat domum suam, qui sectatur auaritiam: qui autem odit munera, viuet*. Idem *cap. non licet*. 11. *q*. 3. *cap. non sane*. 14. *q*.5. *cap. cùm ab omni. de vit. & hone. cler. & cap. statutum, de rescrip. in* 6. Plura videre qui vult, potest apud summistas verbo *Iudex*, *& Iudicis peccata*.

Quis Iudex esse, vel non esse posit. CAP. VII.

SVMMARIVM.

1 *Iudicis conditiones quædam affirmatiuæ, quędã negatiuæ.*
2 *Homines quiq; subijci, & iudicari sunt apti; non omnes præesse, & iudicare.*
3 *Iudex quilibet esse potest, qui legibus minime prohibetur.*
4 *Infamis nequit esse iudex.*
5 *Si toleratus sit, potest, ac illius tenet sententia.*
6 *Si electo iudici obijciatur infamia, remouetur.*
7 *Si pendēte iudicio iudex efficiatur infamis, recusari potest.*
8 *Criminosus qui esse, vel non esse iudex possit.*
9 *Surdus, & mutus nequit esse iudex.*
10 *Perpetuo furiosus.* 11 *Impubes.*
12 *Ammotus ab officio.* 13 *Fœmina.*
14 *Si à principe scienter mulieri committatur iudicium, potest illa iudicare.*
15 *Vbi consuetudo viget, & vbi iurisdictionem habent mulieres, iudicare queunt.*
16 *Seruus nequit esse iudex.*
17 *Seruo tali ignorato si causa cõmittatur, ipse iudicare potest.*
18 *Excommunicatus nequit esse iudex.*
19 *Quod intelligitur si denunciatus sit.*
20 *Toleratus excommunicatus qui dicatur.*
21 *Dominus aduersarij nequit esse iudex.*
22 *Consanguineus, & affinis aduersarij non potest esse iudex.*
23 *Suspectus nequit esse iudex.* 24 *Illiteratus iudex esse nõ potest.*
25 *Inimicus nequit esse iudex.* 26 *Siue sit capitalis, siue non.*
27 *Etiam in criminibus exceptis.*
28 *Quæ intelligi debent tã de iudicib. ordinarijs, quãde alijs.*

DE Conditionibus, quas habere quisque debet; vt rectè, ac sine peccato iudiciariam potestatem exercere queat, hactenus verba fecimus. Nunc de illis, quibus carere quamuis personam, vt iudicandi munus assequi possit, necesse est, habendus est sermo. † Illæ affirmatiuæ conditiones, istæ negatiuæ iudicis respectu nuncupari queunt, illæ namque iudici inesse; hæ non inesse debent, illæ iudicem bonum, legitimum-

que constituunt; eundem istæ à iudicaudi potestate repellunt, quisque iudex illas omnes possidere debet; istarum nullam iudicē habere fas est.

Principio itaque illud est animaduersione di-
2 gnum, † vniuersos quidem homines aptos fore, vt subijciantur, & iudicentur: at verò non omnes aptos esse, vt præsint, vt iudicent. *arg.* Deut. 16. *Iudices, & magistros constitues in omnibus portis tuis: vt iudicent populum iusto iudicio.* Ecce quod meliores, & aptiores eligi ad alios iudicandum præcipitur Moysi, reliquis vt iudicentur dimis-
3 sis. † Igitur iudex esse quicunque potest, qui legibus minimè prohibetur, *arg. cap. consuluisti. 2. qu. 5. cap. apud, de sponsal. cap. nuper. de sent. excom. ff. ex qui. ca. ma. l. nec non, & l. mutus, ff. de procurat. glo. cap. inter corporalia, de transl. episc.*

4 † Prohibentur verò legibus ipsis, qui sequun-
5 tur. *Primo* † Infamis, & Criminosus. 3. *q.* 7. *cap.*
6 *primo, & cap. sciscitatus, de rescriptis,* † attamen si infamia laborans toleratur, esse iudex vtiq; potest, illiusque sententia tenet, *arg. c. nonne 8. q.* 4.
7 *glo. c.* 1. 3. *q.* 7. *cit.* † Quod si alicui in iudicem electo obijciatur infamia, huiusmodi tunc à iudicio remouetur, licet fuerit illucusq; toleratus, *ca. sciscitatus cit. ca. inter dilectos, de excess. prælat. ff. ad legem Iuliam, de vi priuata, l.* 1. *glos.* 3. *q.* 7. *loc. cit.* si
8 verò † pendente iudicio efficiatur infamis, repelli vtiq; potest, *cap. insinuante, de offi. de leg. glo. cap.*
9 *sciscitatus cit. vers. infamem.* † Criminosus autem ex officio iudicare potest, licet non ex merito vitæ, *arg.* 15. *q. vl. cap. fin.* attamen iudicando peccat; vt in præcedenti capite probatum est. *Secun-*
10 *do* † Surdus, & Mutus *Gratia.* 3. *qu.* 7. §. *tria sunt.* Tabie. & Arm. *vers. iudex, in princ.* Sil. *ver. iudex*

primo,

primo,qu. 2. n. 2. † *Tertio* Perpetuo furiosus, ijdem *locis cit.* secus si ad tempus tantummodo furiosus esset, *glos. 3. q. 7. ci. cap. 1. vers. & qui perpetuo. Quarto* † Impubes. ex defectu iudicij, ijdem *locis citatis. Quinto* † Ammotus ab officio. Gratia. *loc. cit.* Vel cuius electio, propter aliquod vitium cassata fuit. *glos. ibidem. ver. ammotus. Sexto* † fœmina, tum quia contra consuetudinem est; tum quia contra iura. *33. question. 5. cap. mulierem, ff. de regul. iur. fœminæ.* Tabie. Sil. & Armil. *loc. cit.* † Nisi forte princeps alicui mulieri caussam sciẽter delegaret; eo namque casu illa iudicare vtique posset, *arg. Iud. c.* 4. de prophetissa Delbora, quæ populum Israeliticum iudicauit. *2. q. 5. cap. Menam. 12. q. 2. cap. cum deuotißimam, & 23. q. 4. ca. si quos,* † atque etiam si in aliquibus locis eiusmodi consuetudo vigeret, quòd fœminæ in sibi subiectos iurisdictionem exercerent, ibi namque ipsæ mulieres iudicandi potestate vti profecto valerent, *cap. dilecti de arbitris. Septimo* † Seruus, *cap. sciscitatus. ci. de rescrip.* Grat. *loco cit. 3. q. 7.* Tab. Sil. & Arm. *loco cit.* quod & consuetudine fuit vbique receptum, ne seruus possit esse iudex. † At vero si alicui seruo, qui putatur esse liber, caussam aliquam committi contigerit; illius vtique valida sententia erit. Gratia. *loc. cit. §. veritatem, glos. ibid.* verbo *tria sunt. in fine. Octauo* † excommunicatus, *cap. decernimus, de senten. excomm. in 6.* Sonci *in cap. sacris eod. tit. num.* 241. Tab. Sil. & Armil. *vbi supra,* priuatur enim quis iurisdictione, quamdiu in excommunicatione perseuerat. *cap. penult. & vlt. 15. q. 6. arg. cap. intelleximus de iudicijs,* & *cap. 1. de sup. neg. prel. li. 6.* Nauar. *in man. cap. 27. nu. 21. ver. decimo.* D. Antonin. *3. parte,*

11 12 13 14 15 16 17 18 19

tit. 23. c. 76. ver. decimo. Henriquez, *de excom. lib.*
19 *13. cap. 7. §. 2.* & alij Communiter. † Illud verò intelligendum eſt, ſi denunciatus exiſtat; etenim ſi eſt occultus, ac toleratus; licet iudicando peccet; neque iuriſdictionem exercere debeat; ſi tamen iudicat, actumúe iuriſdictionis exercet; geſta per ipſum valent. *Extrau. ad euitanda.* Richar. *in 4. ſent. diſt. 18. art. 11. q. 2. art. 4.* Aſten. *2. p. lib. 7. tit. 4. q. 10. in Sum.* D. Anton. *loc. cit.* Tabie. verbo, *excommunicatio primo*, verbo, *vndecimo.* Nauar. *in Man. cap. 27. n. 7.* qui citat Panor. Innoc. & Felin. *in cap. ſi vere, de ſent. excom. nu. 6.* Couar. *in cap. alma mater, prima part. §. 11. n. 4.* & alij ab eo cit. & eſt omnium Communis.

20 † Toleratus verò ab Eccleſia ille reputatur, qui non eſt clerici percuſſor notorius: aut non eſt iuridice excommunicatus. *Extrau. cit. ad euitanda.* Doct. *in cap. ad probandum, de ſenten. & re iud. & in*
21 *cap. ſciſcitatus, de reſcript. Nono* † Dominus aduerſarij, *c. cauſam, de officio delegat. gloſ. c. accuſatores,*
22 *el. 3. 3. qu. 5. Decimo* † Conſanguineus, & affinis aduerſarij, *cap. accedens, el. 2. vt lit. non conteſt. gl.*
23 *ibi: & c. cauſam, de off. de leg. cit. Vndecimo* † Suſpectus aliàs, *cap. quod ſuſpecti, 3. q. 5.* Specul. receptus, *tit. de recuſat. §. cauſa.* Nauar. *in cap. ſi quando, de reſcript. cauſ. 10. nullit. nu. 2.*
24 *Duodecimo* † Illiteratus, *cap. ex litteris, de conſangu. & affin. gl. cap. ſciſcitatus, cit.* De hoc videtur ſuperius *cap. 5. De*
25 *ſcientia iudici neceſſaria. Tertiodecimo* † Inimicus, *cap. quod ſuſpecti, cit. 3. q. 5. cap. ſciſcitatus ſimiliter, cit. cap. ſuſpitionis, de offic. deleg. l. apertiſsimi, C. de iudic.* Tab. & Arm. verb. *iudex, in prin.* Silu. verb. *iudex, primo q. 2. n. 2.* Couar. *lib. practic. q. cap. 26.*
26 *in prin.* Nauar. vbi ſuprà. † Siue capitalis inimicus ſit,

cus ſit,ſiue non, *gloſ.* 11. *q.* 3. *cap. quicunque autem.* † Etiam in criminibus exceptis, vel in crimine violatæ religionis. Direct. Inquiſitor. 3. *par. de recuſat. inquiſitoris*, & ibi Franc. Pegna. *com.* 30. 27

Laicus etiam, clericos iudicare nequit, 11. *q.* 1. *per totum cap. cum non ab homine*, Et ſi clerici c. clerici. & cap. qualiter de iudic. *cap. ſignificaſti, de foro comp.* Etiam pro quocunque enormiſſimo delicto, & atrociſſimo, probat Farinac. *q.* 8. *nu.* 28. *& ſeq.* Vbi autem citatio non requiritur, nec tãgitur perſona, aut modica cauſæ cognitio eſt, vtique poteſt. Achil. de Graſſis, *deciſ.* 338. *num.* 7. & cum res non agitur in figura iudicij; idem *loco cit. n.* 10. vide Farinac. *ead. q.* 8. Alij quoque varijs de cauſſis à iudicando repelluntur, & à partibus recuſantur, de qua re videndum inferius eſt *in cap.* 14. quo loco de Iudicis recuſatione tractabitur. Quod verò de iudicibus dictum eſt, intelligi debet tam de ordinarijs; quam de delegatis, *c. ad hæc, el primo, de appellat.* & *c. ſi quis*, *el* 2. *de foro compet. gloſſ. in cap. quod ſuſpecti*, 3. *q.* 5. *cit.* verb. *iudicabat*. Fr. Pegna, *loco cit. verſ. tametſi vero.* Quis aũt inimicus dicatur, inferius edocebo, *c.* 14. *n.* 22.

De Infamia, qua Iudex carere debet. CAP. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Infamiæ nomen quid ſibi velit.*
2 *Contrariorum vno cognito, cognoſcitur, & reliquum.*
3 *Fama duplex eſt bona, & mala.*
4 *Fama quid ſit.* 5 *Infamia quid ſit.*
6 *Infamis quis dicatur.* 7 *Infamia duplex eſt facti, & iuris.*
8 *Infamia iuris duplex eſt, iuris ciuilis, & iuris canonici.*
9 *Infamia facti quæ ſit.* 10 *Infamis infamia facti qui dicatur.*
11 *Boni viri, & graues qui dicantur.*
12 *Benemeritus qui dicatur.*
13 *Infamia facti per quod incurratur.*
14 *Infamia facti repellit à dignitatibus.*

15 A testimonio ferendo. 16 Ab accusatione porrigenda.
17 A promotione ad ordines.
18 Infamia facti quomodo tollatur. 19 Infamia iuris quæ sit.
20 Infamia iuris ciuilis per quod incurratur. & 21.
22 Infamis ipso iure ciuili qui sit.
23 Regulares in quibus casibus incurrant infamiam.
24 Infamia iuris ordinum executionem tollit.
25 Collatio infami facta est ipso iure nulla.
26 Infamiam iuris tollit solus Princeps.
27 Regularium infamiam quis tollat.
28 Infamis absque dispensatione electus non intelligitur ab infamia dispensatus.
29 Quod intelligitur de electionibus ab inferioribus factis.
30 Papa infamem sciens, & volens cum eligit, cum eo intelligitur dispensare.
31 Quod si infamiam ignoret, illam non tollit.
32 Infamis creatus Tabellio non est legitimus Tabellio; neque illius instrumentis est adhibenda fides.
33 Religiosus confirmationem à Papa impetrans, si tacuit se esse religiosum non est confirmatus.
34 Infamia Canonica per quid incurratur.
35 Incurritur in omnibus casibus, in quibus incurritur de iure ciuili.
36 Infamis secundum leges ciuiles, est quoque infamis iure canonico.
37 Infamia iuris canonici quomodo tollatur.
38 Infames qui sint.

INter negatiuas conditiones, quas personam quamlibet à iudicandi potestate repellere diximus, præcipua esse videtur Infamia, quæ cum & ab accusatione, & à testimonio quoque ferendo repellat, quemadmodum hoc eodem capite auctoritatibus confirmabitur; non absonam rem, neque à nostro alienam instituto me operari sum arbitratus, si hoc loco, vbi primũ infamiæ facta mentio est, de infamia ipsa tractationem instituerem; quid, & quotuplex illa sit, cæteraq; ad illius cognitionẽ necessaria edocendo.

1 †Infamia itaque, si nomen ipsum attendas, negatiuum

gatiuum eſt ipſius famæ, illiuſque in bonam partem acceptæ contrarium. Idcirco Infamia quaſi non fama, vel ſine fama ſonat. At vero cum † vno cõtrariorum cognito reliquum, & facilius, & citius cognoſcatur, ex Ariſt. *in præ.* vt, quid infamia ſit cognoſcamus; prius quid fama ſit, videamus. 2

Cum autem † fama, vt notat Panor. *in cap. veſtra, de cohabit. cler. & muli.* ſit duplex bona, & mala, dicitur enim à mala fama latro famoſus, *le. capit. §. famoſos, C. de pœna, arg. cap. ex parte de teſta.* famam, quæ bona eſt, intelligimus tantummodo definire, prout opponitur infamiæ. 3

† Fama itaque illæſæ dignitatis, vel maieſtatis eſt ſtatus legibus, & moribus comprobatus, ac in nullo diminutus, *l. cognitionum, ff. de var. & extraor. cogn. §. æſtimatio, C. ex qui. ca. inf. irro. l. 1. gloſ. in cap. veſtra ci.* Quare à contrario ſenſu † Infamia læſæ dignitatis, aut maieſtatis qualitas erit lege, ac moribus reprobata. † Infamiſque ille dicetur, ac erit, cuius ſtatus lege, moribuſque reprobatus eſt, *ff. de in ius voc. l. ſed ſi hac lege, §. prætor, in glo. & ff de obſeq. à libe. l. honori, & libr. licet.* 4 5 6

† Duplex autem infamia eſt, facti videlicet, atque Iuris, † & hæc quoque duplex eſt. Iuris nempe ciuilis, & Iuris canonici, qua de re Panor. *in c. teſtimonium, de teſt.* quem alij ſunt ſequuti, Triplicem diſtinxit Infamiam facti videlicet, iuris ciuilis, & iuris canonici. 7 8

† Infamia facti dicitur illa, quę propter aliquod turpe factum incurritur, ſiue per homicidium, ſiue per adulteriũ, ſiue per lenociniũ, & eiuſmodi. 9

† Tunc vero propterea infamis aliquis appellatur, cũ bonos viros apud grauesq; de talib. delictis infamatus eſt, *l. licet, ff. de obſe. à l. cit. & 9. q.* 10

1. *ſunt*

1. *sunt plurimi.* Dynus *c. infamib. de reg. iur. lib. 6.*

11 † Boni autem, grauesque viri nuncupantur, qui neque mali sunt, neque leges, vt notat glos. *cap. licet ex quadam, de test.* qui videlicet bonæ fa-

12 mæ, opinionisque sunt, quemadmodum † benemeritus dicitur, qui nondum demeruit, *ff. de leg. l. 2. cum pater, §. rogo, l. cum quidam, & cap. vnico de*

13 *seruis.* Huiusmodi quoque † infamia facti nedum crimina propter incurritur, quemadmodũ dictũ est: verũ ẽt quandoque propterea quod iustè quis ad pęnam carceratus est, vel à testimonio ferendo repulsus, *cap. testimonium, de test.* alijsq; modis, & casib. de quib. vide apud sũmistas verbo *Infamia.*

14 † Infamia ista facti à dignitatib. quemcũq; illà notatũ repellit. *c. inter dilectos, de excess. prælat.* & *c.*

15 *infamib. de re. iur. in 6.* † à testimonio quoq; ferẽdo; *c. nulli. 3. q. 4. c. cõst. 3. q. 5. c. qui crim. 6. q. 1. & c. test. cit. de test. & ib.* Io. And. & Pan. & *in c. Inquisit. §.*

16 *pen. de accus.* † & ab accusando. *l. qui accus. ff. eod.* &

17 à postulando. *l. 1. ff. eod.* † à promotione quoq; ad ordines, *c. tãtis, Dã. 81. dist. & c. om. de accus.* Vide Sil. ver. *Infamia, n. 6.* Tab. *eod. n. 4.* & Ang. *eod. n. 3.*

18 Tollitur † hæc infamia facti per cõtrariũ factũ. Pan. *in c. dilig. de simon.* Io. And. *6. q. 1.* Sil. *loc. cit. n. 7.* vel per emẽdationẽ vitæ. Arm. *n.* 10. Nau. *cons. l. 3. de rapto. n. 2. tom. 2.* vel per ipsiusmet Princ. alteriusúe Superioris, ad illud iurisdictionẽ habẽtis dispensationem. Pan. *in c. cum te, de sent. & re iud.*

19 Infamia vero iuris ea vocatur, quæ à iure introducta est. cũ aũt duplex reperiatur ius, ciuile nẽpè atq; canonicũ: duplex quoq; Infamia iuris est, ci-

20 uilis videlicet, atq; canõici. † Infamia iuris ciuilis, siue à iure introducta ciuili incurritur primo per sentẽtiã definitiuã (nõ attamẽ per interlocutoriã,

vel

vel arbitri) iudicis ꝓpter crimē publ. vel priuatū, vt furti, homicidij, stupri, falsi, & aliorū quorumcunq; criminū, siue delictorū, *c. infames, 3. q. 7. §. porrò, c. cū te, de re iu. l. quid erg. §. ex cōp. & seq ff. de ijs, qui not. inf.* Inn. *in c. qualiter el. 2. de acc.* Silu. *vbi sup. n.* 8. Tab. & Arm. *n.* 1. Secundò † incurritur ipso facto in casib. in quib. iūre tale quid operāti irrogatur infamia. † Quare infamis iure ipso erit, qui pugnat in arena, *text. & gl. c. infames, 3. q. 7. §. porro cit.* miles, cui Imper. aufert insignia, vel in exiliū mittitur, *l. quod ait, §. ignominiosa ff de his, qui not. infam.* vsurarius improbū fœnus exercē, *c. vsurarū, 3. q. 7.* in adulterio deprehēsus, *l. pa §. quæ in adulterio, ff. de ritu nupt.* qui cū duab. viuentib. nupsit, *l. quid igitur, ff. de his, qui not. infa. c. nuper à nobis, de bigamis.* qui lenociniū exercet. *l. athletas, §. ait præt. ff. eo.* alij quoq; de quib. *in d. l. athletas. & in d. §. porro 3. q. 7. c. Infames,* Cōuictus ēt de furto. *glo. in d. c. & §. porro.* Tab. & Arm. *n.* 1. *ver. infa.* 21 22

† Regulares inter incurritur infamia in omnib. casib. supradictis, ex sententia videlicet, aut facto ipso iure infamia notato. & quoq; ex publica pœnitentia, ex deiectione à gradu professionis, ex priuatione actiuæ, ac passiuę vocis, ex priuatione officij, & dignitatis, ex mācipatione alicuius carceribus: atque ēt illā incurrunt, qui vt maledici, & detractores condēnati sunt. Victorinus Auersa. *in modo proced. in causis regular. cap. 23. nu. 13. ex Hostiens. in Sum. tit. de maledicis.* 23

† Hæc iuris infamia ordinū executionē tollit, & cuiusq; dignitatis exercitiū; honorē quoq; vel quæsitū, vel quærendū, *text. in l. infamia, C. de decuri.* Pann. *in c. querelam, de iureiur.* † Et collatio infami facta ex ipso iure nulla, *c. quæ cōtra, de reg. iur. in* 24 25

iur. in 6. iuncto cap. infamibus, eod. tit. l. 2. C. de dign. facit quoq; *c. inter dilectos, de exces. prælat.* Tabie. verbo, *infamia, nu.* 4. *in fine.* Silu. *nu.* 15. *q.* 10.

26 † Iuris infamiam tollit solus Princeps cũ sibi subiectis. Papa cum omnib. clericis, ac religiosis, *c. cũ te, de sent. & re iud. l. 1. ff. de postul.* glos. & Pan. *in d. c. cum te,* Silu. *loc. cit. n.* 16. *q.* 11. Tabie. *n* 6. Armill. *eod.* Nau. *conf.* 3. *de rapto, n.* 2. *to.* 2. Sfort. Oddus *par.* 2. *art.* 4. *& seq. in tract. de rest. in integr.* Farin. 6. *n.* 45. imò eam tollere nequit Rex, aut Princeps superiorem recognoscens, iuxta Innoc. *cit.* & Silu. *vbi sup. n.* 18. *q.* 13. ac Tabie. *n.* 7.

27 At verò infamiam, quã Regulares incurrunt propter superius dicta *in §. Regulares inter, nu.* 23. quæ iure cõmuni nequaquã incurritur, tollere, ac dispensare valet. Capitulũ generale, siue etiam Generalis cũ definitoribus capituli generalis, *ex Vitor. loc. cit. num.* 4. & Panor. *in cap. tum te, cit.*

28 Verum-enimuero † Infamis absque præuia dispensatione, aut sine verbis dispensatorijs ad aliquam dignitatem electus, non propterea intelligitur ab ea dispensatus. Inn. *in c. veniens, de fil. pres.* & *c. diuersis fallacijs, de cler. coniug.* Nau. *cons.* 1. *qui filij sint legit. n.* 4. *to.* 2. *in Man. c.* 25. *n.* 74. *& in c. si*

29 *quando, de rescr. except.* 10. *n.* 3. *to.* 3. † quod attamẽ de electionib. ab inferiorib. factis intelligendum est, hi namq; sine causa dispẽsare minimè queũt.

30 At vero † si Pontifex maximus eligat eum, quem infamem, aut aliàs inhabilem nouit: cũ eo intelligitur dispensarè, licet huiusmodi non exprimat dispensationẽ, sine causa namq; Papa quemlibet dispensare vtique potest. Nauar. *loco cit.*

31 † Quod si talem infamiam, aut inhabilitatem ignoret; eum, qui vel infamis, vel aliàs inhabilis

eſt eligendo; illa minimè tollit, neque ſuper illis intelligitur diſpenſare. Innocent. *in cap. ſciſcitatus, de reſcript.* quem ſequitur Felin. *ibidem. numer.* 4. ac Hoſtienſ. *cap.* 1. *de tranſac. & in cap. Cœnomanenſem, 56. diſtinct.* & ita electus non eſt verus, nec legitimus Prælatus per ſupradicta *eod. cap.* §. *Hæc iuris infamia, nu.* 24. etenim huiuſmodi electio fuit ipſo iure nulla, confirmatur per ea, quæ habet Couarr. *lib. practicar. q. cap.* 19. *ſub num.* 4. quo loci † Infamem à rege Tabellionem creatum non eſſe verum, ac legitimum Tabellionem docet, neque illius inſtrumentis vllam fidem adhibendam fore; niſi Rex Principis poteſtate huiuſmodi tollat infamiam, & quoque per ea, quæ docet Abb. *in cap. ad noſtram audientiam, de confir. vtil. vel inutil.* nempè † Religioſo, qui à Papa confirmationem impetrauit ſuper temporali adminiſtratione, vel primatu; ſi tacuit ſe eſſe regularem, confirmationem huiuſmodi nequaquam valere. 32 33

† Infamia autem Canonica, ſiue Canonico introducta iure incurritur primò propter quodcumque læthale crimen, *cap. infames*, 6. 1. *iuncta gloſ.* duratque donec ſublatum fuerit ipſum crimen. Tabie. *verbo, infamia, nu.* 9. Silu. *eod. nu.* 11. Armilla, *eod. nu.* 8. quare peracta huiuſmodi ſcelerum pœnitentia, ceſſat. Quod ſi detur in peccato perſeuerantia; & ab accuſando, & à teſtificando repellit, *cap. teſtimonium, cit. de teſtibus*, ijdem locis citatis. 34

† Incurritur ſecundo in omnibus caſibus, quibus incurritur de iure Ciuili; adeo quod † qui eſt ſecundum leges ciuiles infamis, & quoque ſecundum canones infamis eſt, *cap. omnes vero, 6. q.* 1. 35 36

Innoc. *in c.qualiter, & quando, el secundo, de accus.* Silu. *loc. cit. nu.* 11. Armil. & Tabie. *eod. nu.* 1. & hæc eadem, quæ ciuilis iuris infamia facit, & irrogat, 37 operatur & ipsa, † eodemque pacto, & tollitur, & dispensatur; etenim ipsa quoque iuris infamia est. Plura de infamia, qui volet, apud Summistas quærat.

38 † Qui autem dicantur, & sint infames, videre est 6. *q.* 1. *cap. infames*, videlicet. Apostatæ. Hæretici. Schismatici. Fures. Sacrilegi. Capitalibus criminibus irretiti. Sepulcrorum violatores. Læsæ maiestatis rei. Conspiratores in proprios superiores. Incæstuosi. Homicidæ. Periuri. Raptores. Malefici. Venefici. Adulteri. De bellis fugientes. Indigna officia petentes. Calumniatores. Excommunicati. Delatores. Ab Ecclesia pro suis pulsi sceleribus. Et omnes, quos iura tum Ciuilia, tum Canonica infames vocant. Alchimistæ *extrau. spondent. de crimine falsi.* Dilapidatores bonorum Ecclesiæ. Archid. *in cap. nobis*, *& in cap. Vulterana*, 12. *q.* 2. Abbat. *in cap. venerabili, de offic. deleg.* Detenti in carceribus Sanctissimæ Inquisitionis ex causis concernentibus ipsum tribunal. Cæsar de Grassis auunculus meus *in decis. Rotæ, tit. de accus. decis.* 2. *nu.* 4. Crimen quoque notorium reddit infamem. Tabie. verbo, *infamia, nu.* 11. Armilla, *eod. nu.* 9. Spurij etiam sunt infames. Gab. Paleot. *lib. de Nothis, & spur. cap.* 55. *nu.* 4. Farinac. *qu.* 56. *num.* 399. contrà canones agens. Tabie. *verbo, lex, nu.* 17. quod intelligendum censeo quando canones ipsi præcipiunt, & contemptus adest, *arg. cap. infames, cit.* 6. *qu.* 1. *in princ.*

Quis Iudex Regularium ſit. Cap. IX.

SVMMARIVM.

1 *Regulares quare Iudices, ac Rei ſint; iudicijſque indigeant.*
2 *Supremus Regularium iudex Summus Pontifex eſt.*
3 *Papa totius mundi caput eſt.*
4 *Papa modo peculiari eccleſiaſticorum eſt iudex.*
5 *Modo magis peculiari ipſorum eſt Regularium iudex.*
6 *Regulares Papæ ſunt immediatè ſubiecti.*
7 *Generales, Prouinciales, & Monaſteriorum Prælati ordinarij Regularium iudices exiſtunt.*
8 *Iudices appellationis Regularium qui ſint.*
9 *Legati, Vicelegati, Nuntij, Locorum ordinarij, alijq́ iudices, an Regulares iudicare queant.*
10 *Iudices omnium Regularium, violatæ religionis reſpectu; ſoli ſunt Inquiſitores.*
11 *Epiſcopi quib. in caſib. Regulares iudicare poſſint.*

QVid ſit Iudex; quod illius officium, queve requiſitæ tum affirmatiuæ, tum negatiuæ conditiones, vt rectus, legitimuſque iudex conſtituatur, ſint; ſuperioribus explicatum capitib. eſt. Ad Regularium iudices, in quorum gratiam hunc laborem ſuſcepi, modo ſermonem conuerto, inde ſumens exordium. † Si Regularium prælati veri paſtoris ſuper à Deo ſibi commiſſas oues, in ſortemque ipſius electas munere fungerentur; illaſq́; *Pſal.* 36. vt in Dei diuitijs ipſi paſcerentur, *Pſal.* 77. *Ier.* 3. in proprij cordis innocentia ſcientia, doctrinaq; paſcerent, *Cant.* 1. iuxta tabernacula paſtorum; ſecundum videlicet patrum ſuorum, qui veri, boniq; fuere paſtores, documenta; 1. *Pet.* 3. non vt dominantes in cleris; ſed velut forma facti gregis ex animo, equidem ſolo paſtoris amabili nomine cohoneſtarentur;

 rentur;

rentur, nequaquam iudicis appellatione timorem iudicandis incutiente, nuncuparentur. Et quoque. Si regulares ipſi ſubiecti electę oues paſcuæ Dei, ouium manſuetudinem imitarentur, ac 1.*Petr*.2. deponentes omnem malitiam, dolum, ſimulationes, inuidias, detractiones; *Coloſ*.3. induerent ſicut electi Dei ſancti, & dilecti viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam, ſupportantes inuicem, *Phil*. 2. & donantes ſibimetipſis, ſi quis aduerſus aliquem habet quærelam: *Coloſ*. 3. eſſentque vnanimes, idipſum ſentientes, vinculum perfectionis habentes ipſam charitatem, 1. *Cor*. 13. quæ patiens eſt, benigna eſt, non æmulatur, nō agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit, quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, omnia ſuffert, omnia ſuſtinet, ouis vtique placidiſſima nuncupatione gauderent: accuſatoris autem, vel rei, eorum indignis nominib. nequaquam appellarentur. Verum enimuero quia Prælati *Nahum*. 3. quandoque dormitant, & non eſt qui congreget, *Ier*.2. quandoq; prȩuaricantur: quandoq; *Ier*.10. ſtulte agunt: *Ier*. 33. quandoque diſperdunt gregem paſcuæ Dei: *Ezech*. 34. quandoque non oues, at ſemetipſos paſcunt, & cum auſteritate imperant, potentiaque. Subditi vero *Pſal*. 118. errantes aliquando velut ouis, quæ perijt, *Ier*.2. à Deo ipſo elongantur, ambulantque poſt vanitates 2. *Tit*. 3. aliquādo ſeipſos amantes ſunt, ideoque cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, in obedientes, ingrati, ſine affectione, ſine pace, criminatores, incontinentes, immites, ſine benignitate, tumidi, & voluptatum, pluſquam Dei amatores exiſtunt: aliquando *Tit*. 1. vaniloqui, ſeductores,

ctores,&qui domos ſubuertunt:aliquando *Tit*.3. inſipientes:deſiderijs,ac voluptatibus varijs ſeruientes,in malitia,& inuidia agentes, odibiles, odientes inuicem, multaque mala perpetrantes. Idcirco *Tit*.1.eos redarguere neceſſe eſt : *Pſ*.49. contra faciem illorum ſtatuere:*Iſa*.28 eoſque vexare,vt illis detur intellectus:*Iſa*.46. redeantque ad cor:1.*Cor*.5.ipſoſque in corpore punire,vt ſpiritus corũ ſaluus fiat.Quare iudice quoque ad eiuſmodi circa dictas regulares perſonas exercẽda opus eſſe,nemo non videt.

2 † Eorum itaque ſupremus iudex ſummus Põtiſex eſt.† Qui licet orb stotius caput ſit. *c.vnam* 3 *ſanctam.de maiorit & obed*. omniumque hominũ iudex ordinarius,*c.cuncta* 9.*q*.3. quippe qui Ieſu Chriſti gerit vices in terris. *Matth*.18.*& Io*.21.† 4 modo attamen peculiari eccleſiaſticarum perſonarum quarumcunque tam ſæcularium,quã regularium,quæ à Deo eſſe in ſortem ipſius electæ noſcũtur,caput exiſtit,ac iudex.†imò magis pe- 5 culiariter ipſorum regularium : iſti namque ab ordinarijs,alijſque iudicib.exempti(quod ſęcularibus clericis minime conceſſum eſt) in ius, & proprietatem B.Petri, & Apoſtolicæ ſedis, ſub illius protectione ſunt ſpeciali, & immediata recepti.† Quare immediate ſedi Apoſtolicæ,ac Ro- 6 mano Pontifici ſubiacere priuilegio gaudẽt ſpeciali,*c.auctoritate.de priuil*.§.1.*lib*.6.*gl.c*.1.*de reb. eccleſ.non alien.eo.lib*.6.verb.*proprij*.Cõpend. priuil.verb.*exemptio.nu*.10.11.*&* 15.† Alij autem re- 7 gularium iudices ordinarij ſunt Generales in ſua quiſque congregatione.Prouinciales in ſua quiſque prouincia. Prælati Monaſteriorũ quocunq; vocabulo nuncupentur in ſuo quiſq; conuentu.

c.ea qua, de st a.monachor. Pan.*ibid.* Nauar. *com.2.de regular.nu.63.tom.1.& consil.6.de foro compet. n.1. & 2.tom.* similiter.i.etiam nouitiorum. Nau.*cit. d.cons.6.& cons.5.eo.tit.text.*& Abb. *c.ne religiosi, de regul.* Specul.*tit.de off.ord.*§.1. pro qua re vidē-dus est Emanuel Rod.*to.1.q.reg.q.21.art.11.act.*
8 *2.q.2.art.10.* † Eorum aūt iudices appellationis extra Congregationes Illustr. Cardinales Protectores, ac Illust. item Card. sacræ Congregationis super negotijs Episcoporum, ac Regularium ex apostolica concessione sunt; per decretum sacræ Congregationis prædictæ *an.*1587.publicatū. de quo videndum est Compend.priuil. Cordubæ verbo *appellatio.in annotat. Capuc.*

9 † Legati verò, Vicelegati, Nuntij Apostolici, Locorum ordinarij quocunq; vocabulo nuncupentur, cæteriq; iudices, ac præfecti, tam sæculares, quā Ecclesiastici, regulares ipsos minime iudicare queunt. Cōpend.priu.*cit.* verbo *exemptio.* nisi ex apostolicæ sedis commissione speciali ad eorum causas cognoscendas fuerint deputati.

10 † At verò de quibuscunq; causis ad sanctæ Inquisitionis officiū pertinentib. licet olim aliquorum regularium superiores cognoscere, quo ad sibi subiectos, possent; nequeunt amplius tamen de illis cognoscere; verū (quò ad eiusmodi violatæ religionis causas) omnium, & quorūcunq; regulariū iudices ipsimet Inquisitores, siue locorū ordinarij, quib. Inquisitionis est commissum officium, sunt; ex constitutione Sanctissimi D.N. Pauli P.V. quę incip. *Ro. Pontif. an.*1606.emanata.

11 † Illud aūt est animaduersione dignū, quod Episcopi poterunt illos regulares punire, qui intra claustra degentes, extra illa ita notoriè deliquerint,

rint, vt populo ſcandalo ſint; ſi facta per eos inſtantia, vt à ſuo ſuperiore puniantur, intra tēpus ab Epiſcopis præfigendū puniti minimè fuerint. ex Concil. Trident. *seſſ. 25. tit. de regularib. c. 14.* & conſtit. Clementis VIII. quæ incipit, *Suſcepti muneris*. Eos quoq; regulares punire valebunt Epiſcopi, qui abſq; ſuperioris mandato in ſcriptis obtento à conuentib. recedentes reperti fuerint ex eod. Concil. *loc. cit. c. 4.* Ioan. Bapt. Confectius *in ſummario priuil. tit. de foro comp. regular. c. 2.* Emanuel Ro. *to. 2. q. reg. q. 63. ar. 11.* apud quē videre eſt, in quib. caſib. regulares ipſi ſubdantur epiſcopis.

Regularium Iudex quomodo in eorum cauſis procedere poſſit, ac debeat.

CAP. X.

SVMMARIVM.

1 *Delicta aut leuia, aut grauia ſunt.*
2 *Et hæc aut manifeſta, ſiue notoria, aut occulta.*
3 *Leuia delicta, quæ ſint.*
4 *Grauia quæ ſint.*
5 *Manifeſta delicta, quæ ſint.*
6 *Occulta quæ ſint.*
7 *Delictorum diuiſio in leuia, grauia, & grauiſſima.*
8 *Delictorum diuiſio in publica, & priuata.*
9 *Regularium delicta leuia quomodo puniantur.*
10 *Si modus excedatur in punitione, quid ſubditus facere queat.*
11 *Laicorum leuia delicta ſine iudicij ſtrepitu puniuntur.*
12 *Regularium delicta manifeſta quomodo puniantur.*
13 *In illis non admittitur appellatio.*
14 *Neq; iudicis recuſatio.*
15 *Citari attamen, audiriq; debent ipſi Rei.*
16 *Defenſiones cum ſint de iure naturali, negari poſſunt nemini.*
17 *Si delictum iudici ſoli manifeſtum ſit, quid agendum.*

VT modus in regularium personarum caussis cognoscendis ab illorum iudice obseruandus tradatur à nobis: principio delictorum, de quibus iudicandi sunt, adducenda partitio est. Igitur (quod ad instituti nostri propositum pro nunc attinet) 1 † Delicta aut leuia sunt, 2 aut grauia, & † hæc vtraque, aut manifesta, siue 3 notoria, aut occulta esse noscuntur. † Leuia delicta dicuntur illa, quæ culpam mortalem annexam, saltem euidentem non habent, eiusmodi sunt in choro ridere, sine venia silētium violare, verbis cum fratre contendere, murmurare, in aliquem minas, vel maledicta ex impetu iræ proferre, & similia, quæ in religiosorum constitutionibus *in ca. de leui, aut etiam de graui culpa* conti-4 nentur. † Grauia delicta nuncupantur, quæ culpam mortalem euidentem in se continent, vel præseferunt, vt votorum violatio, in prælatum conspiratio, furtum, grauis percussio, litterarum, & sigilli Generalis falsificatio, & huiusmodi, quæ in regularium constitutionibus, *in cap. de grauiori, & grauißima culpa* contenta esse noscuntur. ex Io. à Turrecremata in expositione regulæ S. Be-5 nedicti † Manifesta, siue notoria delicta vocantur,

tur, quæ nulla possunt tergiuersatione celari. Abb. *c. ex litteris. de iureiur.* Iul. Clar. *lib.* 5. *§. fi. q.* 9. *in princ.* eiusmodi vero sunt, quæ aut publice coram omnibus, vel maiori parte; aut coram superiore, siue iudice multis videntibus perpetrantur. Dom. Sot. *lib.* 5. *de iust. & iu. q.* 4. *art.* 1. ad 3. † Occulta vero delicta nominantur, quæ vel occulte coram paucis fiunt: vel ita perpetrantur, vt vix, aut non ita facile probari queant: vel indigent probatione, glos. *in c. manifesta.* 2. *q.* 1. Non me latet aliorum † diuisio in delicta leuia, grauia, & grauissima siue atrocissima, de qua diuisione Bart. *in l. si non solum, §. si mandato meo. nu.* 7. *ff. de iniur.* & *in l. leuia, ff. de accus.* glos. *in l. auxilium, ff. de minor.* Sali. *in l.* 1. *C. de requi. reis.* Felin. *in c. cum illorum, de sen. excom.* Abb. *in c. tua, de pœnit.* Cla. *ci. lib.* 5 *§. primo. ver. sunt etiam.* Io. Ber. Diaz *in pr. crim. can. cap.* 11. *ver. grauia, & plura perpetrarunt facinora.* † Illorum quoque qui delicta in publica, & priuata distinguũt. de qua dist. Spec. 3. *par. tit. de accusat.* §. 2. & Clar. *d.* §. 1. *in principio.* & nos infra *c.* 16. *n.* 43. quo eodem *c. n.* 1. *&* 2. aliæ delictorũ diuisiones adducũtur. Verũ instituto nostro pro nũc allata diuisio admodum sufficiẽs esse videtur. Qua posita, declarataque sit.

6

7

8

Prima propositio. † Regulariũ iudex, siue prælatus quando leuia subditorũ delicta iuxta regularia instituta punit, processum formare, aut sententiam in scriptis ferre nequaquã tenetur. Lap. *alleg.* 74. *n.* 5. Feder. de Sen. *cons.* 105. Io. Mon. *c.* 1. *de relig. dom. l.* 6. neque appellationem admittere, *c. ad nostrã, & c. reprehensibilis, de appell. c. cum speciali, §. porrò, eod. tit.* neque iudicis recusationem, *c. cum speciali, cit.* † Nisi correctionis modus

9

10

excedatur, *c. de priore, de appell.* Abb. *c. ad nostram, cit. & c. cum speciali, similiter cit.* Feder. de Sen. *cit. consil. 55. circa fin.* Alphons. Villag. *in pract. crim. can. lib. 6. concl. 3.* Victor. Auersa *in modo proced.* 11 *in cau. reg. c. 5. n. 4 & c. 6. n. eod.* † Id quoque in laicis iudicandis obseruatur, *l. leuia, ff. de accusat.* De his namque processum formare, ac strepitum iudicij facere, præterquam quod ridiculum esset; in maximum quoque ipsius obedientiæ vrgeret detrimentum Sot. *li. 5. de iust. & iur. q. 4. art. 1. cit.* Roder. *to. 2. q. regul. q. 3. ar. 1.*

12 Secunda Propositio. † Regularium iudex, siue prælatus quoniam grauia subditorum delicta manifesta, siue notoria iuxta regularia instituta punit, & corrigit, modum in huiuscemodi punitione nequaquam excedens; & quando repertum in fragranti crimine similiter punit, iudiciarium ordinem seruare minimè tenetur, *arg. 9. Cor. 51.* quo loco habetur D. Pa. ordine iudiciario nullo seruato, notorium illum incestuosum sathanę per excommunicationis sententiam tradidisse, *c. de manifesta, iuncta gl. 2. q. 1. c. ad nostram, el. 2. de iureiur.* Specul. *cit. 3. p. tit. de accus. §. 1. n. 17.* D. Anton. *3. p. tit. 9. c. 8. §. 3.* Clar. *lib. 5. §. fin. q. 8.* 13 *in prin.* Farin. *q. 21. n. 133. & seq.* † neque appellationem admittere, *c. ad nostram, cit. c. cum sit Romana, §. præterea, c. peruenit, c. consuluit, el. 1. & c. cum speciali, §. porrò in fin. de appell.* Farin. *loc. cit. n.* 14 117. Victor. *loc. cit. in fine.* † Neque iudicis recusationem, *d. c. peruenit, iuncta gl. ver. manifesta,* in notorijs. n. locus recusationi non est, *c. cum speciali, cit.* Nisi iudex inimicus esset, vel suspectus vt inf. 15 *c. 14. n. 16.* dicetur. † Vocari attamē Reus ipse debet, *arg. Gen. 3. & 4.* Card. Zab *in Cle. sæpè, de verb. sign.*

sign. §.non sic tamen,vers. quarto nota. Atq; audiri,si quã forte pro se vellet excusationẽ,aut defensionẽ afferre. Clar. *l.* 5. *§. fi. q.* 8. *vers. sed numquid capto reo.* Far. *q.* 39. *n.* 32. † Neq; enim defensio,cũ sit de iure naturali,*c. past. §. cet. in Clem.* Far. *loc. cit. n.* 18. cuiq; vel excõmunicato negari potest, *c. cum inter,de excep.* imò nec Diabolo ipsi, si adesset in iudicio. Spec. 3. *p. tit. de inquis. §. fin. vers. ego distinguo.* Vict. *loc. cit. c.* 7. *n* 5 † Quod si prælato soli delictũ huiusmodi manifestũ sit; vtiq; sine ordine iudiciario nequaquã procedere valet; cũ idem nequeat esse accusator,& iudex, deducit Grat. *c. de manifesta*, 2. *q.* 1. *cit. §. sed sciendum est,* probat Iul. Clar. *loc. cit. d. q.* 8. *vers. fin.* 16 17

Tertia propositio † Cum de grauibus occultis delictis contra Prælatum religiosum peragitur, iudiciarius ordo quemadmodum in sæcularium prælatorum causis cognoscendis ad vnguem non est obseruandus necessario, *cap. qualiter, & quando,el secundo,de accusat. §. vltimo,*& Doct. *ibid.* Cuius ratio illa esse videtur. Vel quia † Regularibus iura facilius, quam alijs ignorare permittitur. Inn. *c. cum in cunctis,de election.* Vel quia titulũ,ita fixũ, & firmum, quemadmodum sæculares prælati minimè habent: quare & liberius, & leuioribus de causis à prælatura queunt remoueri,*c. qualiter & quando, cit. & c. per tuas, de simon. §. fi.* Vel etiam quia † cum studere humilitati religiosorum prælati debeant illis, vt ab administratione remoueantur, valdè curandum non est. 18 19 20

† Aliquis attamen iudiciarius ordo in eorum causis cognoscendis, atque diiudicandis obseruãdus erit,*arg. c. cit. qualiter & quando.* Panor. *ibid.* Villagut. *d. lib.* 6, *concl.* 3. adeo quod iudiciarius 21

ordo

re ſeruandum. Villagut *d.lib.6.concl.5.* Victor.*vbi ſuprà.* Sot.*l.5.de iuſtit.& iure,q.4.artic.1.*

Quinta Propoſitio. † In cauſis regularium, tam prælatorum, quam ſubditorum, quando proceditur per viã accuſationis, ac denunciationis, aut inquiſitionis, aut exceptionis: dupliciter procedi poteſt. Aut de iure (vt aiunt) ordinario, nihil eorum, quæ legibus præſcripta ſunt ommittendo. Aut ſummariè, & de plano ſola rei veritate inſpecta. Specul.*3.par.tit. de inquiſit. §.fi.in verſ.ego diſtinguo,cit.* Præpoſit.*in cap. cum paſtoris, 2.quæſt.8.* Abb.*c.ea quæ. de ſtatu monach. & in cap. cum contingat, de foro compet.* Villagut.*loco cit.concl.3.circa medium.* Victor.*vbi ſuprà. cap.5. nu. 6. & cap.7.num.1.* Roderic.*tom.2.quæſt.Regular.quæſt.3. artic.1.* & deducitur ex *d.cap.qualiter,cit.* vbi non interdicitur ipſis regularibus iudicarius ordo, qui de iure ordinario eſt: verum tantummodo dicitur. Non credimus hunc ordinem in perſonis regularibus eſſe vſquequaque obſeruandum. Idcirco regularium perſonarum iudices proprio relinquit arbitrio; vt vel ordinario, vel ſummario iure contra dictos regulares eis procedere liceat, prout ipſis magis viſum fuerit expedire.

23

At verò quorumcumque Doctorum conſilio † à priori, iure videlicet ordinario, abſtinendum eſt: veluti religioſis viris parum accommodato: quippe qui & iura paſſim ignorant, & quibus iudiciorum ſtrepitus, procuratorum, & aduocatorum eſſe conueniens minimè videtur, id affirmant præcipuè. Panor.*in cap.quis contrà clericum, & in cap.cum contingat.cit.de foro compet.* Felin.*in cap.olim,cit.* Lap. *alleg.* 73. Villagut. *loco cit.concl. vltim.*

24

loco cit. concl. vlt. Victor. *c.* 7. *n.* 1. Rodericus *vbi suprà*, alijque omnes.

25 † Quod & Summi Pontifices voluisse, aut saltem laudasse videntur, qui regularibus ipsis priuilegia concedentes, liberam illis absque iuris apicibus, ac rimulis, tamquam eorum statui magis consonam, iudicandi facultatem concesserunt. *Compend. priuil.* verbo, *appellare, n.* 1. & ver. *correctio fratrum, num.* 6. Quid verò sit summariè procedere, de plano &c. proximè sequenti *cap.* declarabitur.

Quid sit summariè procedere, & de plano, sine strepitu iudicij, sola rei veritate inspecta, rimulis, & apicibus iuris postpositis.

Cap. II.

SVMMARIVM.

1 *In iudicijs quædam ad necessitatem spectant, quædam ad solemnitatem.*
2 *In iudicijs quæ de iure fiunt ordinario, quæ seruanda sint.*
3 *In summarijs iudicijs quæ seruanda sint.*
4 *Quæ ad solemnitatem in iudicijs faciant.*
5 *Quæ ad vim, & essentiam in iudicijs faciant.*
6 *Accusator, seu Denunciator, seu Exceptor, seu Infamia in quolibet iudicio requiritur.*
7 *Quatuor personarum genera in quolibet iudicio necessaria sunt.*
8 *Petitio actoris siue in scriptis, siue in voce in iudicio necessaria est.*
9 *Petitionem in summario iudicio satis est generaliter fieri.*
10 *Citatio Rei in summario iudicio necessaria est.*
11 *Citatio Rei in quolibet iudicio fieri debet.*
12 *Etiam si princeps ipse processum formaret.*
13 *Etiam si Reus subditus eius sit.*

14 *Prin-*

14 *Princeps de plenitudine potestatis contra non citatum procedere nequit.*
15 *Iuramenti exactio à partibus, ac Testibus in summario iudicio necessaria est.*
16 *Iuramentum in iudicijs necessarium est, nec à Christo prohibitum.*
17 *Testibus non iuratis nulla fides adhibetur in iudicijs.*
18 *Exceptiones, dilationes, appellationes, &c. in summario iudicio vt necessariæ sint.*
19 *Iudex recusari in summario iudicio potest.*
20 *Accusatorem contra, Testesque excipere in summario iudicio quis potest.*
21 *Reo grauato in summario iudicio appellare licet.*
22 *Dilationes induciæque Reo in summario iudicio vt concedendæ sunt.*
23 *Depositiones, siue dicta, & nomina actoris, ac testium in summario iudicio ipsi Reo concedenda, & aperienda sunt.*
24 *Regularibus quoque tum dicta, tum nomina.*
25 *Actoris, testiumque nominum suppressio in hæresis crimine singularis est.*
26 *Feriatis diebus propter hominum necessitatem in summario iudicio procedi potest.*
27 *Citatio partium ad sententiam definitiuam in summario iudicio necessaria est.*
28 *Sententia in summario iudicio non est opus vt sedendo feratur.*
29 *Sententia præcipitanter lata, etiam in summario iudicio nulla est.*

IN iudicijs quædam essentialia sunt, quæ videlicet ad vim, essentiamq; ipsorũ pertinere, quędam verò, quę ad illorum solemnitatem, perfectionemúe requiri videntur. † In iudicijs, quæ iure ordinario fiunt, siue iuxta communis iuris formam exactam geruntur, essentialia nedum; sed quoque illa, quæ ad solemnitatem, perfectionemúe requiruntur iudiciorum (vt con-

consistant) ad apicem obseruanda sunt. At verò
3 † in summarijs iudicijs solemnitates ipsæ reijciū-
tur: quæ autem ad iudicij vim , ac essentiam spe-
ctare dignoscuntur , omitti absque vitio ne-
queunt. etenim sine ipsis iudicium iniquum pro-
fecto esset.

4 † Quæ verò ad solemnitatem, siue ad exactam
iudicij formam , ac perfectionem requiruntur,
illa sunt. Citatio die non feriata. Libelli porre-
ctio in scriptis. Litis contestatio. Testium mul-
titudo. Longæ dilationes. Testium post publica-
tas attestationes receptio. Sententiæ sedẽdo pro-
latio,& huiusmodi.

5 † Quæ autem ad iudicij vim , ac essentiam spe-
ctant,illa omnia sunt , quæ in Clem. *sæpe de verb.
signif.* continentur , quæ videlicet ad ipsius veri-
tatis realem,perfectamque cognitionem,ac legi-
timas defensiones peragendas necessaria esse vi-
dentur , & quæ aut diuino, aut naturali iure , aut
euidentissima ratione seruare docemur. Pegna
com. 104. *ver. fin. in* 3. *par. dir. inquis.* Ac Primo
6 quidem † in iudicio quo vis accusatorem, aut de-
nunciatorem , aut exceptorem , aut Infamiam
præcedentem adesse necessarium est, neque enim
illis absque excitari iudicium potest , *arg. Gen.* 4.
Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. &
cap. 18. *eod. lib. Clamor Sodomorum , & Gomorrea-
rum venit ad me. Luc.* 16. *Homo quidam habebat villi-
cum , & hic diffamatus est apud illum. Clem. sæpe cit.
§. Verum quia.* hæc habentur. Verum quia iuxta
petitionis formam pronunciatio sequi debet pro
parte agentis , ac etiam rei, si quid petere volue-
rit, est in ipso litis exordio petitio facienda. Vi-
ctori. *c.* 7. *n. eo.* Et quidem , cum in vnoquoque
iudi-

iudicio 4. perſonarũ genera requirantur, *Iudex, Actor, Reus*, ac Teſtes. 4. *q* 1. *c*. 1. *& q*. 4. *c*. 2. *& c. forus*. §. *in omni quoque negotio. de verb. ſig.* vt in præfatione dictum eſt. in ſummario quoque iudicio Actor, ſiue accuſator, aut illius vices gerens denunciator, aut exceptor, aut infamia debebit adeſſe; qui attamen legitimus, idoneuſque ſit. *ca. nihil* 2. *q*. 1. Secundo. † Actoris petitionem, verbo ſaltem, adeſſe neceſſe eſt. *arg. Mat.* 18. *Videntes ſerui illius, quæ fiebant, venerunt, & narrauerunt domino ſuo.* Quam tamen petitionem (ſi in ſcriptis minime porrigatur) actuarius, ſiue tabellio ſcriptis mandare continuò debet. *dicto clem. ſæpe. §. eo.* Petitio facienda eſt, ſiue in ſcriptis, ſiue verbo; actis tamen continuò inſerenda. & §. 1. *Sancimus*, vt Iudex, cui taliter committimus neceſſario libellum non exigat. Bar. *ſuper exitrau. ad reprimendum.* §. *& figura.* Card. Zabar. *in d. clem. ſæpe.* §. *non ſic tamen. ver. octauo nota.* Villag. *li.* 6. *cap.* 1. *concl.* 3. Menoch. *lib.* 1. *de arbitr. iud. quæſt. q.* 18. Conſti. noſtræ Cano. Regul. S. Saluatoris. *ca.* 13. *nu.* 24. ſufficit vero petitionem verbotenus factam ipſius facti narrationem continere: licet neceſſaria omnia, quæ de iure requiri videntur, minime habeat. *arg.* 3. *Reg.* 3. *de ſummario Salomonis iudicio*, in eo namque meretricis petitio ſimplicem continuit narrationem ſine aliqua prorſus ſolemnitate. † Itaque ſatis eſſe videtur, ſi petitio generaliter fiat, ac eiuſmodi quod ex narratione, quid ſibi actor ipſe velit, comprehendi queat. *arg. l. fin. C. de do. except.* Villagut. *loc. cit.*

8

9

Tertio † Rei citatio neceſſaria in iudicio eſt. *arg. Gen. cap.* 3. ADAM VBI ES? & *cap.* 4. *Quid [illegible] Cain? Matt.* 18. *Tunc vocauit illum Dominus*

10

suus, & ait illi. Serue nequam, &c. Luc. item. 18. *& vocauit eum* scilicet villicum, *& ait illi. Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ. clem. sapè cit. §. citat. habetur.* Citationem vero per commissionem huiusmodi intelligimus non excludi. Bartol. & Zabar. *loc. cit.* Clar. *libr.* 5. *§. fin. q.* 31. *in princ.* Villagut. *vbi suprà.* Menoch. *libr.* 1. *cit. qu.* 17.

11 † Adeoque Rei citatio, seu vocatio necessaria in vnoquoque iudicio est; quod nisi Reus citatus fuerit, aut citatio nulla, vel minus legitime facta extiterit; tam processus formatus, quam sententia lata contra huiusmodi Reum sunt ipso iure nulla glos. *in l. si accusatorib. in glos. fin. C. de accusa.* quam communem theoricam esse docet Rolan. *cons.* 68. *numer.* 14. *libr.* 2. *arg. Clem. pastoralis. §. nos quoque.*

12 † Quod etiam verum est, si Princeps ipsemet huiusmodi processum formaret, aut sententiam ferret, neque enim de ordinaria potestate contra non citatum ipse procedere potest. Corset. *in repert.* Abbat. *ver. Princeps.* & quoque si Papa. Sonci. inter consil. Curtij senioris; *consil.* 20. *n.* 4. *& seq.* cuius doctrinæ illa ratio est, quia v[illegible] *p. seq. dicemus.* Rei citatio diuini iuris est.

13 † Licet ille contra quem proceditur subditus eorum sit. *clem. pastoralis, de re iud.* quam esse communem tradit Sonci. *consil.* 87. *num.* 19. *ver. cap.* 6. *libr.* 3. *& consil.* 164. *num.* 16. *in fine, libr.* 2. *& consil.* 266. *nu.* 46. *eod. vol. & consil.* 120. *post nu.* 10. *libr.* 3. addit † fateri omnes Principem de potestatis plenitudine contra non citatum nequire procedere. cuius rationem, præter allatam superius, illam possemus adducere, citationem ea de causa fieri, vt reus certior factus, sibi consul-

do,comparere,ac ſeſe tueri poſſit; quod vnicuique de iure naturali concedendum eſſe, nemini dubitare fas eſt. contra verò ius naturale procedere, nec princeps ipſe poteſt. *clem. paſtoralis citation.*

Quarto † à patribus, ac teſtibus exactionem 15 iuramenti de calumnia,& malitia, & quoque de veritate dicenda, requiri in vnoquoque iudicio neceſſarium eſt. *d. clem. ſæpe. §. eod.* Citationem vero ac præſtationem iuramenti de calumnia, vel malitia, ſiue de veritate dicenda, ne veritas occultetur, per commiſſionem huiuſmodi intelligimus non excludi. Bartol. *loc. cit. ver. item an de calumnia.* quo loco illud, quod à nobis dictum eſt affirmat nedum: ſed quoque ſubdit, iuramentum iure naturali in iudicijs introductum fuiſſe tempore Moyſis. per text. *Exod. 22. num. 8. & 11. Cap. quoque. Etſi Chriſtus. de iureiurando.* † 16 Iuramentum in iudicijs neceſſarium eſſe docetur; nec Saluatorem, nec illius Apoſtolum Iacobum contrarium præcepiſſe; quinimò & Saluator ipſe, & D. Paulus Apoſtolus ſæpius iurarunt; quemadmodum ex Euangelijs, & epiſtolis D. Paulus manifeſtum eſt. Imola quoque in dicta Clem. *ſæpè, in verſic. quarto verò quæritur,* de iure diuino docet exigi iuramentum etiam à teſtibus; cum ad veritatis indaginem hoc ſpectare videatur. Cæſar de Graſſis, *deciſ. 88. numer.* 4. ac † teſtibus non iuratis nulla ſit adhi- 17 benda fides, *cap. nuper, de teſtam.* Villagut. *loc. cit. concluſ. 8. & 9.* Menoch. *vbi ſuprà q. 20. n. 4. & q. 26. nu. 3. & 4.* Teſtes autem pręſente parte iurare debent, ſi neceſſitas id expoſtulet, Bart. *vbi ſuprà,* aliter, inquit, auferretur ad reis defenſiones,

 quod

quod repugnat naturali æquitati. Huic sententiæ Bartol. Imola quoque subscribit *loco cit.* verbo, *octauo quæro.* Villagut. *loc. cit. conclus.* 10.

18 Quinto † exceptiones, & legitimæ appellationes quæcumque prout in ordinario iudicio fieri cõtingit, admittendæ necessario sunt: nõ aũt frustatoriæ, ac superfluę, *d. Cle. sæpè, §. 1. cit.* Exceptiones, appellationes, dilatorias, & frustatorias repellendo, ergo à cõtrario sensu exceptiones, & appellationes legitimę, quę nequaquã ad iudicium protrahendũ fiunt: sed pro necessaria defensione, aut pro cauenda iniustitia, vtique erunt admittendę, quod glos. ibidem videtur innuere, verbo, *dilatorias*, dicens, nolle Summum Pontificem exceptiones surreptionis, vel nullitatis contra rescriptum intelligere, vel recusationis contra iudicem, vel dilatoriam solutionis, hisque similes repellandas fore, hoc docet quoque Bartol. *loco cit. vers. item an poterit opponi.* Zabar. *vbi suprà, vers. octauo oppono.* Imola *in d. Clem.* vers. *glossa dilationes.* Menoch. *loco cit. lib.* 1. *q.* 19. *nu.* 9. Villagut. *vbi suprà, conclus.* 4. Et quidem, nisi exceptiones admitterentur legitimæ, defensiones vtique ipsi reo necessariæ tollerentur, quæ iure illi competunt naturali, vt sæpius dictum est. Menoch. *ibid. q.* 32. *nu.* 1.

19 Quare † poterit iudex recusari suspectus, si ratio admodum probabilis illum adsit, recusandi, 20 † poterit quoq; accusatorem contra excipi, quod illegitimus sit: contraque testes quod sint minus 21 idonei, † grauato quoque reo (si verè grauatus e-istat) etiam ab interlocutoria, nedum à definitiua sententia appellare licebit, ista namque deneganda sunt nulli, cum ad legitimas defensiones

atti-

attineant. Idcirco Summus Pontifex ſolàs exceptiones dilationes, appellationeſq; fruſtatorias, quæ videlicet non admodum probabili fulciuntur ratione: verum ad iudicium tantummodo cauendum, aut protrahendum opponi videntur (quare neque de iure naturali concedendæ ſunt) repellandas fore committit, quod & præcitati authores ijſdem in locis ſentire videntur.

Sexto † Dilationes congruentes, ſiue deliberatoriæ induciæ reo ipſi exhibendæ ſunt, ac dies certus tam ad actoris petitioni reſpondendum, quam ad acta omnia, & munimenta, quibus in cauſa vti Reus poſt articulorum dationem voluerit, conſtituendus eſt: necnon ad neceſſarias probationes, excuſationes, ac defenſiones Reus ipſe neceſſariò debet admitti, *d. Clem. §. non ſic.* Non ſic tamen iudex, inquit, litem abbreuiet, quin probationes neceſſariæ, & defenſiones legitimæ admittantur, & infrà, §. *& quia. Statuimus vt iudex ſic deputatus à nobis*, niſi aliud de partium voluntate appareat: procedat ad dandum ſimul vtrique terminum: quem dare poſſit, & ad exhibendum omnia acta, & munimenta, quibus partes vti volunt in cauſa, poſt dationem articulorum: & diem certum, quandocumque ſibi videbitur, valeat aſſignare, &c. Docent hoc idem Bart. *vbi ſuprà*, verſ. *item an dari debeant dilationes.* Imol. *loco cit.* verſic. *ſeptimo quæritur.* Zabar. *in §. & quia, per tot.* Menoch. *loco cit. q.* 19. *n.* 5. *& ſeq.* *& q.* 24. Villag. *loco cit. concl.* 7. Farinac. *q.* 39. *n.* 3. *& ſeqq.* & quidem, cum iudex neque probationes, neque legitimas defenſiones, neque aliud, per quod aut impediatur, aut occultetur cognitio veritatis omittere queat: profectò &

22

ſupra enumerata Reo ipſi concedere debet, vt & veritas probari, & Reus defendi poſſit.

Septimo † Depoſitiones actoris, ac teſtium Reo ſunt cum illorum nominibus tradendæ, atque publicandæ, *d. Clem. ſæpè, §. cit.* Et ad exhibendum omnia acta, & munimenta, quibus partes vti volunt. Quæ autem iſta ſunt acta, munimentave, niſi proceſſus ipſius copia cum actoris, teſtiumque nominibus; quibus viſis, conſideratiſque Reus ipſe illos, illorumque dicta impugnare queat? *arg. cap. qualiter & quando, el ſecundo, de accuſat. §. debet.* Bartol. *in d. Extrau. ad reprimendum, §. & figura, in ver. an requiratur publicatio teſtium.* Imol. *loc. cit. verſ. octauo quæritur.* Ignatius Lopez *in annot. cap.* 118. *pract. crim.* Diaz. *verſ. ex qua ſententia*, latè Farinac. *d. quæſt.* 39. *per totum, præſertim num.* 15. 16. & 17. Villagut. *vbi ſu-*

24 *prà, concluſ.* 11. † & *eod. li. 6. c. 2. concluſ.* 4. pro regularibus idem affirmat; quod videlicet teſtium dicta nedum; verum & nomina quoque illis tribuenda, aperiendaque ſunt. Quod & Panormit. docet *in cap. olim, & c. qualiter, el 2. cit. de accuſat.* Roderic. *tom. 2. q. regular. qu.* 16. *artic.* 1. Villagut. *vbi ſuprà*, quo etiam loco Hoſtienſi contrariam opinionem tenenti reſpondet. Victor. Auer. *cap.* 7. *nu.* 8. in criminalibus, & grauiſſimis regularium cauſis, & ipſe concedit. Poteſt autem opinio iſta, quam ego veriſſimam, tenendamque puto, hac ratione probari. Cum regulares inter inuidias, æmulationes, rixas, iurgiaque multa exoriri compertum ſit, atque debacchari; niſi in eorum cauſis accuſatoris, ac teſtium dicta, nominaque Reis publicarentur; malignis criminationibus, inſidijs, machinationibus, conſpirationibus,

nibus,detractionibus, & vindictæ locus daretur apertissimus, & periculum, quod testibus (inquit Roderic. *loc. cit.*) euenire ab accusatis, inquisitis,denunciatis, exceptisvè solet, longè leuius est audacia,quam ex subticendis eorum dictis, atque nominibus testes ipsi sumere solent ad falso,confuse, temereque deponendum; vt quoque dicitur *cap. qualiter,& quando cit.* Quare in regularium tam prælatorum, quam subditorum causis cognoscendis,atque diiudicandis dicta nedum accusatoris,ac testium: verum & eorundem nomina Reo publicari debent; vt ipse ab iniuria se,vel excipiendo, vel opponendo aliquid contra illos,liberare queat. † Nominũ suppressio in violatæ religionis officio fidei fauore peculiaris est,docet id,ac probat,causamq; reddit Frãc. Pegna *in dir. inqu. 3. par. com.* 124. Rod. *cit. vbi suprà.* Farinac. *d. q.* 39. *num.* 87. Igitur extra illud officium supprimi non debent. Farin. *ibid. nu.* 16. 25

Octauo † In huiusmodi sũmario iudicio festis dieb. propter mortalium necessitatẽ introductis procedi potest. in illis verò, qui propter Deì honorem sunt feriati, non itẽ. *d. clem. sæpè.* §. 1. Tempore etiã feriarum ob necessitates hominũ inductarũ à iure procedere valeat, A contrario sensu. ergo tempore feriarũ propter Dei, sanctorumq; reuerentiã inductarum ei procedere minime licebit. *gl. ib. ver. ob necessitates.* Bart. *loc. cit. ver. itẽ an procedi possit.* Imo. & Zabarel. *vbi sup.* Menoch. *lib.* 1. *cit. q.* 30. Quare Iudex partibus etiam renitentibus huiusmodi feriatis diebus ad causæ cognitionẽ, ac terminationẽ procedere vtiq; poterit. 26

Nono, & vltimo. † Citatio partium ad sententiam definitiuam pro totius expeditione nego- 28

28 tij necessaria quoque est. † Quam sententiam vel sedendo, vel stando, vel vt melius eidem placuerit dispositus ipse iudex, ex petitione, probatis, & actitatis (in scriptis tamen) pronunciare valebit. *d. cl. §. sententiam.* Sententiam vero definitiuam, citatis ad id (licet non peremptorie) partibus in scriptis, & prout sibi magis placuerit stans, vel sedens proferat: etiam si ei videbitur, conclusione non facta, prout ex petitione, & probatione, & alijs actitatis in caussa fuerit faciendum. gloss. *ibid.* Bartol. & Imol. *loco cit.* Alphonsus Villagut. *vbi supra concl. fina.* Iacobus Menoch. *loc. cit. qu.* 31. qui libro eodem 1. *quæst.*
29 42. † sententiam in huiusmodi summario iudicio latam nullam fore, si præcipitanter, ac festinato sine debita caussæ cognitione feratur, etiam ab Imperatore, vel Papa, docet, ac probat.

Quæ de iure diuino, ac naturali sint in iudicijs obseruanda. CAP. XII.

SVMMARIVM.

1 *Accusator, vel eius vices gerens præcedens iudicium in vnoquoque iudicio de iure diuino requiritur.*
2 *Citatio Rei, illiusque interrogatio iuris diuini est.*
3 *Aequalitas iudicis partium respectu diuino est iure seruanda.*
4 *Testium pluralitas de iure diuino est in iudicijs adhibenda.*
5 *Neminem in audita parte condemnare iuris diuini est.*
6 *Inimici aut suspecti iudicis recusatio ad ius pertinet naturale.*
7 *Appellatio de iure naturali est.*
8 *Appellatio est de genere defensionum legitimarum.*
9 *Defensiones legitimæ iuris sunt naturalis.*
10 *Defensiones excommunicato negari non possunt.*
11 *Defensiones & Diabolo sunt concedendæ si iudicio adesset.*

12 *Bru-*

12 *Brutis quoque defensiones negari non debent.*
13 *Iuramentum de veritate dicenda iuris naturalis esse videtur.*
14 *Testium secreta interrogatio de iure naturali esse videtur.*
15 *De delicto constare debere ad ius naturale videtur pertinere.*
16 *Inimicum neqne accusatorem, neq; testem esse, iuris naturalis esse videtur.*
17 *Puerum, & ignarum pœnitus iudicandi iudicem esse contra ius naturale est.*
18 *In Regularium iudicijs, Accusator idoneus, Testes legitimi, Defensiones congruæ, & Iudex electus esse debent.*

NE forte affirmare quis audeat, vel etiam dubitare illa, quæ superiori cap. diximus in regularium causis cognoscendis, atque dijudicandis obseruanda minime fore; me rem non incongruam iudicaui facturum, si omnia illa, vel saltem illorum maximam partem, iuris esse diuini, aut naturalis ostenderem; ideoque illa sine iniuria, vitioque maximo in cuiusuis personæ iudicio committere fas non esse. Itaque Diuini iuris est. Primo † Accusator, vel eius vices gerens, siue Denunciator sit, siue exceptor, siue infamia. qui accusator, vel eius gerens vices iudicium præcedere debet. Accusator quidem, aut Denunciator, aut Exceptor. Genes. *Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.* Ecce vocem accusatricem, seu denunciatricem, qua sine ad Caini condemnationem Deus ipse nequaquam, processit. *Matth.* 18. Pater ille familias ingratum seruum, auarum, ac immitem non vocauit, seu citauit, aut condemnauit prius, quam iuissent illius conserui, ipsiusque auaritiam, ingratitudinem, & immisericordiam illi narrassent, *&c. nihil, 2. quæst.* dicitur. *Christus Iudam esse furem sciebat,*

 sed quia

ſed quia non eſt accuſatus, non eſt eiectus. Io. 8. *vbi ſunt qui te accuſabant? nemo te condemnauit? nec ego te condemnabo.* Infamia verò. Gen. 18. *Clamor Sodomorum, & Gomorrhæorum venit ad me; deſcendam, & videbo,* &c. Ecce iudicium præcedentem infamiam, idem *Luc.* 16. Antequam villicus ille vocetur à diuite, apud illum prius de bonorum illius diſſipatione diffamatus eſſe prohibetur.

2 Secundo † Citatio Rei, illiuſque interrogatio. *Gen.* 3. Adamum ipſum hominem primum volens Deus de commiſſo eſus vetiti ligni delicto condemnare, illum primo vocauit, eique dixit. *Adam vbi es?* & *cap.* 4. idem cum Caino fratricida ſeruauit, illum vocando, atque interrogando. *Matt.* quoque 18. *cit.* ſeruum illum, cui decem millia talenta familias pijſſimus pater dimiſerat, qui deinde conſeruum ſuum ei centum denariorum debitorem in carcerem immitis coniecerat, idem pater familias iudicare volens; vocauit, dixitque illi *ſerue nequam*, &c. & *Luc.* 16. ſimiliter *citat*. Villicum de bonorum ſuorum diſſipatione diffamatum diues ille vocauit, illi qui dixit. *quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ?*

3 Tertiò † Æqualitas iudicis partium reſpectu, ita vt neque vni, neque alteri deferat parti. *Deut.* 1. *Non accipietis cuiuſquam perſonam, quia Dei iudicium eſt. Pſal.* 81. *Vſquequo iudicatis iniquitatem, & facies peccatorum ſumitis? Iacob.* 2. *Si autem perſonas accipitis peccatum operamini, redarguti à lege, quaſi tranſgreſſores.*

4 Quarto † Teſtium pluralitas, adeo quod ſola vnius accuſatione, ſiue denunciatione, ſiue teſtificatione condemnari nemo poſſit. *Deut.* 17. & 19. *In ore duorum, vel trium teſtium peribit, qui interficitur.*

citur. Nemo occidatur vno contra ſe dicente teſtimonium, quæ ſententia in nouo teſtamēto cōfirmata eſt à Chriſto. *Matt.* 18. dicente. *In ore duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum*, & à D. Paul. 2. *Cor.* 13. immò præcepta. 1. *Tim.* 5. *Aduerſus presbyterum noli accuſationem recipere, niſi ſub duobus aut tribus teſtibus*. Hinc elicitur, quod teſtis vnicus nō probat, *l. iuſiurandi*, C. *de teſt*. Cæſar de Graſſis *deciſ.* 76. *n.* 7. Farinac. *q.* 63. *n.* 1. *& ſeqq.*

Quinto † Neminem inaudita parte condemnare *Eccl.* 11. Antequam interroges, ne vituperes quemquam; & cum interrogaueris corripe iuſtæ. *Lucæ* 16. Redde rationem villicationis tuæ, hoc & ijſdem auctoritatibus, quæ cum de citationem ſermonem habuimus, fuerunt à nobis adductę, comprob. Veruntamē Reū citare minimè ſufficit: ſed illū audire quoq; neceſſariū eſt. 5

Iuris verò naturalis ea ſunt.

Primo † Inimici, ſuſpectiq; iudicis recuſatio, *c. quod ſuſpecti*, 3. *q.* 5. *c.* 2. *requiris, in fin. de appell. l. apertiſſimi*, C. *de iudic.* Cou. *l. pract. q. c.* 26. *in prin.* 6

Secundo † Appell. Abb. *in rubr. de appell.* Silu. & Arm. verbo, *appell. n.* 2. *&* 12. Greg Sayrus *in claui regia*, *l.* 12. *c.* 17. *n.* 31. *&* 38. Vict. Auerſ. *c.* 7. *n.* 9. † eſt enim de genere defenſionū legitimarū. Dom. Sot. *l.* 5. *de iuſt. & iure*, *q.* 6. *a.* 3. Nau. *conſ.* 5. *de appell. n.* 6. Sayrus *loc. cit. n.* 31. niſi .n. de iure naturali eſſet, D. Paul. minimè appellaſſet. *Act.* 25. 7 8

Tertio † Defēſiones legitimę, *c. paſt. de ſent. & re iud. in cle. l. vt vim, ff. de iuſt. & iur.* Far. *q.* 39. *n.* 1. *&* 18. 9

† Quæ neque excōmunicationis negari debent, *cap. cum inter, de except.* Farinac. *loc. cit. n.* 49. 10

† Neq; Diabolo ſi adeſſet in iudicio, peteretq; Spec. 3. *part. tit. de inquiſ. c. vlt.* Abb. *c. cū cōtingat, n.* 27. *de foro comp.* Far. *vbi ſup. n.* 50. 11

† Ne-

12 †Neque Brutis. Marsil. *consil.8.nu* 27. Roland. *consil.item 8.nu.66.& seq.vol.3.* Ambr. in processu informatiuo, *l.3.c.1.n.9.*

13 Quarto † Iuramentum de veritate dicenda, quod partibus ipsis, maximè testibus deferri solet. Bartol. *supr.extrauag.ad reprimendum, §. & figura,* versic. *item an de calumnia, per text. Exod.22. nu.8.&* 11. confirmat Imola, *in clem.sæpè, de verb. sign.verb.quarto quæritur.*

14 Quinto † Testium secreta interrogatio, vel diuini, vel saltem naturalis iuris est, à Daniele primo forsan introducta, quando senes, qui Susannam innocentem damnauerant, seorsum examinauit, siue interrogauit. *Dan.*13. docet id glos. *in l.si quando, C.de testib.*& Bartol. *vbi suprà*, vers. *an requiratur publico testium,* refert, ac probat Villag. *lib.6.pract.crim.can.cap.1.concl.* 11.

15 Sexto † illud etiam quod aiunt in criminibus facti permanentis, De ipso delicto constare debere iuris naturalis esse videtur, *arg. Ios.*7. quo loco dicitur, quod Iosue Dux, licet Achan furtum commissum confessus fuisset: attamen lictores misit, qui res furatas requirerent, inuenirent, atque in publico deferrent iudicio. quasi Rei confessio ad illum cõdemnandum satis minime fuisset absque eo, quod de furto commisso re vera constaret.

16 Septimo quod † Inimicus capitalis neque ad accusandum, nisi suam, aut suorum iniuriam prosequatur; neque ad vllo in casu testificãdum admittatur, docet id Martinus del Rio. *tom.3.disquisit.magic.l.5.sect.6.*

17 Octauo quod † Puer, aut qui nullam habet iudicandi peritiam iudex constituatur naturali

iuri vti-

iuri vtique repugnare videtur. Nau. *in c.ſi quando, de reſcript. except. 7. num.* 3. ex Perſio Poeta dicente.

Publica lex hominum, naturaque continet hoc fas.
Vt teneat vetitos inſcitia debilis actus.

Quibus ita conſtitutis, ac ſe habentibus, quis poterit dubitare in regularium quoque perſonarum iudicijs hæc obſeruanda fore? Nau. *conſil.* 1. *in fine*, de re iudic. & *conſil.* 5. *nu.* 10. ſimiliter, in fi. de appell.

† In quibus etiam iudicijs, quemadmodum in alijs quibuſcunque accuſator idoneus teſtes legitimi, defenſiones congruæ, ac iudex electus eſſe debent, 4. *qu.* 4. *cap. primo.* alioquin iudicium ne dixeris, at latrocinium, vel aſſaſſinium potius appellaueris. 18

Ius commune an, & quomodo in Regularium cauſsis obſeruandum ſit. Cap. XIII.

SVMMARIVM.

1 *Ius diuinum, & naturale in regularium iudicijs obſeruandum eſt.*
2 *Ius humanum. ſ. Canonicum in huiuſmodi iudicijs obſeruandum eſt.*
3 *Ius commune remotis apicibus, ac rimulis in regular. iudicijs obſeruari debet.*
4 *Monachorum nomine religioſi quiq; veniunt in iure Canonico.*
5 *Monachorum nomine veniunt Canonici Regulares, etiam in odioſis.*
6 *Canonici Regulares Monachis æquiparantur.*
7 *Canonum obſeruatio in iudicijs fauorabilis eſt.*
8 *Inſtituta regularia pro iure gentium ipſis regularibus ſunt.*
9 *In regularium iudicijs quando ius commune ommitti poſſit.*

10 *In regularium constitutionibus, regulis, & statutis modus illos iudicandi passim non est, aut est diminutus.*

11 *Delicta regularium talia iudicanda sunt, taliterque punienda; qualia & qualiter in eorum institutis praescribitur.*

12 *Priuilegia regularium quid sibi velint, cum in eis habetur, quod non secundum iura; sed iuxta constitutiones contra illos procedatur.*

13 *Constitutiones regularium in quibus iuri communi praeferantur.*

14 *Illustrissimi Protectores, illorumque Auditores iudices appellationis regularium ipsos regulares iuxta eorum instituta iudicare debent.*

15 *Protectores regularium quare ita nuncupentur.*

1 Diuinum ius, naturaleque in regularium iudicijs fore obseruandum, sanæ mentis qui sit, nemo ibit inficias.

At verò sacrorum canonum ignarus dubitare posset, an ius quoque humanum in talibus obseruandum sit. Cui dubitationi satisfacientes affirmatiue respondemus.

2 † Iuxta sacrorum canonum decreta regulares ipsos fore iudicandos. Etenim *cap.* 1. *de constitut.* ad canonum obseruantiam in iudicando omnes obligantur, ipsis regularibus minime exceptis. Confirmat id Concil. Triden. *sess.* 25. *cap.* 18. *de refor. cap. si Romanorum*, 19. *dist.* & *cap. si quis omnem*, 1. *q.* 7. Neque in cap. *qualiter, & quando, el secondo*, *de accusat.* docemur contrarium: sed in regularium iudicijs non ita exacte quemadmodum in aliorum iudicijs procedendum esse ibi permittitur, glo. *c. moniales, de purg. can.* Abb. *in c. ea quæ, de statu monachor.*

3 Quare † ius commune in regularium personarum iudicijs peragendis (apicibus, & rimulis posthabitis, si placet) obseruandum est. Docet id quo-

quoque *Comp. priuil.* ver. *appellare. in annot. Capucini.* §. 2. his verbis. *Non eximuntur regularium superiores à iure communi, nec ab eis, quæ sunt de substantia, & essentia iuris*: vt sunt testes idonei legitimæ probationes, exceptiones, ac legitimæ defensiones; quia sine ipsis iudicium esset iniquum, vbi audiretur impugnatio, & non defensio. Victorin. etiam Auersa. *in modo proceden. in caus. regular. cap.* 3. *nu.* 4. inquit. Leges sunt nobis sacri Canones, *ca.* 1. *de const.* & *cap. ea quæ, de statu monach.* Neque dicendum est nomine Monachorum solos fore Monachos intelligendos.

4 Etenim † in constitutionibus Pontificijs Monachorũ nomine veniunt religiosi quiquę. Abb. *cap. ex parte, de postulat.* eoque magis cum simus in fauorabilibus, *per cap. odia, de regulis iuris, in* 6. Imo † quandoque in odiosis monachorum nomine intelliguntur canonici regulares, *vt in cap. ex parte. cit.*

5 † Regulares enim canonici Monachis æquiparantur. glo. *ibid.* ver. *item iudicium.* licet id nõ ita simpliciter in odiosis auderem affirmare. at verò in fauorabilibus semper. nisi tex. expresse contrarium dixerit.

6 † Canonum autem obseruatio in regularium iudicijs fauorabilis esse videtur tum ipsi iustitiæ pro facti veritate rite inuestiganda; tum ipsis regularibus pro legitimis defensionibus faciendis.

7 Quare in omnium, & quorumcumque regularium caussis iudicandis canones sacri obseruandi sunt. Hoc sensisse videtur Nauar. vir eruditissimus, & *com.* 2. *de regularibus, n.* 61. & 62. & *com.* 3. *eod. tit. nu.* 50. & *seq.* multo quæ magis in consi-

consilijs;*& consil.9.de constitut.& consil.4. & 5.de appel.tom.1.& consil.3.4.& 8.de accusat. tom.2.* alijsque plurimis, in quibus pro personis consulit regularibus ex iuris cõmunis præscripto. quod, nisi in eorum iudicijs ius commune obseruandũ fore iudicaret, minime præstaret, Villagut. quoque *lib.6.cit.ca.2.per totum*, hanc eandem tuetur, confirmatque sententiam. Gregor. Sayr.etiam *loco cit.cap.17.num.57.* Desumi quoque validissimum argumentum potest ad idem probandum ex Concil.Triden.*cit.sess.25.cap.8.* quo loco præcipit regularium superiores in suæ congregationis monasterijs visitandis illa obseruare debere, quæ in sacris canonibus, & in eodem concilio decreta sunt.

8 † Instituta vero regularia; regula videlicet, atque constitutiones religiosorum pro iure gentium illis habendæ sunt, vt recte Victorin. *cit.d. c.7.nu.4.* hisce verbis notat: *Nobis autem pro iure gentium habenda sunt instituta regularia, siquidem omnibus Monachis, vel regularibus communia sunt.*

9 Itaque mihi dicendum videtur. † In iudicando personas regulares, iuribus omissis iuxta eorum instituta procedi posse, immò debere in ijs, quæ in regula, constitutionibusve reperiuntur. at verò illa, quæ in huiusmodi reperire non est, à iure communi mutuanda fore, nemo dubitare potest.

10 † Certè in Dom. Patris nostri Augustini regula, & in Constitutionibus nostris Canonic. Regularium Sancti Saluatoris tum delicta plurima notantur; tum pœnæ ijs, qui talia committere non verentur infligendæ ponuntur. Sed quomodo in huiuscemodi criminibus, delictisve inuesti-

ueſtigandis,pœniſque iuridice infligendis procedendum ſit,nihil pœnitus inuenitur. præterquã Actoris,ac Rei nomina, crimenque ſcriptis fore mandanda,Reumque citandum; qui ſi delictum fuerit confeſſus,mitiore: ſin autem de illo conuictus exſtiterit,grauiore pœna mulctetur. & ſi accuſator, aut denunciator in probatione defecerint,talionis pœna plectantur.*cap.* 13. *num.* 24. *& ſeq.* Quare pro delicti habenda veritate, pro legitimis Rei defenſionibus,pro cauſæ determinatione ritę obeunda, vtique à iure communi, nequaquam à proprio cuiuſque cerebro, petendus erit procedendi modus.

Illud attamen inuiolabiliter obſeruandum eſt. † delicta ipſa talia eſſe iudicanda, taliterque puniendа:qualia, & qualiter in cuiuſuis congregationis,ordinis vè regula, conſtitutionibuſque præſcribitur:quamuis de iure communi fortaſſis,& delicta grauiora iudicentur, & pœna illis maior adhibeatur. 11

† Hoc enim ſibi volunt regularium priuilegia,cum in illis à ſummis Pontificibus indulgetur,ſiue conceditur, vt nequaquam ſecundum iura:ſed iuxta eorum conſuetudines approbatas, & generalia ſtatuta facta,& fienda regulares ipſi corrigantur,& puniantur.vt habetur *in compend. priuil.ver.correctio fratrum.n.6.&* 8. 12

† Iuri etenim communi regula, conſtitutioneſque regularium præponuntur in illis, quæ in eiſdem habentur:in illis autem quæ in huiuſmodi minime reperiuntur,ius commune in eorum iudicijs peragendis obſeruandum eſt. 13

† Quo etiam modo iudicandi,corrigendi, atque puniendi ſunt ipſi Regulares ab eorum ap- 14

 pellatio-

pellationis iudicibus Illustris. Card. Protectoribus, illorumque Auditoribus; Nulla etenim assignari ratio potest, cur isti regularium priuilegia obseruare minime teneantur in eorum iudicijs pertractandis iuxta eorum instituta in illis, quæ in ipsis habentur. cum potius ijdem regulares sub eorum protectione degentes contra quoscunq; illorum priuilegia volentes fringere, tueri, protegereq; deberent. 15 † hac enim de causa regularium protectores illos appellari nemo non videt.

De Iudicis Recusatione. Cap. XIV.

SVMMARIVM.

1. *Recusatio iudicis incompetentis, & iniqui de iure naturali est.*
2. *Maxime in causis criminalibus.*
3. *Declinatio iudicis dupliciter fit, ipsius recusatione, & ab eodem appellatione.*
4. *Iudicum suspectorum iudicium declinare naturale cuique est.*
5. *Iudicis recusatio ad legitimas pertinet defensiones.*
6. *Iudex facilius, quam testis recusatur.*
7. *Reo quomodo, & quando licitum sit iudicem recusare.*
8. *Etiam post causæ ipsius initium.*
9. *Et in quacumq; litis parte.*
10. *Quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio.*
11. *Recusari potest iudex delegatus, & ordinarius.*
12. *Et inquisitor in crimine violatæ religionis.*
13. *Legatus de latere recusari potest.*
14. *Concilium quoq; prouinciale.*
15. *Senatus quoq; recusari potest, & Collegium doctorum.*
16. *In manifestis, notorijsve criminibus iudex recusari vt possit.*
17. *Recusatur Iudex suspectus, & inimicus.*
18. *Lites absq; suspicione procedere debent.*
19. *Modica causa iudicem repellit.*
20. *Inimicitia capitalis, & grauis causa potissima iudicem recusandi*

recusandi est, etiam in causa fidei, ipsum inquisitorē.

21 *In alijs criminibus inimicitiæ quoq; non capitales, aut graues.*

22 *Inimicus qui dicatur, vt recusari queat.*

23 *Inimicitiæ à iudicando accusando, ac testimonium ferendo repellunt.*

24 *Etiam post reconciliationem.*

25 *Etiam in criminibus exceptis.*

26 *Crimina excepta quæ sint.*

27 *Recusatur iudex infamis, & criminosus.*

28 *Qui iudex esse nequit, omnis recusari potest.*

29 *Recusatur iudex, qui ordinem iuris non seruat.*

30 *Alteri parti nimium fauens.*

31 *Parti nimis familiaris, & amicus.*

32 *Qui non habet iudicandi peritiam.*

33 *Qui modum excedit in exequendo.*

34 *Qui in alia causa fuit recusatus, vel à quo alias fuit appellatum.*

35 *Nisi crimen sit manifestum.*

36 *Recusatur item iudex, Qui similem habet causam.*

37 *Qui commensalem habet aduersæ partis aduocatum.*

38 *Qui aduersarij suffraganeus est, vel de terra ipsius.*

39 *Si accusator, vel testis de illius domo producitur.*

40 *Qui est officialis alicuius, qui aduersario sit familiaris.*

41 *Regulares sibi suspectum iudicem recusare queunt.*

42 *Regularium recusatio, & appellatio à correctione quare non admittatur.*

43 *Si correctione excedatur, recusare, & appellare possunt ipsi regulares.*

44 *Et in causis grauibus, atq; in criminibus occultis.*

45 *Iudex quomodo recusetur de iure canonico.*

46 *Quomodo recusetur de iure ciuili.*

47 *Si causa recusationis dubia sit, quid agendum.*

48 *Si probata fuerit, quid faciendum sit.*

49 *Non probata recusationis causa ceptum iudicium prosequitur iudex.*

50 *Reo dandus est iudex de illius consensu.*

51 *Rei fauorabiliores sunt, quam actores.*

52 *Iudex recusatus in causa procedere nequit.*

53 *Iudex post iustam appellationem procedere amplius in causa non potest.*

IVdices, atque magistros præcipit Deus fore constituendos, qui iusto iudicio debeant iudicare, nec in alteram partem eis declinare fas sit. *Deut.* 16. *quod si personas accipientes*, aliaúe caussas moti ad dexteram siue, siue ad sinistram in iudicijs declinare prǽsumpserint; prǽterquam quod peccatum operabuntur à lege redarguti, quasi transgressores illius. *Iacob.* 2.

1 † Ab eorum quoque iniquis iudicijs declinare ipsamet natura, iusque docet. *cap. quod suspecti.* 3. *q.* 5. *cap. secundo requiris. de appell. l. apertißimi. C. de iudicijs.* Couar. *li. pract. q. cap.* 26. *in princ.*

2 † Quod maxime in criminalibus fieri posse docet glos. *in cap. qualiter, & quando el secundo de accusat.* ver. *ad inquirendum.* non longe post initium. quã affirmat esse communem Card. Alex. *in cap. de accusat. col.* 41. ver. venio ad septimum. 2. *quæst.* 8. *Maria. in d. cap. qualiter. num.* 78. Iul. Clar. *lib.* 5. *§. fin. q.* 43. Menoch. *lib.* 2. *de arbitr. iud. q.* Centur. 2. *casu.* 152.

3 † Huiusmodi autem declinatio duobus modis fieri potest. aut iudicem recusando, aut ad superiorem ab ipso appellatione mediante prouocando.

At vero cum in regularium etiam caussis euenire possit, vt eorum iudices à debita iustitia deflectant; illa maxime, quæ superioribus tradita capitibus sunt, minime obseruando. idcirco, vt perfecta de iudice regularium habeatur notitia, de iudicis quoque recusatione, ac de appellatione ab ipso facienda instituendus est sermo. hæc materia in modo processum continuandi tractanda fuisset: eam attamen hoc loco tractare visum est; vt simul ea, quæ ad iudicem ipsum spectare viden-

videntur, pertractarentur; ex eo namque iustior efficitur ipse iudex; si norit, propter non recte ab eo administratam iustitiam ab illius iudicio declinari posse. primo autem de iudicis recusatione verba faciam, cum & ante iudicium (si iusta sit caussa) iudex recusari queat. postea de appellatione, quę nō nisi propter grauamen in caussa iam cæpta factum intermitti, aut post caussæ conclusionem admitti debet, aut potest.

Itaque † naturale profecto est suspectorum iudicum insidias declinare, eorumque iudicium semper velle refugere. *cap. cum inter. de except.* §. 1. & † ad legitimas defensiones iudicis recusatio spectat. *cap. eod.* quæ legitimæ defensiones cuique iure competunt naturali; vt superius *cap.* 12. *nu.* 9. habitum est. 4 5

Idcirco † iudicem facilius recusari posse, quam testem docet glos. *in cap. quicumque el.* 3. 11. *q.* 3. *cap. accusatores. similiter el.* 3. 3. *q.* 5. *cap. insinuante. de offic. deleg. verbo familiarem.* & *cap. cum R. eod. tit.* Menoch. *vbi sup. n.* 6. 6

Quare † licitum erit Reo, qui suspectum iudicem habet, antequam ipsa lis inchoetur illum recusare. *cap. quod suspecti cit.* §. *& re vera.* quod verum est, si caussa suspitionis, ideoque recusationis præcessit iudicium, ac nota sit recusanti. probat Villag. *l.* 1. *pract. crim. cano. tit. de accus. concl.* 16. 7

At vero † si post caussæ initium, ante illius attamen conclusionem fuerit orta; poterit quoque Reus tunc iudicem recusare. *c. insinuante cit. de offi. de leg.* glos. *in cap. sciscitatus, de rescrip.* verbo *infamem.* 8

† Vel etiam si ante caussæ initium orta dem fuerit, sed postea ad recusantis noti

 pere.

peruenerit, in quacunque litis parte proponi poterit recusatio. probat Couar. *loc. cit. cap. 26. nu. 2.*

10 Etenim. † quæ de nouo emergant, nouo indigent auxilio. *ff. de inter. actio. l. de ætate, §. ex causa.*

11 Et nedum † recusari poteſt iudex delegatus. *cap. postremo de appell.* verum & ordinarius, *cap. placuit. 2. quæst. 6. cap. si quis el secundo, de foro compe. & cap. adhæc, de appell. l. nemo, C. de iurisd. om. iud. gloſ. in cap. quod ſuſpecti cit. 3. q. 5.* Hoſtien. *tit. de recuſa. §. quis recuſetur.* Fra. Pegna *in dir. inquiſi. 3. par. com. 30 ver. tametſi vero.*

12 Etiam † in crimine violatæ religionis ipſe inquiſitor. *directo. inquiſi. 3. par. de recuſatione inquiſitoris.* & Pegna *loc. cit. ver. cæterum.* ex Bernar. Locato, ac Tabie.

13 † Recuſari quoq; poteſt legatus de latere; ſi cauſa iuſta illum adſit recuſandi.

14 Imo † & Concilium Prouinciale. probat Nauar. multis auctoritatibus *conſil. 3. de appell.* modeſte attamen, ac reuerenter. idem, & Menoch. *lib. 2. cit. centur. 5. caſu* 458. *qui nu. 16. ibid.* extendit, quando caput ſolummodo concilij prouincialis ſuſpectum eſt. multiſq; probat.

15 † Et quoq; Senatus poterit recuſari. Menoch. *loc. cit. nu.* 11. atque etiam Collegium doctorum. idem *eod. loc. num.* 12. quæ veriſſima ſunt, quando conſtat de iuſta recuſationis cauſa.

16 † Nihilque officiunt crimina, licet notoria ſint, quando ſuſpectus eſt iudex, ne recuſari queat, & quin amotus in integrum reſtituatur. *cap. quod ſuſpecti cit. iuncta gloſ.* quæ iudicem in notorijs quoque recuſari poſſe tenet. *cap. fin. 3. q. 5. ver. ſi manifeſta.* Cauſæ verò, ex quibus iudex recuſari poteſt, plurimæ ſunt. de quibus tractant Specula.

cula.*tit.de recusat.*Lanfranc.*in ca.quoniam contra. de probat.ver.recusationes.* Præposi. *in cap.postremo de appel.*Io.Ferrarius *in tract.de recusat.* Hostiens. *in summa.eod.tit.§.quæ sunt iustæ causæ.* Io. Andr.& Panor.*in cap.cum speciali.de appell.*multas quoque adducit Nauar.*in cap.si quando de rescript.cau.* 10. *nullit.*& alij multi.

Primo itaque † Recusatur iudex suspectus, & inimicus *c.quod suspecti.cit.3.q.5.c.si ciuitatus.de rescript.cap.suspicionis,de off.deleg.cap.cum speciali. de appell.ca.cum oporteat.de accusat.iuncta gl. ibi verbo inimic.l.apertissimi.* C.*de iudicijs.cit.* Cou.*l.pract.q.c.26.in princ.*Spec.*loc.cit.§.causa.*Nau.*vbi sup.n.2.* 17

† Lites enim sine suspicione procedere debent. *c.quod suspecti.& l.apertissimi citatis.* 18

Ideoq; † modica causa iudicem ipsum repellit. *cap.accedens el.primo vt lit.non contes. §. cum igitur. cap.causam.de off deleg.glo.in capit. accedens el secundo vt lit.non contest.cit.ver.nimis fauens. & cap. cum R.cit.de offic.delegat.ver.cum sint eius socij.* 19

† Et verò.Cũ inimicitia capitalis est, vel saltẽ grauis:Inquisitor quoq; in fidei causa recusari potest.probat Pegna *loc.cit.ver.iam non queuis inimicitia.*ex Specul.Ioan.Andrea.Abb.& Felin. 20

† In alijs causis, & criminibus etiam propter inimicitiam non capitalem,aut non ita grauem recusari iudex ipse potest glo.*cap.quicumq; el tertio 11.q.3.cap.cum opporteat.cit.ver.eod.& cap. accedens el secundo cit.vt lit.non conte.ver eo.* 21

Quid enim gratius, & amabilius dare quis inimico potest, quam si ei ad iudicandum, & puniendum, quem lædere cupit, seipsum cõmiserit? Inimicus autem ex Franc.Pegna *cit. comm. 116.in 3.par.dir.inquis.*& Farinac.*q.49.nu.1.& seq.* 22

dicitur. *Primò.* qui occidit consanguineum alicuius. *Secundò* qui conatus est occidere aliquem. *Tertiò* Qui minatus est occidere aliquem. *Quartò* Qui alicui parauit insidias. *Quintò* Qui aliquem accusauit in causa capitali. *Sextò* Qui deposuit contra aliquem, aut deponere voluit, in causa capitali. *Septimò* Qui detinuit aliquem in vinculis. *Octauò* Qui iniurias graues in aliquem protulit. *Nonò* Qui adulterium cum alicuius vxore commisit, viro ipso reclamante: idem dicas de sorore, matre, filiaque. *Decimò* Qui mouit quæstionem de statu, vel bonis, vel magna pecuniarum quantitate. idem de illo, qui aliquem talibus spoliauit. *Vndecimò* Qui offendit aliquem in persona, vel rebus. *Duodecimò* Qui vulnerauit aliquem, maximè in facie. *Tertiodecimò* Descendentes ab inimico capitali. *Quartodecimò* Qui commoratur, & admodum familiariter conuersatur cum inimicis. *Quintodecimò* Qui contraxit amicitiam cum inimicis. *Sextodecimò* Guelfi cum Gibellinis, consideratis loco, tempore, personis, & alijs considerandis. *Decimoseptimò* Iudex post sententiam contra latam. Ex hisce adductis, aliæ tam graues, quam minus graues elici queunt.

23 † Hæ autem inimicitiæ graues, & capitales nedum à iudicando: verum, & ab accusando, & à testimonio ferendo quénquam repellunt; etiam si illius contractę sint culpa, qui iudicatur, vel accusatur, vel contra quem testimonium perhibetur.

24 Etiam. † Si reconciliati sint: siue Iudex, accusator, vel testis affirment se fuisse reconciliatos.

Pegna, & Farinac. *loc. cit.* Villag. *lib. 1. vbi suprà, cap. 2.*

cap.2.concl.2. † Et nedũ repelluntin criminibus ordinarijs: ſed quoque in criminibus exceptis, qualia ſunt. †Hæreſis,Læſæ maieſtatis,Perduellionis,Sacrilegij, Simoniæ, Fraudatæ pecuniæ publicæ: vel annonæ, Dilapidationis bonorum eccleſiæ,Sodomiæ;& huiuſmodi; de quibus *gloſ. in rubr.6.q.1.* & Villag. *loc.cit.direct. inquiſit.3.par. quæſt.67.* Fr.Pegna,& Farinac. *vbi ſuprà.* 25 26

Secundo† recuſatur iudex Infamis,Criminoſus,Perpetuo,Furioſus,Impubes, Amotus ab officio,Fœmina,Seruus,Excommunicatus,Dominus aduerſarij, illiuſque conſanguineus vel affinis. Armill. ver. *iudex.nu.1.* & nos ſuperius *cap.7. fere per totum.* 27

† Qui etenim iudex eſſe minime poteſt: illum quoq; recuſari poſſe omnibus in confeſſo eſt. 28

Tertio † recuſatur iudex, qui ordinem iuris nequaquam ſeruando Reum ipſum grauare veritus non eſt. aut iuris defenſiones illi negando, aut exceptiones non admittendo,aut aliquid illi neceſſarium minime concedendo, & quoque in crimine violatæ religionis. Direct. *inquiſit. vbi ſuprà de recuſatione inquiſitoris.* & ibi Pegna. *com. 30. ver. poſtremo, arg. cap. conſequente, de reſtitut. ſpoliat.* 29

Quarto recuſatur iudex † alteri parti nimium fauens, *cap. accedens, el ſecundo, vt lit. non conteſt.* Nauar. *in cap. ſi quando, de reſcript. cit. cauſa* 10. *nullitat. nu.5.* Etenim contra ius diuinum operatur. *Deut. 1. Non accipietis cuiuſquam perſonam, quia Dei iudicium eſt. & Iac. 2.* ac humanum, *cap. in iudicijs, de reg. iur. lib. 6.* 30

Quinto † Patri, ſiue aduerſario nimium familiaris, & amicus, *cap. adhæc, de reſcript. & cap.* 31

cum R. de offic. deleg. arg. cap. accusatores, el tertio, 3. *quæst.* 5. Nauar. *loco cit. num.* 3. *ex* Io. Andr. & Domin. Peruſ. ante, vel poſt litis conteſtationem. ante cauſſæ concluſionem, *cap. insinuante, de offi. deleg.*

32 Sexto † Qui non habet iuris peritiam, *arg. cap. ex litteris, de conſanguin. & affinit. cap.* 1. *de pœnit. diſtin.* 6 *ver. iudiciaria poteſtas*, gloſ. *c. ſciſcitatus, de reſcript.* verb. *impedimento, l. ad probandum, ff. de offic. prætor. & de re iudic.* Specul. *tit. de iudic. deleg. §. excipi poteſt.* Tabien. verb. *iudex, in princ.* Sil. ver. *eod. qu.* 2. *num.* 2. Victori. *cap.* 3. *n.* 6. *& c.* 26. *nu.* 4. quod in eccleſiaſticis maxime cauſſis obſeruandum fore aduertit gloſ. *in c. cum nobis, de elec.* & nos ſuperius *c.* 5. *per totum.*

33 Septimo † Qui modum excedit in exequendo. *cap. ſuper quæſtionum, §.* 1. *de off. deleg.* Stephanus *in l. de recuſ. n.* 73. Nauar. *loc. cit. n.* 6.

34 † Octauo recuſatur iudex, à quo in alia cauſſa fuit appellatum, vel qui fuit alias recuſatus, ab eo qui appellauit, aut recuſauit, *cap. ad hæc, el primo, & cap. propoſuit, de appellat. glo. c. accuſatores, el terzo,* 3. *quæst.* 5. *cit.* Nauar. *vbi ſupra, num.* 7. *argum. cap. conſequente, de reſtitut. ſpoliat. iuncta*

35 *gloſ.* ver. *volueris.* † niſi crimen fuerit manifeſtum, in quo excuſatio conueniens afferri nequeat, aut ſuſpicionis iuſta cauſſa; propter quam iudex recuſari queat. *cap. propoſuit, de appellat.* Pegna *in dir. inquiſit.* 3. *par. com.* 31. ver. *ſi autem inquiſitor.*

36 Nono † ſimilem cauſſam habens. *cap. cauſſam. el ſecondo, de iudiciis, iuncta gloſ.* parti etenim nimium fauorabilis eſſet.

37 Decimo † Qui commenſalem habet aduerſæ

partis

partis aduocatum, *cap. ex insinuatione, de appellat. gloss. cap. accusatores, el terzo, 3. q. 5. cit.*

Vndecimo † Qui aduersarij suffraganeus, vel de terra ipsius, cum partes extra patriam, vel altera saltem sit. *c. accedens, el secundo vt lit. non contest. iunct. glos. ibi. & cap. accusatores proxime cit.* Nauar. *in cap. si quando. cau.* 10. *nullit. cit. n.* 4. 38

Duodecimo † si sit accusator, vel testis de illius domo producitur, *cap. contra situm*, 4. *q.* 4. *cap. caussam, de offic. deleg. l. qui iurisdictioni, ff. de iurisdict. omnium iudic.* 39

Tertiodecimo. † Qui est officialis alicuius, qui aduersario familiaris existat, *cap. insinuante, de off. deleg.* imo tota familia propter dominum recusatur, *C. si quacumque pręd. pote. l. vnica. glos. c. insinuante ci. & c. cum R. eod. tit. ff. de off. deleg.* 40

Si iudex propalauerit votum suum ad fauorem partis aduersæ, vel minatus fuerit recusantem. Cæsar de Graf. *decis.* 93. *n.* 5. & 9. Iustæ quoque erunt caussæ, quando propositæ fuerint, ac illis non examinatis iudex ad vlteriora procedet. Idem ibidem *nu.* 7. & acta ipsa nulla redduntur, ibi. *nu.* 9. etiam quod causa esset commissa appellatione remota. ibi. *nu.* 11.

† Regulares quoque iudicem sibi suspectum, cum hoc de iure sit naturali, & ad legitimas pertineat defensiones, quemadmodum initio capitis istius dictum est, recusare possunt. docet id Victori. *vbi supra. cap.* 26. *n:* 4. 41

Neque obstat *cap. cum speciali, §. porrò in fine, de appell.* quo loci regulares à iudicis recusatione arceri videntur, & *cap. ad nostram*; & *reprehensibilis, §. vlt. eod. tit.* quibus in locis regulares ipsi ab appellatione reijciuntur, quæ recusationis iudi-

iudicis affinis eſſe videtur. illi namque textus intelligendi ſunt, quando regulares à ſuis ſuperioribus iuxta regularia inſtituta corriguntur. quod ex verbis *cap. ad noſtram, & cum ſpeciali* citatis habetur expreſſe, *iuncta gloſ. in d. cap. ad noſtram.* verbo *minus*, & nos ſuperius docuimus *cap.* 10. *n.* 9. 10. 11. *&* 12. *cum duobus ſeqq.*

42 Etenim † ideo non admittitur appellatio, aut recuſatio à correctione; quia fit ad pœnitentiam, & extra forum iudicij *gloſ. in d. cap. ad noſtram, ex cap. cum beatus, 45. diſt. & cap. ſi homo, 27. q. 1.* At vero quando modum in huiuſmodi correctione, prælatus excedit, vtique recuſari poteſt, ab eoque appellari, *cap. de priore, iuncta gloſ. de appell. c. licet, de offic. iudic. ordin. cap. ſuper quæſtionum, de offic. de leg. §. nos autem.* Abb. *in c. ad noſtram citat.*

43 † Eoque magis in cauſſis grauibus, & in criminibus occultis, quādo iuxta iudicij formam proceditur contra dictos regulares, ipſi vtique poterunt iudices recuſare, ab eiſque appellare ſicut ceteri hominum, ſi iuſta id operandi cauſſa illis tribuatur. vt ex dictis à nobis *cap.* 10. *cit. & ſeq.* cuique pateſcere poteſt.

44 † Qui verò iudicem recuſare voluerit, coram eodem ſuſpicionis cauſſam probabilem, atque rationabilem in ſcriptis proponere debet, *cap. inter monaſterium, de re iudic. c. cum ſpeciali. & ſecundo requiris. de appell. l. apertiſsimi. C. de iudicijs. iuncta gloſ.* verbo *libellum.* Hoſtien. Panor. & omnes alij *in cap. quoniam contra. de proba.* quod de iure Canonico intelligendum eſt.

45 † De iure namque ciuili dicere ſufficit, ſe iudicem habere ſuſpectum, gloſſ. *in d. l. apertiſsimi. & l. quia*

& l. quia poterat, ff. ad Trebell. & in l. item si suspectus, ff. de procurato. glos. in verbo *coram. cap. secundo requiris ci. de appell.* dummodo se calumniæ causa illum non recusare iuret. *iuxta glos. receptam. in d. l. apertissimi.* vbi post alios tradit hoc Iason. *n. 26.* Couar. *lib. pract. q. ca.* 26. sub num. 2. Specula. *de recusa.* §. *qualiter.* ver. *proposita.* Nau. *in d. c. si quando de rescript. caussa* 10. *null. n. 1.*

47 † Quod si dubia caussa recusationis huiusmodi sit; recusatus iudex de illa cognoscere minime poterit. Sed eo casu aduersarius, aut iudex ipse vnum; recusans vero alterum viros probos, atque peritos eligere debēt; qui arbitri sic electi de huiuscemodi caussa, probabilis nec ne sit, ideoque vel admittenda, vel reijcienda, diiudicabunt. & si discordes illos inter se esse contigerit, tertium eligant ipsimet, & quod ex ipsis duo iudicauerint, robur obtineat firmitatis. *cap. suspicionis. iuncta glos. de off. iud. de leg. & cap. cum speciali de appell. cit.* iudex autem eiusmodi arbitros ad suspicionis caussam decidendam compellere potest.

48 † Quæ si probata fuerit, de recusantis consensu idoneæ personæ causam recusatus committat; vel ad superiorem ipsum recusantem transmittet.

49 † Non probata vero, sua iudex vtatur iurisdictione, causamq; inceptam prosequatur. *d. c. cum speciali iuncta glos. & c. suspicionis cit.* ver. *ad quos omnia,* vbi notandum est.

50 † Reo iudicem foro de illius consensu tribuēdum, quod habetur quoque. 11. *q.* 1. *cap. iudices, cum gl. ibid.* ea ratione fortassis, quia † Rei fauorabiliores, quam actores ipsi sunt. *l. fauorabiliores, ff. de reg. iur.* illud verò intelligendum censeo in simili fore suspitionis casu.

† Cum

52 † Cum autem iudex recusatur; in caussa procedere minime debet; nisi friuola recusatio sit. quod si fuerit procedere ausus; acta queuis post recusationem huiusmodi, & quoque de iure canonico sunt ipso iure nulla. probat Nauar. *in d. c. si quando. causa* 10. *nullit. cit. nu.* 10. *ex glos.* 2. *q.* 6. *cap. quoties, & cap. quod suspecti.* 3. *q.* 5.

53 † Quod idem intelligendum esse, asserendumque post iustam appellationem docet, ac probat idem Nauarr. *loco cit. in fine.* atque Achilles de Grassis. *decis.* 205. *nu.* 1.

De Appellatione à Iudice. CAP. XV.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio quò ad substantiam de iure naturali est, quo ad formalitatem de iure positiuo.*
2 *Appellatio quare fuerit adinuenta.*
3 *Appellationis formalitatem tollere, ac mutare princeps potest; substantiam non item.*
4 *Ius naturale, vel gentium tollere nequit Princeps.*
5 *Appellatio quid sit.*
6 *Appellatio ad maiorem fieri debet.*
7 *Et à delegato ad delegantem.*
8 *Appellatio duplex Iudicialis, & Extraiudicialis.*
9 *Iudicialis appellatio quæ sit.*
10 *Extraiudicialis appellatio quæ sit.*
11 *Appellare an liceat.*
12 *Appellare qui possit.*
13 *Ante sententiam an possit appellari.*
14 *Appellans iudici non facit iniuriam.*
15 *Appellare vnus an pro alio queat.*
16 *A quauis sententia an appellari possit.*
17 *Definitiua sententia quæ sit.*
18 *Interlocutoria sententia quæ sit.*
19 *A sententia definitiua an appellari possit.*
20 *In caussa hæresis definitiua appellari non potest.*

21 *A sen-*

21 *A sententia interlocutoria an de iure canonico appellari possit.*
22 *An de iure ciuili.*
23 *Quoties à definitiua appellari possit.*
24 *Ius positiuum non adimit facultatem iure naturali concessam.*
25 *Quare trina solum super eodem conceditur appellatio:*
26 *Ad superiorem appellare de substantia appell. est, quod gradatim appelletur de accidentalibus.*
27 *In appellatione an gradatim procedendum sit.*
28 *An omisso medio ad principem prouocari possit.*
29 *Ad Romanam sedem ommisso medio omnes appellare queunt.*
30 *Modus in appellatione qui seruandus de iure ciuili est.*
31 *Qui de iure canonico.*
32 *Tempus appellandi decendium est.*
33 *Cur decem dies nec plures, nec pauciores ad appellandum concedantur.*
34 *Si reus absit, quid agendum.*
35 *Quocumque die illorum decem appellari potest.*
36 *Etiam die feriata.*
37 *Etiam de nocte.*
38 *Apostoli intra quod tempus petendi.*
39 *Iudex à quo terminum ad apostolos petendos constituere potest.*
40 *Litteræ dimissoriæ quare dicantur apostoli.*
41 *Apostolorum quinque species Dimissorij, Refutatorij, Reuerentiales, Conuentionales, ac Testimoniales, & qui sint.*
42 *Apostoli affirmatiui, & negatiui & qui sint.*
43 *Tempus ad prosequendum appellationem receptis apostolis quod sit.*
44 *Appellationem an debeat admittere iudex.*
45 *Si non admittatur, vel iudicis violentia timeatur, quid agendum sit.*
46 *Si appellantis ratio dubia sit, quid faciendum sit.*
47 *Si iudici caussa commissa sit appellatione remota, quid agendum sit.*
48 *Remota appellatione non remouetur supplicatio.*

49 *In*

49 *In quibus casibus iudex appellatione deferre non tenetur.*

50 *Appellans ab appellatione desistere potest.*

51 *Appellatione interposita nihil nouandum.*

52 *Pendente appellatione illæsus damnati status conseruari debet.*

53 *Effectus appellationis qui sint.*

54 *Iudicis ad quem appellatum est, quæ sint partes.*

55 *Regulares appellare à quibus nequeunt.*

56 *Si modus in eorum correctione excedatur appellare queunt.*

57 *Non admittens regularium appellationem punitur.*

58 *Regulares in quibus casibus appellare queunt.*

59 *Sacra Congregatio definiuit Regulares appellare posse, ordinem que statuit in eorum appellationibus seruandum.*

60 *In regularium appellationibus quomodo procedendum sit.*

1 ALter ab iniquo iudice declinandi modus appellatio ipsa est. † quæ quidem naturali iure, quo ad illius attinet substantiam, est adinuenta; cum de legitimarum defension. genere sit, quemadmodum superius, *cap.* 12. *num.* 7. *&* 8. probatum à nobis est, at verò quo ad illius formalitatem spectat, siue modum, ac tempus, iure fuit positiuo constituta *l. vna. C. de senten. præfecto. prætor.* Abb. *in rubr. de appell.* Siluest. Tabienaque verbo *appellat. nu.* 2.

2 † Quod ea de causa factum fuisse constat, vt iudicium malitia, imperitiave corrigeretur: vt quod incaute in priori omissum iudicio fuit, suppleretur; & quoque vt innocentiæ præsidio foret. *cap. cum speciali. §. porrò. & cap. ad nostram. de appel.* Pegna *in Dir. inquisito.* 3. *par. com.* 31. *vers. sed hæc dubitatio.* Id cum ita sit. † formalitatem, siue appellationis modum, ac tempus tollere quidem princeps, ac mutare valet; illius vero substãtiam non

nõn item. Abb. & Felin. *in rubr. de appell. cit.* Sil. & Armilla. *vbi supra.*

† Neque enim princeps ea, quæ iuris naturalis, aut gentium esse constat vel tollere, vel mutare potest. *clem. pastoralis. de sen. & re iud.* 4

† Est autem appellatio à minori iudice, ad maiorem; siue ab inferiori ad superiorem prouocatio. Abb. *vbi supra. arg. cap. omnis oppressus. cap. si quis. & cap. placuit. 2. q. 6.* 5

† Quare Appellatio ad maiorem semper fieri debet, nunquam ad minorem, vel parem. *arg. cap. 2. de consuet. in sexto. & l. 1. §. si quis in appella. ff. eod.* † & à delegato ad delegantem. *l. Imperatores, ff. de appell. leg. præcipimus. §. huic. C. item de appell. cap. super quæstionum. §. porro. de offi. de leg.* Pegna *loc. cit. com. 30.* ver. *verum propter reuerentiam.* 6 7

† Appellatio autem duplex est. Iudicialis, & Extraiudicialis. 8

† Iudicialis appellatio est ab inferiori ad superiorem iudicem iniquæ sententiæ ratione prouocatio; & iudicialis appellatur, quia in ipso iudicio fit. 9

† Extraiudicialis vero appellatio est ab inferiori iudice ad superiorem præsentis, aut futuri grauaminis ratione prouocatio. & extraiudicialis appellatur, quia extra iudicium fit; vt in electione. *cap. constitutus. de appell.* 10

† Appellare cuique licet absque peccato, quotiescunque se à iudice iniuste fore grauatum cognoscit. *argum. cap. omnis oppressus cit. 2. q. 6.* D. Thom. *2. 2. q. 69. art. 3.* Tabie. verbo *appellatio. n. 7.* Angel. *ver. eod. n. 15.* id ratione admodum efficaci probatur à D. Thom. *loc. cit.* & à Sayro *in claui regia. lib. 12. cap. 17. n. 31.* Quod si caussæ 11

differendæ,siue protrahẽdæ gratia; aut iustæ sententiæ repellendæ, (cum de illius iustitia constat) siue ad effugiendum iudicium appellet quis, peccatum committit. & si ex huiusmodi appellatione grauetur aduersarius; aut illi notabile detrimentum inferatur; ad restitutionem quoque tenetur. *arg. cap. quicunque, & c. omnino. 2. q. 6. cit.* Angel. *vbi supra.*

12 † Appellare itaque mortalium quicunque potest, qui oppressus, aut grauatus à iudice quolibet inferiori est. atque etiam, qui ratione valde probabili, siue coniectura opprimi, aut grauari vereretur. si tamen vera, & non fictitia oppressio sit. *arg. cap. omnis oppressus cit.*

13 † Etiam ante sententiam *c. vt debitus de appel. & c. non ita. 2. q. 6. gl. c. 2. ea. q.* Nau. *cons.* 1. *de appell. n.* 1. Iacob. Men. *lib.* 1. *de arbitr. iud. q. centur.* 5. *casu* 490. etiam post concil. Trid. *sess.* 13. *cap.* 1. *de refor.* in caussa visitationis, & correctionis iusta caussa expressa. Nauar. *loc. cit. n.* 3. *ex cap. Romana. de censi. in* 6. § *si autem.* naturalis etenim ratio cuique suadere videtur; vt seipsum eo, quo meliori potest, modo tueatur. qua re se iniuste grauatum, vel grauandum sentiens, quis ad superiorẽ iudicem prouocare potest; vt hoc pacto se, suaque seruare queat.

14 † Nec appellans iudici facit iniuriam, cum iure vtatur suo. *l. non videtur. ff. de regul. iuris.* sibi ipsi imputet iudex, quem proximum grauare minime pudet.

15 † Appellare quoque vnus pro alio potest, licet illius procurator non sit, si commune iure grauentur, atque iuuentur. ex. gr. si plures de vno, eodemque delicto velut socij damnarẽtur, vnius illorum

illorum appellatio ceteris prodesset. *cap. vna sententia. de appell. iuncta glos. & l. 1. C. si vnus ex pluribus appell.*

16 † A quauis prouocatur sententia siue definitiua sit, siue interlocutoria.

17 † Definitiua sententia dicitur illa; qua iudicium ipsum terminatur. qua videlicet condemnatur quis, vel absoluitur.

18 Interlocutoria vero illa nuncupatur, quæ caussæ ipsi interponitur. vt cum iudex iustas, & rationabiles Rei exceptiones nequaquam admitti; Reum iniuste torqueri; vel non audiri; legitimas defensiones eidem non esse tribuendas, & è conuerso, decernit. cum accusatorem legitimum, illegitimumúe; testes idoneos, vel non idoneos; huiusmodique alia in caussæ progressione contingentia determinat, siue declarat.

19 † A sententia definitiua, si quam iniustitiam in seipsa contineat, aut præ seferat, appellari posse, omnibus in confesso est. Val. *to. 3. comm. Theol. disput. 5. q. 13. puncto 3.*

20 Præterquam à sententia definitiua in caussa violatæ religionis, à qua non admittitur appellatio propter fidei fauorem, ac odium hæreticorũ; ne iudicium protrahatur. Pegna *in dir. inquis. loco cit. comm. 31. vers. sed hæc dubitatio.*

21 † A sententia vero interlocutoria si ratio, caussaque iusta, vel probabilis adsit, appellari de iure canonico potest, *cap. significauerunt, de test. cap. vt debitus, cap. cum speciali; & c. cum cessante, de appell. facit cap. 1. eod. tit. in 6.* Farin. *q. 38. n. 16.* etiam in caussa hæresis. Pegna *loco cit. ver. ab interlocutorijs.* qui alios ad idem adducit.

22 † At vero de iure ciuili nõ itẽ. *l. 3. C. quorũ appel.*

 non

non rec. & *l. 2. C. de episcopis.* Etenim, grauamen, quod per interlocutoriam infertur, per appellationem à definitiua reparari poteſt. Quod ſi eiuſmodi ſit grauamen, vt per prouocationem à definitiua nequeat reparari; & quoque de iure ciuili tam in criminalibus, quam in ciuilibus ab interlocutoria prouocare licet, *l. ante ſententiam, ff. de appel. recip.* facit glo. *in l. ante ſententia tempus, C. quorum appell. non recip. ſupra cit.* etenim quando præiudicium eſt irreparabile ſemper conceditur appellatio. Cæſar de Graſ. *deciſ. 30. n.* 6. arg. eorum quæ habet Concil. Trid. *ſeſſ. 13. c. 1. de refor. circa finem.*

23 † Quoties autem appellare quis à definitiua poſſit, vnica propoſitione determinari non poteſt.

Itaque dicendum eſt. Primo. Cum de ſententiæ iuſtitia conſtat, appellare nunquam licet. quinimo tunc appellans punitur. *c. omnino, 2. qu. 6.*

Secundo cum de ſententiæ iniuſtitia liquet, appellare toties licet, quoties iniuſta profertur.

24 † Ius namque poſitiuum bis tantum ab eadem appellari ſententia ſtatuens, & non vltra; læſæ parti facultatem non intendit adimere, qua iure poſſit naturali ad ſuperiorem iudicem prouocare, quoties manifeſte grauatur.

Tunc vero partem grauari nemo non videt, quando illam contra manifeſte iniqua profertur ſententia; vt recte docet Valen. *loc. citat. §. tantum notandum.*

Tertio Cum ſententiæ iniuſtitia dubia eſt, probabili exiſtente vtrimque ratione; ter appellare licet. Id vſus obtinuit, conſuetudoque, vt affirmant.

mant. Dom. So. *de iust. & iure, lib. 5. q. 6. art. 3. ad 3.* Michael Salon. 2. 2. *q. 69. art. 3.* Valen. *vbi supra.* & alij omnes. quamuis de iure tertio appellare quis minime possit. *c. directæ,* & *cap. tua nobis, de appell.* & in Cod. *lib.* 7. titulus habetur. Ne super eadem caussa tertio liceat prouocare.

25 † Conceditur autem in dubio ter appellare, vt si Reus nouam fortasse iuris, aut facti rationem pro se inuenire posset, quam alijs coram iudicibus, aut nequiuit, aut nequaquam proponere noluit; ea se ratione tueri, ac defendere queat. Verumenimuero tres vltra vices minime concedatur appellatio; vt caussæ terminari valeant: quarum exitus alioqui videretur numquam. adde, quod iudices ipsos toties à recto iudicio deficere, præsumi non debet.

26 † Cum autem appellatur, ad superiorem, siue ad maiorem, facienda est prouocatio. id namque de appellationis substantia est; quemadmodum gradatim procedere de accidentalibus illius esse videtur. docet id Silu. verbo *appellatio, n. 2. circa finem.*

27 Et quidem † gradatim procedendum fore mandatur. *cap. omnis oppressus,* 2. *qu.* 6. *cit. iuncta glos. cap. licet, ead. q.*

28 Quamuis † ad principem ommisso medio prouocari possit. *arg. cap. si quis, & seq. ead. qu. iuncta gl. dicto cap. si quis. & cap. dilecti filij, el terzo. de appell.* ver. *post huiusmodi appellationem.* & valet consuetudo sic appellandi omisso medio. vt probat Silu. *loc. cit.* atque etiam cessante consuetudine; nisi obijciatur. Idem *eo. loco.*

29 Et certe † ad Romanam sedem ommisso medio simpliciter appellare cuique licet *c. quoties, &*

cap. ad Romanam, 2. q. 6. cit. & c. si duobus, de appel. Nauar. *conf. 2. de appel. nu. 1. & conf. 4. eod. tit. n. 3. in fine, tomo 1.* Pegna *com. 31. in dir. inquis. 3. par. ver. quod si.*

30 † Modus autem in appellatione seruandus est; vt prouocatio fiat aut viua voce, si in continenti grauamine illato prouocetur, eodemque die, iudice in eadem iudicij existente figura, *l. prima, ff. de appel.* C. *eod. l. litigatoribus. aut in scriptis, si in continenti minime fiat.* Achil. de Gras. *decis. 8. n. 1. & 2.* Tunc etenim intra decem dierum spatium appellationis libellus in scriptis, prouocantis, iudicum à quo, & ad quem, ac aduersarij nomina continens porrigendus est iudici à quo. *vt l. 1. §. fin. de appell.* & hoc de iure ciuili.

31 † At vero de iure canonico in scriptis facienda est prouocatio, libellusq; prædicta nedum continens porrigi debet; verũ & grauaminis à quo appellatur, expressionem. *c. cum sit Romana, de appell.* & caussam quoque propter quam ipsum grauamen impugnatur, continere debet. *cap. vt debitus. & c. caussam. eod. tit. & c. 1. eod. tit. in 6.*

32 † Tempus vero appellandi decendium est. videlicet intra decem dies à die latæ sententiæ *cap. anteriorum. 2. q. 6.*

33 † Tot namque dies cuique ad deliberandum sufficere iudicantur à lege, an sit prouocandum. Neque plures additi sunt, ne aut bonum commune detrimentũ pateretur, aut altera pars diutius suspensa maneret. D. Thom. 2. 2. *q. 69. art. 3.* Valent. *vbi sup.* Tabien. verb. *appell. n. 3.*

34 † Quod si rationabili de caussa Reus à loco, vbi sententia pronuntiatur, absit; decem dierum terminus à die notitiæ latæ sententiæ computari

computari debet. C. *quomodo, & quando iudex. l. ab eodem, ff. de appellat. l. 1. §. fin.* Tabien. *loco citat.*

35 † Intra quod decem dierum tempus quocumque die fieri prouocatio poteſt.

36 † Etiam die feriata. Felin. *cap. cum M. Ferrarienſis. de conſtitut.* verſic. *ſecunda concluſio. n. 32.* Bald. *in l. 1. C. de ferijs.*

37 Imo † de nocte quoque fieri poſſe, ſi illius cui appellatio facienda eſt, haberi copia queat: docent ijdem, videlicet. Bald. *in Authen. hodie, C. de appellat.* & Felin. *vbi ſupra.* verſic. *quarta concluſio. n. 34.*

38 † Qui autem prouocauit, apoſtolos, literas videlicet dimiſſorias intra dies triginta à iudice à quo prouocauit, petere debet ad iudicem ad quem appellauit directas. alioqui ſi intra id tempus petere prætermiſerit appellans, factæ appellationi renunciaſſe præſumitur. *cap. ab eo. de appellat. in 6. l. nonnulli. C. de appell.* gloſ. *in cap. cordi. & in cap. quamuis eod. tit. in Clement.* & *in c. poſt appellationem. 2. q. 6.*

39 † Quamuis iudex à quo appellatur terminum ad Apoſtolos petendos aſſignare appellāti queat; intra quem niſi petierit, appellationi renunciaſſe videtur. *cap. quamuis citat. de appellationibus. in Clementinis.*

40 † Litteræ iſtæ dimiſſoriæ, quæ à iudice à quo ad iudicem ad quem deferendæ prouocanti dantur, apoſtoli græco vocabulo nuncupantur. compoſito ex ἀπὸ quod eſt dè, & ϛολος quod eſt miſſio, quaſi demiſſio, ſiue dimiſſio, illis namque mittitur, ſiue dimittitur appellans à iudice à quo ad iudicem ad quem prouocauit.

 † Apo-

41 † Apostolorum quinque species reperire est: vt elicitur ex Abb. *cap. bonæ memoriæ, de appellat.* Speculat. *3. parte, eod. tit. §. sequitur. glos. in c. 1. eod. tit. in sexto*, & alijs doctoribus. Quidam etenim Dimissorij dicuntur, quidam Refutatorij, quidam Reuerentiales, quidam Conuentionales, quidam vero Testimoniales.

Dimissorij vocantur, quando iudex à quo simpliciter detulit appellationi.

Refutatorij, quando non detulit. Reuerentiales, quando propter solam superioris reuerentiam detulit. Conuentionales, quando pars appellationem admittit, siue in iudicio, iudice ipso aut recusante, aut etiam tacente; siue extra iudicium. Testimoniales vero, quando ab honesta persona, coram qua propter metum iudicis à quo prouocatum est, vt infrà dicetur. *num.* 45. tribuuntur. licet omnes apostoli testimoniales appellari queant: namq; testimonia sunt, quod prouocans appellauit.

42 † Reduci hæ quinque species apostolorum ad duas vtique possunt. omnes enim apostoli aut affirmatiui sunt, aut negatiui. Affirmatiui nuncupantur, cum appellationi delatum fuit. siue simpliciter; siue ob superioris, ad quem prouocatum est, reuerentiam; siue ad partium conuentionem; siue etiam propter iudicis à quo metum ab honesta persona, coram qua appellatum est, fiant. Negatiui autem nominantur, cum iudex appellationi minime detulit.

43 † Tempus vero ad prosequendam appellationem receptis apostolis annus est. quod si causa euidens, necessaria, notoriaque sit; biennium, nisi

nisi iudex à quo prouocatum est huiusmodi tempus abbreuiet. & prouocans, si intra id tempus appellationem fuerit minime prosequutus à sententia cadit, primæ quæ sententiæ stare tenetur. *cap. personas. & cap. cum sit Romana. iuncta gloss. de appellat.* Abb. *ibidem. & cap. ex parte, de rescript.* nisi de impotentia prosequendi constiterit *c. Ex ratione de appell.*

44 † Appellationem si iusta; vel rationabili causa, & ratione fulciatur, admittere debet ipse iudex; & non admittens punitur. *cap. decreto. 2. quæst. 6. cap. de priore. de appellat. & cap. 1. eod. tit. in 6. l. quoniam, ff. eod. tit.* Nauar. *consilio 1. eod. tit. in fin. & consil. 4. num. 6. tom. 1.* Menoch. *de arbitr. iud. quæst. cit. lib. 2. Centuria 4. Casu 368.* etiam si de leuioribus, & minimis causis fiat. *cap. de appell. eod. tit.*

45 † Et cum à iudice iusta non admittitur appellatio, vel à Reo ipsius timetur violentia; tunc pro appellante reputatur; dummodo publice protestetur, vel coram aliqua honesta persona appellet. *l. cum quidam, ff. de appellat. cap. fin. eod. tit.* à qua honesta persona tribui debent apostoli testimoniales ipsi appellanti. Silu. *ver. appellatio. num. 13. in fine.*

46 † Si autem appellantis ratio dubia sit; quare anceps ipse sit iudex, an amittenda nec ne prouocatio sit; illam vtique admittere debet. Ioan. Andr. *in cap. vt debitus, de appellat.* Specul. *eod. tit. §. nunc dicamus.* Archid. *cap. 1. & c. si à iudice. eod. tit.* Felin. *cap. significamus, de testam. num. 1.* Valen. *tom. 3. disput. 5. quæst. 13. pun. 3.* Cuius illa ratio esse potest, quia existente opinionum varietate, (dummodo probabiles sint) iudex in rei fauo-

rem iudicare debet. *arg. c. cum ſunt. de reg. iur. in 6. & l. fauorabiliores, ff. eod tit.*

47 † Si verò iudici fuerit cauſa commiſſa appellatione remota: ſi verum grauamen ipſum ſit, deferre appellationi debet; neque enim tunc appellatur contra reſcriptum: ſed contra iudicis ipſius malitiam. *cap. dubium* 2. *quæſt.* 6. eo namque caſu friuola ſolum interdicitur appellatio. *cap. ſuper eod. el ſecondo. de appellat.* Tabien. *loc. cit. num.* 8. Sil. *num.* 7. Farinac. *quæſt.* 17. *num.* 31.

48 † Quod ſi non audiatur ipſe Reus à iudice, ſupplicare poteſt; neque enim appellatione remota ſupplicatio remouetur, ſiue recurſus. Menoch. libro 1. *citat. quæſt.* 70. *numer.* 24. *& ſeq.* Farinac. *vbi ſup. nu.* 32.

49 † Si autem appellatio friuola ſit, rationabili cauſæ minime inhærens; aut ipſo iure nulla; iudex illi deferre nequaquam tenetur. ex. gr. ſi appellatur quarto ſuper eodem articulo. neque enim pluſquam ter ſuper eodem appellari articulo poteſt. *vt ſuprà dictum eſt. num.* 24. Item ſi iudex grauamen, ſuper quo prouocatum eſt, reuocauit. *c. cum ceſſante, de appellat.* Item ſi delictum notorium eſt; aut illud confeſſus eſt Reus. *l. 2. C. quorum appellat. non recip. cap. cum ſpeciali, §. porrò. eod. tit.* Idem ſi arbitri compromiſſarij iudicarunt. *cap. à iudicibus* 2. *quæſt.* 6. niſi tres fuerint ipſi arbitri, & duo ſententiam ferant abſente tertio, vel renuente. *cap. ſane. ead. quæſt.* Iudicis enim adiuncti omiſſio nullitatem parit. Achil. de Graſſ. *decis.* 8. *num.* 3. In alijs quoque caſibus appellationi deferre nequaquam

tenetur

tenetur ipse iudex. de quibus vide Sil. & Tabie. *eod. tit. num.* 8.

50 † Appellans ab appellatione si voluerit, desistere potest *lib.* 28. C. *de appellat.* Gratia. & *gloss.* 2. *quæstionem. post caput. ei qui.* §. *si verò is.*

51 † Appellatione probabili fulta ratione interposita, nequit amplius procedere iudex, aut aliquid innouare. 2. *quæst.* 6. *cit. cap. post appellationem. libr.* 1. *ff. nil nouari appellatione interposita.* Nauarrus *consilio* 2. *de appellat. numer.* 3. *tom.* 1. & omnes communiter. siue illi detulerit iudex, siue non detulerit. etenim si detulit, procedere minime debet, quia detulit. si non detulit, ne appellanti præiudicet, quousque quid agendum sit, decernatur. Pegna. *d. comment.* 31. *vers. attendat inquisit.* Menoch. *vbi suprà, num.* 50.

52 † Pendente quoque appellatione integer, ac illæsus debet seruari damnati status; adeò quod infamis non erit, illisque vti poterit, quibus ante accusationem, aut denunciationem, aut inquisitionem, aut exceptionem vti poterat. probat id Couarrus *libro. primo. variar. resolut. cap.* 16. *num.* 11. *circa finem.*

53 † Effectus appellationis hi sunt. Si appellatio iudicialis legitima sit; & sententiam, & iurisdictionem iudicis à quo prouocatum est, quo ad illam caussam suspendit. *cap. cum appellationibus*, §. *si iudex de appellationibus. in sexto.* non attamen suspensa illius iurisdictio

est, quo

est,quo ad illa, quæ tendunt in faciliorem appellationis exitum: etenim terminum assignare potest ad prosequendam appellationem,& Apostolos tradere appellanti. *cap. primo. §. 1. de appellat. in sent. 6.* quam iurisdictionem tunc demum abdicat, cum ipsi Apostolos appellanti tradit. Ipsa quoque appellatio caussæ cognitionem ad superiorem transfert,ad quem appellatum est.

Extraiudicialis prouocatio similiter si verisimilis,atque probabilis est;caussæ ipsius cognitionem ad superiorem iudicem, ad quem prouocatum est,transfert ita,vt ipsa pendente nihil in appellantis præiudicium attentandum sit. *2. q. 6. cap. quoties,iuncta glos.* Panormit. *in rubr. de appell. n. 3. & in cap. bona memoriæ. n. 7. & 8. eod. tit.* Petrus de Ancharan. *in c. concertat. eod. tit. lib. 6.* Felin. *in c. 1. eod. tit.* Sil. *eod. n. 2.* Rodriquez *in summa parte secunda, cap. 13.* Achil. de Grass. *cit. decis. 244. n. 1.* executionem quoque suspendit appellatio ipsa; nisi iudex cum clausula (appellatione remota) procedat: atque etiam cum à censuris iam inflictis appellatur; aut quando causa friuola est. Nauarr. *cons. 2. de appell. n. 3. tomo 1.* Sil. *eod. n. 1.* Ang. *eod. n. 2.*

54 † Quid vero iudex ad quem prouocatum est facere debeat, nunc breuiter dicendum est. Itaque appellantem audire minime debet,neque ad citationem, neque ad inhibitionem, neque ad actum aliquem deuenire; nisi per literas iudicis à quo illi de appellatione vel iusta,vel rationabili, vel admittenda, vel licita constiterit. quinimo dictum prouocantem repellere debet. nisi de partium de consensu procederet. quo licet appellatio minime producta fuisset, tamen procedere

dere posset. Achil. de Grass. citat. *decisio.* 30. *num.* 3.

Si exhibitæ litteræ fuerint, nisi in illis grauamen, & appellationis ab eo caussa posita fuerit, prouocantem simili modo reijciat. Idem operetur, si in casibus à iure non concessis, aut prohibitis appellauerit, de quibus hoc eodem cap. *supra nu.* 49. habitum est, *l. finali, ff. de appell. recip.*

Si caussa dubia est, partes citare debet, vt rem perfecte cognoscere queat. *arg. l. de vnoquoque negotio. ff.* de R. I.

Si vero iustam, & rationabilem appellationem fuisse cognouerit, ideoque causam ad ipsum esse deuolutam; inhibere, citare, aliaque pro caussæ cognitione, prosequutione, ac terminatione agere necessaria poterit. Tabien. *ver. appellatio. n.* 20. velut primæ instantiæ iudex. Achil. de Gras. *decis.* 207. *n.* 3.

55 † Quoad Regulares autem. Illis à suorum prælatorum, siue superiorum correctione, si iuxta regularia instituta fiat, modusque in ea non excedatur, appellare minime licet. *cap. ad nostram. c. reprehensibilis, & c. cum speciali. de appel.* neque in casibus suprapositis, *c.* 10. *n.* 9. *& seqq.*

56 † Quod si modus in huiusmodi excedatur, profecto prouocare queunt. *c. de priore, de appell. glos. ibid. & c. licet, ver. interclusum, de offic. ordina.* & ibid. Panormit. & Dec. idem Panormit. *in c. de priore cit.* Sil. *ver. appellatio. n.* 9. Ang. *eod. n.* 10. Tabien. *eod. n.* 11. Nauarr. *consilio* 4. *de appell. n.* 2. *& seq. tomo* 1. *& in commentar.* 3. *de regular. n.* 51. atque etiam in comment. 2. *eod. titul. numero* 61. quo loco affirmat hanc esse communem. Rodriquez *in summa. parte* 2. *tract. de*

ordin.

ord.iudic.cap.13.concluſ.3.& in q.regul. tom.1.q.29. artic.2.

57 † Et non admittens regularium appellationem punitur. *d.c.de priore.* Nau. *conſi.1.eod.ti.in fi. & conſ.4.nu.6.tom.1.* Menoch. *lib.2.cit.* Centur.4. *Caſu* 398.

58 † Quando vero de occultis delictis grauioribus, atque grauiſſimis ad illorum infamiam, aut officiorum, ſiue etiam actiuæ, ac paſſiuæ vocis priuationem, aut carcerationem, aut aliam grauiorem, vel grauiſſimam pœnam contra eoſdem agitur; ſi grauentur, quemadmodum alij quicunque mortalium, & ipſi appellare, ſiue prouocare queunt. id efficaciſſimus rationibus atq; veriſſimis probant. Gre. Sayrus *in claui regia ſacerd: lib.12.c.17.nu.38.& ſeq.* ac Emanuel Roder. *in q: regular.tom.1.quæſt.29.artic.2.* poſt Nauar. *conſil. 5.de appellat.nu.6.tom.1.* Et quidem, cum appellatio de iure ſit naturali, vt ſuprà *c.12.nu.7.* dictum fuit: grauato mortalium nemini illam denegare fas eſſe, cuique ſanæ mentis profecto conſtat.

59 † Nunc vero temporis; de huiuſcemodi re nec dubitare licet: definita namque iſta quæſtio fuit à ſacra Illuſtriſſimorum Cardinalium congregatione ſuper negotijs Epiſcoporum, & Regularium. ab illa etenim de appellationis Regularium ordine decretum emanauit *anno* 1587. A prælato ad Prouincialem. à Prouinciali ad Generalem. à Generali ad Illuſtriſſimum Protectorem. à Protectore ad ſacram congregationem prædictam. de quo decreto vide *Compend. Priuileg.* verbo *appellare in annotat. Capucini.* §. 1. Roderic. & Sayr. *locis citat.*

Quod

Quod si Regularibus appellationis ordo à sacra congregatione statuitur;ab eadem profecto, eosdem quoque appellare posse, decerni, nemo non videt.

† At vero in Regularium appellationib. modum in præsenti cap. iuri vsquequaque conformem obseruandum fore, minime credo. *argument. capit. qualiter, & quando el secundo, de accusat. §. final.* 60

Quemadmodum enim Summus Pontifex ibi concedere videtur ordinem iudiciarium in regularium personarum causis cognoscendis non esse vsquequaque obseruandum: ita quoque dubio procul concederet in eorum appellationib. modum, quem iura disponunt ad vnguem non debere seruari.

Quare opus non erit appellationem in scriptis dato libello proponere: neque apostolorum facere petitionem, siue traditionem intra triginta dies. verum satis erit coram iudice à quo grauatum regularem verbotenus appellare, iudicis ad quem nomine, grauamine, causaq; propter quam ipsum grauamen impugnatur patefactis, atque propositis. quæ attamen vniuersa scriptis à causæ notario continuo tradenda erunt.

Poterit quoque iudex à quo prosequutionis eiusdem appellationis tempus assignare prouocanti: interimque litteras de huiuscemodi appellatione Iudici ad quem dare, vt quid agendum sit, decernere queat. *arg. Clem. sæpe, de verb. sign.* de qua superius *cap.* 11. *per totum* sermo habitus est.

De Mo-

De Modo, quo Regularium Iudex Processum incipere debet, iuxta quatuor procedendi modos, cum suis formulis.

Cap. XVI.

SVMMARIVM.

1 Delictorum quædam interiora, quædam exteriora: & quæ sint.
2 Delicti facti permanentis, ac transeuntis quæ sint.
3 De leuibus, & grauibus delictis manifestis processum formare non est necesse.
4 De quibus delictis Regularium Iudex Processum formare debeat.
5 Processus quatuor vijs, vel modis formari potest.
6 Modus processum incipiendi per viam Accusationis.
7 Accusator necessarius est in tali processu formando.
8 Accusator legitimus qui sit.
9 Qui legibus accusare prohibeantur.
10 Inimici.
11 Suspecti.
12 De domo inimici prodeuntes.
13 Qui cum inimicis commorantur.
14 Consanguinei inimicorum.
15 Laici clericos.
16 Excommunicati.
17 Criminosi.
18 Infames.
19 Apostatæ, & suspecti de fide.
20 Hæretici.
21 Infideles.
22 Calumniatores.
23 Qui falsum testimonium dixere.
24 Conspiratores.
25 Qui odio quemlibet prosequuntur.
26 Facile litigantes.
27 Adulatores.
28 Dominus aduersarij.
29 Alienigenæ.
30 Inopes.
31 Serui. 32 Liberti.

33 Accu-

88 Infa-

VT Regulariũ Iudex rite sibi subditorum causas diiudicare queat, cum in grauioribus, atque grauissimis eorum delictis occultis illud est agere necessarium: quomodo in huiusmodi procedere, siue processum formare debeat, nunc videndum est.

Principio itaque illud est animaduertendum. † Delictorum, siue Criminum quædam esse interiora, quæ soli Deo, & ipsi committenti sunt nota, quædam verò exteriora, quæ ab alijs etiam cognosci possunt. 1

De interioribus delictis, quæ sola cogitatione consumuntur, siue actu solo interiori fiunt, absque eo quod in actum aliquem exteriorem procedant; Iudex in foro exteriori cognoscere nequit: licet grauissima sint. foro solo interiori hæc

 referr-

reſeruantur delicta, *cap. erubeſcant, diſt.* 32. *ca. ſicut tuis, de Simo.*

Quare ſola exteriora delicta, quæ verbo, vel nutu, vel facto conſumuntur, ſiue actu aliquo exteriori ab alijs cognoſcibili, ſenſuque perceptibili fiunt, Iudici examinanda, & iudicanda in foro exteriori proponuntur *c. cogitationis, de pœn. diſt.* 1. *cap. ſi quando,* 15. *q.* 6. *l. cogitationis, ff. de pœnis.* Specula. 3. *par. in princ.*

Secundo ad memoriam reuocanda illa delictorum partio eſt, quam ſuperius adduxi *c.* 10. *n.* 1. *&* 2. in Leuia, & grauia, Manifeſta, & occulta.

2 Tertio notandum eſt. † Delictorum amplius quædam eſſe facti permanentis, quædam vero facti tranſeuntis.

Facti permanentis delicta ſunt, quorum veſtigium aliquod poſt illa commiſſa ſenſibile manet, vt homicidium, ſtuprum, incendium, percuſſio cum enſe, vel gladio, vel etiam cum baculo, ſi liuor, aut cicatrix relinquatur, furtum cum fractura, & ſimilia.

Facti vero tranſeuntis delicta illa dicuntur, quorum nullum poſt ipſa perpetrata ſenſibile manet veſtigium, vt hæreſis, blaſphemia, adulterium, iniuriæ, minæ, percuſſio ſine cicatrice, aut liuore, furtum ſine fractura, & huiuſmodi.

3 † De leuibus, & grauibus quoque manifeſtis delictis, vel facti ſint permanentis, vel tranſeuntis Regularium Iudex proceſſum formare nequaquam tenetur, iuxta illa, quæ ſuperius dicta ſunt *cap.* 10. *cit. n.* 9. *&* 12.

4 Itaque † ſola Regularium exteriora occulta delicta grauiora, ſiue grauiſſima, tam facti permanentis, quam facti tranſeuntis ab ipſorum iudice

dice remanent exteriori examinanda iudicio, deque illis tantummodo processum formare tenetur.

5 † Id autem cum quatuor modis, aut vijs fieri possit: per Accusationem, per Denunciationem, per Inquisitionem, & per Exceptionem, *cap. super his, iunctis cap. inquisitionis, & cap. qualiter, & quando el secondo, de accusat. gloss. in cap. qualiter citat.* (nam de modo in notorijs procedendi, quem pro quinto ponit Specul. *in principio 3. par.* superfluum duxi pertractare, cum in regularium iudicijs in huiuscemodi notorijs, quemadmodum cum repertis in fragranti crimine processum formare non sit necesse, vt *cap. 10. num. 9. & 12. citat.* dictum est) Ego quoque modos quatuor processum efformandi proponam. Et primo quidem Modos in vnaquaque via processum incipiendi demonstrabo in præsenti capite, deinde Modos eundem prosequendi, siue continuandi, *cap. 19* postremo loco Modos illum terminandi, *cap. 20. etenim cap. 17. & 18. de testib.* atque de indicijs opus est pertractare. In hoc igitur capite Modos quatuor processum incipiendi primo per Accusationem, secundo per Denunciationem, tertio per Inquisitionem, vltimo per Exceptionem ostendam, eundemque met ordinem in *cap. 19.* obseruabo.

De Modo incipiendi Processum per viam Accusationis.

6 MOdum † processus per viam Accusationis incipiendi traditurus animaduerto, huiusmodi processum incipere iudicem

minime posse, nisi † Accusator legitimus adsit, qui accusationem aut in scriptis, aut verbotenus porrigat. *c. nihil. 2. quæst. 1. c. dignum, 3. quæst. 9. c. 1. de accusat. & c. forus, §. in omni quoque negotio. de verb. significat. c. non oporteat. & seq. 3. q. 9. cit.* Nauarr. *consil. 5. de appellat. num. 1. tomo 1.* D. Ambros. super sententia D. Pau. qua incestuosum illum 1. *Corin.* 5. damnauit. & refertur *c. de manifesta, 2. q. 1. cit.* Sic, inquit, iudicis non est sine accusatore damnare, quia à Domino Iudas, cum esset fur; quia non est accusatus, non est eiectus. idem *c. nihil citat. ead. q.* & Act. 25. dicitur. *Non est consuetudo Romanis damnare aliquem hominem; priusquam is, qui accusatur, præsentes habeat accusatores,* &c. *& nos in c. 12. num.* 1. Accusatorem præcedentem iure diuino necessarium fore docuimus.

8 † Legitimus autem accusator quilibet est, qui legibus accusare minime prohibetur.

9 † Legibus autem plurimi accusare vetantur.

10 1 † Inimici. *c. accusatoribus. & seq. 3. q. 5. c. suspectos, & c. omnes, ead. q. c. cum oporteat, de accusat. c. meminimus. & c. cum P. Manconcella. eod. tit.* Far. *q. 12. n.* 34. Etiam reconciliati, maxime de recẽti. *c. accus. el primo 3. qu. 5. c. qui crimen, 6. q. 1. iuncta gl. c. accusatores cit.* Farin. *q. 12. n.* 41. Qui vero inimici dicantur, habitũ fuit superius. *c. 14. n. 22.*

11 2 † Suspecti. *c. accus. cit. & duobus seqq. 3. q. 5. & c. accus. el secondo, el terzo. addito c. omnes. ead. q.*

12 3 † de domo inimici prodeuntes, *c. accusatoribus. 3. q. 5. & c. accusatores, el terzo, ead. q.*

13 4 † Qui cum inimicis commorantur. intellige familiariter. *ca. accusatoribus. 3. quæst. 5. c. cum opor-*

oporteat. de accuſ. & c. repellantur. iuncta gl. eod. tit.

5 † Conſanguinei inimicorum, *c. cum oporteat. cit. de accuſat.* 14

6 † Laici contra clericos. *c. de cetero. de teſtib. ca. cum P. Mancancella. de accuſ. iuncta gloſ. ibi.* verſ. *Laicus. ca. nullus. & ſeq. 2. q. 7.* Specul. 3. *parte, tit. de accuſat.* § *tertio videndum.* verſ. *ſed nec Laici.* Panor. *in c. cum P. cit.* ver. *nota vltimo. eod. titul.* Felin. *ibid.* Petrus Follerius *in pract. cri. can.* verſ. *Accuſat. porrect. c. 4. n.* 43. quo loco hanc affirmat eſſe cõmunem. Archid. *in c. 1. q. 7.* Far. *d. q. 12. n. 13.* 15

7 † Excommunicati. *c. in ſancta, 2. qu. 7. cit. c. nullus, 3. q. 4. c. illi qui, & ſeq. 6. q. 1. & c. certum. 24. q. 3.* Farin. *loco cit. n. 27.* 16

8 † Criminoſi. *c. accuſatio. ſi qui ſunt. querendum. & præſumunt. 2. q. 7. c. criminationes. ſuſpectos. conſtituimus. & ſeq. 3. q. 5. c. cum dilectus. de accuſatio. gl. in c. ſi qui ſunt cit. & in c. 1. de accuſat.* Pan. & Felin. *in d. c. 1. de accuſat.* Iul. Clar. *lib. 5. §. fin. q. 14.* ver. *dixi quoque.* 17

9 † Infames. *c. alieni. 2. qu. 7. c. conſtituimus, & praeced. & ſeq. 3. q. 5.* Farin. *d. q. 12. n. 17. & ſeqq.* 18

10 † Apoſtatæ, vel de fide ſuſpecti. *c. non poteſt, 2. q. 7. c. ſuſpectos, 3. q. 5.* 19

11 † Heretici. *cap. pagani, 2. q. 7.* & cum ſint excommunicati. ſupra *n. 16. niſi hæreticos. c. ſi hæreticus. ead. q. gloſ. in d. c. pagani.* Hæreticus autem dicitur etiam in contumacia condemnatus. Cæſar de Graſ. *deciſ. 186. nu. 2.* 20

12 † Infideles, Pagani, Iudæi, *c. pagani. cit. & c. ſuſpectos, 3. q. 3.* 21

13 † Calumniatores. *ca. ſimiliter. & ſeq. 3. qu. 5.* & quia ſunt infames, vt ſupra *c. 8. n. fin.* quare nec vt huiuſmodi accuſare poſſunt. ſupra *n.* 18. 22

 14 † Qui

28 † Mulier. *l. qui accuſare,ff. de accuſ. c. prohibentur.*2.*q.*1.Farinac.*d.q.*12.*nu.*16. Tiberius Decianus *parte* 1.*tract.crim.lib.*3.*c.*7.*nu.*1.

29† Milites.*cap.prohibentur.*2.*q.*1.*l.qui accuſare. ff.de accuſat.*Farinac.*loc.cit.nu.*14.

Et quidem † Lege diuina prohiberi videntur Criminoſi,Infames,Excommunicati,Apoſtatæ, Infideles,Hæretici,Falſi teſtes, Calumniatores, & ſimiles.*Pſal.*81. *Vſquequo facies peccatorum ſumitis?* certè iudicibus loquitur. *Matth.*7.*Eijce primum trabem de oculo tuo; & tunc videbis eijcere feſtucam de oculo fratris tui.Ioan.*8. *Qui ſine peccato eſt veſtrum:primus in illam lapidem mittat.* 35

† Lege verò naturali,Inimici ſuſpecti,eorumque fautores,conſanguinei,&familiares,quos natura ipſa timere,ac euitare docet. 36

Itaque quidquid ſit de curiarum vſu, ſeu potius abuſu,quia contra tot leges, totque Doctores introductus à iudicibus eſt,qua vero de cauſa Deus ipſe nouit.

† Regulares ipſi,qui extra curias mundi ſunt, in curia Regis Regum degentes,legibus tum diuinis,tum naturalibus,tum etiam Pontificijs obtemperare debent. 37

Notandum attamen 1. eſt. quod † ſi ſuam,aut ſuorum iniuriam quis proſequatur;quiſquis ille ſit,etiam inimicus capitalis, accuſare quemlibet poteſt;modo ſit iudicij capax. vt omnes Doctor. ſupracitati vnanimi conſenſu fatentur. probat Farinac. *d. quæſt.* 12. *num.* 57. *ex l. ſi tamen omnes,ff. de accuſat. c. prohibentur.* 2. *quæſt.* 1. *& c.omnes.* 4. *quæſt.* 6. idque ratio ipſa dictat naturalis, vt qui offenſus eſt vel in ſeipſo, vel in ſuis; tueri ſe ſuoſque mediante iuſtitia queat. Ideo ſi regu- 38

laris proprium inimicum, aut conspiratorem, aut criminosum, aut infamem, aut alium quomodolibet illegitimum percuteret, aliasve offenderet; illi vtique dictum regularem apud superiores ipsius accusare, & accusationem prosequi possent.

An vero Regularis possit accusare offensorem sui, vel suorum dicendum videtur, quod dum est nouitius, potest. dum est professus, non potest. Placha. *inepit. delict. c. 42. n. 17. & 18.* Far. *q. 13. nu. 23. & 24.* Professus enim pro mortuo habetur. *c. placuit. 16. quæst. 1. c. in præsentia. de probat.* Abb. Felin. & alij. *in c. cum dilecta. de rescript.*

39 Notandum secundo quod † in Criminibus exceptis, quæ in Reipublicæ fiunt detrimen-

40 tum. qualia sunt † Hæresis, simoniæ, Perduellionis, læsæ maiestatis, sacrilegij, Dilapidationis bonorum Ecclesiæ, vel Reipublicæ, & huiusmodi, de quibus diximus. *c. 14. nu. 26.* omnes ad accusationem admittuntur; exceptis Inimicis, suspectis, & Conspiratoribus.

41 † Inimici quidem, ac suspecti. *cap. meminimus. de accusat. cap. licet Hely. & seq. de simon. arg. cum P. Manconcella. de accusat.* & ibi Panorm. & Felin. Menoch. *de arbitr. iudic. q. lib. 2. Centur. 5. Casu* 482. Hier. Gigas de crimine læsæ maiestatis. *in rubr. q. 16.* Farin. *d. q. 12. n. 59.*

42 † Conspiratores vero *c. cum oporteat. & c. cum dilectus, de accus. c. per tuas, de simonia, c. cum I. & A. de re iud.* Panor. *ibid.* glos. *c. ex parte rationabilis, de accus.* Specul. 3. *parte, tit. de accus. §. tertio videndum occurrit. ver. & nota.* In alijs vero criminibus dictorum nullus debet admitti.

43 Notandum tertio, quod † Quilibet accusare tenetur,

tenetur, quando crimen eiuſmodi eſt, quod in Reipub. detrimentum redundet,(hoc publicum delictum nominatur) ſufficienterque probari queat. D. Tho. 2. 2. *q.* 68. *art.* 1. D. Sot. *de iuſtit. & iure, lib.* 5. *q.* 5. *art.* 1. Valen. *tomo* 3. *diſput.* 5. *q.* 12. *pun.* 1. Vbi autem de priuato delicto agitur, quod eſt, cum in priuatarum tãtum perſonarum vergit detrimentum: vel etiam cum tractatur de publico delicto, ſi deſint probationes, nullus accuſare tenetur. *c. plerumque*, 2. *q.* 7. Doct. præfati *loco cit.* Bart. *in l. in eum, ff. de accuſ.* Tabien. verbo *accuſ. n.* 2. Sil. *eod. q.* 2. *n.* 3. quorum opinio hac ratione probari validiſſima poteſt. quo ad priuatum quidem delictum. enimuero cum † Accuſator nequaquam ex charitate, verum ex inuidia moueri ad accuſandum præſumatur, 6. *q.* 1. *c. ſi omnia. gloſ.* 2. *q.* 6. *cap. decreto.* 44

Quare † Accuſatio illaudabilis intentio nuncupatur. *c. ſi quis epiſcopus*, 2. *q.* 7. vix quæ ſine culpa exerceri poteſt. glo. *loco cit.* Foller. *in pract. crim. canon. c.* 4. *n.* 9. nullus profecto priuata delicta tenebitur accuſare; ne inuidus, illaudabilis, aut culpabilis videatur. 45

Quo vero ad publica delicta cum probationes deficiunt. quia cum † Accuſator niſi crimen obiectum probauerit, talionis pœna mulctari debeat. *Exod.* 21. *Deut.* 19. & 22. *recept. c. qui non probauerit.* 2. *quæſt.* 3. & *c. cum dilectus. iuncta gloſ. de calumniat.* poſtquam delictum, licet publicum ſit, legitime probare nequit; de huiuſmodi aliquem cum ſuimet periculo, ac detrimento nequaquam tenebitur accuſare. 46

Notandum quarto. quod † Iudex regularium cum accuſator proponere accuſationem volue- 47

voluerit;accusatoris,&accusandi personas(quod optime Regulares inter,cum ipsi mutuo seipsos cognoscant,fieri potest)considerare debet. *iuxta c.si qui sunt*,2. *quæst*. 7. quo loci habentur huiuscemodi verba. Si qui sunt vituperatores, aut accusatores Episcoporum ,aut aliorum sacerdotum,non oportet eos à iudicibus Ecclesiæ audiri , antequam eorum discutiatur æstimationis suspicio,vel opinio,qua intentione,qua fide, qua temeritate,qua vita,qua conscientia,quo ve merito ; si pro Deo , aut vana gloria , aut inimicitia , vel odio, aut cupiditate ista præsumunt, nec ne.

Et *c. quærendum. ead. quæst.* dicitur.

Quærendum est in iudicio,cuius sit conuersationis,& fidei is,qui accusat,& is , qui accusatur; quoniam hi,qui non sunt rectæ conuersationis, ac fidei,& quorum vita est accusabilis, non permittuntur maiores natu accusare : nec viles personæ in eorum recipiuntur accusatione.

Id autem obseruandum est maxime, quando subditus proprium superiorem accusat : vt non solum falsæ:verum etiam malignæ criminationi ianua præcludatur *c.qualiter,& quando,el secundo, de accusat*.D.Thom. 2.2. *quæst*.68. *art*.1.*ad* 2. Sot. *libr*.5.*de iustit.& iure,quæst*.1.*artic*.1.Clar.*loc.citat. quæst*.74.*vers.quæro ergo*.& alij communiter.

48 Accusationem quoque considerare iudex ipse debet. *text.in l.miles*. §. *secundo*. & §. *licet.de adulter*.Felin.*in c. finali.de iudicijs*. Doct. *in c quoniam contra de probat*. an scilicet iusta sit , vel iniusta,an admittenda, nec ne. Oldrad. & Bald. *in l. cum clericis*, C. *de episc. & cleric*.Iason *in rubr. de edend*.Blanc. *in pract.crimin.§.datis defensionib. nu*.3.

*nu.*3.facile namque eſt quemlibet infamare:at famam reſtituere,non item.

† Iudex itaque ſi legitimum eſſe accuſatorem, nullaque paſſione motum,(in prælatorum præſertim,ac bonæ famæ ſubditorum accuſatione) cognouerit: ab eo porrectam accuſationem admittere poterit,ac debebit.

Si vero illum malæ famæ,ac illegitimum eſſe perſpexerit. ſi de priuato crimine pertractetur, illum repellere vtiq; debebit,nedum per allegata iura,verum & ſecundum ius, *c.primo,de accuſat.iuncta gloſſ.&* Doct. *ibid.& cap.accuſatio.el primo* 2.*quæſt*.7.eique dicere poterit. Serue nequam feſtucam in oculo fratris tui vides, trabem in oculo tuo non vides? Eijce primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis eijcere feſtucam de oculo fratris tui.*Matt*.7.

†Iudex etenim accuſatorem criminoſum,aut alias illegitimum cognitum ex officio repellere poteſt Innoc.*in c. nulli. de accuſat.* Oldrad. *conſ.* 224.*num*.1.Clar.*loc.cit.quæſt*.15.*ver.primo* etiam ſi accuſatus velit illum admitti. Archidiac.*in c. quærendum.cit*.2.*q*.7. & id nedum propter accuſati commoditatem,aut famam conſeruandam: verum etiam propter ipſiuſmet iudicis dignitatem.Abb.*in c.nulli cit.de accuſat.* 50

Indignum namque iudice ipſo eſt,ad aliorum accuſationem in priuatis criminibus illum admittere,quem criminoſum,malæ famæ, aliaſq; illegitimum accuſatorem eſſe cognouerit.

Si autem de criminibus exceptis, ſiue publicis accuſatio ſit: niſi accuſatorem inimicum accuſandi, aut in eummet conſpiratorem eſſe Iudex ipſe certò ſciat: accuſationem debet admit-

tere,

tere, quod ex superius dictis *hoc eod.c. nu.* 40. *& duob.seq.* deduci potest.

Igitur accusator, aut delictum facti permanẽtis deponit.ex.gr. Titium occidisse; aut mutilasse, aut vulnerasse, aut cum liuore percussisse aliquem. aut delictum facti transeuntis: nempe Titium blasphemasse, vel adulterium perpetrasse, vel conuitium alicui dixisse & similia.

51 † Si facti permanentis delictum deponit: Iudici ante omnia occisum, aut mutilatum, aut vulneratum, aut percussum fuisse constare debet illum, qui nominatus ab accusatore ipso est.

Communis enim, tritaq; omnium Doctorum sententia exstat.

52 † Iudicem contra quenquam procedere minime posse: nisi prius illi de comisso delicto constiterit. *ita text. in l.* 1. *§. item illud, ff. ad syllan.* Marsil. *in pract. crimin. §. principium. nu.* 4. Boss. *tit. de delict. nu.* 2. Blanc. *in prac. crim. §.* 1. *nu.* 1. Clar. *lib.* 5. *§. fin. q.* 4. *ver. quando vero.* Ambros. *in processu infor. l.* 1. *c.* 1. *n.* 3. Farin. *q.* 1. *n.* 6.

53 † Quod fuit ex eo fortasse deductum: quia *Gen.* 4. Deus ipse Cainum fratricidam nequaquam constituit, seu vocauit, seu interrogauit: quin prius fratris occisi sanguis ad illum de terra clamasset. quasi vices accusatoris gerens ipse sanguis, de commisso fratricidio constare monstraret, de terra, in qua corpus Abelis iacebat examine, clamans.

54 † Accusator itaque delictum facti permanentis deponens, ante omnia iudici tale delictum commissum fuisse, constare faciet, aut illum ad locum deducens, aut instans, vt mittat ad videndum;

dum. de hinc producere teſtes ad probandum debet.

Cum autem iudici commiſſum fuiſſe delictum conſtiterit:accuſationem recipere, ceteraq; proſequi poterit.

55 †Si vero facti tranſeuntis delictum propoſuerit accuſator:teſtes ad illud probandum adducere,ac nominare debet. Et ſi plura delicta obijciat:pro vnoquoque illorum probando teſtes aſſignare,ſiue nominare tenetur.

56 † Iudex,vel antequam in actis notarius accuſationem deſcribat,vel poſtea, Talionis pœnam proteſtare accuſatori debet,ab eo, niſi delictum probauerit,incurrendam: quo annuente proceſſum incipere,& proſequi poterit.

In cuius proceſſus initio Dei nomen apponendum eſt. dicente Apoſtol. *Coloſſ.3. Omne quodcunque facitis in verbo,aut in opere, omnia in nomine domini Ieſu Chriſti facite.*

Annus deinde,Dies,ac Menſis currentes: Accuſatoris nomen,cognomen,patria, ætas, gradus,ſtatus profeſſio,ſi quæ habeat, vel faciat deſcribenda ſunt. Iudicis nomen,cognomen, dignitas,vel officium : Aſſeſſorum quoque nomina,&c.notarij , ac loci in quo iudicium exercetur:delicti ſpecies,locus,tempus,annus, menſis in quibus delictum fuit commiſſum.*l. libellorum, ff.de accuſat.*

Dies quoque ſi Reus petat , apponendus eſt. Clar.*l.cit.q.*12.*ver*.dixit et Cęſar de Graſſis *deciſ.* 183.*n*.2. Accuſati quoque nomen,cognomen,&c.

Et ſi Iudex delegatus ſit,delegationis quoque facienda mentio eſt,auctoritatiſque litteræ, ſeu patentes in actis deſcribendę ſunt Iuramentumq;

accuſa-

accusatori deferendum est, quod non animo calumniandi accusationem porrigat. Clem. *sæpe, de verb. sign.* §. 1. *in fine.*

56 † At vero Accusatio aut in schedula descripta porrigitur, aut verbotenus proponitur.

Si in schædula porrigatur, scribendum est in actis: Schedulam porrexit accusatoriam. eiusque schedulæ, seu libelli verba in principio, & in fine posita describenda sunt in processu.

Si autem verbotenus proponatur, scribendum in actis est. Accusatoriam quærelam proposuit contra N. instans testes infrascriptos pro habenda veritate interrogari. quorum testium nomina, cognomina, patriam, ac statum notarius ipse describat. Poterit vero processus (quo ad illius initium spectat) ita formari.

Forma incipiendi Processum per viam Accusationis à Iudice ordinario.

57 † In nomine Domini. Amen, Anno à natiuitate domini 1612. die Nono Mensis Octob. coram Reuerendissim. Patre Generali Congregationis Canonicorum Regularium Sancti Saluatoris ordinis Sancti Augustini Domino Blasio Bagno, ac eius visitatoribus D. C. D. E. D. F. & me D. S. visitatore simul, & pro notario personaliter comparuit D. Inquietus de Malitiosis de tali ciuitate, & porrexit quamdam schedulam accusatoriam folij vnius contra D. Turpilium de Improbis, de tali ciuitate, cuius initium est. Coram vobis Reuerendiss. Patre Generali. &c. finis vero. & omni meliori modo. Ego D. Inquietus de Malitiosis de tali ciuitate. Et instetit procedi contra d. D. Turpilium testes exa-

minando, prout in schedula. vt veritas habeatur.

Quo audito præfatus Reuerendiss. Pater Generalis eidem D. Inquieto pro[illegible]stanus est, illum ad pœnam talionis peragendam teneri, nisi adducta delicta Dom. Turpilium perpetrasse legitime probauerit, quare bene videat, quid faciat, Cui protestationi, & admonitioni d. D. Inquietus cum respondisset, se ad omnia fore paratum, denuo instans in caussa procedi; præfatus Reuerendissimus detulit eidem iuramentum, quod non animo calumniandi talia deposuerit, prout tacto pectore, vel scripturis iurauit. quo iuramento habito præfatus Reuerendissimus Pater Generalis querelam acceptauit si, & in quantum omni meliori modo.

Acta sunt ista in Monasterio Sancti Saluatoris Bononiensis in camera solitæ residentiæ præfati Reuerendiss. Patris Generalis præsentibus. dd. admod. RR. PP. Visitatoribus. Anno, die, ac Mense suprapositis, & à me D. S. prædicto descripta.

Si coram Prælato alicuius Monasterij accusatio porrigatur, eodem modo Processus incipiendus est, mutatis nominibus P. Generalis, & Visitatorum in Prælati, ac discretorum nomina.

Forma incipiendi Processum per viam accusationis à Iudice delegato.

58 † In Dei nomine. Amen. Anno à natiuitate Domini 1612. die 14. Mensis Septembris coram admodum Reuerendo Patre D. Candido Bononiensi, & me D. Io. Alberto Veneto Visitatoribus Congregationis Canonicorum Regula-

Regularium S. Saluatoris ordinis Sancti Augustini iudicibus delegatis à Reuerendissim. P. Generali præfatæ Congregationis virtute patentium litterarum sub dat. Romæ &c. vt in illis, manu ipsius P. Generalis subscriptarum, & Generalatus sigillo munitarum, quarum tenor est. Nos D. B. Prior Generalis, &c. personaliter comparuit D. Inquietus de Malitiosis de tali ciuitate, & querelam accusatoriam proposuit contra D. Turpilium de Improbis de tali ciuitate his verbis.

Molto Reuerendi Patri Visitatoris. Io accuso D. Turpilio de gl'Improbi della tal città, che ha biastemato il nome di Dio più volte quest'anno in diuersi luoghi, e tempi, e particolarmente nel Mese d'Agosto nel claustro, e nel Refettorio dopo pranso dicendo al corpo, al sangue, e simili, e di più, che hauendolo io ripreso vna volta quæst'anno del Mese pur d'Agosto dopo pranso nel Refettorio, mi ha detto vn carico di villanie. Però domando giustitia a VV. PP. mm. RR. e fo instanza, che il detto D. Turpilio sia castigato, e che per venire in cognitione della verità essaminino per testimonij sopra la prima delle biastemie. D. F. Vicario del Monasterio, e D. G. e sopra la seconda delle villanie D. H. e Fra N. Refettorario, quali si trouarono presenti al tutto.

Quo audito ad. R. P. D. C. maior Visitator eidem D. Inquieto protestatus est, quod talionis pena, &c. vt in præcedenti forma, hoc addito quod mandabunt d. accusatori vt se subscribat, vel si scribere nescit, signum crucis propria manu faciat loco subscriptionis.

De

De Modo incipiendi Processum per viam Denunciationis.

DEnunciationis via processum formaturus regularium Iudex Primo animaduertere debet, quod Denunciatio est alicuius criminis apud Iudicem competentem ad alicuius emendationem facta delatio. Colligitur hæc desinitio *ex cap. 2. ac 3. & super his, & c. cum dilectus, de accus. & cap. nouit. de iudicijs.* 59

† Quadruplex autem Denunciatio est. Euangelica, Iudicialis, Canonica, & Regularis. Doct. *in cap. nouis. de iudicijs, & in cap. si peccauerit, 2. q. 1.* Syl. *ver. denunciatio. nu.* 1. Annulo. *in princ.* Dom. So. *de ratione tegen. & deteg. secret. memb. 2. qu. 5. similiter in princ.* 60

Euangelica denunciatio est criminis apud iudicem, vt patrem delatio ad emendationem in fratre procurandam, quam in fraterna correctione obtinere minime potuit, zelo charitatis facta, vt præcipitur. Matt. 18. *si te non audierit, dic Ecclesiæ.* Iudicialis vero Denunciatio duplex est publica, & priuata.

Publica est criminis apud iudicem facta delatio, vt Rei puniantur, & quies Reip. conseruetur. Et hæc ad curiæ officiales pertinet fiscalem, & alios, quibus à Iudice, siue à Rep. siue à Principe huiusmodi officium crimina deferendi committitur.

Priuata est criminis apud Iudicem facta delatio pro suimet interesse, vt se, suaque aliquis tueatur.

Canonica Denunciatio est criminum apud iudicem facta delatio ad ea tollenda, damnumque Reip. reprimendum.

Regularis autem est criminum delatio, quæ in Religionibus fit iuxta illarum instituta sine strepitu,& figura iudicij ad ipsorum regularium emendationem, & ad commune religionis cuiusque. De his vide Angel. *ver. denunciatio per totum.*

61 † Differunt hæ denunciationes inter se; Euangelica, namque zelo charitatis, sine strepitu, & figura iudicij, solam fratris respicit emendationem. Iudicialis publica, Reorum punitionem. Iudicialis priuata, proprium denunciantis interesse. Canonica publicum Ecclesiæ bonum. Regularis vero congregationis particularis item bonum. Prætera Euangelica, & Regularis, absque iudicij strepitu fiunt. Iudicialis autem, & Canonica non item.

Gregor. de Valent. *to.* 2.*Commentar. Theolog. disput.* 5. *q.* 12. *punc.* 1. Denunciationes omnes ad duas tantum reducit; nempe ad fraternam, & iudicialem,siue iudiciariam.

Alij eas confundunt,vnica voce Denunciationis illas omnes comprehendentes, vt Sylu. verbo *denunciatio.* de sola euangelica, qua omnes comprehendit, pertractando. Ego vero Angelum,aliosque nonnullos sequutus ita distinxi; vt Regularium iudex illarum omnium cognitionem haberet.

De Regulari, & Euangelica denunciationibus, cum in illis processum formare non sit necesse,tractationem omittam. De iudiciali solum, atque canonica breuiter sermonem habebo, quas tamen vnico tractatu comprehendam, ambæ namque istæ iuridicæ sunt, eodemque modo in vtrisque procedendum est paucis mutatis,

quod

quod ad noſtrum propoſitum attinet, quinimo vt dictum eſt. Valen. *loc. cit.* ambas iſtas ſub vnico *iudiciariæ denunciationis* nomine comprehendit.

62 Notandum ſecundo, quod † qui non admittitur ad accuſationem, neque ad huiuſmodi denunciationem admitti debet, *arg. cap. qui ſine*, 3. *quæſt.* 4. *& c. cum dilectus, de accuſat. gloſſ in rubr.* 2. *qu.* 8. *& ca. in omni negotio, de teſt.* Bartol. *in l. diuus, num.* 7. *ff. de cuſto. re.* Speculat. *titu. de denunciatio.* §. *quis poſſit denunciare, verbo, canonica quoq; denunciatio* Diaz *in pr. crim. can. c.* 6. Salyc. *in leg. ea quidem, C. de accuſat.* Angel. *de maleficijs, verb. nec non ad denunciandum.*

Victori. *c.* 14. *num.* 4. Clar. *quæſt.* 7. *loco cit.* Villag. *lib.* 2. *titu. de denunciatione can. cap.* 2. *concluſ.* 1.

63 † Conſtitutiones noſtrę Canonicorum Regularium Sancti Saluatoris Denunciationem æqualem Accuſationi reddunt. *c.* 13. *n.* 78. eadem pœna denunciantem in probatione deficientem, qua ipſum accuſantem plectentes Prælatumq; in hac re diſpenſare minime poſſe vetantes; & quidem optima ratione, vt videlicet à calumnijs, falſis denunciationibus litteriſque maledicis ſubditi temperentur.

Neque id abhorret à D. Patris Auguſtini regula, in qua præcipitur fieri denunciatio; etenim D. Auguſtinus tunc ſolummodo fratrem denunciare committit, cum per duos, tresve teſtes conuinci à denunciante poteſt.

Itaque à denunciando arcentur, qui ab accuſatione proponenda repelluntur. † Niſi denun- 64
ciatio de criminibus exceptis ſit; quo caſu omnes,

(inimicis, & conspiratoribus exclusis,) admittuntur. Aut nisi denuncians suam suorumque iniuriam prosequatur, quod attinet ad iudicialem priuatam denunciationem, quo etiam casu omnes denunciare queunt eo modo, quo supradictum est, cum de accusatione sermo habitus fuit *num.* 38. *& seq. hoc eod. cap.* Aut etiam nisi iudicialis publica denunciatio sit officiales namque omnes ad hoc destinati, licet infames (tales enim plurimum isti sunt delatores) denunciare vtique poterunt ad aperiendam iudici viam ad inquirendum contra ipsos Reos. id multis auctoritatibus probat Clar. *loc. cit.*

63 Notandum tertio. quod † contra quemquam via denunciationis nequit procedere iudex intuitu litterarum sine nomine ipsi directarum; etiam si in illis testes nominati sint. quod optime docet. Clar. *q.* 5. *versic. scias igitur. post medium.* & Roderic. *tomo* 2. *qu. regular. qu.* 6. *artic.* 10. *&* si formetur super illis processus, est ipso iure nullus, *c. inquisitionis, §. tertia, de accusat.* quo loci Panormit. illius rationem reddit. huiusmodi namque litteræ, siue potius libelli nullam prorsus infamiam irrogant alicui, *c. fin. de accusat.* Iudex autem contra quemquam procedere nequit, nisi aut accusator, aut denunciator, aut infamia adsit. *c. inquisitionis cit. & c. qualiter, & quando el* 2. *eod. tit.* hic autem cum scribentis nomen incertum sit, deest accusator, seu denunciator. & huiusmodi litteræ cum nullam irrogent infamiam, aut saltem ad inquirendum insufficientem (infamia namque à pluribus orta esse debet probis viris, & bonis: non autem à prauis, & maleuolis. *c. inquisitionis, & qualiter. citat.* huiusmodi

vero

vero litteras à maleuolis potius, & prauis quam à probis, & bonis ſcriptas fuiſſe credendum ſit.) infamia procul dubio deeſt. Quare nullum proceſſus ipſius fundamentum cum ſit; illum ſuper nihilo formatum corruere neceſſarium eſt.

Notandum quarto. quod † Denunciare quis minime valet, niſi prius denunciandum ipſum de illo delicto, de quo illum vult denunciare monuerit, & noluerit reſipiſcere, *cap. ſi quis, c. cum dilectus, & c. qualiter, & quando, el ſecondo, de accuſat. cap. licet Hely, de ſimon.* gloſ. *in dicto c. ſi quis, in* verbo *charitatiue. arg. Matt. 18. Argue eum inter te, & ipſum ſolum*, &c. D. Tho. 2. 2. *q.* 33. *art.* 7. & omnes communiter. 67

Quam charitatiuam admonitionem ipſe denunciator ſe feciſſe adhibito iuramento probabit, ſi ſolus admonuit. At vero ſi alio, vel alijs præſentibus monuit; id ſe feciſſe nedum præſtito iuramento probabit: verum & illius, ſiue illorum quoque teſtimonio, qui adfuerunt, *c. omni. de teſt.* Panorm. *in c. nouit. de iudicijs.* Nauar. *in man. c. 25. nu.* 33.

Quare iudex denunciantem delato ei iuramento interrogare tenetur, an denunciandum charitatiuè monuerit, & an ſolus, an alio, vel alijs adhibitis id præſtiterit; ac deinde teſtes tam pro monitione, quam pro delicto probando (niſi ijdem fuerint) interrogandos ab eodem nominare, ſeu producere faciet.

† Quod autem de admonitione dictum eſt, intelligi debet, ſi de priuatis agatur delictis. Etenim ſi de publicis, & exceptis tractatur, neceſſaria nequaquam ipſa monitio eſt. *argumen.*

1. *Tim.* 5. *Peccantes* (scilicet publicè) *coram omnibus argue. & refertur*, 45. *dist. idem c.* 1. *de pœnit. & remiss.* D. Thom. *loco cit.* Archid. *in c. si peccauerit*, 2. *qu.* 1. Siluest. *verbo denunciatio. qu.* 3. Valen. *loco cit.*

Imo qui huiusmodi crimina excepta, siue publica non denunciat, peccatum committit; etiam si iurasset se non denunciaturum. Innocent. *in c. qualiter, & quando, el secondo, de accusat.* Panormit. *in c. cum dilectus, de excess. pralat.* Nauarr. *in man. loc. cit.*

Sed neque cum de priuatis delictis agitur necessaria tunc monitio est; cum nulla per monitionem huiusmodi speratur in fratre correctio. D. Thom. *vbi supra, artic.* 1. Nauar. *loco cit. c.* 24. *n.* 12. Tolet. *lib.* 5. *instr. sacer. c.* 57. *n.* 5.

Aut quando graue timetur damnum probabile sibi, vel alijs per huiuscemodi monitionem euenturum. Aut etiam quando tempus monitionis non adest, quia periculum est in mora. de quibus vide Tolet. *loco citat.*

Neque etiam ab ijs monitio facienda requiritur, qui ex officio crimina in publica iudiciali denunciatione iudici denunciare tenentur. Iul. Clar. *vbi sup.*

68 † Regularium itaque iudex, si denunciantem bonæ famæ, aut alias legitimum esse, bonoque zelo motum fuisse, non autem animo calumniandi cognouerit; ipseque denuncians iurauerit se charitatiue denunciandum admonuisse (cum id facere tenetur) per se, vel tali, siue talibus præsentibus, & dictum denunciandum non resipuisse de tali delicto; quem exprimere debet cum suis circumstantijs loci, ac temporis

vt supra

vt ſuprà de accuſatione dictum eſt; teſteſque ad crimen probandum protulerit; illius denunciationem admittere, vtique poterit, ac debebit: illum. de talionis pœna, ſi non probauerit, incurrenda poteſtatus; quo ad noſtram attinet Congregationem, ad aliaſq; inſtituta quarum denunciantem in probatione deficientem, æque ac ipſum accuſantem puniri committunt.

Quo ad eas verò Congregationes, quæ ius cõmune in denunciatione ſeruant; huiuſmodi proteſtatio minime neceſſaria eſt.

Etenim † Denunciator ſi plene delictum non probat, talionis pœna ex iuris diſpoſitione nequaquam punitur: Verum ſuſpenditur, donec iuramento, quod tale crimen animo calumniandi non detulerit, ſe purget, *cap. cum dilectus, de calumniat.* cum verò taliter ſe purgauerit, iudicis arbitrio puniri debet, *gloſſ. in c. cum dilectus, cit. in verbo calumniandi.* 69

Quare doctorum nonnulli † hoc differre accuſationem à denunciatione affirmant; quod in accuſatione, & inſcriptio, & plena probatio, neceſſaria ſunt, in denunciatione verò non item, Doct. *in cap. ſuper his de accuſat.* Poterit vero Proceſſus per viam Denunciationis hoc modo formari, quo ad illius principium attinet. 70

Forma incipiendi Proceſſum per viam Denunciationis.

† In nomine Domini Amen. Anno à natiuitate Domini 1612. die 12. Octob. coram admodum R. P. Priore D. P. & eiuſdem monaſterijs diſcretis D. F. D. I. & me D. S. diſcreto, & pronotario perſonaliter comparuit D. Obſeruans de 71

Otiosis de tali ciuitate, ac denunciauit eidem P. Priori D. Nocentem de Impuris de tali ciuitate de impudica conuersatione cum muliere, cum non paruo aliorum scandalo, hoc modo, videlicet.

Molto R. P. Priore; Trouandomi nel choro à dire le mie deuotioni quest' anno nel mese d' Agosto il giorno di S. Lorenzo viddi D. Nocente de gl'Impuri della tal cittá in chiesa, che rideua con vna donna. Io trouatolo dipoi da solo: a solo con piaceuolezza lo ripresi di tal fatto: ma egli se ne rise. La festa poi di S. Rocco nell'istesso mese, essendo pure io nel choro, dou'erano ancora D. G. e D. H. li chiamai, e li mostrai il detto D. Nocente, che pure con l'istessa donna rideua, come l'altra volta; essendo nella Chiesa molti huomini, e donne. Per il che io denontio questo fatto a V. P. M. R. acciò nel miglior modo, che la può, a cosi fatta temerità, e scandalo prouegga.

Quo audito præfatus P. Prior detulit eidem D. Obseruanti iuramentum, quod prædictum D. Nocentem charitatiue (vt asseruit se fecisse) monuerit, & ille non resipuerit, & quod non animo calumniandi: sed bono zelo ductus illum detulerit, prout ipse D. Obseruans tacto pectore, vel scripturis iurauit, & præfatus P. Prior huiusmodi denunciationem admisit si, & in quantum omni meliori modo, & mandauit d: D. Obseruanti vt eidem subscriberet, prout fecit. Acta sunt ista in prædicto Monasterio in camera solitæ residentiæ præfati P. Prioris anno, die, ac Mense suprapositis, & à me D. S. supradicto descripta.

Pœnæ

Pœnætalionis proteſtatio apponi Poterit in Congregationibus, in quibus Denuntians non probans ea puniendus eſt. Idcirco quia in omnibus id fortaſſe minime præcipitur. aut ſeruatur; in denunciationis forma huiuſmodi proteſtationem nequaquam appoſui.

De Modo Proceſſum incipiendi per viam Inquiſitionis.

INquiſitionis via proceſſum formaturus regularium iudex Primo aduertere debet. 72

Inquiſitionem nil aliud eſſe, quam criminum à iudice competenti canonice factam inueſtigationem, ex Hoſtienſ. *lib.* 5. *tit. de inquiſ.* §. 1. & Fel. *in rubr. de accuſat.* 73

Cum autem huiuſmodi inueſtigatio dupliciter fieri queat in generali videlicet, ac in particulari.

† Duplex quoque inde oritur inquiſitio, Generalis nempe, atque Specialis, ſiue vt ait Specul. 3. *par. tit. de inquiſit.* §. 2. *num.* 9. quem ſequitur Victo. Auerſa. *cap.* 8. *n.* 1. Præparatoria, & Solemnis. 74

Generalis autem inquiſitio item duplex eſt, quædam generalis ſimpliciter, videlicet quo ad perſonas, & quo ad delicta, quædam vero generalis ſecundum quid, quæ duplex & ipſa eſt. Quædam generalis quo ad perſonas, non autem quo ad delicta. Quędam generalis quo ad delicta, non autem quo ad perſonas.

Et quemadmodum Inquiſitio generalis ſimpliciter tantũmodo præparatoria eſt; Inquiſitio vero ſpecialis quo ad perſonas, & quo ad delicta

licta tantummodo solemnis. Ita Inquisitiones secundum quid inter prædictas mediæ, partim præparatoriæ, partim solemnes vtique dici possunt, præparatoriæ, quatenus generales existunt; solemnes, quatenus speciales. Quid vnaquæque istarum inquisitionum sit, vt facillime ab omnibus cognosci queant, breuibus explicabo.

Inquisitio generalis simpliciter, siue præparatoria nuncupatur illa, quæ in visitationibus Prouinciarum, Diœcesum, ac Monasteriorum fit, nulla præcedente infamia siue personarum, siue delictorum, ad inuestigandum crimina, & criminosos, si qui sint; vt Prouincia, Diœcesis, aut Monasterium, & à criminibus, à criminosis ve purgentur, & omnes in officio contineantur.

Inquisitio generalis quo ad personas tantum illa nominatur, quæ fit, cum aliquo loco fuit cōmissum delictum v. g. homicidum, & ignoratur quis illud perpetrauerit: in eo namque in generali inquiritur de persona, quæ ignoratur; at vero in particulari de ipso perpetrato delicto, quis tale delictum commiserit.

Inquisitio generalis quo ad delicta solum dicitur illa, quæ fit, quando infamia suadente, quod in aliquo loco multa contra fas à certis personis committuntur, contra dictas personas particulares inquiritur de illarum vita, conuersationeque.

Inquisitio vero specialis, & solemnis est, cum de certo delicto infamia præcedente contra certam personam, vel personas inquiritur, ex gr. commissum fuit homicidium, infamatus est de illo Titius, inquiritur an Titius illud homicidiū perpe-

perpetrarit. Quoniam verò in huiusmodi inquisitionibus diuersi modi seruantur, quomodo in eorum vnoquoque regularium iudex se gerere valeat, demonstrabo.

De Inquisitione Generali simpliciter, seu de Visitatione.

† In Inquisitione generali simpliciter, quam in visitationibus ordinarijs fieri contingit nulla præcedente infamia personarum, aut delictorũ, quando videlicet Generalis, aut Prouincialis, aut Visitatores quotannis Monasteria singula visunt, quemadmodum Episcopi suas Diœceses, de qua visitatione quoad Episcopos quidem habetur *in cap. venerabilis, de censib. cap. Romana. eod. tit. in 6. & in* Concil. Trident. *sess. 7. cap. item 7. ac sess 24. cap. 3. de reform.* quo ad regulares vero *in c. in singulis, de statu* Monach. *& in eod. Concil.* Trid. *sess. 25. c. 8. & 20. de reform.* In huiusmodi inquam generali inquisitione obseruandum est primo. 75

Quod † Nullum in ea exigitur iuramentum ab interrogandis, extat text. expressus in capit. *Romana cit. de censi. in 6. §. sane*, idem tenet *glos. in verbo coactione.* Specula. *3. par. tit. de inquisit. cit. §. 2. num. 13.* Archid. & Philip. Franc. *in cap. Romana cit.* Villagut. *in pr. crim. can. lib. 3. tit. de inquis. cap. 7. concl. 1.* 76

Neque dici potest illud ab episcopis, non autem à regularium superioribus fore seruandum; quia certum est eandem facultatem regularium superiores in suos habere subiectos, quam episcopi habent in suos, id omnes fatentur nemine contradicente. Etiam in visitationibus hoc verum est;

rum est;constituuntur etenim prælati regulares suarum Congregationum visitatores à Concil. Trident.*locis prææalleg. sess.* 25. quemadmodum episcopi suarum diœcesum *cap.3.sess.24.cit.*

77 Et † eisdem regularium prælatis *cap.8. cit. sess.* 25. manifeste præcipitur, quod in monasteriorum suæ congregationis visitatione illa obseruare teneantur, quæ in sacris canonibus, & in d. Concilio decreta sunt. At vero inter alia sacrorum Canonum decreta illud existit, quod in inquisitione generali, seu in Visitatione peragenda nullum exigi debeat iuramentum, *d. cap. Romana.* Igitur nec ipsi regularium superiores visitantes in huiusmodi generali inquisitione iuramentum exigere poterunt, affirmat hoc Victorinus Auersanus *cap.* 8. *numer.* 2. cum Specula. *supràci.* verum suimet immemor alias contrarium docet, *cap.* 9. cum saltem necessario se declarare debuisset, quemadmodum & Emanuel Roderic. *in quæstion. regular. tomo. secundo.quæstion.*5. *artic.item* 5. pro se Hostiensem citans.

At vero intelligendi sunt isti eo modo, quo docet *gloss. d. cap. Romana cit. ver.coactione*, videlicet quod à principio nullum exigitur iuramentum, per quod aliquis occultum crimen prodere constringatur. Quod si absque iuramento aliqua corrigenda referantur à quoquam; tunc poterit iudex inquirens super his exigere iuramentum, formando specialem,& solemnem inquisitionem. Confirmatur ex auctore additionum ad *glo.d.lib.sexti, qui ca. Romana cit.* ad verba gloss. addit auctoritatem (præter alias) Hostiensis citati à Roderico, tamquam sentien-

ſentientis idem,quod ipſa gloſſ. ſentit,videlicet, quod à principio nullum exigitur iuramentum; ac ſolummodo quando ſine iuramento interrogati ipſi viſitati aliquod crimen, vel aliquem criminoſum deponunt; etenim tunc ſpecialis formari debet inquiſitio, & in ea exigi poterit iuramentum.

Quare firmiter aſſerendum eſt in Inquiſitione generali ſimpliciter,etiam in regularium viſitatione peragendā nullum exigi iuramentum debere; niſi fortaſſe in aliquorum regularium conſtitutionibus exigi præciperetur, *arg.cap. Romana cit.§ fin.*

78 † Interrogati vero viſitati,aut cum iuramento,aut ſine ipſo, criminoſos occultos,qui nulla laborant infamia prodere nequaquam tenentur, *c. qualiter,& quando,el primo,de accuſ.* D. Thom. 2.2.*quæſt.*69.*art.*2. Caiet.*ibid.*Dom.Sot.*de ratione tegendi,& deteg.ſecret.mem.*2.*q.*6.Ang.*ver. inquiſ. nu.*11.Nauar.*c.inter verba,concluſ.*6.*num.*21.*& in rubr.de iudicijs,n.*87.

Modus autem interrogandi in inquiſitione generali,ſeu in viſitatione eſt,an ſciant, aut credant,aut fama ſit. vt colligitur. ex c. *qualiter cit. el primò,de accuſat.*

79 Secundo † in eadem Inquiſitione generali, ſeu Viſitatione obſeruanda ſunt quoque à regularium ſuperioribus illa, quæ habentur, *in c. ea quæ, de ſtatu Monachor. & in cap. Romana citat.* ita præcipit Concil. Tridentin. *ſeſſ.* 25. *cap.* 8. *cit.* neque enim illa ſunt contra rationabiles, & approbatas religioſorum conſuetudines,eorumq; inſtituta;immo eiſdem valde conſona.illa verò ſunt;

Graui

Graui admonitione, exhortationeque præmissis, inquirere de cultu diuino, de obseruatione regulæ, atque constitutionum; de spirituali, ac temporali administratione; de vita, & conuersatione tam prælati, quam subditorum; ac de alijs ad vniuscuiusque Congregationis statum bonumque regimen pertinentibus, atque ijs necessarijs, & si quæ reformanda, corrigenda, aut punienda repererint tã in capite, quam in membris; reformare, corrigere, atque punire, nulla personarum habita ratione, iuxta illud *Psal.* 58. *Intende ad visitandas omnes gentes, & non miserearis omnibus, qui operantur iniquitatem.* Etenim si personas acceptauerint contra ius diuinum. *Deut.* 1. *&* 16. *atque Iacob.* 2. & humanum *c. in iudicijs, de reg. iur. in* 6. peccatũ operabuntur. *Iac.* 2. *cit.* illisq; dicetur ab omniũ visitatore supremo. *Incrassati sunt, & impinguati, & præterierunt sermones meos pessime. Numquid super his nõ visitabo dicit dominus? aut super gentem huiuscemodi non vlciscetur anima mea? Ierem.* 5. certe ad iudices hic sermo dirigitur, qui sua, non quæ Dei sunt, quærunt.

Vniuersa quoq; visitationis acta scriptis mandanda sunt, aliaque peragenda, prout in cuiusque Religionis Constitutionibus præcipitur obseruari, siue apud easdem congregationes in vsu est. *arg. c. Romana cit. §. fin.*

80 Quod † si in generali inquisitione, seu in visitatione regulares interrogati crimen aliquod, aut criminosum quemquam, vel grauiter infamatum detexerint; solemnis, seu specialis de huiusmodi instituenda inquisitio est, testes, capitulis ex delatis in generali dicta inquisitione, seu visitatione formatis, adhibito iuramento interrogando

rogando an sciant, vel credant, vel fama sit. &c. *c. qualiter cit. el primo, de accusat.* & admonendo quod ad inquisita veritatem respondeant, *c. cum dilecti. eod. tit.* procedendoque *vt infra dicetur*, & in præsenti, & *in* 19. *cap.* cum de inquisitione speciali sermo erit. *glos. loc. cit. c. Romana,* Specul. & alij à nobis citati *sup.*

Hoc modo intelligendi, & concordandi sunt authores omnes, qui iuramentum in generali peragenda inquisitione docent esse præstandum. vt optime notauit Villagut *loc. cit. conclus.* 4.

81 Tertio † aduertere debent Regularium superiores, quibus visitationis est munus iniunctum; quod cetera nedum suæ Congregationis monasteria visitare debent; sed & ipsum Monasterium principale, seu ordinis caput. ita prçcipit Concil. Trident. *sess.* 25. *c.* 8. *de reform.*

82 Quarto † quod in hac generali inquisitione, seu visitatione, omnes tam beneuoli, quam maleuoli admittuntur. Siluest. verbo *inquisito secundo, num.* 1. cuius ratio illa esse potest, quia cum testis non iuratus nullam fidem in iudicio faciat. *c. tuis, & c. nuper, de testib.* & in hac generali inquisitione testes non iurent, vt probatum superius est: quorumcunque testimonio in tali inquisitione habito, nullus poterit condemnari, vel puniri. eo tantum iudicibus ad specialiter, ac solemniter inquirendum aperietur via; in qua deinde speciali inquisitione admitti minime debent, qui à testimonio ferendo repelluntur, cuiusmodi sunt inimici, conspiratores, & alij *de quib. infra cap. seq. pertractabitur.*

83 Quinto † obseruare debent Regularium Visitatores, quod in visitatione peragenda formari

capitula debent, super quibus interrogandi sunt & Prælatus, & subditi visitandi. hoc & enim pacto, & confusio vitabitur, & facilius, & melius proprium munus exequentur ipsi iudices. Poterit autem visitationis Processus hoc modo formari.

Forma incipiendi Processum Visitationis, seu Inquisitionis generalis simpliciter.

84 † In nomine Domini. Amen. Anno à natiuitate domini 1612. die 3. Octob. Pontificatus sanctissimi D. N. Domini Pauli PP. V. anno octauo. Sacrorum Canonum, sacrique Concilij Tridentini decretis, ac nostrarum constitutionum ordinationibus, de monasteriorum Congregationis visitatione inhærendo, Reuerendissimus Pater Generalis Canonicorum Regular. Sancti Saluatotis Ordinis Sancti Augustini D. B. vna cum suis Collegis dictæ Congregationis Visitatoribus D. C. D. E. D. F. & me D. S. Visitatore, & Notarij vices gerente, accessit ad Monasterium tale, & eiusdem Monasterij Patribus, siue Canonicis huiusmodi visitatione intimata, exhortationeque adhibita conuenienti; primo Ecclesiam, vt in Pontificali Romano statuitur, visitauit; de hinc sacra vasa, & vestes, aliaque ad cultum Diuinum spectantia, omnibusque (vt decet) inuentis, ad Canonicorum Sacerdotum in eodem conuentu commorantium, (vt in congregatione nostra moris est) visitationem in camera solitæ residentiæ admodum Reuerendi P. Abbatis eiusdem Monasterij se contulit vna cum prædictis Collegis.

Et cum

Et cum dictus Pater Abbas D. I. vocatus adesset, à præfato Reuerendissimo P. Generali admonitus de veritate super interrogandis fideliter dicenda, prout se facturum esse promisit; ad opportunas interrogationes, vt infrà deposuit. Interrogatus super primo. Respondit, super secundo. Respondit, & ita de singulis.

Quibus habitis præfatus Reuerendissimus Pater Generalis mandauit eidem P. Abbati, vt si quid haberet, quod pro Dei honore, Monasterij, & subditorum suorum bono diceret, libere deponeret.

Qui Respondit. Io non hò altro, che dire.

Tunc præfatus Pater Generalis præcepit eidem P. Abb. vt se subscriberet, prout manu propria se subscripsit.

Qua subscriptione habita illum dimisit.

Eadem die secundo loco vocatus D. L. eiusdem Monasterij Vicarius cum adesset admonitus, vt suprà.

Interrogatus super primo. Respondit. Super secundo. Respondit. Super tertio. Respondit, &c.

Quibus habitis, &c. vt suprà. Et ita prosequendus est Visitationis processus. Qui si in vnà die minime terminetur, die altera initio apponendum erit. Die vero 4. eiusdem mensis, & anni coram eisdem vocatus D. M. &c vt supra.

Interrogatorum depositiones eo sermone describendæ sunt in processu, quo ab eis prolatæ fuerint, sermo vulgaris in vsu est. Si in hac generali inquisitione nullum crimen, nullusq; criminosus, aut de aliquo crimine infamatus reperiatur, sit nomen domini benedictum. At verò

si repertum fuerit aliquid, super eo specialis inquisitionis processus formabitur, cuius initium poterit sequenti modo describi.

Forma incipiendi processum contra infamatum repertum in Inquisitione Generali, seu in Visitatione.

In nomine Domini. Amen. Anno à natiuitate domini 1612. die verò 4. mensis Octob.

Quia in Visitatione huius Monasterij D. Malitiosus de Impudicis de tali ciuitate repertus fuit de crimine linguæ infamatus. Quippe qui vt plures Canonici deposuerunt multa obscena sæpius loquitur cum non paruo audientiũ scandalo. Reuerendissimus Pater Generalis Canonicorum Reg. S. Saluatoris D. B. vna cum suis Collegijs Visitatoribus D. C. D. E. D. F. & me D. S. Visitatore, & pro notario decreuit super huiuscemodi crimine contra d. D. Malitiosum specialiter inquirere, testes adhibito iuramento interrogando, Reum ipsum constituendo, cæteraque opportuna peragendo, prout de iure.

Acta sunt ista in præfato Monasterio in camera solitæ residentiæ ad R. P. Abbatis Anno, die, & mense suprapositis, & per me D. S. qui supra, descripta.

Qui processus continuabitur, ac terminabitur, *vt infrà cap.* 19. *&* 20. De modo continuandi, & De modo terminandi processum per viam inquisitionis specialis, & hæc de Inquisitione Generali simpliciter, ac de Visitatione dicta sunt satis.

De In-

De Inquisitione generali quo ad personas tantummodo.

† In Inquisitione autem generali quo ad personas, speciali vero quo ad delicta, quæ est, cum in aliquo loco fuit commissum particulare aliquod delictum, v. g. homicidium, aut mutilatio, aut vulneratio, & similia, quis vero delictum huiusmodi commiserit, ignoratur; idcirco non de ipso delicto; verum de persona, quæ illud perpetrauit inuestigatio fit, aduertere debet ipse iudex. Si delictum facti sit permanentis, processum incipere nequit, nisi prius de tali perpetrato delicto constiterit, per iura & Doct. adductos hoc eod. capit. *supra num.* 52. Cum etenim commissum delictum huiusmodi processus fundamentum sit; de ipsius delicti corpore (vt aiunt) constare ante ipsius processus initium vtique debet. 85

Ideo regularium iudex cum ad illius aures peruenerit delictum aliquod eiusmodi fuisse perpetratum; ad locum delicti, vna cum discretis conferre se debet, factumque ipsum videre. ex. gr. si quis (quod Deus auertat) vulneratus fuerit; Prælatus vna cum eiusdem conuentus discretis ad vulneratũ accedet, inspectoq; vulnere, ac bene considerato, omnia describi ab aliquo discretorũ ad amussim faciet; nisi iam adhibita fuerint medicamẽta, quare vulnus ipsum videri minime queat. eo namque casu describere faciet, vulnus non potuisse propter adhibita medicamenta videri.

Deinde ipsum vulneratum delato ei iuramento de veritate dicenda super interrogandis, in-

terrogare debet, quare ita vulneratus est, quo tẽpore, quo loco, & à quo si nouit; quod si nesciat, quem credit fuisse, & quare ita credat.

Testes postmodum examinare adhibito iuramento tam de facto, quam de scientia, & credulitate, ac de causa scientiæ, atq; credulitatis debet; donec aliquis nominetur, & infametur, seu donec contra aliquem sufficientia ad inquirendum habeantur indicia. & tunc contra illum specialis inquisitio ab ipso formabitur. Si vero delictum facti sit transeuntis necessaria alicuius denunciatio est, vt Processus incipiatur: qua denunciatione accepta quid facere iudex pro continuando processu debeat infra dicetur. *c.19.n.23.*

Forma incipiendi Processum per viam Inquisitionis generalis quo ad personas tantum, in delicto facti permanentis.

86 †In nomine domini. Amen. Anno à natiuitate domini 1612. die 3. Nouemb.

Cum ad aures admodum R.P.D.P. Abbatis, &c. peruenisset D. Maledicum de Flagitiosis vulneratum fuisse; conuocatis eiusdem Monasterij discretis. D.I.D.L. & me D.S. discreto, & notarij fungente vices; vna cum illis accessit ad cellam d. D. Maledici, illumq; in lecto decumbentem reperit, atq; in facie vulneratũ in dextra maxilla, cum maxima sanguinis effusione. quo vulnere per d.P. Abbatem, eiusq; discretos prædictos viso, & beneconsiderato repererunt illud gladio factum fuisse, & esse longitudinis. quatuor digitorum, vel circa. & per d. P. Abbatem delato iuramento de veritate super interrogandis dicenda d.D. Maledico, prout tacto pectore iurauit, illum interrogauit. Quomodo ita vulneratus reperiatur. Respon-

Respondit Mentre io tornauo alla mia camera questa notte, sono stato ferito nell'entrare della porta del dormitorio, doue stà la mia camera a questo modo, che V.P. vede.

Interrogatus quis eum ita vulnerauit, & admonitus vt dicat.

Respondit. Io non lo sò, perche io ero senza lume, è colui che mi feri, mi diede standomi di dietro, e subito fugi via, di maniera ch'io no'l potei vedere, massime essendo anco smorzata la lampada.

Interrogatus quem credit fuisse, qui taliter eum vulnerauit.

Respondit. Io credo, che sia stato D. Vindice de gl'Inflessibili della tal Città.

Interrogatus quare ita credat. s. D. Vindicem de Inflexibilibus illum vulnerasse.

Respondit. perche hieri hauessimo parole insieme, & egli si parti minacciandomi.

Interrogatus an aliquis adesset quando verba cum d. D. Vindice habuit.

Respondit. vi erano D. Venantio, e D. Feliciano.

Interrogatus. An animo calumniandi, aut odio d. D. Vindicem nominauerit.

Respondit. Io l'hò nominato, perche cosi credo sia la verità, e non altrimenti.

Quib. habitis præfatus Pater Abbas d. D. Maledicum ad patienter ferendum, & ad veniã percussori tribuendam hortatus, illum dimisit.

Acta sunt ista in dicta cella præfati Monasterij. Anno, die, ac mense supra positis, & per me D. S. supradictum descripta.

Formam incipiendi processum in inquisitione

 gene-

generali quoad personas tantum, si delictum facti sit transeuntis; ex dictis, atq; etiam ex dicendis, *cap. 19. num. 23.* componere per se quisque poterit.

De Inquisitione generali quo ad Delicta solum.

87 IN generali vero Inquisitione quo ad delicta, speciali autem quo ad personas, quæ est, cum infamia præcedente, clamosaque insinuatione subsequente, quod in aliquo loco multa contra ius, fasque committantur à certis personis; contra huiusmodi personas particulares de illarum vita, & conuersatione inquiritùr, donec inueniatur genus delicti, & contra illos super tali delicto, vel talibus delictis procedatur. & appellatur generalis quo ad delicta; quia de aliquo particulari delicto non infamaretur: sed in vniuersali. quale namque delictorum genus committant ignoratur. dicitur autem specialis quo ad personas, quia delinquentes personæ certæ sunt. nempe tale Collegium, tales Canonici, tale Monasterium, Iuuentus, Commissi, Officiales.

Itaque in huiusmodi inquisitione aduertere debet Regularium Iudex, quod contra dictas personas processum incipere nequit, nisi vere præcedat infamia, & clamosa insinuatio, quæ talem infamiam ad ipsius aures detulerit, non semel; at sæpius.

Inquisitionis etenim contra certas personas fundamentum infamia est, clamosaque huiusmodi insinuatio, *c. inquisitionis, & c. qualiter, & quando, el secondo, de accusat.* Plene probat Farinac. *quæst. 9. num. 1. & seqq.* Raph. Cuman. *consil. 130. in princ.*

Succe-

Succedit enim loco accuſatoris infamia, vt omnes Doct. fatentur, teſte Alex. *in c. qualiter, & quando cit.*

Quæ tamen infamia non à maleuolis, & maledicis: verum à prouidis, & honeſtis perſonis ante ipſam inquiſitionem ortum ducere debet.

Regularium itaque iudex, cum ad ipſum fama, clamoſaque inſinuatio non à maleuolis, & maledicis orta: ſed à prouidis, & honeſtis perſonis; non ſemel: at ſæpius detulerit, quod in tali Monaſterio, vel omnes; vel tales admodum licentioſe viuant, & conuerſentur; ac multa contra ius, faſque committere minime vereantur; ad Monaſterium illud accedere debet, atque ſuper talium infamatorum vita, & conuerſatione capitulis formatis, delatoque teſtibus iuramento, quod ad inquiſita, ſeu ad interrogata veritatem reſpondebunt, ſolemnem inquiſitionem formare; vt rei veritatem cognoſcat, & prouidere ſcandalo poſſit.

Proceſſum autem hoc modo incipere poterit.

Forma incipiendi proceſſum per viam Inquiſitionis Generalis quo ad delicta ſolum.

† In nomine domini. Amen. Anno à natiuitate domini 1612. die 20. Menſis Octob. 90

Cum ad aures Reuerendiſſimi P. D. B. Prioris Generalis, &c. Fama deferente, clamoſaque inſinuatione ſubſequente non ſemel: at ſæpius; nec à maleuolis, & maledicis: verum à probis, & honeſtis perſonis peruenerit; quod in Monaſterio tali Canonici admodum licentioſe viuant, contra ius, faſque multa facinora perpetrantes; acceſſit ad ipſum Monaſterium, vt vi-

vt videret an res ita se haberet, huiusmodique scandalo prouideret, quatenus opus esset.

Itaque præfatus Reuerendissimus Pater Generalis vna mecum D. S. eius collega Visitatore, ac notarij vices gerente decreuit contra dictos Canonicos infamatos de illorum vita, & conuersatione inquirere omni meliori modo.

Acta sunt ista in prædicto Monasterio. Anno, die, ac mense supradictis, & à me D. S. supradicto descripta.

De Inquisitione speciali, seu solemni.

91 IN Inquisitione autem speciali, siue solemni, quæ est cum de particulari delicto, vel particularibus delictis contra certam personam, vel certas personas inquiritur. exemp. gr. An Titius tale furtum commiserit. An tales domum Titij stupris, adulterijs, cædibusque repleuerint. An Titius Ismaelem occiderit, illiusque pecunias furatus fuerit. An Titius, & Ismael talem domum incendio consumpserint, & huiusmodi. processum formaturus regularium Iudex illud non ignoret necesse est, huiusmodi processum incipere ipsum minime posse, nisi præcesserit infamia, siue mala fama in eodem genere delicti. Mascard. *lib.* 2. *de probat. conclus.* 831. *num.* 10. clamosaque insinuatio fuerit prosequuta, quæ ad ipsiusmet iudicis aures, infamiam illam perduxerit eo modo, quo superius dictum est, cum de inquisitione generali quo ad delicta solum verba habita sunt. Vel indicia sufficientia. DD. *in l. milites, C. de qu.* Ludou. Catus. *consil. crim.* 99. *n.* 1. *lib.* Farin. *q.* 1. *n.* 40.

Et præ-

Et præterea, † quod Infamia, ſeu Fama contra certam perſonam, vel certas perſonas orta probanda eſt. *arg. Geneſ.* 18. *Clamor Sodomorum, & Gomorreorum venit ad me. deſcendam, & videbo*, &c. ortaque eſſe debet antequam mota fuerit ipſa lis. Farin. *q.* 47. *nu.* 172. 92

Probari autem † hæc fama, ſeu infamia debet ſaltem per duos teſtes iuratos, & legitimos ſuper illa deponentes, quod publice illud dicatur, vel quod audierint publice dicere, & præſertim à talibus, eos nominando; (qui nominati, & ipſi examinandi, ſiue interrogandi erunt) à quo tempore orta fuerit hæc fama, & qua de cauſſa. Iul. Clar. *§. final. lib.* 5. *qu.* 6. *verſic. debent etiam dicere.* ex Bald. *in c. litteras, de præſump.* Pegna *comm.* 19. *il.* 3. *par. dir. inquiſ. ver. rurſus ſi teſtes.* Far. *d. q.* 47. *n.* 229. *& ſeqq.* Ambr. *in proceſſu in for. c.* 2. *nu.* 18. *l.* 1. 93

† Qui teſtes quid fama ſit (*eſt antem id, quod communiter, vel publice dicitur* Farin. *loc. cit. n.* 236.) noſcere debent, adeo quod interrogati quid fama ſit, ſi dixerint ſe neſcire, nihil probabunt. Marſil. *in l. de minore, §. plurimum, nu.* 104. Clar. *locis cit. verſ. poſtremo ſcias.* 94

Amplius † fama hæc mala, ſiue infamia, vt firmum inquiſitionis huiuſmodi fundamentum exiſtat, ante ipſam inquiſitionem ortum habere debet; alioqui proceſſus velut ſuper nihilo fundatus erit ipſo iure nullus Farin. *vbi ſup. num.* 172. *&* 178. Ambr. *vbi ſup. num.* 19. 95

Fama probata, Iudex teſtes ſuper facto interrogare debet, *vt cap.* 19. *dicetur*, poſtea Reum ipſum citare, ſeu vocare, ac ſuper delicto, vel delictis de quo, vel de quibus fuit infamatus illum interrogare, & ſi negauerit, alij quoque

testes examinandi erunt ad fortiora contra ipsum indicia perquirenda, & inuenienda. Famæ namque ipsius indicium per se, licet ad formandam inquisitionem sufficiat; minime tamen, aut ad condemnationem, aut ad torturam sufficiens est. Clar. *vbi sup. ver. successiue quæro, & q.* 21. *nu.* 1. *& nos infra cap.* 18. *n.* 34. *& seq.*

Poterit autem Processus hoc modo formari.

Forma incipiendi Processum per viam Inquisitionis specialis, siue solemnis.

96 † In Nomine Domini. Amen. Anno à Natiuitate Domini 1612. die 14. Mensis Nouemb.

Cum ad aures admodum R. P. D. S. Prioris &c. fama deferente, clamosaque insinuatione prosequente non semel: at sæpius, nec à maleuolis, aut maledicis; verum à probis, & honestis personis peruenerit; quod Frater Impius de Execrabilibus de tali ciuitate in eodem Monasterio sibi subiectus commissus Dei nomẽ horribiliter blasphemare, cum non paruo audientium scandalo, non veretur, conuocatis eiusdem Monasterij discretis D. B. D. C. & me D. S. discreto, ac pro notario, & cum illis habito consilio super infamia huiusmodi, ad hoc scandalum tollendum decreuit contra. d. Fr. Impium super ea inquirere, contra quę ipsum iuxta iuris dispositionem, & constitutionum nostrarum præscriptum procedere omni meliori modo.

Acta sunt ista in tali Monasterio in camera d. P. Prioris Anno, die, & mense suprapositis, & à me D. S. supradicto descripta.

(***)

De Mo-

De Modo incipiendi Processum per viam Exceptionis.

EXceptionis tandem via processum formaturus regularium Iudex principio illud animaduertat opus est.

† Exceptionem dupliciter posse proponi. Ciuiliter nempe,& Criminaliter. 98

Ciuiliter quoque duplici modo. Aut accusatorem, vel testes, vel etiam iudicem ipsum ab accusatione, vel testimonio ferendo, vel iudicio peragendo repellendo. Aut aliquem ad dignitates, & officia, vel etiam ad sacros ordines inhabilem ostendendo.

Criminaliter autem accusatorem, siue testes, siue alios nedum à prædictis repellendo, ac inhabiles ad ea ostendendo: sed quoque de illo crimine, quod propterea in exceptione deposuit, illos puniri debere petendo,& instando.

Exceptio ciuiliter contra accusatorem, siue testes proposita in eodem accusationis, aut denunciationis, aut inquisitionis processu videri, ac terminari debet, nec processum specialem requirit, ista namque ciuilis exceptio solum expostulat, vt accusator, vel testes ab accusatione, vel testificatione reijciantur, in eodem igitur processu iudex ipse poterit (cum Reus accusatorem, vel testes exceperit) de huiusmodi exceptionibus videre an veræ, vel falsæ; an admittendæ, nec ne sint; atque determinare an accusator, vel testes repelli, nec ne debeant.

Huiusmodi autem exceptiones ciuiles dicuntur, quia super illis (etiam probatis) criminalis nulla sententia sequi potest; verum sola ciuilis; nempe

nempe repulsionis accusatoris ab accusando, ac testium à testimonio ferendo.

Neque iudex accusatorem, siue testes in exceptione repertos culpabiles, (etiam si conuicti fuerint) pœna aut ordinaria, aut extraordinaria punire valet.

Tantummodo ex probationibus in huiusmodi exceptione factis iudex contra delinquentem repertum ex officio inquirere, ad illumque puniendum procedere nouo inquisitionis processu poterit, si velit, probat Iul. Clar. *lib. 5. §. fin. qu. 19. ver. vnum autem scias, & seq.*

Accusatus autem excipiens, si in probatione defecerit, puniri minime debet, quia vt se redimeret, ac tueretur, excepit. Specul. 3. *par. tit. de except. nu. 3.*

Exceptio vero criminaliter contra accusatorem, vel testes porrecta in eodem processu accusationis quo ad accusatorem, in omnibus vero quo ad testes vtique terminatur. Etenim constito iudici Testem falsum deposuisse, de quo illum puniri debere accusatus, vel denunciatus, vel inquisitus institit; iudex illum, & à testimonio ferendo, velut inhabilem repellere, & de falso punire in eodem processu debet, eo namque casu excipiens accusatoris partes assumit, quare contra ipsum testem velut de falso accusatum proceditur. Clar. *loco cit. ver. Criminaliter autem.* Cōtra vero vel ad dignitates, seu officia, vel ad ordines promouendum porrecta exceptio criminalis eiusdem generis est, cuius accusatio, aut denunciatio sunt.

Cū itaq; in huiusmodi Exceptionibus, vel particularis processus minime requiratur; vel si requira-

quiratur, idem ſit cum proceſſu accuſationis, aut Denunciationis, aut inquiſitionis, de quibus iam ſuperius tractatio inſtituta fuit; Modum in hiſce proceſſum incipiendi, aut continuandi, aut etiam terminandi nouum formare non eſt neceſſe.

Exceptio autem ciuiliter propoſita, vt aliquis à dignitate, vel officio, vel ſacris ordinibus repellatur, proceſſum requirit ſpecialem.

† Hunc igitur formaturus regularium iudex aduertat, quod huiuſmodi proceſſum incipere nequit, niſi exceptor ſiue excipiens adſit, qui exceptionem proponat, aut in ſcriptis, aut verbotenus. nam inſcriptione in tali proceſſu opus non eſt. *c. ſuper his, de accuſat.* 99

Aduertat ſecundo, quod excipiens, Aut excipit contra non confirmatum, quod idem eſt apud regulares, quod contra promouendum, ſiue eligendum. (apud multos etenim regulares nulla requiritur confirmatio.) Aut excipit contra confirmatum, ſiue electum apud regulares contra illum ne eligatur, ſiue promoueatur, ſiue confirmetur. contra iſtum, vt ab illis remoueatur, vel ſuſpenſus declaretur.

† Si contra electum, ſiue confirmatum excipiat, non probans pœna extraordinaria iudicis arbitrio puniendus eſt, quia ius acquiſitum electo, aut confirmato auferre volebat, *c. ſuper his cit.* 100

Si vero excipiat contra non electum, ſiue non confirmatum, eligendum attamen, aut confirmandum, non probans aliqua pœna plectendus eſt, ne falſis criminationibus locus detur patientiſſimus; mitiore tamen pœna mulctandus eſt ea, qua puniretur, ſi contra electum, aut confirmatú excepiſſet. non electo enim, aut nō confirmato

ius ita

ius ita acquisitum non est; namque aut non eligi, aut non confirmari alia ratione, vel caussa potuisset. Elicitur doctrina hæc ex *c. super his*, *de accus. citat.* ex Doct. *ibid.* ex Specul. 3. *par. tit. de excep.* & ex Iul. Clar. *loc. cit. q.* 19. ac Villag. *lib.* 3. *pract. Canon. crim. tract. de except.*

101 † Aduertat tertio, quod in Processu per viam exceptionis apponenda sunt *Annus, mensis, dies,* & *locus*; ac *tempus delicti* in exceptione deducti, siue propositi, quemadmodum in processu per viam accusationis, denunciationis, & inquisitionis. Clar. *loc. cit. ver. hinc infertur.* Poterit vero exceptionis processus hoc modo formari.

Forma incipiendi processum per viam exceptionis.

102 † In nomine domini Amen. Anno à natiuitate domini. 1612. die 8. Mensis Augusti.

Coram Reuerendissimo P. D. B. Priore Generali &c. ac eiusdem Congregationis Visitatoribus. D. C. D. E. D. F. & me D. S. Visitatore, & pro notario personaliter comparuit D. Zelotes de Inuidis de tali ciuitate, & excepit contra D. Bibacem de Mussolinis de Meuania; quod non debeat eligi in Priorem ex caussa, quam deposuit prout infra hoc modo. videlicet.

Padre Generale, e PP. Visitatori. Hauendo presentito, che VV. PP. sono per eleggere per Priore del tal Monasterio D. Bibace de Mussolini da Beuagna, io le dò eccettione, che lui spesso per il troppo bere si imbriaca, nella qual'imbriacchezza egli fà, e dice molte pazzie, & in particolare ciò gl'occorse quest'anno nel mese di Gennaro il giorno di Santo Antonio dopò pranso in Refettorio, essendoui præsenti D. H. e D. I. & il mese di

ſe di Marzo il Giouedi graſſo dopò cena, eſſendo nella camera del fuoco. e vi erano preſenti D. M. e D. P. altre volte anco gl'è occorſo l'iſteſſo in diuerſi tempi, come ſanno il Refettorario, & l'Infermario. Però à me non pare, che tal huomo debba eleggerſi al Priorato. Per il che io le dò queſt' eccettione, acciò VV. PP: non l'eleghino.

Quibus auditis Præfatus Pater Generalis detulit iuramentum d. D. Zeloti quod veritatem in omnibus in propoſita exceptione contentis dixerit, & quod non animo calumniandi dictum Dom. Bibacem exceperit, prout tacto pectore iurauit. poſtea dictus Reuerendiſſimus mandauit ei, vt ſe ſubſcriberet. qua ſubſcriptione habita illum dimiſit, & vna cum prædictis PP. Viſitatoribus propoſitam exceptionem acceptauit ſi, & in quantum omni meliori modo.

Acta ſunt iſta in Monaſterio tali. in camera admodum R. P. Abbatis. Anno, die, ac menſe ſuprapoſitis, & per me D. S. prędictum deſcripta.

De Teſtibus. CAP. XVII.

SVMMARIVM.

1 *Quæ in cuiuſq; proceſſus continuatione ſint neceſſaria.*
2 *Teſtium plura genera.*
3 *Teſtes inhabiles qui ſint.*
4 *Inimici nequeunt eſſe teſtes.*
5 *Etiam in criminibus exceptis.*
6 *Etiam in crimine hæreſis.*
7 *Etiam inimici præſumpti.*
8 *Licet inimicitia publica minime ſit.*
9 *Etiam reconciliati.*
10 *Etiam ſi ex cauſa minus probabili.*
11 *Ab inimicis deſcendentes nequeunt eſſe teſtes.*
12 *Conſanguinei inimicorum.*
13 *De domo inimici prodeuntes.*

14 *Suspecti.* 15 *Consanguinei accusatoris.*
16 *Collaterales accusatoris.*
17 *Familiares accusatoris.* 18 *Criminosi.*
19 *Qui de iudicis domo prodijt.*
20 *Qui de domo prodijt accusatoris.*
21 *Conspiratores.* 22 *Dominus aduersarij.*
23 *Qui falsum testimonium alias dixit.*
24 *Qui non sunt bona conuersationis.*
25 *Laici contra clericos.*
26 *Licet in minoribus tantum constitutos.*
27 *Mulieres.* 28 *Infames,*
29 *Impuberes ante 20. annos.*
30 *Accusator contra accusatum.*
31 *Iudex contra iudicandum.*
32 *Mente capti.* 33 *In caussa communi neuter.*
34 *Guelfi contra Gibellinos, & è conuerso.*
35 *Socij criminis.*
36 *Præsumptionem attamen faciunt, ac indicium.*
37 *Omnes, qui ad accusationem non admittuntur.*
38 *Iure diuino, & naturali, qui repellantur à testimonio ferendi.*
39 *Testes quales esse debeant, præsertim in criminalibus.*
40 *Probationes maxime in criminalibus quales esse debeant.*
41 *Testes inhabiles, quando possint admitti.*
42 *Testes inhabiles quid operentur.*
43 *In criminibus exceptis qui admittantur.*
44 *Testes inhabiles admittuntur ad defensam, & quid operentur.*
45 *Testes inhabiles admittuntur, quando habiles haberi nequeunt.*
46 *Testis minus idoneus, quid cum teste integro operetur.*
47 *Testes singulares qui dicantur.*
48 *Testes singulares quid operentur.*
49 *Testes in circumstantijs necessarijs, & substantialibus conuenire debent.*
50 *Testes in delicto iterabili singulares quid operentur.*
51 *Testis omni exceptione maior semiplenam facit probationem.*
52 *Testes singulares in dic solum, quando probent.*
53 *Testes singulares de actu continuato probant.*
54 *Per testes singulares etiam plures nemo condemnari potest.*

DE modo processum continuandi instituenda tractatio erat: Verum enimuero quia 1 † in cuiusque processus continuatione De Testibus, Indicijs, atq; Tortura multoties faciẽda mentio est, quorũ tractatio præsertim de Testibus, ac Indicijs sermone indiget longiori; idcirco antequam de modo processum continuandi sermonem instituam, De Testibus, Indicijs, Torturaq; pertractabo.

2 De Testibus itaq; † verba facturus, illos multiplices fore animaduerto, quidam etenim Testes inhabiles nuncupantur, quidam Singulares, quidam Varij; quidam Discordes; quidam ambigue, confuseq; deponentes; quidam de Credulitate, quidam Vacillantes; quidam Falsi, quidam omni exceptione maiores; quidam tandem Contestes, & plene probantes. De-

De quibus vniuersis primo vidēdum est quid sint, quidve in iudicijs operentur, deinde vt legitime probent, quid cum illis agere necessarium sit; cæteraq; de ipsis opus est pertractare, vt exactam regularium iudex de huiusmodi habeat cognitionem, quæ illi summè necessaria est.

Itaq; † Testes inhabiles illi sunt, qui legibus testificari, prohibentur. 3

Qui Testes esse non possunt.

At vero legibus ipsis testimonium ferre vetantur. 1. † Inimici, *cap. accusatores el primo, & duob. seqq. 3. qu. 5. c. omnes, ead. q. cap. cum oporteat, & c. meminimus, de accusat. auth. si dicatur, C. de testib.* Bart. *in l. filius familias, n. 6 ff. de donat.* Fari. *q.* 12. *n.* 35. *& q.* 53. *n.* 3. 4

† Etiam in criminibus exceptis, *cap. per tuas, de simo.* Bart. *in l. quæst ff. ad l.* Iuliam. Marsil. *consil.* 20. *nu.* 27. Crauet. *consil.* 9. *n.* 60. Rolan. *cons.* 20. *n.* 27. Thom. Gram. *consil.* 43. *n.* 18. 5

† Etiam in crimine violatæ religionis Paris. *consil.* 2. *num.* 61. *lib.* 4. *qui nu.* 64. *addit.* iure gentium inimici testimonium repelli, ego vero adderem iure quoque naturali ipsos reijci, *argum. cap. quod suspecti,* 3. *q.* 5. & eorum quæ dixi *supra cap.* 12. *nu.* 16. *direct. inquis* 3. *parte q.* 67. *ibiq;* Franc. Pegna *comment.* 116. Menoch. *lib.* 1. *de arbit. iud. q. quæst.* 28. & alijs criminibus exceptis. Farin. *loc. cit. num.* 7. 6

† Et nedum inimici veri, sed & quoque præsumpti. Ias. *consil.* 167. *nu.* 8 *lib.* 4. Marsil. *consil.* 15. *nu.* 7. Grammat. *consil.* 12. *num.* 2. *&* 3. *consil.* 45. *nu.* 17. *& seq. & consil.* 58. *nu.* 9. Menoch. *loc. cit.* 7

† Et licet inimicitia publica minime sit. Marsil. *sin-* 8

sil.*singulo*.178.*post*. Bart.*in l.*1.*in fine,ff.de his quibus vt iud.*Alex.*consil*.126. *in fin. lib.* 4. Gramma. *cons*.3.*nu*.15 Farin.*q*.53.*nu*.15.

9 † Etiam si reconciilati sint,*c.accusatores,el primo* 3.*q*.5.*& c.qui crimen*,6.*q*.1 Imol.*in l.filius familias,ff.de donat*.ex sententia Innoc.*in cap.cum* I. *& A.de sent. & re iud*.multis probat. Tiraquel.*tract. quod cessante,caussa , cessat effectus, limit*.16.*num* 7. Couar.*lib.prac.q.cap*.18.*nu*.3.Menoch.*vbi supra.*

10 † Etiam si ex caussa minus probabili inimicitia hæc ipsa proueniat,*arg.cap.veniens el secondo de sponsal.& ibi* Ant.Butrius, Alex.*cons*.99.*n*.3. *lib*.2. Menoch.*loc.cit*.Farin.*d.q*.53.*nu*.20.

Quis vero inimicus dicatur,& sit,*in c*.14.*n*.22. superius habes.

11 2.† Legibus à testificãdo reijciuntur ab inimicis descendentes, *l. athletæ,§.dat remissionem,ff. de excus.tut*.Bald.& doct.*ibid*.

12 3.† Consanguinei inimicorum, *c*.1.3.*q.c.accusatores,el terzo,ead.q.c.cum oporteat,de accusat*.Farinac.*vbi sup.nu*.34.

13 4.† De domo inimici prodeuntes, 3.*q*.5.*ci.c*.1. *c.accusatoribus,& c.accusatores el terzo.*

14 5.† Suspecti, *cap. testes*, 2.*q*.7.*cap.accusatores el primo,& duob.seq.& cap. accusatores el terzo* 3.*q*.5. *cap.inprimis* , 2.*quæst*.1. *arg. cap. quod suspecti*,3.*q*.5. *cit*.

15 6.† Consanguinei *accusatoris*.3.*q*.5.*cap*.1.*&cap. accusatores el terzo,ead.q.*

16 † 7.Collaterales accusatoris vsque ad quartum gradum,*arg.l.Cornelia*, §.1.*ff.de iniur*.Marsil.*in l*. 1.§.*præterea,nu*.105.*ff.de quæst*.

17 8.† Familiares accusatoris, 3.*q*.5.*ca*.1.qui vero sint familiares,*vide gl*.in cap.*in literis,de test*.Fari. *ea,q*.53.*nu*. 36.

9.† Cri-

9.† Criminosi.*cap.testes*, 2.*q*.7.*cap.suspectos*,& *cap.constituimus*,3.*quæst*.5.Farinac.*qu*.56.*num*. 128. & *seqq*. 18

10.† Qui de domo iudicis prodijt,*cap.fin*.4.*q*. 4.*iuncta gloss.arg.cap.caussam, de off. deleg*. & *l.qui iurisdictioni*,*ff.de iurisd.omn.iud*. 19

11.† Qui de domo prodijt accusatoris, *in cap. litteris*,*de test.l.pen.ff.eod*. 20

12.† Conspiratores,*cap.omnes*,3.*q*.5.

13.† Dominus aduersarij, *gloss.cap. accusatores el terzo*, 3.*quæst*.5. *argum. cap. caussam cit. de off. deleg*. 21

14.† Qui falsum alias dixere testimonium, *c. constituimus*,3.*q*.5.*arg.cap.semel malus*,*de reg.iu.lib*. 6.Farin.*d.q*.56.*nu*.186 & *seqq*. 22

15.† Qui non sunt bonæ conuersationis,*cap.suspectos*,3.*q*.5. 23

16.† Laici contra clericos, 2.*q*.7.*cap.nullus*, & *seq.ca.beatus*,6.*q*.1.*cap.sacerdotes*,*ea.q.cap*.3.11.*q*.1. *cap.de cætero*, *de test. cap. cum P. Mancoņcella*, *de accus*. 24

† Licet in minoribus tantummodo sint.Domin.*in cap.sicut sacerdotes*, 2.*q*.7.Felin.*in d. ca. de cætero*,*de testib.in princ*. 25

Neque clericus contra Laicum in criminalibus.Farin.*q*.61.*nu*.59.

17.† Mulieres, *cap. Mulierem*, 33.*quæst*.5.*cap.forus*,*de verb.signific.iuncta gloss*. Nauar. *consil*. 5. *de accus*. 26

18.† Infames *cap.testes*, 2.*q*.7.*cap. constituimus*, 3.*q*.5.*cap.beatus*,& *seq*.6.*quæst*.1.Menoch.*lib*.1.*cit. q*.27. 27

Spurij,cum sint infames.Farin.*q*.59.*nu*.400.

19.† Impuberes ante 20. annos, *l.testam.in fin*. 28

 ff.de

ff. de test. cap. si testes, 4. quæst. 2. & 3. §. in testim.

29 20 † Accusator contra accusatum, *c. 1. & 2. 4. q. 4. & c. multi 2. q. 1.*

30 † Accusatus criminaliter, nisi in exceptis, *c. fin. de test. arg. c. testim. eod. tit.*

31 † 21 Iudex contra iudicandum ab ipso, *c. 1. & 2. 4. q. 4. cit.*

Aduocatus contra principalem aduersarium sui clientis, *c. si testes, §. testes, 4. q.* 3. Farin. *q.* 60. *num.* 155.

Procurator similiter, *c. insuper, de testim. in fin.* Farinac, *ib. nu.* 196.

Sollicitator, *ibid. nu.* 244. Administrator, & negotiorum gestor. *l. fin. de testam.* Far. *quæst.* 60. *cit. n.* 261.

Tutor in caussa sui pupilli. Farin. *ib. n.* 262.

32 † 22 Mente capti *c. infames. §. 3. 3. q. 7. & c. præterea, de test.*

33 † 23 In caussa communi duorum, testis neuter esse potest, *arg. l. illud, ff. de ritu nupt.*

34 † 24 Guelfi contra Gibellinos, & è conuerso, vbi partes huiuscemodi vigent. Bald. *in l. vnica. C. de rapto virg.* quem sequitur Ioan. Royas *singulæ.* 200. Farinac. *q.* 53. *n.* 38.

35 † 25 Socij criminis, *ca. veniens, el primo, de test. c. 1. de confessis, l. finali, C. de accusat.* Nauar. *consil.* 3. *de accusat. numer. 2. & consil. 5. num. item 2. eod. tit. tom. 2.*

36 † Præsumptionem attamen faciunt, at indicium; etiam mulieres. *c. quoniam aliqua. iuncta gloss. de testib. & ca. significasti, de adulter.* Cinus *in l. vlt. C. de accusat.* Panorm. *ca. 1. de confessis. cit.* Clar. *lib. 5. § fi. q. 21. vers. dictum socij.* Farin. *q.* 43. *num.* 146.

26 † Omnes

37 † Omnes illi, qui ad accuſationem non admittuntur, neque ad teſtimonium ferendum admitti debent, *ca.* 1. 4. *q.* 2. *arg. Deut.* 16. *dicto c. accuſatores, el primo, c. ſuſpectos, conſtituimus, & omnes,* 3. *q.* 5. *c.* 1. *&* 2. 4. *q.* 4. *c. de cetero, de teſtib. in prin. c. cum oporteat, iuncta gloſ. verſic. inimicus, de accuſat.* Specul. 3. *parte, tit. de accuſat.* §. *tertio videndum, ver. & nota.* Foler. *in pract. crimin. canon. ver. accuſatione porrecta. cap.* 4. *nu.* 3. 37

Qui autem ad accuſationem iure humano non admittantur, ſuperius vide *cap.* 16. *num.* 10. *& ſeq.*

De his omnibus plene tractat Farin. *q.* 53. *cit. & ſeqq.*

† Iure autem diuino, ac naturali à teſtimonio ſaltem ferendo qui arceantur, habes *eod. c.* 16. *n.* 35. *&* 36. quidquid de accuſatione ſit. 38

Et quidem, cum per teſtium dicta Reus conuincendus ſit, atque condemnandus. † teſtes ipſi in criminalibus præſertim abſque vlla infamia, vel ſuſpicione, vel manifeſta macula, ſola veræ fidei plenitudine inſtructi eſſe debent. vt habetur. *c. teſtes,* 2. *q.* 7. *& c.* 1. *de except.* D. Thom. 2. 2. *q.* 70. *art.* 3. *argum.* 1. *Ioan.* 4. *Nolite omni ſpiritui credere.* 39

Eoque magis cum † probationes in cauſſa criminali neceſſe ſit eſſe luce meridiana clariores, *l. ſciant cuncti,* C. *de probat.* quod ſcire vniuerſos, & affirmare teſtatur, Boſs. *in tit. de conuinctis, nu.* 8. Cæſar de Graſſis, *deciſ.* 184. *nu.* 2. Farinac. *q.* 43. *nu.* 39. 62. *&* 73. Anton. Gabr. *lib.* 1. *comm. concl. in rubr. de teſtib.* 7. *num.* 7. 40

De Teſtibus Inhabilibus.

† Teſtes itaque inhabiles dicuntur, qui ſupra 41

positi sunt, legibus ipsis testimonium ferre prohibiti; qui vtique ad testificandum possunt admitti, debentque in inquisitione, non autem in accusatione, cum aliter haberi veritas minime queat. Farinac. *q.* 62. *nu.* 71. quam esse communem docet Decius *consil.* 342. *nu.* 8. Farin. *q.* 62. *nu.* 50. *& seqq.*

42 Et † licet ad condemnationem nequaquam sufficiant, vt saltem Reus ordinaria pœna puniatur: attamen vel ad inquirendum, vel ad torturam inferrendam, vel etiam ad pœnam extraordinariam infligendam sufficiunt. Foller. verbo *capiant informationem*, *nu.* 18. Clar. *loc. cit. q.* 24. *versic. sciendum est tamen, in fine.* Ambr. *lib.* 1. *cap.* 2. *nu.* 28. *arg. c. final. de test.* Farin. *q.* 53. *nu.* 71. *&* 121. *ac seqq. & q.* 62. *nu.* 78. *& seqq. & nu.* 261. *& seqq. ac n.* 383. *& seq.* quemadmodum hoc *eod. cap. nu.* 36. *de socio criminis* dictum est.

Testes namque licet patiantur multas exceptiones, possunt nihilominus ex pluribus coadiuuari & saluari. Cæsar. de Grass. *decis.* 174. *num.* 2. nisi idemmet testis plures exceptiones pateretur, quia tunc nullo pacto debet admitti. Farin. *q.* 62. *nu.* 80. *&* 324.

43 † In criminibus quoque exceptis admittuntur vniuersi, præter inimicos, suspectos, & conspiratores. Farin. *d. q.* 62. *nu.* 85. quemadmodum superiori *cap. num.* 40. *& duob. seq. de accusat.* dictum est. hi etenim neque in violate religionis crimine admittuntur. per Doct. *allegatos nu.* 6. *huius cap.*

44 † Omnes etiam admittuntur ad ipsius Rei defensionem, vt habet optime. Clar. *d. q.* 24. *versic. item scias.* cum Spec. *par. tit. de inquis.* §. 1. *nu.* 22.

quam

quam communem esse tradit. Ant. Gomez. *c.* 12. *delictorum, n* 22. Farin. *d. q.* 62. *nu.* 90. *& seqq.*

Bene verum est, quod non omnino probant. Farin. *ibi. nu.* 98. iudicis arbitrio, quanta fides illis adhibenda sit, relinquitur iudicandum.

45 † Et quoque admitti debent, cum in eiusmodi loco fuit commissum delictum, in quo habilium testium inueniri copia nequit. vt in Lupanari, Nemore, Sylua, Campis, Cubiculo, vel etiam de nocte, *arg. c. fin. de testib.* Farin. *loc. cit. nu.* 56. quod tunc maxime verum existimo, cum de ipsius delicti corpore constat.

46 Amplius. † Quando testis omni exceptione maior vnus adest, cum alio minus idoneo plenam efficere probationem illum posse docet. Bald. *in l. si quis ex Argentarijs, §. fin. de eden.* quem alij doctores ibidem sequi minime verentur. Cæsar de Grał. *decis.* 174. *nu.* 12. Farin. *d. q.* 62. *nu.* 328. *& seqq. & nu.* 380.

Quæ tamen opinio (vt mihi videtur) perit securior, si minus idoneo testi ipsa tortura, ad illius tollendam, & purgandam inhabilitatem ex defectu famæ, vel status, non aliam; adhibita fuerit. Farin. *c. q.* 67. *nu.* 380.

Verumtamen contra producentem huiusmodi testem, probat. Far. *q.* 62. *nu.* 211. *& seqq.*

De Testibus singularibus.

47 Testes vero singulares illi nuncupantur, qui super diuersis factis deponunt; ita vt eorum quilibet singularis in suo dicto sit, exempli gratia, si vnus deponat Ismaelem adulterium commisisse, alter vero eundem furtum perpetrasse; vel vnus Titium alapa Ismaelē percussisse, alter vero fuste,

vel

vel vnus delictum perpetratum fuisse domi, siue die Mercurij, alter autem in via publica, siue die Iouis, vel vnus commissum fuisse delictum de mane ante prandium, alter vero vesperi post prãdium, vel vnus de Mense Martij, alter de mense Aprilis, licet in delicti specie, ac in delinquente concordent.

48 † Huiusmodi testes singulares super diuersa delicti specie, vel in actus ipsius substantia, vel in alijs circumstantijs necessarijs existentes, nihil probant, *cap. licet, de probat.* Panorm. *in cap. bonæ, el primo, de elec.* Marsil. *consil.* 1. *nu.* 25. Dom. Sot. *de iust. & iu. quæst.* 7. *art.* 2. Paul. Castrens. *cons.* 137. *in fine, & consil.* 151. *similiter in fin. lib.* 2. Farin. *q.* 64. *nu.* 37. *& seqq.* Clar. *qu.* 53. *ver. dixi etiam.* Franc. Pegna *comm.* 121. *ver omissa igitur, in* 3. *par. direct. inquisit.* De diuersis enim actibus hi testes, non de eodem loqui videntur, quare nec delictum probant.

49 † Testes namque in criminalibus præsertim, vbi de maximo agitur præiudicio, de specie delicti, loco, tempore, alijsque circumstantijs necessarijs conuenire debent: alioqui minime probant, factum etenim, de quo tales in hisce non concordantes deponunt, diuersum esse iudicatur, vel saltem præsumitur, *arg. cap. cum dilecti, de electio. & cap. tam litteris, de testib.*

Bene verum est, quod testes concordandi sunt si possibile est, etiam ad effectum, vt probent, *c. cum tu, de test.* Rui. *cons.* 5. *nu.* 17. *lib.* 4. Cæsar de Grassis *decis.* 73. *num.* 5. *decis.* 168. *n. item* 5. *& decis.* 175. *n.* 23. in criminalibus vero nunquam, vt probent contra Reum. Farin. *q.* 65. *n.* 106. Vnus eorum tamen super delicti specie, alijsque circum-

circumſtantijs deponens, ſi omni exceptione ſit maior, indicium facit. Clar. *loc. cit. q. 21. ver. vnus teſtis*, alter vero in illo iudicio nihil pœnitus operatur.

† Quod ſi de eadem ſpecie delicti deponant, quæ iterari queat, cuiuſmodi eſt furtum, adulterium etiam cum eadem, blaſphemia, & quid ſimile, licet de loco, aut etiam de tempore non concordent, quamuis non probent, pluſquam ſemiplenam tamen probationem inducunt, ſi teſtes omni exceptione maiores ſint. D. Thom. 2. 2. *q. 70. art. 2. ad ſecundum* Caiet. *ibid.* Dom. Sot. *lib. 5. de iuſt. & iu. q. 7. art. 2.* idque patet conſideranti. 50

† Teſtem omni exceptione maiorem doctorum quorumcunque conſenſu ſemiplenam facere probationem, gloſ. *l. admonendi, ff. de iureiur.* Bart. *ibid.* & nos infra *nu.* 86. 51

Quare igitur duo tales de eadem prorſus iterabili delicti ſpecie contra aliquem deponentes, vnuſquiſque per ſe probationem ſemiplenã minime faciet? & conſequenter ambo ſimul pluſquam ſemiplenam? Ex illorum etenim dictis Reum eſſe furem, vel adulterum, vel quid ſimile, oritur ſuſpicio vehemens, immo violenta. Caietan. *loco cit.* licet non plena probatio; quia de loco, temporeve non concordant. Pegna *vbi ſupra.*

Nihil autem operantur, ſi de vno, eodemque facto non iterato, vel iterabili tempore, locove diſſentiant, quinimo illorum falſitas ita detegitur: quemadmodum in ſenibus, qui contra Suſannam teſtimonium dixerant, euenit. Dan. 13. *vnica namque vice iuuenem cum Suſanna rem habuiſſe affirma-*

affirmarat vterque: sed quia de loco delicti, de quo bene poterant meminisse, dissenserunt, de falsitate fuere conuicti.

At verum esse vtiq; potest exempli gratia quod Titius de Mense Martij in tali loco, talique die furatus sit, vel cum tali muliere adulterium perpetrarit, & de Mense Aprilis iterum in alio loco; aliove die eadem operatus delicta sit, pro quibus duabus vicibus, siue pro quo facto iterato à duobus testibus singularibus deposito, ipse Titius præsumitur vehementer, immo violenter de furto, adulteriove suspectus glos. *cap. nihilominus*, 3. *q*. 9. Tabie. *verbo testis, n. 6 i in fi*.

52 † Si autem de loco, persona, delicti specie, mense, cæterisque substantialibus conueniant; de die vero vnus dicat, exempli gratia die Lunæ tali; alter autem dicat se non recordari de die præcise; plene vtique probant, suntque contestes, & ad condemnationem sufficiunt. D. Tho. *loco cit.* eo namque casu nulla inter eos discordia est.

Secus foret si vnus diem Lunæ; alter vero diem Martis, vel alium ab illo die Lunæ diuersum assertiue deponeret; tunc etenim inter se vtique dissentirent.

Similiter si de loco, & tempore, quæ non sunt de substantia actus vnus dicat se non recordari; suppletur per alium. Farinac. *quæst*. 62. *num*. 333. *& seq*.

53 † Simili modo si de vno, eodemque actu continuationem præseferente deponerent, licet vnus post alium vidisset. vt qui per foramen; vel scissurem faterentur vidisse Titium cum tali muliere adulterium perpetrasse vnus post alterum; pleneque probarent. Innocent. & Ioan. Andr.

Andr. *in cap. qualiter,& quando,el ſecondo,de accuſ.* quo etiam caſu ſunt conteſtes. Armil. *ver. teſtis. nu.* 6. Siluest. *eod. q.*3.

† Alio quocumque modo per teſtes ſingulares,licet plures nemo condemnari poteſt. Caiet. *vbi ſup.* Armil. *loc. cit. nu.* 5. *in fine.* probat Pegna. *vbi ſup. ver. his fortaßis.& ſeq.* Cæſar de Graſſis. *deciſ.* 97. *nu.* 5. *& deciſ.* 171. *n.* 6. tantummodo indicium faciunt ad torturam Abb. *c. ſuper eo.de teſt.* Clarus *q.* 21. *verſic. vnus teſtis*, *& q.* 52. *verſic. dixi etiam.* & probationem ſemiplenam, ſi ſuper facto deponunt, non autem ſuper indicio. Abb. *c. iuramenta,de iureiur.* attamen teſtes ſingulares iurandi ſunt, vt efficiantur conteſtes. Cæſar. *citat. deciſ.* 137. *nu.* 5. 54

Pro hac materia vide Fran. Pegnam *cit. comm.* 121. *per totum. in* 3. *par. direct. inquiſito.* & Farin. *q.* 64. *per totum.*

De Teſtibus varijs.

† Teſtis autem varius dicitur ille, qui Vel contraria depoſuit, ſiue in eodem examine, ſiue in diuerſis. Vel primo per verbum credo, dehinc aſſertiue teſtificatur. Vel primo ſe nihil ſcire ait, poſtea de facti veritate deponit. Vel primo teſtimonium affert, deinde ſe ita depoſuiſſe negat. Vel vnum quid extra iudicium affirmat, poſtmodum contrarium,ſeu aliud in iudicio aſſerere non veretur. Vel tandem vnum quid aſſerit in iudicio, deinde illudmet reuocat extra iudicium. 55

De his omnibus quid veritatis, quidque fidei habeant,quid ve operentur, videndum eſt.

† Itaque ſi teſtis in eodem examine contraria 56

depo-

deponat, nec talis contrarietatis caussam iustam, seu rationabilem afferat, illi minime credendum est. *arg. c. cum ecclesia, de caussa possess. & propriet.* Alexan. *Consil.* 20. *nu.* 3. *lib.* 4. Couar. *lib.* 2. *variar. resolutio. c.* 13. *n.* 8. Clar. *q.* 53. *ver. quartus est casus*, quod intelligendum est, si contrarium deposuerit circa factum principale; aut circa qualitates substantiales: non autem circa extrinseca. per ea quæ habet idem Clar. *ead. quæst. ver. scias tamen.*

Si autem in diuersis iudicijs contraria dixerit, cum vtrumque dictum adhibito iuramento deposuerit; velut periurus, & falsus puniri potest. id affirmant omnes Doct. nemine contradicente; illique non est adhibenda fides.

Si tamen in secundo examine primum dictum per se ipsum reuocauerit, dicto secundo standum erit. Alexand. *de præsumpt. regula* 2. *præsumpt.* 29. *num.* 7.

Quod intelligendum est si ante triduum reuocauit; nam si post triduum postremo illius dicto minime creditur; præsumitur enim subornatus. Cæsar de Gras. *decis.* 21. *n.* 11.

Et quoque idem affirmandum est, si primum examen validum nequaquam fuisset, secundum autem validum; secundæ namque huiusmodi testis depositioni vtique standum erit. neque testi nocere debet, quod contrarium in iudicio, quod nullum erat, asseruerit. glos. *c. cum caussam. de testib.* Clar. *dicta quæst.* 53. *versic. tertius est casus. circa finem.*

At vero si in secundo examine, se in primo errasse minime dicat. si possunt illa dicta per iudicem concordari, concordanda sunt. Imol. *l. qui bona,*

bona.ff.si quis stipulat. vers. nota ex testam. Abb. *in c. cum tu. de testib.*

Quod si concordari nequeant, & admonitus ipse testis de huiusmodi contrarietate; dicat se velle primum dictum corrigere, in continentique corrigat, admittendus est. *c. praeterea, de testib.* illique credendum. Farinac. *q. 66. nu.* 227.

At si pro primo dicto corrigendo tempus expostulet, non est audiendus. Farinac. *locis cit. nu.* 228. verum vt falsus, ac periurus puniendus, praesumitur etenim ipsum velle aut cum parte loqui, aut de mendacio cogitare. quod omnes fateri docet Couarr. *locis citat.* & primo illius dicto standum esse tradit ibidem. Farinac. *vbi supr. num.* 124. *&* 127. nisi probet de errore. Farinac. *ibi. num.* 245. verum testis huiusce depositio minime sufficit ad torturam: sed tantummodo ad inquirendum; illius namque fides vtique diminuta propterea est. Clar. *vbi supra. versic. quartus est casus. post medium.* Farinac. *locis citat. num.* 164. *&* 250.

57 † Quod si testis primo deponat per verbum credo, assertiue deinde loquatur. secundo illius dictio tribuetur fides. gloss. *l. de tutela. ver. probata, C. de in integr. rest. minor.* Soncin. *cons. 92. nu. 7. l. 7. lib.* 3. Clar. *loc. cit. ver. vnum etiam.*

58 †Si autem ipse testis primo se nihil scire dicat, posteaque de facti veritate deponat. nihil profecto probabit. Clar. *d. q. 53. ver. sed quid si testis.* vide Farinac. *q. 66. cit. num. 329. & seqq.* eo namque casu correctioni locus non est.

59 † At vero si testis in secundo examine dicat se in primo non ita deposuisse, vt in actis reperitur. licet hoc in regularium iudicijs nequeat

M eueni-

uenire, cũ in eis nedũ notarius; verum & Iudices adsint, ipseque testis proprio subscribat examini. in aliorum attamen gratiam dicendum videtur; quod si coram iudice, atque notario in primo examine deposuit, reijciẽdus est, illiusq; primo dicto credendum. Si vero coram tabellione solo deposuit.

60 † Si tractetur de falso teste puniendo, tam ipsi testi, quam notario creditũr. Specul. *tit. de testim. §. ver. sed pone.* Clar. *loc. cit. ver. quintus est casus, & eod. libr. 5. §. falsum, ver. pone testis.*

Quod si agatur cui potius credendum sit, dicendum est quod notario magis, quam testi. Clar. *vbi sup.*

61 † Si autem vnum extra iudicium dixerit ipse testis, contrarium vero in iudicio fateatur: si quod extra iudicium dixit minime fuit iuramento firmatum, dicto posteriori, quod in iudicio deposuit standum profecto est. Farinac. *d. q. 66. nu.* 193.

62 † Iuratum namque dictum non iurato prefertur. Alex. *cons. 74. n. 8. lib. 1. cons. 222. nu. 15. lib. 2. & cons. 66. n. 20. lib. 6.* Fel. *in c. inquisitionis, §. tertiæ, in fi. de accus.* Cou. *lib. 2. var. resol. c. 13. cit. nu* 7.

Huius attamen testis fides debilitata est. Aret. *cons. 71. nu. 1. in fi.* Boss. *tit. de oppos. contra testes, nu.* 3. Farin. *loc. cit. n. 226.* quare torquendus erit, illique dicto credendum, quod in tortura asseruerit. Clar. *d. q. 53. ver. primus est casus. post medium.*

Verum si quod extra iudicium effatus est, iuramento quoq; firmauit; cum positus inter duo contraria iuramenta sit, de periurio, & falsitate poterit condẽnari. Boss. *lo. cit.* nulliq; illius dicto fides adhibenda sine tortura est. † Si

† Si vero quod in iudicio affirmauit, extra iudicium reuocauerit, primo illius dicto iudiciali iuramento firmato vtique standum erit. Clar. *loc.cit.ver.secundus est casus*, licet huiusmodi reuocationem in articulo mortis positus faceret. Bar. *in l. si quis in graui, §. si quis moriens, in fine, ff. ad Syllan.* Cou. & Clar. *vbi supra*, Cæsar de Grass. *dec. 21. n. 11.* 63

Generalis tamen conclusio in hac materia illa est; quod † Testi Vario minime fides adhibetur, *c. cum ecclesia, de causa possess. & propr.* Fari. *vbi supra, n.* 13. quare vt illi præstanda sit fides, torquendus erit. Clar. *q. 25. ver. item testis varius.* Fari. *d. q. 66. n. 98. & 100.* Iudicis autẽ arbitrio leuior, grauiorve tortura iuxta personæ, varietatis, ac delicti qualitatem adhibenda erit. Punitur vero testis varius de falso. Far. *d. q. 66. n. 56.* 64

De Testibus discordantibus.

† Testes vero discordes illi dicuntur, qui diuersa, vel contraria deponunt, quę inter se coaptari minime queunt. 65

Hoc autem euenire dupliciter solet: Aut in testibus pro eadem parte examinatis, siue ad Rei, siue ad Actoris fauorem. Aut in testibus partium diuersarum; quando videlicet testes pro Actore examinati à testib. pro Reo examinatis dissẽtiũt.

† Si eiusdem partis testes inter se discordes fuerint. ex. gr. aliqui dixerint delictũ tali die fuisse perpetratũ, aliqui vero alia die, & de ipsius delicti non iterabilis, vel iterati corpore constet: ex animi proprij motu, quibus credendũ sit, iudex ipse percipere debet, aut ex numero testium, aut ex illorummet dignitate, aut ex causæ fauore, aut ex negotij, dictorumve conditione. D. Tho. 66

2.2.*q*.70.*art*.2. ad 2.Dom. Sot. *lib*.5.*de iust*.*&* *iure*,*q*.7.*art*. 2. illisque maiorem fidem poterit adhibere,qui verisimiliora,aptiorave asseruerint. vt optime Cæpolla.*cons*.1.*&* 62. Farin.*q*.65.*n*.135. *&* *seq*. atq; etiam illorũ contrarietates quam maxime fieri potest cõcordandę sunt. Cæs.de Grass. *decis*.73.*nu*.5.*&* *decis*.175.*nu* 23.Farinac. *d*.*q*.65.*nu*.36.*&* *seqq*.De illorum concordia.Farin. *ibi*.*num*. 245.*&* *seq*.

67 † Quod si in rebus parui momenti discordes fuerint,vel in ijs,quæ ad facti substantiam nõ attinent.exemp.gr.aliqui dicant,quod tempus nubilosum erat, aliqui vero serenũ. aliqui thalamũ fuisse pictum, aliqui vero album. aliqui hora 21. aliqui hora 22. eorum testimoniũ propterea nequaquam debet infringi.exD.Tho.&Sot.*loc*.*cit*.

68 † At vero si testes pro Reo à testibus pro Actore productis dissenserint. si pares numero, dignitateque fuerint,in Rei fauorem iudicandum est. D.Th.& Sot.*vbi supra*.Abb.*bonæ*,*de elect*.*&* *c*.*cum P*.*de accusat*.*arg*.*c*.*cum sunt*,*de reg iur*.*lib*.6.

Quod si pro eorum aliquo plures numero,dignitateve fuerint;pro illo erit vtiq; iudicandum. Probat Cæsar de Grassis *dec*.69.*nu*.4.*&* *decis*.106. *nu*.7.Farin.*q*.65.*nu*.107.*&* 114.

De Testibus confuse,obscure,& ambigue loquentibus.

69 † Testes cõfuse,obscure,ambigueq. deponentes appellantur qui *per mihi videtur*, *per forsan*,*per non bene*,similibusq. verbis deponunt; ex quibus clara sententia, apertaq. veritas haberi minime potest. Hi profecto nihil probãt.Farin *q*.68.*n*.1.

70 † Obscurum etenim,aut confusum,aut ambiguum dictum ad iuris effectũ pro non dicto habetur.

betur.gl.*in c.si testes,§. in testibus.ver.simpliciter* 4. *q*. 3.*& in c.qui episcopus,vers.simplicibus,* 23.*dist.arg. c.si testes cit.* concordat tex. *in l.de ætato,§.si interrogatus,ff.de interrog.action.*quod &ipsa æquitas ad pleniorem innocentis defensam postulare videtur *arg.l.*1.*§.si quis vltra ff.de quæst.* Sonc.*reg.*498. *in fallentia* 6.10.*&* 11.

71 †Quare si iudex ita necessarium esse perspexerit;huiusmodi testes iterum,atque iterum interrogare poterit, *c.cum clamor, de testib.* illosque ad clare,distincte, simpliciterque deponendum cogere,si præsentes habere queat.

72 † Si vero absint,aut propriũ dictum interpretari minime sciant ille sensus eo casu ab ipso iudice accipiẽdus est,qui delictum excludit,*l.si quis intẽtione,ff.de iudic.*Innoc.*in c.dudum,de electio.*Fr. Pegna *comment.*111.*in* 3.*par.direc.inquisit.versu.Sed cum in istis.* delictum enim in dubio præsumi non debet.Cæsar.*cit.decis.*39 *nu* 2. & maxime si testes contra aliquẽ deponerent.*iuxta c.cum sunt, de reg. iur.in* 6.in benigniorem enim partem interpretandi sunt.Farin.*d.q.*68.*nu.*45.

De Testibus de credulitate deponentibus.

73 † Testis de credulitate dicitur ille,qui certi nihil affirmat: sed tantum per credo, & non credo deponit.

74 † Iste,si credulitas proxima sensui est, quo veritas ipsa percipitur; siue rationabilem suæ credulitatis caussam affert,ac proximam, vtiq; probat.ex. gr. si dicat credo Titium cũ tali muliere adulterium perpetrasse, quia nudum cum nuda vidi, vel solũ cum sola se inuicem osculantes, ac impudice tractantes,arg.*c.præterea,de testib.& l.si*

vicinis, C. *de nuptijs*, Bal. *in l.* 1. C. *de falsa causa adiec. leg.* §. *testium, ver. præterea, & in l. solam, ver.* 9. C. *de test.* Abb. *c. quoties, eod. ti.* Fel. *c. inquisitionis*, §. *quæsiuisti, de accus.* Far. *d. q.* 68. *n.* 74. 111. *& seqq.*

Si vero credulitas ab ipso est sensu remota, vel ab actibus, quibus veritas ipsa percipitur; ipse testis de credulitate deponens nihil omnino probat. Abb. *loc. ci.* ex. gr. si dicat credo Titium cum tali muliere adulterium commisisse, quia illos in via secum alloquentes vidi.

75 † Ad hoc enim vt ipse testis de credulitate deponens probet, necesse est, vt credulitas siue credendi ratio in eo eliciatur ex actibus, ex quibus homines communiter aliquid factum fuisse præsumunt, aut verisimiliter credunt. Abb. *d. c. quoties, de test.*

Etiamsi credulitatis huiusmodi causam nullam, vel minus rationabilem attulerit; vt si dicat scio quia credo, vel credo quia ita esse puto, nihil probat. Bald. *in l. conuentionum, vers. ex prædictis infero*, C. *de episc. & cler.*

Similiter si dicat se pro certo credere, nec subiungat quare certo credat; nihil probat, etiam præsumptiue. Bald. *cit. in l. siue poßidentis, ver. sed quæro*, C. *de probat.*

76 Regulariter autem † Testis de credulitate non valet, *c. relatum*, 5. *q.* 2. *l. testium*, C. *de test.* Specu. 3. *par. tit. de test.* §. *opponitur autem.* Ang. *in Auth. de hær. &* Falc. §. *hinc nobis, n.* 2. Cæs. *dec.* 76. *n. item* 2.

Quod si causam non vsquequaq; probabilẽ suæ credulitatis adduxerit; quãuis plenã probationẽ minime faciat, quare neq; indiciũ ad torturã; attamẽ præsumptionẽ faciet, ac indiciũ inquirẽdũ sufficiẽs. maxime si de corpore delicti cõstiterit; verũ quis illud perpetrauerit, ignoratur.

De Testibus vacillantibus.

† Testis vacillans dicitur ille, qui ita deponit. Vidi hic, imo ibi, imo ibi. fecit sic, imo sic, imo sic. vel similiter. 77

† Iste si vna vice tantummodo dicat imo ibi, vel imò sic, quasi prius dictum corrigens, nõ vacillat; sed vtiq; probat. *l. si ita, ff. de hæred. instit.* at vero si replicauerit imo ibi vel imo sic, vtiq; vacillat; nihilq; probat, *c. si testes, 4. q. 2. & 3. & c. cũ ecclesia, de causa posseß. & propriet.* & propter huiusmodi vacillationem torqueri potest; ac debet probat. Foller. *in pract. crim. can. versu testib. diligenter exa[m]inatis c. 8. nu. 47. ac versu tormentis mox subijciantur. c. 31. n. 12. ex c. illi qui iuncta glos. ver. vt dum, 5. q. 5.* Farin. *q. 66. n. 98.* 78

De Testibus falsis.

† Testis autem falsus appellatur, Qui veritatem, quam fateri tenetur, aut negat, aut occultat. Vel qui super certo articulo interrogatus, ait se nihil scire: cum attamen sciat. Vel qui iurauit puram, & meram dicere veritatem, multa vero subticuit essentialia, *c. 1. de crimine falsi.* Panor. *ibid.* Farin. *q. 67. n. 220. & 228.* Vel etiam qui de alicuius dicto testimonium ferens, illud in alio sensu, quam fuit prolatum contra illum, qui dixit malitiose deponit; aut minime integrum referens: aut assertiue prolatum affirmans, quod vel dubitatiue, vel recitatiue, vel interrogatiue dictũ fuit. Pegna *comm. 122. ver. nec modo in 3. par. direc. inquisit.* 79

Ad hoc autem vt falsus testis aliquis vere sit, falsiq; pœnã incurrat, necesse est: vt interrogatus iuridice fuerit, ac de veritate dicenda præstiterit

 iuramen-

iuramentum;& veritatem aut occultarit,aut negarit ijs quibus dictum est modis , eorum vel altero.

80 † Testi, qui in sua depositione falsum dixisse conuincitur,nulla est adhibenda fides. Alex.*cons.* 152.*nu.*1.*lib.*7.quā esse cōmunem affirmat. Farin. *d.q.*67.*nu.*58.*& seqq.*& quidem illi nemo non assentitur.

Idq; adeo verum est, quod etiam testis, qui in vno falsum circa factum principale,qualitatesve substantiales dixisse conuincitur;tota eius depositio suspecta redditur,atq; vitiata: ita vt nullam prorsus in iudicio fidē faciat. Iuramentū etenim indiuisibile cū sit;illud qui semel violauerit,aliàs quoque de illius iterata violatione suspectus habendus profecto est. iuxta regulam *Semel malus, de reg. iuris in* 6.ita docent Alex.*in l.si ex falsis,n.*13. *C.de transact.& cons.*27.*n.*3.*lib.*2.Dec.*cons.*105.*nu.* 5.*ver.similiter testis.*Mar.*sing.*76.&alij cōmuniter. Clar.quoque *§.fin lib.*5.*q* 53.*vers.sed quæro , & seq.* Farin.*d.q.*67.*nu.*112.*&* 139.*& seqq.*

81 † Quod si circa extrinseca,& factum principale, qualitatesve substantiales minime cōcernentia,falsum dixisse conuictus fuerit; nequaquam dicitur falsus;neque vitiata illius redditur depositio Imol.*in l.*1.*§.si quis simpliciter, nu.*35.*ver. item inducitur.* Alex. *cons.*88. *nu.*195.qui affirmat hanc esse communem. Cæsar. decis.75.*nu.*9.Farin.*d.q.* 67.*nu.*159.*& seqq.& nu.*179.

82 † Sufficit enim testes in facto principali concordare, veritatemq; deponere,licet in accessorijs varij, atque etiam contrarij sint. Soncin.*iun. cons.*102.*n.*6.*lib.*3.Dec.*d.cons.*105.*nu.*2. Alex.*cons.* 47.*n.*5.*l.*2.ita quoq; nullus Doctorū nō affirmat.

† Con-

† Conuincitur vero teſtis de falſo, & quando ipſemet ſe falſum depoſuiſſe fatetur; & quando ſiue in eodem, ſiue in diuerſo iudicio contraria dixit: & per alios teſtes numero plures, qui deponant contrarium. 83

Quod ſi vnus tantum contrarium dixerit, neutri credendum eſt. Clar. *lib. 5. §. falſum, verſ. teſtis, qui falſum, & ſeq.*

† Pœna falſi teſtis ad offenſam, ſi videlicet dolo malo contra innocentem depoſuit, pœna taliones eſt, *l. 1. §. præterea, ff. de ſicarijs.* multis probat. Pegna *d. com. 122. ver. ſed in contrarium.* & Clar. *loc. cit.* 84

Quod ſi ad alicuius defenſam depoſuit; extraordinaria pœna plectendus eſt. Clar. *vbi ſupra.* Farinac. *d. q. 67. n. 18.* quæ pœna locum quoque habent, quamuis illius depoſitio effectum ab eo intentum fuerit nequaquam ſortita. Panormit. *in c. 1. de crim. falſi.* Pegna *locis cit. verſic. id eſt autem,* tunc enim pœna ſaltē extraordinaria puniri debet. Farin. *d. q. 67. n. 93. & ſeqq. & n. 219.* etiam quod eius dictum non valeat. Palacius Rub. *in l. taurina* 83. Clar. *§. falſum verſ. tu ſcis.*

Tenetur quoque falſus teſtis de damno per illius falſitatem ſequuto. gloſ. *in c. presbyterum, in gloſ. fin. de homicidio.* Tolet. *lib. 5. inſtrum. ſacerd. ca. 59. nu. 2. in fine.*

Clerici vero falſi teſtis pœna depoſitio, ac in Monaſterio detruſio eſt, *cap. ſi epiſcopus, 30. diſt.* Archid. *ibid.* Panor. *in c. 1. cit. de crimine falſi, ver. item quæro.*

De Teſte omni exceptione maiore.

† Teſtis omni exceptione maior, qui, & idoneus, 85

neus, & integer appellatur ille est, qui fide dignus, iuratus, de facto ipso de visu deponit, siue de scientia, & caussa scientiæ ac de auditu in ijs, quæ solo auditu percipi queunt, siue de alio sensu corporeo, ita vt concludat; de tempore quoque ac loco, alijsve circumstantijs substantialibus, & cui nulla obiectio, aut exceptio opponi potest, vt à testimonio repellatur, sine vt illius depositio inficietur, *c. licet, de testib.* glos. & Abb. *ca. ex litteris, de consanguinit. & affin.* Abb. item *in c. at si clerici, de iud. & c. denique, de except.* Dec. *cons.* 429. Clar. *q.* 21. *ver. vnus testis.* Pegna *com.* 120. *in* 3. *par. dir. inquis. ver. voco autem.* Far. *q.* 62. *n.* 1. *& seq.*

86 † Huiusmodi testis probationem facit semiplenam, etiam in criminalibus, *l. admonendi, ff. de iureiur.* Bart. *ibi. n.* 36. & cõmuniter D. gl. *in l. bone fidei, C. de reb. credit.* & ibid. Bald. cum alijs D. glos. *in l.* 3. *C. ad leg. Iul. maiest.* & ibi communiter Doct. quos refert, ac sequitur Ant. Gom. *tomo* 3. *var. resol. c.* 12. *n.* 2. *circa fi.* Zabar. *cons.* 9. *num.* 7. Ias. *in* 2. *lect. nu.* 92. & alij.

Solusque testis omni exceptione maior legitimum facit indicium ad torturam; licet nulla alia indicia siue leuia, siue grauia concurrant. Rom. *cons.* 451. *n.* 4. Gomez. *vbi sup. c.* 13. *n.* 7. Carrer. *in pract. crim. num.* 110. *vers. primo maius indicium.* Clar. *loc. cit. & q.* 22. *ver.* vnum tamen. Farin. *q.* 57. *n.* 54. *&* 58.

87 † In dubio testis idoneus, siue integer, siue omni exceptione maior quisq; præsumi debet, si cõtra illũ nihil oppositũ fuerit. probat Curt. *cons.* 56.

88 † Bonus etenim regulariter præsumitur quilibet, nisi de contrario constet. Innoc. *c. dudum, el* 2. *de elect.* Abb. *ibi.* Felin. *in c. fin. n.* 11. *de præs.*

Cæsar

Cæsar de Graff. *decis. 173. num. 7. ex l. merito, ff. pro soc.*

De Testibus Contestibus.

† Testes demum contestes, ac plene probantes illi sunt, qui omni exceptione maiores cum sint, siue idonei, de eodem facto, loco, tempore, personis, alijsque circumstantijs ad facti substantiam attinentibus, ac necessarijs per sensum externum iurati deponunt, exemp. grat. Duo probatæ vitæ iurati deponentes Titium percussisse Ismaelem in platea die Dominica post festum Sancti Francisci pugione, quia viderunt d. Titiũ percutere dict. Ismaelem. Vel duo similiter boni viri iurati deponentes Titium blasphemasse B. Virginem in apotheca talis aromatarij de mẽse Septemb. circa festum S. Michaelis, quia illum blasphemantem audierunt. Vel etiam duæ obstetrices bonæ famæ iuratæ deponentes Dinam esse virginem incorruptam, quia tactu illam talem esse cognouerunt. hi omnes contestes, ac plene probantes profectosunt. ex Thom. 2. 2. *q.* 70. *art.* 2. *ad* 2. cuius verissimæ sententiæ Doctorum nemo non subscribit. 89

† Duo testes huiusmodi plene delictum probant, ad Reumq; conuincendum, & cõdemnandum sufficiunt. *ex c. quod vero, 2. q. 5. in c. in omni negotio, de test. c. cum esses, & c. relatum, de testam.* arg. Deut. 17. & 19. à Christo ipso confirmatum. *Matth.* 18. & ab Apostolo Paulo præceptum. 1. *Tim.* 5. D. Tho. *loco cit. art.* 2. Do. Sot. *lib.* 5. *de iust. & iure, q.* 7. *art. item* 2. Valent. *tomo* 3. *disput.* 5. *q.* 14. *punc.* 2. Farinac. *q.* 62. *nu.* 232. & omnes communiter. 90

† Et licet in accessorijs, siue in aliquibus ad 91

facti

facti substantiam minime necessarijs non conuenirent, non propterea illorum aut infringitur, aut debilitatur testimonium; quinimo firmius, & credibilius efficitur. ex D. Ioann. Chrysost. *Homel. 1. in Matth. &* D. Tho. *art. 2. cit. ad secundum circa fin.* Farin. *q.* 65. *num.* 16. & ex dictis hoc *eod. cap. num.* 67. *&* 82.

Etenim si in minimis quoque concordarent, ex condicto eumdem sermonem proferre viderentur. quare illos conspiratores esse præsumi posset.

Id vero iudici relinquitur discernendum.

Idcirco si in cæteris concordes exstiterint: sed eorum alter de die præcise non recordetur, dummodo certam diem non assignet à deposita ab altero teste diuersam, vtique contestes erunt, iuxta illa, quæ hoc *eod. cap. num.* 52. habita sunt. Et quoque si de actu eodem continuationem præseferente non simul: sed ab altero post alterum viso deposuerint. quemadmodum superius *num.* 53. dictum est.

In dubio autem testes præsumuntur contestes, & vnus accepit declarationem ab alio. Cæsar. de Graf. *decis.* 67. *n.* 4. *&* 5.

De alijs circa testium cognitionem necessarijs.

92 † Vt vero testes in iudicio legitime probent, primo necessarium est illos citare, seu quoquo modo vocare.

93 † Testis etenim non citatus, aut vocatus vtique suspectus redditur nec probat. *l. presbiter, C. de episcop. & cler.*

Secundo illis deferendum est iuramentum. nam-

namque. † Testi non iurato non creditur, *c. tuis, & c. nuper, de testib. l. iurandum, C. eod. tit.* neque talis facit indicium, gl. *in c. sicut, de sent. excomm.* Abb. *in c. cum olim, de testib.* Farin. *qu.* 73. *num.* 1. *& seqq.* 94

† Iurare vero testis debet rei veritatem, quam nouit, sincere deponere, *cap. hortamur*, 3. *q.* 9. tactis scripturis. Episcopi, & sacerdotes tacto pectore. Farin. *q* 74. *nu.* 82. 95

Tertio † interrogandi sunt iuris ordine seruato, idest à iudice competente, præcedente accusatione, aut denunciatione, aut exceptione, aut infamia legitime probata, aut indicijs sufficientibus alioqui testes dicere veritatem nequaquam tenentur: † sed illam cælare quoquo modo absque mendacio tamen, vtique possunt D. Thom. 2. 2. *q.* 70. *cit. art.* 1. Sot. *lib.* 5. *de iust. & iure, qu.* 7. *artic. item* 1. Nauar. *in man. c.* 18. *num.* 61. *& c.* 25. *num.* 43. quare processus vitiari profecto posset. 96 97

† At vero testes iuris ordine seruato à iudice competente interrogati, respondere tenentur. *argum. Matt.* 23. *Quæcumque dixerint vobis seruate, & facite.* D. Tho. & Sot. *locis cit.* D. Antonin. 2. *par. tit.* 1. *cap.* 18. Nauar. *d. c.* 25. *num.* 44. Tolet. *lib.* 5. *instr. sacer. c.* 59. & alij communiter. 98

† Interrogandi vero sunt ipsi testes de facto, personis, tempore, loco, contestibus, caussa scientiæ, vel credulitatis, alijsque ad rem ipsam necessarijs, ac spectantibus circumstantijs; vt & veritas eruatur, & ipsum eorum testimonium validum, ac firmum reddatur. 99

† Meminerit præsertim ipse iudex testes interrogare de caussa scientiæ, siue credentiæ. exempli 100

gra-

gratia, quod Titius delictum tale cõmiserit, quomodo id sciant, vel quare credant illum tale delictum perpetrasse. hæc namque testis ipsius; siue testimonij illius quasi anima est, qua sine testificatio minime valet. Bald. *in l. solam*, C. *de test.* Ambros. *in processu informatiuo, lib.* 1. *c.* 2. *num.* 16. Corn. *lib.* 2. *cons.* 232. *& lib.* 5. *cons.* 216. Farin. *q.* 70. *n.* 1. 3. *& seqq.*

101 † Vt autem ipsi testes facilius veritatem deponant; admodum conueniens erit illos prius admonere, quam sit graue scelus, & veritatem negare, & falsum iurare, & contra innocentem odio, ira, aliave passione, aut caussa deponere. Pegna. *com.* 17. *in d.* 3. *par. direc. inquisit.* Ambr. *loc. cit. num.* 36.

102 † Vt quoque processus firmior, validiorque sit; recte operabitur ipse iudex, si nomina, cognomina, patriam, ætatem, officium, siue statum ipsorum testium in eo describere fecerit, eorumque dicta nedum eodem sermone, quo ab ipsis prolata: sed etiam eo modo, quo ab illis deposita fuerint, clara videlicet clare, dubia dubie, & huiusmodi, similiter scriptis in eodem processu mandare iusserit.

Ac demum testi committere, vt proprio subscribat examini, vel scribere si nesciat, propria manu signum crucis apponat, ipso lecto prius tamen eidem.

Illud quoque non ignoret iudex opere pretiũ
103 est, quod cum † Testis officium publicum, necessariumque sit; quemadmodum affirmat glos. *in rubr. de test. cogen.* & Amb. *vbi supra c.* 3. *n.* 1.

104 † Testes. qui deponere noluerint, ad testimonium ferẽdum velint, nolint, cogi vtiq; possunt.

Clar.

Clar. *l.* 5. *§. fin. q.* 24. *ver. succeßiue videamus.* Amb. *vbi supra n.* 3. *arg. c. quisquis,* 11. *q.* 3. *& l. si quando, C. de test.* ac toto fere tit. *de test. cogen.*

105 † Etiam clerici, & religiosi per illorum iudices competentes, *c. quamquam,* 14. *q.* 2. Compelli vero poterunt Regulares pœnis cuiusque Congregationis instituto conuenientibus. & quoque (si casus exposcat) censuris ecclesiasticis, *c. cum contra, de test. cogen.*

106 † Quod si aliqui testes inhabiles existant, vt infames, criminosi socij criminis, & alij, de quibus hoc eodem *c. n.* 3. *& seq.* dictum superius est, aut varij, aut vacillantes, aut factum quoquo modo occultantes, aut confuse, obscure, & ambigue loquentes, & alij huiusmodi, ad eorum dicta valida, certaque reddenda torqueri poterunt. Boss. *in tit. de tortura testium.* Clar. *loc. cit. q.* 25. Villag. *lib.* 8. *pract. crimin. can. ca.* 6. *per totum,* quos vniuersi sequuntur.

107 † Etiam ipsi clerici, & religiosi. Præpositus, *in cap. presbyteri, el primo,* 5. *q.* 6. Foller. *in pr. crim. can. ver. testibusque diligenter examinatis, cap.* 8. *nu.* 47. Clar. *loc. cit. ver. sed nunquid.* Farin. *q.* 41. *n.* 2. *& seqq.*

Regulares attamen religiosa tortura, de qua *cap. seq. nu.* 59. sermo fiet, torquendi erunt.

De Indicijs, ac Tortura. Cap. XVIII.

SVMMARIVM.

1 *Indicia quid sint.*
2 *Indicia quædam leuia, quædam grauia, quædam grauissima.*
3 *Leuia indicia quæ sint.*

4 Grauia

4 Grauia indicia quæ sint.

5 Grauissima indicia quæ sint.

6 Leuia indicia quid operentur.

7 Ex leuibus indicijs probi, ac bonæ famæ viri capi non debent.

8 Regularium iudex in delictis grauissimis, vt procedere debeat.

9 Indicia grauia quid operentur.

10 Indicia vehementia ad condemnationem, vt sufficiant.

11 Regularis ex indicijs vehementibus condemnari potest.

12 Indicia vehementia quid operentur.

13 Indicium idem respectu diuersorum leue, & graue est.

14 Luxuriæ vitium in sene ac in iuuene nequaquam præsumitur.

15 Vitia non sunt in morigerato, & studioso, at in parum honesto ignaro, & otioso suspicanda.

16 Ignorantia cunctorum vitiorum est mater.

17 Otium vitiorum omnium magister est.

18 Iudex leuia, grauia, & grauissima indicia iudicare debet.

19 Indicia multa, & quæ principaliora sint.

20 Confessio extraiudicialis quod indicium sit, & quid operetur.

21 Confessio sacramentalis nulli nocere debet.

22 Confessio à iudice incompetente vi, aut metu extorta non officit.

23 Confessio coram iudice incompetente sine vi, aut metu facto graue indicium.

24 Confessio coram iudice incompetente facta, si coram iudice competente reuocetur, quid agendum sit.

25 Confessio iudici vt personæ priuatæ facta vt noceat.

26 Confessio in tortura facta, deinde reuocata indicium ad torturam reiterandum est.

27 Tortura vsquequo reiterari ex reuocatione confessionis in ipsa factæ queat.

28 Solitus delinquere qui dicatur.

29 Delinquendi consuetudo quod indicium sit, & quid operetur.

30 In fragranti crimine captus, aut repertus, vt à iudice tractandus est.

31 Socij

1 DE Indicijs, † quæ signa sunt quædam præsumptionem præseferentia, quod quis delictum aliquod perpetrauerit, verba facturus, primo illa cum doctoribus in † leuia, grauia, 2 grauissimaq; distinguam, quorum omnium notitia iudici maxime necessaria est præsertim cum Inquisitionis via procedit, enimuero ad ipsũ delinquentem inuestigandum opus est, vt generatim assumat indicia, speciatim vero, si certus est ipse delinquens. Alias indiciorum diuisiones qui volet, videat apud Farinac. *qu.* 36. *num.* 35. 44. 58. & 65.

3 † Leuia indicia, siue simplicia, quæ & suspiciones leues appellari queunt, illa dicuntur, quæ ex leuibus coniecturis procedunt, vt dictum testis inhabilis, fama sola, vulnerati assertio, & similia; quæ licet ad inquirendum contra nominatum sufficientia sint: non attamen ad illum constituendum, neque ad torturam, illi, si negauerit, inferendam sufficiunt.

4 † Grauia indicia, siue vrgentia, quæ & suspiciones vehementes, & semiplenæ probationes nuncupari queunt, illa dicuntur, quæ ex magnis, & solidis proueniunt coniecturis, vt confessio delicti extra iudicium ab inquisito facta; fuga ipsius post perpetratum delictum ante inquisitionem

nem formatam, & captas informationes; dictum testis inhabilis tortura firmatum; & eiusmodi, quæ nedum ad inquirendum contra aliquem: verum & ad torturam eidem inferendam sufficientia sunt.

5 † Grauissima indicia, siue indubitata, quæ & violentæ suspiciones, & plusquam semiplenæ probationes nominari possunt, illa dicuntur, quę ex maximis, & iudicis animum conuincentibus coniecturis nascuntur, exempli gratia si quis de aliqua domo vnum tantum ostium habente cum euaginato ense, ac sanguinolento, facieque turbata visus exire fuerit; & in illa domo occisus homo reperiatur, illum tale homicidium commisisse violentum hoc erit indicium, si quis cum alterius vxore in lecto iacere inuentus fuerit, illum adulterium cum ea perpetrasse violentum quoque indicium profecto erit; & huiusmodi alia, quæ ad condemnationem quoque, nedum ad torturam sufficiunt, eliciuntur hæc ab ipsis doctorib. præsertim à Iulio Clar. *lib. 5. §. fin. qu. 20.* & Prosp. Farin. *q. 36. & seqq.*

6 Circa indicia leuia notandum est, quod † sufficiunt ad inquirendum, & ad informationes cõtra nominatũ capiẽdas, atque etiam ad illius capturam, si de fuga dubitetur, non tamen ad illum constituendum sufficiunt; & multo minus ad illum tormentis examinandum. At vero iudex (quod attinet ad nominati capturam) caute procedere debet.

7 † Ex leuibus namque coniecturis, ac indicijs ad viri probi, & honesti capturam deuenire minime debet: verum contra illum secreto inquirere potest, & si plusquam leuia indicia emer-

ſerint, tunc procedere poterit ad capturam, ex ijs, quæ habet Fr. Pegna *comment.* 80. *in 2. parte dir. inquiſito.*

8 † Quo modo Regularium iudex in delictis grauiſſimis procedere poteſt, ac debet. Etenim regularis inter captura, aut carcere ad cuſtodiam niſi in huiuſmodi grauiſſimis delictis vti minime debet: verum aut ſilentium indicere, aut Monaſterium, aut cellam pro carcere, aut quid ſimile in grauioribus delictis in virtute ſanctæ obedientiæ inquiſito aſſignare poterit ipſe iudex in omnibuſque procedere iuxta delicti grauitatem, perſonarum qualitatem, ac ſuimet prudentiam.

9 Circa indicia grauia notandum eſt, quod ſufficientia ſunt nedum ad nominati capturam: verum & ad ipſum conſtituendum, ſiue interrogandum: atque etiam ad torturam illi; ſi delictum faſſus minime fuerit, inferendam. non autem ad illius condemnationem ſunt ſatis.

10 † Nemo etenim ex præſumptionibus, ac indicijs vehementibus in criminalibus, pœna ſaltem ordinaria condemnari debet.

Præſumptio enim licèt ad abſoluendum ſufficiat: ad condemnandum tamen minime ſatis eſt, *l. merito, ff. pro ſocio*, niſi teſtis vnus ei ſaltem adiungatur, probat Cæſar de Graſ. *deciſ.* 174. *num.* 12. Sed bene alia pœna iudicis arbitrio puniri poteſt, vt optime docet Boer. *in deciſ.* 164. *num.* 6. quem refert, ac ſequitur Pegna *loco citat. ver. ſed hanc ſententiam.*

11 † Qua pœna arbitraria Regularis, contra quem indicia huiuſmodi vehementia fuerint, poterit condemnari; maxime cum regulares inter in vſu tor-

tortura, qua hæc purgantur indicia, minime ſit, per dicta ab Ant. Gomez. *to.* 3. *Var. reſolut. cap.* 13. quo caſu tamen caute procedendum eſt, & indicia meridiana luce clariora ſint, neceſſarium eſt.

Circa indicia vero grauiſſima notandum eſt, quod † licet ad condemnationem ſufficiant, cum in illis iuris præſumptio ſit, ex qua ad criminalem punitionem, & pœnam ordinariam Criminis imponendam deueniri poteſt. Bartol. *in l. fur eſt manifeſtus, nu.* 1. *ff. de furtis.* Lodou. Bologn. *l. ſciant cuncti, C. de probat.* Farinac. *q.* 52. *nu.* 54. aliqua tamen probatio, excuſatio ve Rei admittenda eſt; quemadmodum ſuperius *cap.* 10. *nu.* 15. dictum fuit; & quoque pœna extraordinaria iudicis arbitrio puniri Reus ipſe debet: niſi delictũ eſſet atrociſſimum, vt aſſaſſinium, ſimonia, crimen læſæ maieſtatis, aut violatæ religionis, & huiuſmodi, hæc namque & mitior, & ſecurior ſententia eſt, quam probat Clar. *d. q.* 20. *cit. ver. ſcias tamen, circa finem, & ſeq. & q.* 21. *ver penul.* Farin. *loco cit. nu.* 59. *& ſeq.* [12]

Aduertendum præterea eſt in hac indiciorum materia regulam tribui certam minime poſſe. Idem namque indicium eſt vnius reſpectu leue, quod alterius reſpectu graue iudicandum eſt, & è conuerſo, exemp. gr. † Luxuriæ indicium in ſene, ac in iuuene; in viro honeſtæ, bonæque vitæ, ac in eo, qui inhoneſtus, & prauæ conuerſationis eſt, par eſſe nequit. [14]

Simili modo † vitia reliqua non ita facile in viro morigerato, ac ſtudioſo; at in viro liberæ vitæ, aut ignaro; aut otioſo ſuſpicanda, præſumenda ve ſunt. [15]

 † Cun-

16 † Cunctorum etenim vitiorum mater ipsa in-
17 scitia est, *cap.* 1. 38. *dist.* † eorumq; magister otiũ. *Eccl.* 33. *Multam malitiam docuit otiositas.*

18 † Quare iudicis prudêntis arbitrio, quæ leuia indicia sint, quæve grauia, & quæ grauissima, relinquitur iudicandum. Conrad. Lancel. *in prac. tit. de Inquisit, n.* 33. Farin. *q.* 8. *nu.* 46. Nonnulla tamen principaliora adducam indicia, ex quibus ipse iudex cætera discernere poterit, illa vero sunt.

19 † Confessio extraiudicialis. Delinquendi consuetudo. Deprehensio in fragranti. Dictum socij criminis, aut sollicitati, aut vulnerati, aut corrupti, aut mandatarij. Fama, siue Infamia præcedens. Fuga post perpetratum delictum ante formatam inquisitionem, & informationes assumptas. Inimicitia grauis, & Capitalis. Minæ præcedentes. Physionomia. Res furata apud aliquem reperta. Res alicuius inuenta circa locum, vel in loco delicti. Testis de visu, vel de auditu, vel alio sensu. Variatio, seu vacillatio, seu mendacium, seu inconstantia, seu pallor, seu rubor, seu tremor ipsius Rei. Hæc omnia qualia indicia sint, quidve operentur explicabo.

De Confeßione Extraiudiciali.

20 † PRIMVM itaque indicium Confessio extraiudicialis est, exempli gratia, si quis inter amicos, alibive existens se tale furtum, vel adulterium, vel quoduis aliud genus delicti perpetrasse dixerit, huiusmodique delicta commissa fuisse constiterit, si confessio huiusmodi per duos testes conformes legitime probata fuerit: contra confessum indicium vehemẽs est, & ad il-

lum

lum torquendum, si delictum negauerit, sufficiens. Farin. *q.* 33. *nu.* 16. *&* *q.* 37. *num.* 47. idque omnes vno ore fatentur. probat Pegna *comment.* 110. *in* 3. *par. dir. inquisit. in appendice*, post Gomez. *tomo* 3. *var. resol. cap.* 13. *nu.* 8. *&* 9. Clar. *loc. cit. q.* 21. *ver. confessio extraiudicialis.*

21 † Quod verum est, nisi talis confessio soli Sacerdoti legitime facta fuisset: illeque, aut ebrietate, aut malitia ductus delictum propalasset, eo namque casu talis confessio nullum effectum contra confessum produceret. probat idem Pegna *comment.* 25. *in* 2. *par. dicti direct. inquisit. post medium, ver. omissis multis, ex cap. si sacerdos, de offi. ordin.* post Gomez. *loco cit.* Farinac. *quæst.* 51. *num.* 97.

22 Aut etiam † nisi à iudice incompetente vi, aut metu extorta fuisset, neque enim etiam tunc ipsi confesso noceret, doctores ita sentire ait Augustin. Berous *in cap. at si clerici, de iudic. nume.* 126. Farinac. *quæst.* 37. *nume.* 96. 97. *&* 104.

23 † At vero absque vi, metuque facta confessio coram iudice quouis incompetente vehemens indicium, ad torturamque sufficiēs profecto est, probat Clar. *dicta quæst.* 21. *ver. sed hic quæro*, *& seq.* 24 † licet coram iudice competente fuerit reuocata, nisi forte in huiusmodi reuocatione sponte ab ipsomet reuocante facta, ipse affirmaret, se ita coram iudice incompetente dixisse tormentorum metu. Clarus. *vbi supra*, *ver. sed quid si Reus.* Verum in tali casu ipse iudex consideratis considerandis, quid agendum sit, poterit iudicare.

Confessio quoque in vno iudicio facta, licet nō

valeat ad condemnandum in alio:attamen valet ad inquirendum,probandum,ac torturam,probat Cæſar de Graſ.*deciſ.*148.*n*.6.

25 Et quoque † ſi coram iudice vti priuata perſona quis delictum confiteretur; huiuſmodi cõfeſſio indicium faceret ad torturam, ex ea tamen Reus condemnari minime poſſet,vtrumq; multis probat idem Clar.*loc.cit. ver. ſed hic cadit, &* Cæſ.*loc.cit.n.9*.

26 Amplius † ſi delictum quis in tortura exiſtẽs confiteretur:ad ratificandum huiuſmodi confeſſionem poſtea ductus,illã reuocaret: denno torqueri poſſet,quod vſu receptum eſſe docet Iacobus Simancas *de hær.c* 63.*n*. 42.

27 † Attamen procedendum in infinitum non eſſet,ſi quis iterum,& ſæpius huiuſmodi reuocationem faceret: verum vſq; ad tres vices, & non vltra retorqueri poſſet. Clar.*vbi ſupra,ver.vlterius quæro.*Far. *q*.38.*nu*.99.*&* 105.Pegna,*d.commen*.31. Gomez,Cartarius,& alij. Id namq; innocentiæ ſignum eſſet,illumque tormentorum vi ſuperatum,quod non fuit operatus,confiteri,& hoc verum eſt,ſi Reus tormentorum vi ſe confeſſum fuiſſe dixerit, alia de cauſa ſpatium ei tribuendum eſt ad probandum adducta. Vide Far. *vbi ſupra,n*. 102.

De conſuetudine delinquendi.

28 Secundum indicium eſt Delinquendi cõſuetudo, nam qui delinquere ſolitus eſt in aliquo criminis genere, alias quoque in eodem genere delinquere præſumi poteſt,iuxta regulam ſemel malus,*de regul.iur.lib.6.& l.ſi cui,*§. 1.*ff. de accuſationib.*

Solitus

Solitus autem delinquere dicitur, qui eodem genere malibis, vel ter deliquiſſe conuictus eſt. Farin.*q*.20.*n*.43. Innoc. *in cap.* 1. *de fideiuſſor. e. g.* qui bis, vel ter blaſphemaſſe conuictus fuerit, alias quoque illum blaſphematurum fore præſumitur, & ſic in alijs delictis.

† Conſuetudo iſta delinquendi per ſe leue indicium eſt. Bart. & Salycet. *in l. fixa*, *C. de quæſ.* at quomodocunque adminiculata graue facit indicium, & ad torturam ſufficiens. Bald. *in l. quidem, C. de accuſat.* Iaſon. *in l.* 1. *eod. tit.* Far. *q.* 23. *nu.* 22. & ſi per triennium quis bene, & laudabiliter vixerit: conſuetudo iſta illi nocere minime debet. Far. *loc. cit. n.* 26. 29

De Deprehenſione in fragranti crimine.

Tertium indicium Deprehenſio in fragranti crimine eſt, e. g. ſi quis à Satellitibus captus fuerit, aut à ſuperiore cum teſtibus repertus in aliena domo, vel officina, vel cella de nocte: aut ſolus cum ſola clauſo oſtio, & ſpoliatus. Et in huiuſmodi caſibus, in quibus delictum non conſtat, ſed præſumitur fuiſſe commiſſum, nam ſi quis repertus eſſet in fragranti, dum delictum committit, iam hoc non diceretur indicium delicti, ſed ipſummet delictum notorium. 30

Hoc indicium eſt vehemens, & valde graue, ideoque ita captus, vel repertus continuo à iudice interrogari ſuper facto ipſo vtique poteſt, & ſi confeſſus fuerit, cōdemnari, ſi vero negauerit, grauiter torqueri. Quare in huiuſmodi caſib. deprehenſio in fragranti indicium per ſe ad tor-

turam erit, nullo alio adminiculo requisito. Cla. *loc. cit. q.* 19. *vers.* 1.

De dicto socij criminis vulnerati, &c.

31 † Quartum indicium est Dictum socij criminis, aut vulnerati, aut sollicitati, aut corrupti, aut mandatarij.

Istorum quorumcunque dictum, si ipsi accusatores sint; aut denunciatores; iudici viam aperit ad inquirẽdum super tali delicto ab illis proposito contra accusatum, vel denunciatum. Blãchus *de indicijs*, *n.* 389. qui hanc ibi affirmas esse communem.

Si vero iurati aliquem veluti testes nominauerint; leue indicium faciunt ad inquirendum, & ad informationes capiendas vtique sufficiens: non autem ad Reum constituendum, nec ad torturam, cum testis inhabiles illi sint. Boer. *decis.* 319. 10. de Anania. *cons.* 59. Thom. Grammat. *nu.* 14. Farin. *q.* 43. *nu.* 39. *iunctis nu.* 147. *&* 155. Vide Mascard. *de probat. concl.* 1311. *n.* 14. *iuncto n.* 53. & hæc verior, & receptior sententia est.

Quod si aliquod aliud indicium cum tali dicto concurrat; constitui, ac torqueri Reus ipse tunc poterit. Salyc. *in l. fin. circa finem*, *ver. sed ego respondeo*, C. *de accusat.* Boss. *de indic. nu.* 149. quos alij doctores passim sequuntur.

32 † Si autem duo socij criminis aliquem contra deponant; si ille negauerit, tormentis quoq; subijci poterit.

Quod etiam est affirmandum, si duo testes alias inhabiles de ipso facto contestes deponant. Boer. *d. decis.* 319. Clar. *d. q.* 21. *ver. sed pone.* Far. *q.* 43. *nu.* 39.

Testes

Teſtes namque alias inhabiles ex pluribus coadiuuantur,& ſupplentur.Cæſar.de Graſ. *deciſ.* 174.*nu.*2.Numerus enim teſtium defectum ſupplet,probat idem,*deciſ.* 175. *nu.* 8. licet omnes illi exceptiones patiantur,*ibid.nu.*9.Iac.Butrig. & alij,quod intelligendum eſt ad torturam, non ad condemnationem.Far.*loc.cit.*

† Similiter dictum ſocij criminis tortura illi 33 propterea adhibita firmatum,vehemens indiciũ eſt,atque ad torturam ſufficiens. Clar.*q.*45.*verſ. fin.*Far.*d.q.*43.*nu.*137.niſi inimicus, criminoſus, vel huiuſmodi ſit. Far.*n.*179.id nemo nõ aſſerit; tormento namq; purgata illius infamia eſt, non autem aliæ inhabilitates.Hier. Gigaſ.*de cri.læſæ maieſt.ver.ſcias autem.*

† An vero aliquando ſine tortura ſufficiat. 34 Clar.*loc.cit.ver.ſcias autem* negat. Iaco. vero Simancas *tit.*46.*de catholicis inſt.* affirmat ; perſonarum,delictorum , & aliarum circumſtantiarum attẽta qualitate, maius, minuſve indicium facere,cuius opinio dubia eſt;certior autem prima,atq; ſecurior.Menoch.*de arb.iud.q.caſu* 474. *numer.*50. Maſcard. *de probat. vol.*3. *concl.* 1311. *num.*38.

† Aſſertio ſimiliter vulnerati , ſollicitati, 35 corrupti, & mandatarij eſt ad inquirendum ſatis: verum ad torturam (niſi adſit aliud adminiculum) minime ſufficit , vt ſuperius dictum eſt.Clar.*d. quæſt.*21.*ver.ex hac, & ver. aſſertio vulnerati.* Boſſi.*loc. citat. num.* 160. vt Fuga, Fama,Minæ,vel etiam alicuius delatio.Farinac. *q.* 46.*numer.* 35. *&* 52. *& q.* 44. *num.* 2. *vel inimicitia.*Io.Mar. Monticel.*reg.cri.* 4.

De Fa-

De Fama.

36 † QVINTVM indicium Fama ipsa, siue Infamia est, dicitur autem Fama rumor publicus, quod quis delictum aliquod perpetrarit, quæ ortum ducere debet à viris: nisi sit de re melius, vel æque fœminis perspecta. Farin. *q.* 47. *num.* 161. Fama sola regulariter leue indicium est ad inquirendum: non autem ad torturam sufficiens. Bart. *in l. milites*, C. *de quæst.* Anton. de Butrio, & communiter doct. *in cap. veniens el primo de test.* Ioan. And. *in additio.* ad Specul. *tit. de prob.* §. *videndum, ad n.* 19. *verbo si iant.* Marsil. *singul.* 97. Petrus Duennas, *in regul.* 30. *Fallentia* 4. Clar. *d. qu.* 21. *ver.* 1. Farinac. *d. q.* 47. *num.* 4. *& seq.* & alij communiter.

37 † Nisi fama vehemens illa sit. Bart. *consil.* 191. Bald. *in c.* 1. §. *iniuria, de pace iuram. fir. in vsib. feud.* Felin. *in c. veniens, el* 1. *de test.* Marsil. *in prac. crim.* §. *diligenter, num.* 19. Thom. Gramm. *decis.* 34. *nu.* 52. Duennas *in reg.* 301. *limit.* 1. Farin. *d. q.* 47. *num.* 28. *& seq.* Mart. Delrius *to.* 3. *Disq. Mag. lib.* 5. *sect.* 3.

38 † Vehemens autem fama dicitur, quæ à personis honestis, & fide dignis originem trahit, quæ bonos, & amicos aliquem contra mouere solet. Et quæ statim oritur aliquem contra perpetrato delicto; & similes, quas iudicis arbitrio relinquendas fore iudicandas docet Marsil. *in l. de minore*, §. *plurimum*, *nu.* 30. & Gramm. *decis.* 34. *num.* 53.

Ideo qui huiusmodi laborat infamia, vel quem eiusmodi fama lædit, absque alio indicio constitui, tormentisque, si negauerit, subijci poterit. quod præcitati Doctores affirmant vniuersi.

† Et

† Et quoque fama sola sufficiet, cum alias malæ opinionis, & famæ, malisque moribus præditus ipse infamatus erat. Gandinus *tract. de maleficijs, in rubr.* à quo, vel à quibus possit incipere fama, *n.* 12. Duennas *in d. reg.* 301. *lim.* 3. 39

† Qui etenim deprauatis moribus præditi sunt, facilius in mala, & peccata labuntur. 40

Amplius † Fama cum ipsius infamati Fuga indicium quoque ad torturam facit. Authent. *de exhibendis reis, §. si vero*, Authent. *de Sanctissimis episcop. §. si quis autem.* Ioan. Imola, & Felin. *in c. nullus, de præsumpt. nu.* 6. Gomez. *to.* 3. *var. resolut. c.* 13. *n.* 10. *ver. quartum indicium.* 41

Præterea † Fama cum vno teste indicium est ad reum, siue infamatum tormentis examinandum sufficiens. Bart. *cons.* 191. Paris de Puteo *in tract. Sindic. ver. fama, nu.* 3 Blancus. *tract. de indicijs*, *nu.* 315. siue cum alio quouis adminiculo. Gratus *cons.* 57. *num.* 8. *libr.* 2. Clar. *d. quæst.* 21. *vers.* 1. *cit.* 42

† Quod si diffamatus per triennium proximum, & continuum se bene laudabiliterque vixisse, bonæque vocis, conuersationis, & famæ fuisse probauerit: mala fama contra illum probata, illi nequaquam officiet: verum tamquam in tortura purgata censebitur. Salic. *in l. si minorem, num.* 2. *C. de integr. restitut. minor.* Gramma. *super cap. Regni. nu.* 7. Clar. *loc. cit. in fine.* Mascard. *lib.* 2. *de probat. concl.* 748. *nu.* 8. Fama vero probata esse debet. de qua re vide superius *c.* 16. *nu.* 92. *& seq.* non autem procurata, & affectata. Bald. & Salic. *in l. ea quidem; c. de accusat.* Fari. *d. q.* 47. *nu.* 180. 43

De

De Fuga delinquentis.

44 †Sextum indicium Fuga delinquentis est, quę indicium ad torturam sufficiens est; si ante formatam inquisitionem, aut captas informationes post delictum commissum aliquis fugiat. est enim huiuscemodi Fuga delicti ab eo commissi vehemens argumentum, & graue. Bossius *de indicijs, nu.* 49. Mascard. *lib.* 1. *de probat. concl.* 531. & 819. At vero si post ipsam inquisitionem formatam, vel post citationem fugiat, Fuga nequaquam contra illum sufficiens indicium est. id omnibus Doctor. in confesso est. Blancus *de indicijs, nu.* 181. Gomez. *l.* 76. *Tauri, nu.* 12. & *tom.* 3. *variar. resolut. c.* 13. *nu.* 10. Carrer. *in pract. crim. nu.* 112. *ver. tertium indicium.* Clar. *d. q.* 21. *vers. Fuga delinquentis.* Far. *q.* 48. *nu.* 27. & 30.

Quod attamen est in capitalibus causis tantummodo verum; naturale etenim cuique est mortem ipsam, illiusve periculum declinare. in causis autem non capitalibus siue ante, siue post aliquis fugiat, Fuga cum Fama coniuncta indicium ad torturam sufficiens est. Ioan. de Amicis, *cons.* 37. *nu.* 5. & *cons.* 131. *nu.* 3. Farin. *loc. cit. nu.* 33.

Quod si citatus sponte comparuerit; ipsa Fuga contra eum nullum, vel leue facit indicium, Bar. *in l. quis sit fugitiuus,* §. 1. *ff. de edil. delic.* quem nemo cæterorum Doctorum non sequitur. vt affirmat. Ioan. de Amic. *cit. cons.* 7. *nu.* 19. & *consil.* 85. *nu.* 8. Far. *qu* 48. *nu. eod.* & *seq.*

45 † At vero si quis de carcere publico, in quo legitime detinetur, carceribus fractis aufugiat; huiusmodi Fuga contra illum plenam delicti proba-

probationem inducit. Boer. *decis.* 215. *n.* 9. Gome. *c.* 9. *delicto n.* 11.

Quod si absque carceris fractione fugiat, quia iuris ordine minime seruato, vel indebite fuit carceratus: nequaquam pro confesso habendus est. hanc affirmat esse communem. Rola. *cons.* 7. *n.* 47. *lib.* 1.

46 † Potest namq; indebite detentus in carcere, si commodum illi sit, ab ea fugere. Couar. *l.* 1. *vari. resolutio. c.* 2. *n.* 11. Duennas *regul.* 393. *limit.* 4. neq; tenetur ad carceres redire, etiam si iurasset se rediturum, *glo. in Clem. pastoralis, vers. per violentiam.* Couar. *loc. cit.* 7. Nauar. *in Manu. c.* 12. *n.* 18. & alij communiter.

47 † Si autem post fugam statim rediret, minime puniendus vt fugitiuus est. Boer. *d. decis.* 215. *n.* 18. *& seq.* Clar. *loc. cit. vers.* 3. *autem, in fine,* iuncta vero Fuga cum alijs adminiculis indicium facit ad torturam sufficiens. Far. *loc. cit. nu.* 69.

De Inimicitia.

48 † Septimum indicium Inimicitia ipsa est: euidens tamen & probata in specie. Farinac. *quaest.* 49. *numer.* 127. *& seqq.* probatur vero coniecturis. *ibid. num.* 130. Quae si leuis existat, nullum facit indicium. Si vero grauis, & capitalis est, indicium plusquam leue facit ad inquirendum, & ad capiendas contra inimicum informationes; atque etiam ad illius capturam, & constitutum. Blanc. *de indicijs, numer.* 175. Clar. *d. quaest.* 21 *ver. inimicitia,* nisi de offendēte constet, vel offensus habeat plures inimicos, eo nāq; casu attēditur grauior, & recentior, ac plurib. indicijs adminiculata. Far. *d. q.* 49. *n.* 114. *& seq.* minime tamen so-

De *Physionomia.*

† Nonum indicium Physiognomia est, quæ per 50 se quidem nullum, vel leue, facit indicium; at cum alio adminiculo plusquam leue facit; non tamen ad torturam sufficiens: at solum ad inquirendum, ad capiendas informationes, & ad constituendum illum, qui malæ physiognomiæ est. Bald. *in l. 2. C. quor. appel. non recip.* Marsil. *in pra. crim. §. expedita, n. 53. & seq.* Farin. *q. 52. nu. 105. & seq.*

Quemadmodum enim ex bona Physiognomia homo ad virtutem inclinatus præsumitur; ita ex mala physiognomia illum ad scelera esse procliuem iudicatur. iuxta sapientis dictũ. *Eccl. 19. Ab occursu faciei cognoscitur homo.* & Platonis sententiam in Symposito. quo loci dicebat. Vt sunt quidam fontes, qui potu pecudum, atque etiam hominum cutem, & pilos tingunt albo, nigrove colore: ita relucet etiam in ipso hominis vultu, & fronte, quibus præceptis imbutus sit, &c. Indicium tamen hoc in multis valde fallax esse ipsa docet experientia.

De *Re furata apud aliquem inuenta.*

† Decimum indicium est Res furata apud aliquem inuènta. quæ contra malæ famæ personas 51 indicium est ad torturam sufficiens; nisi à quo habuerint ipsi dicant, ac probent. Bart. *in l. fin. nu. 5. ff. de q.* quam esse communem tradit Mars. *cons. 130. nu. 42.* & Roland. *cons. 45. num. 39. & seq.* Farin. *q. 37. nu. 48.*

Quod si apud aliquem bonæ famæ virum, vel etiam apud illum, qui huiusmodi res mobiles vendere publice solet reperta fuerit, & rem illam

furatam palam teneat; nulla contra eum ſuſpicio erit: Clar. *d. q. 21. ver. ſi res furata.*

De Re alicuius inuenta circa locum delicti.

52 † Vndecimum indicium eſt Res alicuius inuenta in loco, vel circa locum delicti. exemp. gr. occiſus fuit Ieroboamus in tali loco, in eodem loco apud occiſum, vel circa illum inuentum eſt pallium, vel pileus, vel gladius, vel quid aliud, quod teſtibus idoneis Titij eſſe probatur. tale quid inuentum graue contra Titium ad torturam ſufficiens indicium eſt; niſi quomodo illud ibi fuerit aſportatum, & docuerit, & probauerit. præſumitur etenim illud ibi Titium reliquiſſe, vt citius fugeret; vel ſibi non aduertenti cecidiſſe, aut in delicti commiſſione, aut perpetrato delicto. ex Doctor. cit. præſertim Farinac. *d. q. 52. nu. 74.*

De Teſtibus de viſu, auditu, alijsve ſenſibus.

53 † Duodecimum indicium eſt Teſtis de viſu, vel de auditu in his, quæ ſolo auditu percipi queunt, cuiuſmodi ſunt blaſphemiæ, minæ, iniuriæ, & ſimilia. vel etiam de alijs ſenſibus corporeis tactu, olfactu, guſtu in ijs, quæ ſolis huiuſmodi ſenſibus percipiuntur. exempli gratia, de tactu quod aliqua corrupta ſit, nec ne. de olfactu quod aliquis vinum biberit, nec ne. vel quod puluerem ſclopetarium, aut muſcum, aut quid ſimile contrectauerit. de guſtu quod vinum, acetumve eſſet. & huiuſmodi.

Teſtis aliàs inhabilis de maleficio deponens de viſu, cum de corpore delicti conſtat, ad inquirendum contra nominatum, & ad informationes con-

contra illum aſſumendas indicium leue eſt. Boſſ. *tit. de indicijs cit. nu.* 6. Clar. *d. q.* 21. *ver. vnus teſtis.* Farin. *q.* 37. *nu.* 56.

54 † Cum fama vero iunctus, aut cum alio teſte inhabili, ſiue alio indicio, graue indicium facit ad torturam ſufficiens. quemadmodum ſupra *nu.* 40. dictum eſt. idem dicendum eſt, quando duo indicia inſufficientia concurrunt; vt fama cum fuga. fuga cum inimicitia. minæ cum fuga, & huiuſmodi.

Teſtes quoque ſingulares circa idem delictum proxima indicia deponentes, vt ſi vnus diceret, vidi Titium vulnerantem Acabum, alter vero vidi Titium cum enſe euaginato, & ſanguinolento fugientem: indicium faciunt ad torturam.

Quod ſi teſtis omni exceptione maior ſit, & de viſu deponat, vel de alio ſenſu corporeo, ita vt concludat: ſemiplenam facit probationem, & indicium ad torturam ſufficiens, vt ſupra dictum eſt *c.* 17. *nu.* 86. *& ſeq.* niſi contra illius depoſitionem eſſet aliqua coniectura. Far. *d. q.* 37. *n.* 57.

Teſtis vero de auditu exemp. gr. qui diceret, audiui Titium percutientem Eleazarum, quia illius vocem cognoui, idem quod teſtis ipſe de viſu operaretur, ſi adeo ipſius Titij vocem haberet notam, vt decipi minimè poſſet. Clar. *loc. cit.* Farin. *q.* 62. *nu.* 45. *& q.* 69. *nu.* 164.

Attamen huiuſmodi vocis iudicium admodũ fallax eſt: & in ijs, quæ viſu percipi queunt, non ita facile admittendum.

55 † In ijs autem delictis, quæ voce conſumũtur: teſtis de auditu idẽ, quod teſtis de viſu operabitur. ſimili modo teſtis de alio ſenſu: creditur enim obſtetrici deponenti cũ iuramento aliquã eſſe,

vel non esse corruptam. & hæc est doctrina communis.

56 † Quod si testis aliquis de visu deponat se de nocte vidisse nisi dixerit quod Luna lucebat, siue quod ibi lumen erat accensum, illi minime creditur. Boss. *nu.* 72. *loc. citat.* Clarus *vbi supra.* Farinac. *d. q.* 62. *numer.* 39. alij communiter. videtur etenim, & præsumitur stulte loqui: nisi forte in loco adeo propinquo esset, quod videre etiam de nocte posset; maxime si acuti visus esset. Farin. *ibid. nu.* 42.

De Variatione, Vacillatione, Mendacio, Rubore, &c.

57 † Tertiumdecimum indicium variatio est, vacillatio, mendacium, inconstantia, rubor, pallor, tremor, & huiusmodi. Variatio; Vacillatio, ac Mendacium, si committantur circa delicti substantiam ab eo, qui non est aut obliuiosus, aut stupidus; vtique indicia ad torturam sufficientia erunt. Paris de Puteo *in tract. Sindic.* verbo *tortura, el primo, ver. nisi de indicijs.* Carrer. *in practic. crim. nu,* 119. *& seq.* Farin. *q.* 52. *nu.* 20. *& seq. & q.* 66. *nu.* 100.

Quod si circa extrinsecas, & remotas delicti circumstantias committantur, non facient indicium graue, ad torturamque sufficiens huiusmodi variationes. Pegna *comm.* 110. *in* 3. *parte, direct. inquisit. vers. sed in hoc art.*

Neque etiam si circa substantialia; si varians, vacillans, & mendax incontinenti se correxerint, aut obliuiosi, stupidi ve fuerint.

Potest quoque esse, quod aliquis variet, vacillet, & huiusmodi timore iudicum, infamiæ, &

magni-

magnitudinis periculi; quod prudens iudex debebit aduertere, ipsumque constitutum de his amabiliter admonere.

Si etiam cum variatione, vacillatione, ac mendacio alia concurrant adminicula. ex. gr. quod varians, vacillans, mendax, suspectus alias, aut infamatus de eodem fuerit delicto; indicia in tali casu ad torturam sufficientia illa erunt. Pegna *loc. cit. ver. rursus præter.* ex Iul. Clar. *locis citat.* & Simanca *de cathol. instit. tit. 65. num.* 33. Farin. *d. q.* 52. *nu.* 48.

† Rubor autem, Pallor, Inconstantia, Tremor, & similia, indicia minime sufficientia sunt ad torturam; aliqualem tamen præsumptionem inducunt. Bart. *in l. fin. num. 3. ff. de quæst.* & Carrer. *locis licat. n.* 120. quam esse communem affirmat Simancas *de hæret. cap.* 63. *nu.* 24. 58

Iudicis prudentis arbitrio, an indicium aliquod huiusmodi passiones faciat, relinquitur iudicandum. qui personarum, & rei considerata qualitate quid agendum sit, iudicabit. aliqui enim etiam innocentissimi ad ipsorum iudicum præsentiam, ac superiorum ita obmutescunt, vel turbantur ob naturaliter illis insitam timiditatem; vt vel non respondeant: vel quid dicant, nesciant; licet alias & sapientissimi, & prudentissimi sint. vt recte aiunt. Paris de Puteo *loc. cit.* Clar. *vbi supra, vers. ceterum,* & Pegna. *d. comment.* 110. *ver. quamobrem.* Nouel. *regula* 143. Farin. *d. q.* 52. *nu.* 47.

Ex adductis indicijs poterit Regularium iudex, quid in alijs, quamplurimis illi agendum sit, ac iudicandum, considerare.

Illud attamen aduertat necesse est, † Indicia 59

vel non esse corruptam. & hæc est doctrina communis.

56 † Quod si testis aliquis de visu deponat se de nocte vidisse nisi dixerit quod Luna lucebat, siue quod ibi lumen erat accensum, illi minime creditur. Boss. *nu.* 72. *loc. citat.* Clarus *vbi supra.* Farinac. *d. q.* 62. *numer.* 39. alij communiter. videtur etenim, & præsumitur stulte loqui: nisi forte in loco adeo propinquo esset, quod videre etiam de nocte posset; maxime si acuti visus esset. Farin. *ibid. nu.* 42.

De Variatione, Vacillatione, Mendacio, Rubore, &c.

57 † Tertiumdecimum indicium variatio est, vacillatio, mendacium, inconstantia, rubor, pallor, tremor, & huiusmodi. Variatio; Vacillatio, ac Mendacium, si committantur circa delicti substantiam ab eo, qui non est aut obliuiosus, aut stupidus; vtique indicia ad torturam sufficientia erunt. Paris de Puteo *in tract. Sindic.* verbo *tortura, el primo, ver. nisi de indiciis.* Carrer. *in practic. crim. nu,* 119. *& seq.* Farin. *q.* 52. *nu.* 20. *& seq. & q.* 66. *nu.* 100.

Quod si circa extrinsecas, & remotas delicti circumstantias committantur, non facient indicium graue, ad torturamque sufficiens huiusmodi variationes. Pegna *comm.* 110. *in* 3. *parte, direct. inquisit. vers. sed in hoc art.*

Neque etiam si circa substantialia; si varians, vacillans, & mendax incontinenti se correxerint, aut obliuiosi, stupidi ve fuerint.

Potest quoque esse, quod aliquis variet, vacillet, & huiusmodi timore iudicum, infamiæ, & magni-

magnitudinis periculi; quod prudens iudex debebit aduertere, ipsumque constitutum de his amabiliter admonere.

Si etiam cum variatione, vacillatione, ac mendacio alia concurrant adminicula. ex. gr. quod varians, vacillans, mendax, suspectus alias, aut infamatus de eodem fuerit delicto; indicia in tali casu ad torturam sufficientia illa erunt. Pegna *loc. cit. ver. rursus præter.* ex Iul. Clar. *locis citat.* & Simanca *de cathol. instit. tit. 65. num. 33.* Farin. *d. q. 52. nu. 48.*

† Rubor autem, Pallor, Inconstantia, Tremor, 58 & similia, indicia minime sufficientia sunt ad torturam; aliqualem tamen præsumptionem inducunt. Bart. *in l. fin. num. 3. ff. de quæst.* & Carrer. *locis licat. n. 120.* quam esse communem affirmat Simancas *de hæret. cap. 63. nu. 24.*

Iudicis prudentis arbitrio, an indicium aliquod huiusmodi passiones faciat, relinquitur iudicandum. qui personarum, & rei considerata qualitate quid agendum sit, iudicabit. aliqui enim etiam innocentissimi ad ipsorum iudicum præsentiam, ac superiorum ita obmutescunt, vel turbantur ob naturaliter illis insitam timiditatem; vt vel non respondeant: vel quid dicant, nesciant; licet alias & sapientissimi, & prudentissimi sint. vt recte aiunt. Paris de Puteo *loc. cit.* Clar. *vbi supra, vers. ceterum,* & Pegna. *d. comment. 110. ver. quamobrem.* Nouel. *regula 143.* Farin. *d. q. 52. nu. 47.*

Ex adductis indicijs poterit Regularium iudex, quid in alijs, quamplurimis illi agendum sit, ac iudicandum, considerare.

Illud attamen aduertat necesse est, † *Indicia* 59

 nullius

vel non esse corruptam. & hæc est doctrina communis.

56 † Quod si testis aliquis de visu deponat se de nocte vidisse nisi dixerit quod Luna lucebat, siue quod ibi lumen erat accensum, illi minime creditur. Boss. *nu.* 72. *loc. citat.* Clarus *vbi supra.* Farinac. *d. q.* 62. *numer.* 39. alij communiter. videtur etenim, & præsumitur stulte loqui: nisi forte in loco adeo propinquo esset, quod videre etiam de nocte posset; maxime si acuti visus esset. Farin. *ibid. nu.* 42.

De Variatione, Vacillatione, Mendacio, Rubore, &c.

57 † Tertiumdecimum indicium variatio est, vacillatio, mendacium, inconstantia, rubor, pallor, tremor, & huiusmodi. Variatio; Vacillatio, ac Mendacium, si committantur circa delicti substantiam ab eo, qui non est aut obliuiosus, aut stupidus; vtique indicia ad torturam sufficientia erunt. Paris de Puteo *in tract. Sindic.* verbo *tortura, el primo, ver. nisi de indicijs.* Carrer. *in practic. crim. nu,* 119. *& seq.* Farin. *q.* 52. *nu.* 20. *& seq. & q.* 66. *nu.* 100.

Quod si circa extrinsecas, & remotas delicti circumstantias committantur, non facient indicium graue, ad torturamque sufficiens huiusmodi variationes. Pegna *comm.* 110. *in* 3. *parte, direct. inquisit. vers. sed in hoc art.*

Neque etiam si circa substantialia; si varians, vacillans, & mendax incontinenti se correxerint, aut obliuiosi, stupidi ve fuerint.

Potest quoque esse, quod aliquis variet, vacillet, & huiusmodi timore iudicum, infamiæ, & magni-

magnitudinis periculi; quod prudens iudex debebit aduertere, ipsumque constitutum de his amabiliter admonere.

Si etiam cum variatione, vacillatione, ac mendacio alia concurrant adminicula. ex. gr. quod varians, vacillans, mendax, suspectus alias, aut infamatus de eodem fuerit delicto; indicia in tali casu ad torturam sufficientia illa erunt. Pegna *loc. cit. ver. rursus præter.* ex Iul. Clar. *locis citat.* & Simanca *de cathol. instit. tit. 65. num.* 33. Farin. *d. q.* 52. *nu.* 48.

† Rubor autem, Pallor, Inconstantia, Tremor, & similia, indicia minime sufficientia sunt ad torturam; aliqualem tamen præsumptionem inducunt. Bart. *in l. fin. num. 3. ff. de quæst.* & Carrer. *locis licat. n.* 120. quam esse communem affirmat Simancas *de hæret. cap.* 63. *nu.* 24. 58

Iudicis prudentis arbitrio, an indicium aliquod huiusmodi passiones faciat, relinquitur iudicandum. qui personarum, & rei considerata qualitate quid agendum sit, iudicabit. aliqui enim etiam innocentissimi ad ipsorum iudicum præsentiam, ac superiorum ita obmutescunt, vel turbantur ob naturaliter illis insitam timiditatem; vt vel non respondeant: vel quid dicant, nesciant; licet alias & sapientissimi, & prudentissimi sint. vt recte aiunt. Paris de Puteo *loc. cit.* Clar. *vbi supra, vers. ceterum*, & Pegna. *d. comment.* 110. *ver. quamobrem.* Nouel. *regula* 143. Farin. *d. q.* 52. *nu.* 47.

Ex adductis indicijs poterit Regularium iudex, quid in alijs, quamplurimis illi agendum sit, ac iudicandum, considerare.

Illud attamen aduertat necesse est, † Indicia 59

 nullius

vel non esse corruptam. & hæc est doctrina communis.

56 † Quod si testis aliquis de visu deponat se de nocte vidisse nisi dixerit quod Luna lucebat, siue quod ibi lumen erat accensum, illi minime creditur. Boss. *nu.* 72. *loc. citat.* Clarus *vbi supra.* Farinac. *d. q.* 62. *numer.* 39. alij communiter. videtur etenim, & præsumitur stulte loqui: nisi forte in loco adeo propinquo esset, quod videre etiam de nocte posset; maxime si acuti visus esset. Farin. *ibid. nu.* 42.

De Variatione, Vacillatione, Mendacio, Rubore, &c.

57 † Tertiumdecimum indicium variatio est, vacillatio, mendacium, inconstantia, rubor, pallor, tremor, & huiusmodi. Variatio, Vacillatio, ac Mendacium, si committantur circa delicti substantiam ab eo, qui non est aut obliuiosus, aut stupidus; vtique indicia ad torturam sufficientia erunt. Paris de Puteo *in tract. Sindic.* verbo *tortura, el primo, ver. nisi de indicijs.* Carrer. *in practic. crim. nu,* 119. *& seq.* Farin. *q.* 52. *nu.* 20. *& seq. & q.* 66. *nu.* 100.

Quod si circa extrinsecas, & remotas delicti circumstantias committantur, non facient indicium graue, ad torturamque sufficiens huiusmodi variationes. Pegna *comm.* 110. *in* 3. *parte, direct. inquisit. vers. sed in hoc art.*

Neque etiam si circa substantialia; si varians, vacillans, & mendax incontinenti se correxerint, aut obliuiosi, stupidi ve fuerint.

Potest quoque esse, quod aliquis variet, vacillet, & huiusmodi timore iudicum, infamiæ, & magni-

magnitudinis periculi; quod prudens iudex debebit aduertere, ipsumque constitutum de his amabiliter admonere.

Si etiam cum variatione, vacillatione, ac mendacio alia concurrant adminicula. ex. gr. quod varians, vacillans, mendax, suspectus alias, aut infamatus de eodem fuerit delicto; indicia in tali casu ad torturam sufficientia illa erunt. Pegna *loc. cit. ver. rursus præter.* ex Iul. Clar. *locis citat.* & Simanca *de cathol. instit. tit. 65. num.* 33. Farin. *d. q. 52. nu.* 48.

58 † Rubor autem, Pallor, Inconstantia, Tremor, & similia, indicia minime sufficientia sunt ad torturam; aliqualem tamen præsumptionem inducunt. Bart. *in l. fin. num. 3. ff. de quæst.* & Carrer. *locis licat. n.* 120. quam esse communem affirmat Simancas *de hæret. cap. 63. nu.* 24.

Iudicis prudentis arbitrio, an indicium aliquod huiusmodi passiones faciat, relinquitur iudicandum. qui personarum, & rei considerata qualitate quid agendum sit, iudicabit. aliqui enim etiam innocentissimi ad ipsorum iudicum præsentiam, ac superiorum ita obmutescunt, vel turbantur ob naturaliter illis insitam timiditatem; vt vel non respondeant: vel quid dicant, nesciant; licet alias & sapientissimi, & prudentissimi sint. vt recte aiunt. Paris de Puteo *loc. cit.* Clar. *vbi supra, vers. ceterum,* & Pegna. *d. comment.* 110. *ver. quamobrem.* Nouel. *regula* 143. Farin. *d. q. 52. nu.* 47.

Ex adductis indicijs poterit Regularium iudex, quid in alijs, quamplurimis illi agendum sit, ac iudicandum, considerare.

59 Illud attamen aduertat necesse est, † Indicia nullius

furatam palam teneat; nulla contra eum suspicio erit: Clar. *d. q. 21. ver. si res furata.*

De Re alicuius inuenta circa locum delicti.

52 † Vndecimum indicium est Res alicuius inuenta in loco, vel circa locum delicti. exemp. gr. occisus fuit Ieroboamus in tali loco, in eodem loco apud occisum, vel circa illum inuentum est pallium, vel pileus, vel gladius, vel quid aliud, quod testibus idoneis Titij esse probatur. tale quid inuentum graue contra Titium ad torturam sufficiens indicium est; nisi quomodo illud ibi fuerit asportatum, & docuerit, & probauerit. præsumitur etenim illud ibi Titium reliquisse, vt citius fugeret; vel sibi non aduertenti cecidisse, aut in delicti commissione, aut perpetrato delicto. ex Doctor. cit. præsertim Farinac. *d. q. 52, nu. 74.*

De Testibus de visu, auditu, alijsve sensibus.

53 † Duodecimum indicium est Testis de visu, vel de auditu in his, quæ solo auditu percipi queunt, cuiusmodi sunt blasphemiæ, minæ, iniuriæ, & similia. vel etiam de alijs sensibus corporeis tactu, olfactu, gustu in ijs, quæ solis huiusmodi sensibus percipiuntur. exempli gratia, de tactu quod aliqua corrupta sit, nec ne. de olfactu quod aliquis vinum biberit, nec ne. vel quod puluerem sclopetarium, aut muscum, aut quid simile contrectauerit. de gustu quod vinum, acetumve esset. & huiusmodi.

Testis aliàs inhabilis de maleficio deponens de visu, cum de corpore delicti constat, ad inquirendum contra nominatum, & ad informationes con-

contra illum aſſumendas indicium leue eſt. Boſſ. *tit. de indicijs cit. nu.* 6. Clar. *d. q.* 21. *ver. vnus teſtis.* Farin. *q.* 37. *nu.* 56.

† Cum fama vero iunctus, aut cum alio teſte inhabili, ſiue alio indicio, graue indicium facit ad torturam ſufficiens. quemadmodum ſupra *nu.* 40. dictum eſt. idem dicendum eſt, quando duo indicia inſufficientia concurrunt; vt fama cum fuga. fuga cum inimicitia. minæ cum fuga, & huiuſmodi. 54

Teſtes quoque ſingulares circa idem delictum proxima indicia deponentes, vt ſi vnus diceret, vidi Titium vulnerantem Acabum, alter vero vidi Titium cum enſe euaginato, & ſanguinolento fugientem: indicium faciunt ad torturam.

Quod ſi teſtis omni exceptione maior ſit, & de viſu deponat, vel de alio ſenſu corporeo, ita vt concludat: ſemiplenam facit probationem, & indicium ad torturam ſufficiens, vt ſupra dictum eſt *c.* 17. *nu.* 86. *& ſeq.* niſi contra illius depoſitionem eſſet aliqua coniectura. Far. *d. q.* 37. *n.* 57.

Teſtis vero de auditu exemp. gr. qui diceret, audiui Titium percutientem Eleazarum, quia illius vocem cognoui, idem quod teſtis ipſe de viſu operaretur, ſi adeo ipſius Titij vocem haberet notam, vt decipi minimè poſſet. Clar. *loc. cit.* Farin. *q.* 62. *nu.* 45. *& q.* 69. *nu.* 164.

Attamen huiuſmodi vocis iudicium admodũ fallax eſt: & in ijs, quæ viſu percipi queunt, non ita facile admittendum.

† In ijs autem delictis, quæ voce conſumũtur: teſtis de auditu idẽ, quod teſtis de viſu operabitur. ſimili modo teſtis de alio ſenſu. creditur enim obſtetrici deponenti cũ iuramento aliquã eſſe, 55

magnitudinis periculi; quod prudens iudex debebit aduertere, ipsumque constitutum de his amabiliter admonere.

Si etiam cum variatione, vacillatione, ac mendacio alia concurrant adminicula. ex. gr. quod varians, vacillans, mendax, suspectus alias, aut infamatus de eodem fuerit delicto; indicia in tali casu ad torturam sufficientia illa erunt. Pegna *loc. cit. ver. rursus præter.* ex Iul. Clar. *locis citat.* & Simanca *de cathol. instit. tit. 65. num.* 33. Farin. *d. q.* 52. *nu.* 48.

58 † Rubor autem, Pallor, Inconstantia, Tremor, & similia, indicia minime sufficientia sunt ad torturam; aliqualem tamen præsumptionem inducunt. Bart. *in l. fin. num. 3. ff. de quæst.* & Carrer. *locis licat. n.* 120. quam esse communem affirmat Simancas *de hæret. cap.* 63. *nu.* 24.

Iudicis prudentis arbitrio, an indicium aliquod huiusmodi passiones faciat, relinquitur iudicandum. qui personarum, & rei considerata qualitate quid agendum sit, iudicabit. aliqui enim etiam innocentissimi ad ipsorum iudicum præsentiam, ac superiorum ita obmutescunt, vel turbantur ob naturaliter illis insitam timiditatem; vt vel non respondeant: vel quid dicant, nesciant; licet alias & sapientissimi, & prudentissimi sint. vt recte aiunt. Paris de Puteo *loc. cit.* Clar. *vbi supra, vers. ceterum,* & Pegna. *d. comment.* 110. *ver. quamobrem.* Nouel. *regula* 143. Farin. *d. q.* 52. *nu.* 47.

Ex adductis indicijs poterit Regularium iudex, quid in alijs, quamplurimis illi agendum sit, ac iudicandum, considerare.

59 Illud attamen aduertat necesse est, † Indicia

nullius roboris pœnitus esse, nisi probata fuerint prius ad minus per duos testes idoneos. ita docet Marsil. *in pract. crim. §. diligenter*, *& in l. 1. §. idem, ff. de q.* & est communis, vt testatur Ioan. de Amicis *cons.* 127. *nu.* 10. idem tenuit Bart. *in l. fin. nu. 7. ff. de q.* & plenissime probat Clar. *q.* 22. & Far. *q.* 37. *n.* 13. *& seq.* de qua re nos quoque superius *c.* 16. *n.* 93. quo ad famam attinet, diximus.

60 † Indicia vero, quæ probari debent, illa sunt. Confessio extraiudicialis. Delinquendi consuetudo, Fama, Fuga, Inimicitia, Minæ, & huiusmodi, quæ indigent probatione, vt iudex legitime illa cognoscat.

61 † Petenda vero indicia sunt à nominatis in inquisitione generali, vel speciali; à vicinis, familiaribus, ac verisimiliter informatis, & huiusmodi, si nullus particulariter fuerit nominatus, atque etiam si nominatus quis fuerit, & per eosdem probanda sunt. Clar. *d. q.* 22 Pegna *comm.* 39. *in 3. par. dir. inquisit. ver. fin.* & alij communiter. Nõ debent vero probari per testes singulares, *argum.* eorum, quæ habet Alciat. *cons.* 372. *nu.* 2. & Cæsar de Gras. dec. 97. *nu.* 4. nisi essent indicia proxima delicto, & subordinata. Farin. *loc. cit. n.* 38. & nos *n.* 54. *§. testes quoque* supra hoc, *eod. cap.*

De Tortura.

At verò cum in hoc, & precedenti capitibus de tortura facta mentio sit, quando videlicet pro veritate ipsa tum à testibus, tum à Reo habenda possit adhiberi. De Regularium tortura paucis dicam quod sentio.

Funis, Ignis, Taxilli, Vigilia, aliaque huiusmodi tormentorum genera, quibus iudices vtuntur sæcu-

ſæculares,atque etiam eccleſiaſtici, in ijs Congregationibus, in quibus in vſu minimè ſunt, neque introduci vllo pacto debent, velut Dei ſeruis ab ipſo in ſuimet obſequio particulari electis admodum indecentia;niſi fortaſſis in aliquibus atrociſſimis delictis homicidij, aſſaſſinij, & ſimilium. ijs namque caſibus violenter, aut etiam vehementer indiciatus delictum negans, (ne huiuſmodi ſcelera impunita remanerent)illis torqueri ad eruẽdam facti perpetrati, de quo conſtaret fuiſſe commiſſum, veritatem poſſet.

In alijs autem criminibus grauioribus, aut etiam grauiſſimis, cum de iure teſtis vel Reus torqueri debet, † religioſa tortura regularib. ipſis eſt adhibenda. nempe in grauiſſimis carcer cum inædia; in grauioribus autem Cella, vel Monaſterium pro carcere cum præcepto non exeundi ſub pœna carceris, vel confeſſi delicti reſpectiue; ſubtractio cibi, vel potus, vel vtriſque; ſilentium: in terra comeſtio quouſque veritatem deponant, vel fateantur, aliæue pœnæ iuxta cuiuſque Congregationis inſtituta. 63

Qualis autem pœna loco torturæ imponenda ſit, iudicis prudentis arbitrio relinquitur, delicti, ac perſonarum habita ratione, iudicandum.

Qui regularium Iudex aduertat, quod † cum delictum grauiſſimum eſt, ac de fuga delinquentis dubitatur, illum in carcere ponere ad cuſtodiam poterit, ac debebit. 64

† Quando autem Reus in carcere ponitur, ſiue pro cuſtodia, ſiue pro tortura; illud in actis deſcribendum, ac declarandum eſt; ne Reus infamię notam incurrat; † quam carcer ad pœnam datus inurit. *vt cap. 8. nu. 23 dictum ſuperius eſt.* 65 66

De Modo Processum continuandi à Iudice Regularium.

SVMMARIVM.

1 Modus continuandi processum per viam Accusationis.
2 Testium nomina, cognomina, patria, ætas, status, &c. in actis describenda sunt.
3 Forma continuandi processum per viam Accusationis.
4 Forma examinandi testes.
5 Testibus examinatis quid faciet ipse iudex.
6 Reus quomodo interrogandus.
7 Forma examinandi rei.
8 Si Reus non fuerit confessus quid agendum.
9 Confrontatio Rei cum testibus licita.
10 Reus cogi potest ad veritatem dicendum, & quomodo.
11 Reo siue conuicto; siue confesso defensiones tribuendæ sunt.
12 De Rei defensionibus.
13 Reus quomodo se defendere queat.
14 Forma torquendi testem inhabilem.
15 Forma secundi constituti pro Reo torquendo.
16 Forma confrontandi Reum, ac testes.
17 Petitio, & datio defensionum.
18 Modus continuandi Processum per viam denunciationis.
19 Forma continuandi dictum processum.
20 Modus continuandi Processum per viam Inquisitionis generalis quo ad personas tantum.
21 Testes in tali Processu de quibus interrogandi.
22 Forma continuandi dictum Processum in delicto facti permanentis.
23 Si delictum facti sit transeuntis, quid agendum sit.
24 Modus continuandi Processum per viam Inquisitionis generalis quo ad delicta solum.
25 Modus continuandi Processum per viam Inquisitionis specialis.
26 Forma continuandi dictum Processum.
27 Forma examinandi testes super fama.
28 Fama probata quid agendum sit.
29 Testes de quibus interrogandi fama probata in Inquisitione speciali.
30 Forma examinandi testes super facto fama probata in Inquisitione speciali.

31 Modus

31 *Modus continuandi Processum per viam exceptionis.*
32 *In processu per viam exceptionis rigor non obseruatur.*
33 *Nisi contra excipientem, ac testes, si fuerit inuenta conspiratio.*

DE Testibus, Indicijs, Torturaque habita tractatione, ad modum formandi processum nunc redeundum est. Cum autem illius incipiendi modus, & forma, *cap.* 16. à nobis tradita fuerint; in præsenti cap. modus eundem prosequendi, siue continuandi afferendus est, illiusque forma, primo quidem per viam accusationis, deinde per viam denunciationis, postmodum per viam inquisitionis, tandem per viam exceptionis.

De Modo continuandi processum per viam Accusationis.

REgularium itaque iudex cum accusationem, siue in scriptis, siue in voce porrectã acceptauerit, illamque cum testium ab accusatore productorum nominibus in actis redigendam, siue describendam curauerit, ad ipsorũ testium examen procedere debet. 1

† Quorum nomina, cognomina, patriam, ætatem religionis tempus, officium si quod habent, statumque per vicenotarium in actis describere faciet, quemadmodum *cap.* 17. *num.* 102. habitum est, de quibus interrogationes, ac responsiones in processu describere non est necesse: at satis erit, vt iudex huiusmodi nesciens, antequam testes interroget iuramento delato, illa ab eis de plano petat. 2

Ipsosque testes singulariter, siue sigillatim, ac secrete coram se, solisque visitatoribus, aut dis-

cretis respectiuè citatos, seu quoquo modo vocatos, ac monitos, prout eodem *cap.17. nu.92. &* 101. dictum est; iuramento eis de veritate super interrogandis merę, ac realiter dicenda delato, interrogabit primo. *An sciant causam suæ vocationis*, deinde *An cognoscant Accusatum*, illius nomen exprimendo, de causa talis cognitionis, de temporeque, cuius famæ sit apud alios, cuius opinionis sit apud ipsos, an sciat illum tale delictum cõmisisse, quomodo sciant, quo loco, quo tempore, quibus præsentibus commisit, si viderint ipsi, vel audierint in ijs, quæ solo auditu percipiuntur. Si vero ab alijs audiuerint, à quibus, quo loco, quo tempore, quibus præsentibus. Postremo an odio, vel amore, alia ve passione, aut causa moti talia deposuerint.

Finitoque examine, illos propria manu subscribere faciet, aut scribere nescientes signũ crucis apponere, ac dimittet, illis præcipiendo (si ei visum fuerit expedire) vt sub tali pœna, aut in virtute sanctæ obedientiæ, aut sub iuramento, vt ea quæ deposuerunt, & de quibus fuerunt interrogati reticeant, nec aliquibus reuelare præsumant. Poterit vero Processus ita continuari.

Forma continuandi processum per viam Accusationis.

3 † Post quæ præfati PP. Visitatores considerantes, quod huiusmodi blasphemiæ crimen tale, tamque graue est, quod sine creatoris iniuria pertransiri absq; punitione nec potest, nec debet; illosq; necesse esse, vt iustitiam accusatori ministrent; processerunt ad testes ab accusatore productos examinandos per modum, qui sequitur.

Forma

Forma examinis Testium.

† Die,& loco supradictis coram præfatis PP. Visitatoribus D. E. de talibus,de tali ciuitate eiusdem Monasterij Vicarius, ætatis suæ annorum 35, religionis vero 20. testis productus super primo,vocatus,& monitus, ac iuramento ei delato de veritate super interrogãdis dicenda, prout tacto pectore more sacerdotum iurauit, ad opportunas interrogationes deposuit, *vt infrà* videlicet. 4

Interrogatus an sciat causam suæ vocationis.

Respondit. Io non la sò, ne posso imaginarmela.

Inter. An cognoscat D. Turpilium de Improbis de tali ciuitate.

Resp. Io lo conosco benissimo, & hora sta qui per stanza.

Inter. quomodo illum cognoscat, & à quo tempore.

Respon. Io lo conosco, pe che siamo stati insieme a Bressa,& à Bológna, e qui gia sono cinque mesi, e sono da dodici anni, ch' io lo conosco.

Inter. Cuius famæ sit,d. D. Turpilius apud alios.

Resp. Io non so in che conto lo tengano gl' altri,perche bado a casi miei.

Inter. Cuius opinionis sit apud ipsum.

Resp. Io per me lo tengo per buon compagno, e vero che alle volte va in collera, e si lascia vscire da bocca qualche biastema.

Inter. Quomodo sciat illum esse iracundum, & quandoq; blasphemare.

Respon.

Respon. Perche l'ho vdito alle volte biastemare con le mie orecchie.

Inter. Quo loco, ac tempore illum blasphemias proferentem audierit.

Resp. In molti luoghi, e tempi l'ho vdito, & in diuerse occasioni.

Inter. An vnquam illum in claustro, & in Refectorio blasphemantem audierit, & quo tempore.

Resp. Padre io mi ricordo particolarmente che il giorno di S. Lorenzo nel claustro dopo pranso biastemò assai il nome di Dio.

Int. Quas blasphemias dixerit.

Resp. Egli disse al corpo, al sangue, & altre simili, essendo saltato in collera per non so che.

Inter. An alij essent præsentes quando tales blasphemias protulit.

Resp. Vi erano D. Inquieto de Malitiosi, e D. G. de tali.

Inte. An ipsum reprehenderit.

Resp. Io non volsi dirli altro, perche essendo in collera, dubitauo, che non mi dicesse villania, e di non mi dar di parole con lui.

Inter. An amore, vel odio, vel alia passione motus talia deposuerit.

Resp. Io li voglio bene, e quello, che ho detto l'ho detto per essere così la verità.

Tunc admodum Reuerendus Pr. D. C. maior visitator mandauit dicto D. F. vt proprio examini subscriberet, prout lectis eidem prius dictis depositionibus propria manu subscripsit. Qua subscriptione habita, & acceptatis illius depositionibus si & in quantum &c. eum dimisit illi præ-

li præcipiens in virtute sanctæ obedientiæ, ne cui de his omnino loqueretur.

Die,& loco vt supra D.G. de talibus &c. testis alter ab accusatore productus super primo vocatus, ac monitus, &c. vt supra. Eodem namque modo cæteri testes examinandi sunt.

Quod si diuersis diebus examinentur; initio examinis testis dicendum est. Die vero tali eiusdem mensis,& anni. D. G. de talibus,&c.

Testes vero super secundo hac forma seruata examinari poterunt.

Eisdem die,ac loco D.H de talibus,&c. testis ab accusatore super secundo productus vocatus, ac monitus,&c. vt supra.

Testibus autem super secundo vltra prædictas interrogationes post interrogationem. An alij essent præsentes, ac testis responsionem. Iudex subiungere debet interrogationes super iniurijs, hoc modo.

Interrogatus an d.D. Turpilius vnquam fuerit de talibus blasphemijs reprehensus.

Resp. Quando D. Turpilio biastemò in refettorio dopò pranso il giorno di S.Rocco fu ripreso da D. Inquieto de Malitiosi.

Inter. Quid ad huiusmodi reprehensionem dixerit d.D. Turpilius.

Resp. Si volto in collera contro il detto.D.Inquieto, e li disse molte villanie, in particolare, ch'egl'era vn forfante, vn sciagurato, vn maligno,& vn' hipocrita.

Inter. An alius adesset cum talia iurgia d. D. Inquieto dixit.

Resp. Vi era Fra N. refettorario D. Inquieto & io, e non altri.

Inter.

Inter. An amore, vel odio, &c. vt supra.

Eiusdem die, ac loco Fr. N. de talibus, de tali loco Refectorarius &c. testis alter ab accusatore super secundo productus, vocatus, ac monitus, &c. vt supra.

5 † Testibus ab accusatore productis eo, quo dictum est modo examinatis; illorum depositiones considerare iudex ipse debet, vt quid faciendum illi sit, cognoscere queat; namque si eos aut singulares, aut discordes, aut varios, aut vacillantes, aut alias nihil concludentes inuenerit; Accusatum vocare, aut constituere, aut interrogare minime debet. Sed Accusatore vocato illum admonere poterit, vt vel ab accusatione desistat, vel testes alios producat.

Si accusator destiterit, ac humiliter se gesserit, iudex cum illo mitius agere poterit, aut leuem aliquam pœnitentiam salutaré eidem iniungendó: aut graui admonitione illum impune dimittendo pro sui prudentia, cum accusatus fatigatus non sit.

At vero si accusator in sua persistens malitia testes alios protulerit; qui examinati nihil quoq; concludant, aut pœna talionis, aut alia graui extraordinaria illum plectere vtique debebit, illius malitia id expostulante.

Quod si testes contestes fuerint; aut eorum alter omni exceptione maior ita deposuerit, vt factum ipsum concluserit, aut ex testium dictis indicia aliqua grauia, & sufficientia, quemadmodum præced. cap. dictum est, adfuerint, quibus motus ipse iudex Reum ipsum iudicauerit de iure fore constituendum; illum citare, aut vocare quoquomodo debet; formatisque ex testium

deposi-

depoſitione capitulis eum interrogare, delato eidem prius iuramento de veritate ſuper interrogandis dicenda.

Illud autem aduertat iudex opus eſt, quod Reum interrogare nequit, niſi de criminib. ſiue delictis, de quibus accuſatus eſt, aut denunciatus, aut exceptus, aut de quibus infamia, indiciave præceſſerint. Marſ. *in pr. crim. §. ſecunda, nu.* 13. cui doctorum nemo non aſſentitur.

6 † Interrogandus autem Reus, ſiue accuſatus à longe eſt, paulatimque ad factum deueniendum; vt veritas ipſa facilius eruatur. In actis vero ſcribenda ſunt ipſius Rei nomen, cognomen, patria, ætas, aliaque vt ſupra de teſtibus dictum eſt, illiuſq; reſponſiones eodem ſermone, ac modo, quibus ipſe protulerit.

Poterit verò ſequenti modo interrogari.

Forma examinis Rei, ſiue Conſtituendi Reum.

7 † Die vero 15. eiuſdem Menſis D. Turpilius de Improbis de tali ciuitate ſacerdos, ætatis ſuæ annorum 40. religionis vero 24. accuſatus, de quo ſupra, vocatus, ac perſonaliter cõſtitutus coram præfato admodum Reu. D. C. & me. D. I. A. viſitatoribus, monituſque, ac delato eidem iuramento de veritate ſuper interrogandis dicenda, próut tacto pectore iurauit, ad opportunas interrogationes reſpondit vt infrà.

Interrogatus An ſciat cauſam ſuæ vocationis.

Reſp. Padre nò io, ſe non mi vien detta.

Inter. A quanto tẽpore in hoc Monaſterio ſit.

Reſp. Ci ſono venuto alla dieta paſſata, aſſignatoui per ſtanza.

Inter.

Inter. Vnde discesserit tempore proximæ præteritæ dictæ.

Respon. Io mi sono pártito da Reggio, e venuto qui.

Inter. An fuerit in alijs Monasterijs commoratus.

Resp. Io sono stato in molti; a Fano, a Mantoua, a Bressa, a Bologna.

Interro. Cum quibus fuerit, prę sertim Brixię, & Bononiæ.

Respon. Io sono stato con diuersi Canonici: ma in particolare col P. Vicario qui D. F. & in Bressa, & in Bologna, & ancora con D.G. che pure sta qui di stanza in Bologna, & hora qui contutti dua loro me ne stò.

Interro. An verba vnquam cum aliquo habuerit in aliquo eorum monasteriorum, in quibus commoratus est.

Resp. Io non me ne ricordo, perche sono cose, che passano.

Inter. An vnquam cum D. Inquieto de Malitiosis verba fecerit.

Respon. Non me ne ricordo, potrebb' essere: mà serà stata qualche bagatella.

Admonitus vt recordetur, ac veritatem fateatur; quia in actis constat illum verba grauia cum d. D. Inquieto habuisse.

Resp. Io mi ricordo, che gia molti giorni sono, io hebbi parole in Refettorio con il detto D. Inquieto.

Inter. Qua de causa huiusmodi verba cum dicto habuerit.

Resp. Non me ne ricordo, & erubuit, totusque mutatus est.

Admo-

Admonitus autem, vt dictam causam exponat, quia mitius secum agetur: sin minus cum rigore procedetur.

Respon. Padre io sono vn poco collerico, e quel giorno riscaldato dal vino dissi non sco che bestemie: e perche lui mi riprese, io le dissi villania.

Subinter. Quas blasphemias dixerit.

Resp. Io veramente non me ne ricordo: perche ero in collera.

Inter. An alias blasphemauerit.

Resp. Quando io sono in collera, me ne scappano di bocca alle volte.

Quibus habitis præfatus Pr. D. C. Visitator mandauit eidem D. Turpilio, vt proprio examini subscriberet, prout sibi prius lectis dictis eius depositionibus subscripsit, quâ subscriptione habita, præfatus Pr. Visitator præcepit ei, vt recto itinere iret ad propriam cellam, nec in discederet, neque cum aliquo loqueretur sub pœna carceris ad arbitrium dd. PP. Visita. illumque dimisit.

† Si verò delictum fassus minime fuerit: præmissis admonitionibus hortabitur illum iudex, vt veritatem fateatur, & si mendacia dixerit, vt à mendacijs caueat. 8

Quod si in incepta duritie perstiterit, faciet ei legere testium depositiones, quibus auditis, aut excipiet ipsos testes, aut non excipiet.

Si non exceperit, iam conuictus est, si duo adsint contestes iuxta dicta *c.* 17. *n.* 90.

Si autem exceperit, & exceptiones rationabiles fuerint: dilationes congruentes, ac termini eidem tribuendi sunt ad illas probandas, & si fortè

tūc non exceperit, sed petat sibi dare processus copiā, vt contra testes excipere possit; dicta copia illi tribuenda est, ac terminus assignandus ad excipiendum, ac se defendendum iuxta dicta *ca.* 11. *nu.* 22. nomina quoque testium, accusatorisq; illi aperienda sunt, vt *eod. c. n.* 23. *& seq.* habitum est, quæ omnia in actis describi necesse est.

9 † Poterit quoq; iudex ad Reum negantem magis conuincendum (si expediens illi visum fuerit) ipsos testes cum eo confrontare, illos in ipsius faciem sigillatim venire faciens, vt illo præsente deponant, siue prius deposita ratificent, ac vt ipsemet iudex ex facierum mutatio[illegible] dictis, modo dicendi, alijsq; circūstantijs (quas omnes accurate obseruare debet) an ibi aliqua conspiratio sit, cognoscere queat, hic namq; modus tutissimus est, quo sagax, prudens, cautusq; iudex veritatem plene cognoscere, ac dijudicare potest, omniaque in actis ponentur. De confrontatione *nu.* 16. infrà dicetur.

10 † Cogere quoq; Reum ad veritatem aperiendam pœnis illum affligendo poterit, iuxta dicta *superius c.* 18. *n.* 58. *& seq.*

11 † Aduertat vero Iudex, quod si Reus confessus delictum, aut de illo conuictus fuerit, illū vtique condemnare potest, attamen defensiones aliquæ illi etiam non petenti tribuendæ sunt; quib. si non à toto, saltem à tanto se tueri queat. Clar. *lib.* 5. *§. fin. q.* 49. *ver. est igitur, & q.* 64. *ver. si autem reus, & q.* 55. *ver fin.* Far. *q.* 39. *nu.* 32. 33. *&* 35. Est enim Tyrāni iudicis, ac valde iniqui contra indefensum pronunciare.

Et si aliquas defensiones, aut excusationes attulerit, benigne illum audiat, aliaq; exequatur, quæ agenda sunt. Quod

Quod si nullas habere se defensiones dixerit; ad sententiam definitiuam contra illum pronunciandam poterit deuenire.

Si vero confessus minime fuerit, & defensiones illi petenti datæ fuerint: audiat, examinet etiam iterum ipsos testes, si fuerit opus: diligenter omnia perscrutetur, neq; plus accusatori, quã Reo, neq; Reo plus, quam accusatori deferat: licet in dubijs, & paribus ad Rei fauorem iudicare debeat, iuxta iura, *& c. cum sunt, de reg. iur. l. 6. & l. fauorabiliores, ff. eod. tit.*

De Rei defensionibus.

† Quoniam de Rei defensione facta mentio est, de huiusmodi ab eo faciendis defensionibus pertractabo. 12

Itaque Reus quisque defendere se potest, neq; illi vllo pacto defensiones, etiam si periculum subornationis immineret, denegandæ sunt. Boss. *tit. de indicijs, n.* 75. Ambr. *lib.* 3. *process. infor. c.* 1. *n.* 9. Farin. *q.* 39. *nu.* 68. etiam quod confessus sit, vel conuictus. Guido de Suzzar. *tr. de indic. & tor. nu.* 64. Putæus de synd. *ver. condemnatio. cap.* 4. cum illi defensiones iure competant naturali, vt *c.* 12. *n.* 9. habitum est, terminusque illi tribuendus, ac prorogandus est, prout necessarium fuerit ad illas faciendas. Clar. *d. q.* 49. & nos *c.* 11. *n.* 22. quem terminum neq; ipse princeps illi negare potest, vel auferre. Clar. *loc. cit.*

† Modus autem, quo defendere se Reus ipse valet, est. 13

Aut excipiendo quod non cõstet de delicto, (si delictum facti sit permanentis) de quo accusa-

tus, vel denunciatus, vel exceptus, vel inquisitus est, de qua re *c.*16.*nu.*51.*& seq.* dictum est.

Aut excipiendo contra iudicem, quod sit incompetens, vel suspectus, de quo supra *c.*14.*per totum.* Vel quod iudex non seruauerit, quæ de iure seruanda sunt, de quibus *in cap.*10. 11. 12.*&* 13. actum est.

Aut excipiendo contra Accusatorem, quod illegitimus sit, de quo vide quæ diximus *cap.* 16. *nu.*10.*& seqq.*

Aut excipiendo contra testes, de quibus *c.* 17. *per totum* habitum est.

Aut probando similibus, paribus, vel pluribus testibus contrarium, de quo *vide cap.* 17. *cit. num.*68.

Aut etiam errorem à se in propria confessione factum probando, si quem rationabili fultum ratione poterit inuenire, de quo Clar. *d.q.*55.*vers. fin.* Paris de puteo, *loc.cit.* confessio enim licet iurata sit, reuocari potest, probat Cæsar de Grass. *decis.*90.*nu.*2.

Aut probando se id licite facere potuisse, si res illa modo aliquo fieri licite queat. Clar. *q.*56.

Aut probando se alias de illomet delicto non iterato, vel iterabili punitum fuisse, neque enim etiam Deus ipse iudicat bis in idipsum, *arg. Nahū.* 1. *Non consurget duplex tribulatio. cap. de his, de accusat l. qui de crimine,* C. *eod. tit.* Clar. *q.*57. Farin. *q.* 4. *num.*43.

Aut alias excusationes afferendo, prout sibi melius videbitur expedire, nempe ætatem; iram, ebrietatem: ignorantiam; metum: vim: prouocationem: sui, vel amicorum defensionem: suarum rerum, vel sui honoris tuitionem: furorem: creduli-

dulitatem,quod operari tale quid poſſet:& ſimiles. Vide Clar.*q.60.loc.cit.*& Farin *d.q.39.* & nota quod etiam poſt ſententiam,& condemnationem defenſiones minime denegantur,*l.1.§.ſi quis vltro.ff.de quæſt.*

De Tortura Teſtium, ac Rei.

Iudex autem ſi teſtis inhabilis exiſtat:vel quia infamis,vel quia ſocius criminis, vel quia varius,vel quia vacillans,aut mendax, aut huiuſmodi eſt:ad illius teſtimonium validum reddẽdum, vt magis Reum afficiat, illum torquere poterit,*vt c.17.nu.106.& ſeq.habitum fuit*, religioſa tortura, de qua in præcedenti *c. nu.*59.dictum eſt,minis,videlicet,ac pœnis,iuxta rei exigentiam facto decreto hoc modo.

Forma torquendi teſtem inhabilem.

† At vero cum D. G. de talibus,de quo ſupra, ſocius criminis exiſtat,aut varius,&c. ad tollendam huiuſmodi notam,ſeu varietatem,&c. ac vt illius depoſitio magis afficiat d. D. Turpilium accuſatum,præfatus ad R. P. Viſitator me cõſentiente,grauibus, ac minacibus verbis mandauit eidem D.G. vt ad cellam recto itinere iret, nec inde exire præſumeret ſub pœna carceris, ibi manſurus,ſoloque pane,& aquâ victurus,donec veritatem puram,atque ſinceram fateatur. 14

Qui lacrymans dixit.Faccino VV.PP.quello, che vogliono, che io non dirò mai altro, che quello,che ho depoſto,aut, vltimamente depoſto,perche coſi è la mera verità, quibus auditis illum dimiſerunt.

Et quoque ſi reus fateri noluerit veritatem,

 & indi-

& indicia contra illum vehementia sint: ad eruendam ab eo veritatem poterit iudex, & ipsum torquere. Primo tamen vocari, aliaque vice constitui debet, ac denuo interrogari, atque audiri, si quid forte dicere, vt se à tortura tueatur, velit.

Poterit autem hoc modo constitui, contraque illum decretum formari.

Forma secundi constituti pro Reo torquendo.

15 Die vero 16. eiusdem Men. denuo vocatus D. Turpilius de quo supra accusatus, & vehementer indiciatus coram præfato admodum R. D. C. & me D. I. Al. Visitatoribus constitutus, ac iuramento sibi delato. Interrogatus si velit, ac se disposuerit veritatem fateri super ijs, de quibus alias interrogatus fuit.

Resp. Quello ch'io dissi l'altra volta è la verità, e non dirò mai altrimenti.

Monitus iterum, atque iterum, vt velit ab obstinatione, ac mendacijs desistere, quia constat in actis illum blasphemasse, ac iniurijs D. Inquietum affecisse.

Resp. Io non ho biastemato altrimenti, nè ho ingiuriato alcuno, e non dirò mai altrimenti, perche non è la verita.

Tunc præfatus Pr. Visitator D. C. me quoque consentiente d. D. Turpilij duritiem agnoscens, ac pertinaciam, decreuit ad habendam ex eo veritatem, vt loco torturæ maneat in cella clausus, silentium cum omnibus obseruando, ac pane, & aqua ieiunando, quousque veritatem fateatur, & eidem D. Turpilio talia obseruari mandauit sub pœna confessi delicti, eumq; dimisit, illi præcipiens

cipiens, vt recto itinere ad propriam cellam progrederetur, nulli omnino loquendo.

Si vero ita expedire iudicauerit ipſe iudex, Reum ac teſtes confrontare poterit, vt ſupra dictum eſt, id autem hoc modo exequi valebit.

Forma confrontandi Reum ac Teſtes.

† Tunc præfatus P. Viſitator D. C. me quoque D. I. A. Viſitatore conſentiente d. D. Turpilij duritiem, ac obſtinationem cognoſcens ad illum multo magis de mendacio conuincendũ, & ad veritatem confitendam diſponendum, & ad omnem finem, & effectum meliorem præcepit, vt vocaretur D. F. teſtis productus, & alias examinatus, qui cum adeſſet delato ei iuramento de veritate dicenda, prout &c. vt ſupra. Teſtes enim in confrontatione iterũ iurare debent. Far. *q.* 72. *nu.* 148. 16

Interrogatus An cognoſcat D. Turpilium hic præſentem.

Reſp. Padre si, io lo conoſco beniſſimo.

Deinde ab eodem P. Viſitatore Inter. D. Turpilius an d. D. F. cognoſcat.

Reſp. Ancor io conoſco lui.

Denuo Inte. D. F. An ea, quæ tali die talis menſis, & anni depoſuit contra D. Turpilium ibi præſentem, fuerint, ac ſint vera, illaque pro veritate dixerit, ac depoſuerit, modoq; eadem intendat in eius faciem ratificare.

Reſp. Padre ſi, che turto quello, ch'io diſſi nell' altro mio eſſamine e vero, e per verità, e conſcienza lo diſſi, e ſon qui per mantenerlo in faccia di D. Turpilio.

Tunc præfatus P. Viſitator mandauit, vt fortiter le-

titer legeretur examen alias factum, siue depositiones alias habitas ab ipso D. F. pie 14. Mensis Septembr. currentis quibus lectis, & per dictos bene auditis.

Inter. D. F. An hæc eadem sint, quæ alias deposuit contra personam d D. Turpilij.

Respond. Padre si, che questo è quello, ch'io dissi l'altra uolta contro D. Turpilio qui præsente, e come vero lo confermo hora, e ratifico in faccia di lui.

Tunc Inter. D. Turpilius quid modo ad huiusmodi respondeat.

Resp. Io no so altro che dire, se non che lui non dice la uerità, e mi marauiglio molto di lui, che dica queste cose.

Ita quoque alij testes, vnusquisque per se, vocabuntur, & confrótabuntur, & continuabitur hoc modo processus.

Quibus auditis præfatus Pr. Visitator dimisit D. F. & vocari fecit D. G. alium testem productum, & alias examinatum, qui cum adesset, &c. vt supra.

Post confrontationem vero Processus ita cótinuabitur. Tunc d. P. Visitator cum vnusquisq; persisteret in dicto suo, mandauit Don Turpilio, vt rediret ad cellam suam, & se prepararet ad se defendendum, quia licet veritatem fateri nolit, illum attamen pro conuicto habet.

17 † Qui D. Turpilius petijt sibi dari copiã indiciorũ, & assignari sibi tempus cõueniens ad proprias defensiones faciendas, & prorogari quatenus opus sit, prout idẽ Pr. Visitator me cõsentiẽte decreuit illi tribuendã esse d. copiã, & assignauit ei trium dierum terminum ad suas defensiones faciendas. De

De quibus defensionibus dictum superius est, *nu. 12. ac 13. huiusmet capitis.*

De Modo continuandi Processum per viam Denunciationis.

EOdem modo procedet iudex per viam Denunciationis continuando Processum, quẽadmodum superius dictum est de modo illum per viam Accusationis prosequendi, mutando nomen accusationis, & accusati, in nomen Denunciationis, ac Denunciati, hoc modo videlicet. 18

Forma continuandi Processum per viam Denunciationis.

†Post quæ præfatus P. Prior attendens, quod huiusmodi impudica, & scandalosa conuersatio sine iniuria *creatoris*; cuius *ecclesia domus orationis*, non turpitudinis est, aut sine graui scandalo tolerari, vel conuiuentibus oculis præteriri nequit: processit, habito dictorum discretorum consilio, & assensu, ad testes à d. D. Obseruante denunciato re contra d. D. Nocentem productos examinandos per modum, qui sequitur. Videlicet. 19

Die, & loco supradictis coram præfato admodum R. P. Priore, illiusque discretis prædictis D. G. de talibus, de tali loco sacerdos, ætatis suæ, &c. vt supra in dicto modo continuandi processum per viam accusationis.

De Modo continuandi Processum per viam Inquisitionis generalis quo ad personas tantum.

IN Inquisitione generali quo ad personas, speciali 20

ciali verò quoad delicta, examinandi primo loco sunt testes nominati ab offensis, vel si nullus sit nominatus, vicini, & verisimiliter informati; deinde alij, donec aliquis nominetur, siue donec indicia sufficientia contra aliquem, aut aliquos adsint.

In hisce autem inquisitionibus examinari possunt quicunque testes, etiam inhabiles; qui licet ad condemnationem nequaquam sufficiant, ad inquirendum tamen indicium præstant, vt dictum fuit *cap.* 17.

In actis verò adscribenda sunt ipsorum testiũ nomina, cognomina, &c. vt supra in modo continuandi processum per viam accusationis dictum est.

21 † Interrogandi verò sunt ipsi testes circa offensum, vel offensos, nominatum, vel nominatos, si qui fuerint offensi, & nominati.

Si verò nullus fuerit offensus, aut nominatus, interrogandi sunt primo. An sciant caussam suæ vocationis, deinde. Vbi fuerint tali tempore, ac tali hora, An sciant tale delictum fuisse commissum, quomodo id sciant, quem credant commisisse, quare ita credant, cuius famæ sit ille, an solitus talia perpetrare sit, an ab alijs audiuerint dici de huiusmodi, & alijs similibus interrogationibus.

Si autem quis offensus fuerit puta occisus, & pœnitus quis occiderit ignoratur, interrogandi sunt ipsi testes, Vbi tali tempore fuerint, an strepitum aliquem audierint, vel aliquem clamantẽ, & quem, & qua hora. An sciant tale delictum perpetratum fuisse, quomodo id sciant, & alia vt supra, & præterea an sciant occisum habere aliquem

aliquem inimicum, quomodo id ſciant, qui ſit, an ſciant aliquem minatū illi fuiſſe, qui ſit, quomodo id norint, à quibus audierint, quo tempore, quo loco, quibus præſentibus, & alijs huiuſmodi, quæ ipſius iudicis ſagacitati relinquuntur inuenienda, vt delinquens patefiat.

Forma continuandi Proceſſum per viam Inquiſitionis generalis quo ad perſonas tantum.

Post quæ præfatus † Pater Abbas ad cameram ſuæ ſolitæ reſidentiæ vna cum eiſdem diſcretis ſe recepit, habitoque cum eis conſilio ſuper cōmiſſo delicto, conſiderans, quod tale eſt, tamque graue, quod ſine maxima Dei, ac proximi offenſione tolerari, ac pertranſiri nequit, vna cum eiſdem diſcretis proceſſit ad teſtes examinādos, pro delinquente inueſtigando per modum, qui ſequitur. 22

Eiſdem loco, & die coram præfato admodum Reuerendo P. Abbate, ac diſcretis prædictis D. Venantius de Veridicis de tali ciuitate, &c. vt ſupra de Accuſatione dictum eſt.

Hi vero teſtes interrogabuntur primo, an ſciāt cauſſam ſuæ vocationis, deinde an cognoſcant D. Maledicum, quomodo cognoſcant; an ſciant illum fuiſſe vulneratum, quomodo ſciant, ſi audierunt dicere: à quo, quo loco, qua occaſione, quibus præſentibus.

An ſciant illum habuiſſe verba cum aliquo, cum quo, qua occaſione, quibus præſentibus, quomodo id ſciant, an credant D. Vindicem illum vulneraſſe, quare ita credant; an minatus fuerit d. D. Maledico, & huiuſmodi, poſtremo an odio, vel amore, &c.

depo-

depoſuerint, & reliqua eodem modo, quo ſupra dictum eſt in modo continuandi proceſſum per viam accuſationis.

Et hoc modo procedendum eſt in delictis facti permanentis, cuiuſmodi eſt in ipſa inquiſitione poſitum.

23 † Si autem delictum facti ſit tranſeuntis, exempli gratia, ſi cui fuerint ablatæ pecuniæ, aliave mobilia, vel claue ficta, vel per feneſtram, vel alio modo, nullo commiſſi criminis relicto veſtigio.

Si quis nullo præſente aggreſſus aliquem fuerit; & ſine liuore, aut cicatrice percuſſerit, & huiuſmodi; & coram ſuperiore de his conqueratur percuſſus, factumque denunciet, cum de delicto minimè conſtet, neque teſtis vllus de facto adſit; aliter procedendum eſt.

Accepta namque furati, vel percuſſi denunciatione ipſe ſuperior, ſiue iudex iuramento illi delato, quod ita ſit, quod verè furatæ illi fuerint pecuniæ, vel quod percuſſus fuerit; ad inquirendum ſuper huiuſmodi procedere poterit. Sed primo teſtes examinare debet de fama, & bona opinione furati, ſiue percuſſi denunciantis, vt in actis legitime conſtet, an illi credendum ſit; ad hoc vt inquiſitio formari queat, ex Marſil. §. *principium, nu. 6. & ſeqq. in pract. crim. arg. Exod.* 22. alioqui proceſſus velut ſuper nihilo fundatus, eſſet ipſo iure nullus.

Interrogabit igitur in talibus caſibus iudex teſtes aliquos, monitione, ac iuramento adhibitis, primo. An ſciāt cauſſam ſuæ vocationis, deinde, An talem cognoſcant furatum, vel percuſſum nominando: quomodo cognoſcant; cuius opinionis,

nionis,& famæ ſit apud alios, & apud ipſos: an ſit homo mendaciorum effictor; quare ita credant; ſi norint, vel credant illum pecunias, vel tales res mobiles habuiſſe; quomodo id ſciant, vel quare ita credant; an de præſenti illa habeat; quare non habeat; ſi credant illa ei furto tu[illegible] ſublata; quare ita credant, & huiuſmodi.

Fama denunciantis probata, ille iterum vocandus à iudice eſt, delatoque illi rurſus iuramẽto interrogandus, an vere talia ſibi fuerint ablata, quem credit abſtuliſſe: quare ita credat: aliaque indicia deponat opus eſt, ſi quæ habet, ac teſtes nominet, qui factum, aut delinquentem noſſe poſſunt.

Denique teſtes vocandi, atque ſuper ipſo facto interrogandi, credulitate, cauſſa credulitatis, &c. & cum repertus fuerit aliquis indiciatus, contra ipſum ſpecialem formare inquiſitionem poterit ipſe iudex iuxta inferius dicenda in modo formandi, ſiue continuandi proceſſum per viam inquiſitionis ſpecialis.

De *Modo continuandi Proceſſum in Inquiſitione generali, quo ad delicta ſolum.*

EX dictis in præſenti, & in 16. *cap. num.* 89. inquiſitionis generalis quo ad delicta, ſpecialis vero quo ad perſonas proceſſum continuare quiſque iudex per ſe poterit. In cuius continuatione illud obſeruandum eſt, quod teſtes adhibendi ſunt illi, qui delinquentes ipſos norunt, qui eis ſunt familiares, aut cum eis conuerſantur, vicini, atque illi vniuerſi, qui de illorum vita, moribus, conuerſationeque veriſimiliter informati eſſe queunt. 24

Interro-

bata eſt,& quæ ex veriſimilioribus cauſſis,& coniecturis originem habuit.

Quomodo vero, & de quibus interrogandi ſint ipſi teſtes de fama,habetur *d. cap.* 16. *loco cit.* Poterit autem huiuſmodi proceſſus ita continuari.

Forma continuandi Proceſſum per modum Inquiſitionis ſpecialis.

26 † Poſt quæ conſiderans Præfatus Pater Prior, quod non ſine maxima creatoris iniuria, proximorumque ſcandalo crimen huiuſmodi tolerari, aut conuiuentibus oculis pertranſiri poteſt; conſilio cum dictis Monaſterij diſcretis habito, decreuit ſuper eo inquirere contra d. Fr. Impium,an apud viros probos, & bonos verè infamatus de tali crimine blaſphemiæ ſit, & ad ſe informandum, ac ad teſtes examinandos proceſſit per modum,qui ſequitur.

Forma examinandi teſtes ſuper Fama.

27 † Die, atque loco ſuprapoſitis coram præfato P. Priore, illiuſque diſcretis prædictis. D. T. de talibus,de tali ciuitate ætatis ſuæ annorum 50. Religionis vero 35. Sacerdos, & Vicarius d. Monaſterij teſtis vocatus, & monitus, iuramento ei delato de veritate ſuper interrogandis dicendâ, prout tacto pectore iurauit,ad opportunas interrogationes depoſuit, vt infra, videlicet.

Interrogatus. An ſciat cauſſam ſuæ vocationis.

Reſpondit. Io non la sò altrimenti, ſe V. P. non me la dice.

Interr.

Interr. An cognoſcat Fr. Impium de Execrabilibus.

Reſp. Padre sí.

Interr. Quomodo illum cognoſcat, & à quanto tempore.

Reſp. Io lo conoſco, perche ſon ſtato con lui a Fiorenza, e qui, e deuono eſſere circa ſei anni, ch'io lo conoſco.

Interr. Cuius famæ ſit apud alios, & apud ipſum.

Reſp. Lui è tenuto per buon compagno, & io ancota lo tengo per tale.

Interr. An fama ſit, quod ille blaſphemias proferat.

Reſp. Padre sí, che di lui è tal. Fama.

Interr. quid ſit fama.

Reſp. E quello, che ſi dice publicamente.

Interr. Quomodo ſciat talem famam de illo eſſe.

Reſp. Lo sò, perche l'ho ſentito dire da molti.

Interr. A quibus audiuerit.

Reſp. Da molti: ma in particolare dal Padre fattore, da D. Sigiſmondo, e da Fra Patiente.

Interr. Quomodo ab illis audiuerit, & quâ occaſione.

Reſp. In diuerſe occaſioni, e ragionamenti ſecondo cho occorre: ma in particolare domenica paſſata eſſendo io nel Clauſtro con il detto P. Fattore, e D. Sigiſmondo ſi venne in ragionamento del detto Fra Impio, e tutti due diſſero, come ſi diceua da tutti, ch'egli era vn gran beſtemiatore.

Interrog. An ipſe vnquam audierit illum blaſphemantem.

Reſp.

Reſp. Io veramente non l'ho mai vdito biaſtemare.

Interr. A quanto tempore d. Fr. Impius d. blaſphemia ſit infamatus.

Reſp. Sono molti anni, ch'io ho vdito dire, che lui biaſtema, ſino quando ſtauo a Fano, che deuon'eſſere dodic'anni.

Interr. An ſciat vnde ortum duxerit huiuſmodi fama contra illum.

Reſp. Io non sò che alcuno li vogli male, perche del reſto è buon compagno, ma credo che tal infamia ſia nata dal ſuo biaſtemare.

Interr. An odio, vel alia paſſione motus iſta depoſuerit.

Reſp. Quello, che ho detto, l'ho detto ſolamente per eſſere coſi la verità.

Quibus habitis pręfatus Pater Prior mandauit d. D. T. vt proprio examini ſubſcriberet, qui, lectis eidem ab illo factis depoſitionibus, ſubſcripſit, & d. Pater Prior acceptatis d. depoſitionibus ſi & inquantum, &c. illum dimiſit, præcipiens illi in virtute ſanctæ obedientiæ, ne de his cum aliquo loqueretur.

Eiſdem die, ac loco coram prædictis D. F. de talibus, de tali ciuitate, &c. vt ſupra.

Et eodem modo teſtes omnes de fama examinari debent, quouſq; probata ſit per duos, vel tres probos viros, & beneuolos.

28 † Fama hoc modo probata, ad inquirendum ſuper facti veritate procedet ipſe iudex; Teſteſque infamato ipſi familiares, præſertim viros probos, Deumque timentes (ſi haberi poſſint) vocet: ſin minus alios; ab eiſque non amplius de fama: verum de ipſo facto inquiret, illos delato

29 eis iuramento interrogando. † An sciant causam suæ vocationis, An cognoscant Fr. Impium, quomodo illum cognoscant, & â quo tempore. An illum vnquam blasphemantem audiuerint; quas blasphemias protulerit, quo loco, quo tempore, quibus præsentibus, quoties. An illum reprehenderint, quid ipse dixerit.

Si dixerint se ab alijs audiuisse, à quibus, quo loco, quo tempore, quibus præsentibus, & huiusmodi, per quæ facti veritas habeatur. Postremo an amore, vel odio, &c. vt supra. Quæ omnia in actis describenda sunt.

Poterit autē d. Processus hoc modo continuari.

Forma prosequendi examen testium super facto, fama probata in Inquisitione speciali.

30 † Postmodum Præfatus Pater Prior scire volens, an clamor, qui ad ipsum venit, ac in actis constat, opere compleatur: & an famæ tam peruersæ veritas ipsa respondeat; vna cum prædictis discretis processit ad se informandum, & ad testes super ipso facto examinandos per modum, qui sequitur.

Die vero 15. eiusdem Mensis coram præfato P. Priore, ac discretis prędictis D. V. de talibus, de tali ciuitate, &c. testis vocatus, ac monitus, &c. vt supra in modo continuandi processum per viam accusationis.

Interrogabit autem eos Iudex proxime dictis interrogatorijs.

Factoque ipso saltem semiplene probato iuxta ea, quæ *cap.* 18. habita sunt, Reum ipsum constituet eo modo, quo supra dictum est in Accusatione, & reliqua ibi dicta obseruabit,

vsque

vſque ad Rei condemnationem excluſiuè.

De Modo continuandi Proceſſum per viam Exceptionis.

MOdus,& forma proceſſum per viam exceptionis continuandi idem erit, qui in proceſſu per viam accuſationis obſeruatur,mutatis nominibus,quemadmodum de modo proceſſum per viam Denunciationis continuandi ſuperius diximus. 31

† Aduertat porro Iudex,quod in hoc proceſſu rigor ille minime obſeruandus eſt, qui in ſuperioribus obſeruatur; cum nequaquam ad punitionem: verum ad impediendum à dignitatis, vel officij conſequutione ipſum exceptum ſolummodo tendat. Quare de plano eruenda veritas eſt. 32

† Niſi aliqua forte conſpiratio excipientis,ac teſtium,vel falſitas detegatur, eo namque caſu contra illos procedere cum rigore debet, ne peruerſis conſpirationibus falſitati, malignisq; criminationibus aditus aperiatur. 33

De Modo Proceſſum terminandi à Iudice Regularium. CAP. XX.

SVMMARIVM.

1 *Proceſſus terminatio in quo conſiſtat.*
2 *Sententia definitiua triplex, Abſolutoria, Condemnatoria, Declaratoria.*
3 *Abſolutoria ſententia quæ ſit.*
4 *Condemnatoria ſententia quæ ſit. Sententia ferri nequit, niſi contra confeſſum, vel conuictum.*
5 *Declaratoria ſententia quæ ſit.*
6 *Sententia non eſt præcipitanda.*
7 *Inferenda ſententia iuris ordo ſeruandus eſt.*
8 *Sententia ferri debet ſuper his, quæ in proceſſu cōtinentur.*
9 *Citatio ante ſententiam neceſſaria eſt.*

10 *Sententia in scriptis ferenda est.*
11 *Causam in sententia ponere non est necesse.*
12 *Sententia an sedendo ferenda sit.*
13 *Sententiæ solemnitates in summarijs iudicijs non sunt necessario seruandæ.*
14 *Absolutoria sententia quando ferenda.*
15 *Actore non probante Reus absoluitur.*
16 *Accusator, & Denunciator ante absolutoriam citandi sunt.*
17 *Absoluendus in duplici gradu est.*
18 *Forma sententiæ absolutoriæ simpliciter pro innocente.*
19 *Forma alia pro infamato, & indiciato.*
20 *Condemnatoria sententia quando ferenda.*
21 *Reus ad sententiam citandus est.*
22 *Pœna delicto debet esse conformis.*
23 *Pœna vt augeri, vel minui possit, si à lege taxata sit.*
24 *Pœna vt commutari queat.*
25 *Pœnæ Regularibus infligendæ vnde sumi debeant.*
26 *Non sunt à iure communi mutuandæ.*
27 *Carcer in grauissimis sufficit.*
28 *Nulla maior pœna carcere ipso in sacris canon, datur.*
29 *De damnatione ad triremes.*
30 *Forma sententiæ condemnatoriæ cum expressione causæ.*
31 *Forma alia sine causæ expressione.*
32 *De appellatione à sententia.*
33 *Sententia post decem dies in rem transit iudicatam.*
34 *Declaratoria sententia quando ferenda sit.*
35 *Declaratoria sententia duplex fauorabilis, & contraria.*
36 *Forma sententiæ declaratoriæ fauorabilis.*
37 *Forma sententiæ declaratoriæ contrariæ.*
38 *Sententia definitiua ad accusatorem, ac testes repellendos necessaria non est.*
39 *Forma sententiæ interlocutoriæ, seu decreti pro accusatore repellendo.*

1 PRocessus † terminatio in nullo alio, quam in definitiua sententia ferenda consistit.

2 † Triplex autem sententia definitiua ferri potest.

poteſt. Abſolutoria. Condemnatoria. Declaratoria.

3 † Abſolutoria ſententia ferenda tunc à iudice ipſo eſt, cum nihil contra accuſatum, vel denunciatum, vel inquiſitum fuerit in proceſſu probatum.

Condemnatoria vero cum de crimine, de quo accuſatus eſt, vel denunciatus, vel inquiſitus ipſe Reus, conuictus extiterit, aut illud fuerit ipſe cōfeſſus. † Neq; enim ferri condemnatoria ſenten- 4 tia poteſt: niſi contra con feſſum, aut conuictum, *c.* 1. & 2. 2. *q.* 1.

5 † Declaratoria vero tunc ferēda erit, cum exceptus habilis, aut inhabilis ad beneficia dignitateſve per ſententiam iudicandus eſt. neq; enim iſta ſententia, aut abſolutoria, aut condemnatoria proprie dici poteſt; cum in ea (niſi fortaſſis admodum in proprie) exceptus neq; abſoluatur, neque condemnetur.

Similiter declaratoria erit, cum quis accuſatus, aut denunciatus, aut etiam inquiſitus fuerit, quod alicui conſtitutioni contrauenerit: tunc enim per ſententiam definitiuam declaratur illum huiuſmodi conſtitutioni contraueniſſe, vel non contraueniſſe, & conſequenter in pœnas in ipſa taxatas incurriſſe, vel non incurriſſe.

6 † Circa vero ſententiā proferendam aduertere iudex ipſe debet, Primo quod illam præcipitanter ferre minime conuenit, ſed maturo conſilio totum conſiderare proceſſum debet, ſique oportet, peritos quoq; conſulere; ne quā vel minimā cōmittat iniuſtitiam, ſiue contra Reū, ſiue cōtra Actorem, ſiue contra ipſam Rempublicā, *c. ſummopere, 11. q. 3. & nos c. 4. n. 12. & c. 11. n. fin. ſuperius.*

 † Secun-

7 † Secundo, quod iuris ordinem in illa ferenda seruare debet, qui de ipsius iudicij substantia est; indicia perpendendo an leuia, an grauia, an ve grauissima sint, & an purgata extiterint nec ne, an aliquid purgandũ residuum sit, ac huiusmodi. sententia namq; contra ordinem huiusmodi lata, nulla profecto est, *c. vxor*, 17. *q.* 4.

8 † Tertio, quod sententia ferri debet super his, quæ in processu continentur, atq; in eo probata sunt, dicti processus limites nequaquam excedẽdo, & hoc illud est, quod vulgato sermone dicitur. Iudex secundum allegata, & probata iudicare debet, glo. *c. quamuis*, 11. *q.* 3. Abb. *c. illa præpositorum, de accus.* Couar. *l.* 1. *variar. resolut. c.* 1. *n.* 8. *in fine*, & si ex actis non iustificatur, dicitur notorie iniusta. Cæsar de Grass. *decis.* 147. *n.* 6. *&* 10.

9 † Quarto, quod citandæ sunt partes ante sententię prolationem. Clem. *sæpe, § fin. de verb. signif.* Namque sententia contra non citatum lata, nulla est. Bald. *in l. fin. C. de legib.* Ang. *l. omnium, C. de test.* Ioan. Andr. *c. olim, de re iud.* Felin. *c. quæ in ecclesiarum, de constit. n.* 66. Clar. *lib.* 5. *§. fin. q.* 31. *ver. vlterius quæro.* Nauar. *consil.* 5. *de appell. n.* 3.

10 † Quinto, quod sententia in scriptis ferenda est, *l. vltim. C. de sent. ex br. reci. c. etsi sententia, de re iudic. lib.* 6. etiam in iudicio summario, d. Clem. *sæpe, loc. cit.*

11 † Sexto, quod licet in sententia ipsa causa exprimi possit, qua motus iudex eam tulit, id attamen opus minime est, *c. sicut, de re iudic.* iuncta *gl. ver. exprimantur.* Abb. *ibid.* Alberic. *in l. properandum, §. illo n.* 34. *& seq. C. de iudicijs.*

12 † Septimo, quod licet sententia sedendo ferenda sit, *c. etsi sententia, §. fin. de re iud. cit. in* 6. attamen

tamen in summario iudicio id necesse non est.d. Clem.*sæpe loc.cit.§.fin.*

† Octauo, quòd licet in sententijs ferendis 13 plures requirantur solemnitates. in iudicio tamen summario illæ obseruari necessario minime debent. Quare necesse non erit iudicem illam proferre; poterit vel præsente, vel absente parte ferri; & de nocte: & diebus feriatis. hæ namque solemnitates iuris existunt, & accidentalia: quæ in regularium iudicijs necessario seruanda non esse, dictum sæpius est, ex cap. *qualiter, & quando, el secundo, de accusat. §. final.* & nos *cap.* 11. *num. tertio, superius.* Igitur sententia quæuis, aut absolutoria, aut condemnatoria, aut declaratoria est. De illorum vnaquaque nunc agendum est sigillatim, earumque formæ tradendæ.

De sententia Absolutoria.

Absolutoria † sententia, qua accusatus, vel 14 denunciatus, vel inquisitus absoluitur, & innocens declaratur, à iudice ferenda tūc est, cum ex deductis in processu delictum contra illos probatum non est.

Regula namque iurisperitorum est, quod † 15 *Actore non probante Reus absoluendus est, l. qui accusare, C. de edend.* Iason. *in l. non est nouum, nu.* 5. *C. de edendis cit.* quem ceterorum Doctorum nemo non sequitur.

At vero absolutoriam huiusmodi sententiam ferre cum voluerit ipse iudex, duo aduertat necesse est.

Primum est, quod † Accusatorem, aut Denun- 16 ciatorem citare, (etiam Regulares inter) seu

vocare debet, ad producendum si quid contra præsumptum Reum opponere velint, quia ad sententiam definitiuam vult deuenire, & siquidem opposuerint, audiendi sunt. sin minus, sententiam pronunciare poterit, ac debebit.

In alijs foris cum per inquisitionem proceditur, antè absolutoriam procurator fiscalis citatur. Verum cum in religionibus nullus eiusmodi sit, nullus quoque in tali casu citandus erit.

17 Aduertat secundo, † quod absoluendus in duplici gradu esse potest. namque.

Aut de plano propriam innocentiam probauit. licet contra ipsum indicia essent vehementia, vel testium falsitatem ostendendo; vel quod illud ei facere liceret probando; vel alio quouis modo sine tortura, & tunc definitiue, ac simpliciter absoluendus est. quo casu, licet contra illum ex tali causa noua superuenirent indicia, procedi amplius contra eumdem minime posset. Clar. *loc. ci. quæst.* 57. *vers. sed hic quæro.* Paul. Merenda *consil. crimin.* 90. *num.* 31. *vol.* 1. Farinac. *quæst.* 4. *nu.* 23.

Aut quia licet contra illum indicia fuerint plusquam leuia: non attamen aliqua fuere vehementia: quare nulla ei pœna, nec extraordinaria imponi potuit: vel si vehementia fuere, tortura purgauit. & tunc absoluendus quidem est, sed non simpliciter: verum stantibus in actis productis. Couar. *lib.* 1. *variar. resolut. c.* 1. *num.* 8. Boss. *tit. de test. nu.* 68. *&* 72. Flam. Cartar. *in pract. crim. lib.* 4. *cap.* 1. *n.* 135. quo casu si noua indicia superuenerint, huiusmodi sententia non obstante, cōtra illum eadem de causa procedi poterit. Clar. *loc. cit.*

loc. cit. q. 62. ver. forma autem. Farin. *d. q. 4. nu. 26. & seq.* post Paul. Grillan. *tit. de relax. carcer. tit. de absol.* Innocen. *q. 2.* Iodoc. *in pract. crim. c. 40. tit. de negat. pat. in tortu.* Quæ doctrina, & rationi, & iustitiæ admodum consonare videtur.

Poterit autem absolutoria sententia hoc modo formari.

Forma sententiæ absolutoriæ simpliciter, pro reperto innocente. 18

CHristi nomine inuocato. Nos Dom. B. Prior Generalis, &c. Visis, ac diligenter discussis omnibus, & singulis in caussa, & caussis coram nobis, ac Visitatoribus Collegis nostris inter Dom. Inquietum de Malitiosis de tali ciuitate accusatorē ex vna, & Dom. Innocētium de Bonis de tali ciuitate accusatum ex alia, de, & super his, quæ in precessu propterea fabricato continentur; habitoque prædictorum Collegarum nostrorum consilio, & assensu; Deum præ oculis habeates, vt de illius vultu nostrum iudicium prodeat, oculique nostri videant æquitatem; per hanc nostram definitiuam sententiam.

Christi nomine repetito, dicimus, sententiamus, declaramus, pronuntiamus, & definimus dictum Dom. Innocentium non fuisse repertum culpabilem, nec de iure punibilem, sed prorsus immunem à crimine, de quo fuit accusatus, ideo velut de tali crimine innocentem absoluimus, & liberamus; absolutumque ac liberatum declaramus, non solum hoc, sed & omni meliori modo.

D. Inquietum vero accusatorem prædictum eodem Christi nomine repetito sententiamus,

declaramus, pronunciamus, & definimus calumniatorem, ac iniquum delatorem esse, in pœnamq; talionis incurrisse. Quapropter illum sententiamus, & condemnamus ad cellam pro carcere habendam per sex Menses, in qua semel in hebdomada die scilicet Veneris in pane solo, & aqua ieiunet.

Reseruantes nobis ex certa scientia, & expresse, quatenus dictam pœnam libere valeamus mitigare, relaxare, ac mutare, si, & quando nobis visum fuerit expedire.

Lata, lecta, & publicata fuit hæc sententia Bononiæ in Monasterio Sancti Saluatoris *die* 15. *Mensis Octob.* 1612. præsentibus D. A. & D. C. testibus ad hoc vocatis, in Camera solitæ residentiæ dicti Reuerendissimi P. Generalis.

Ita pronunciaui Ego D.
B. Prior Generalis.

Forma alia pro indiciato, vel torturato.

Christi nomine inuocato. &c. vt supra. vsque ad Christi nomine repetito exclusiue.

19 † Christi nomine repetito dicimus, sententiamus, declaramus, & pronunciamus dictum Dom. Innocentium ex deductis in dicto processu non fuisse repertum de iure punibilem de crimine, de quo fuit inquisitus. quare illum à præsenti iudicio, ac instantia absoluimus, & liberamus, absolutumque ac liberatum declaramus, non solum hoc, sed & omni meliori modo. Lata, lecta, & publicata fuit &c. vt supra.

De sententia condemnatoria.

20 Condemnatoria vero sententia tunc à iudice ipso ferenda est, cum Reus ex deductis in pro-

in processu conuictus est, aut ipsemet fuit delictum confessus, quemadmodum supra dictum est *nu.* 4. In ea vero ferenda ipse iudex.

Obseruabit † primo, quod Reus, contra quem ferenda est, citari debet, seu vocari; vt siquid habet, quod pro sui defensione dicat, possit adferre. vt *nu.* 9. habitum est. Si habebit, quod producat, vel ad sui defensionem vel ad sui excusationem, benigne audiatur; si nihil habeat, vel opponat, feratur contra illum sententia. 21

† Obseruabit secundo, quod pœna delicto conformis esse debet. iuxta illud *Deuter.* 25. *Pro mensura delicti erit, & plagarum modus.* Quare † pœnam augere iudex minime potest, si alicui delicto à lege taxata sit: nisi fortassis aliqua circumstantia delicto annexa id expolceret. sed neque minuere; nisi ex legitima caussa, quam in sententia exprimere debet, saltem illis verbis. Iustis de caussis animum nostrum mouentibus. vide Diaz. *in pract. crimin. can. c.* 146. *cum add.* Lopez. 22 23 24

Obseruabit tertio, quod † si Reus pœnæ à lege statutæ pro delicto ab illo perpetrato capax forte non est, illam commutare in eam, cuius est capax, vtique potest. id affirmat Bald. *in l. nouerint, nu.* 5. *C. intra certum tempus.* quem alij Doctores sequuntur.

Obseruabit quarto Regularium iudex, quod † pœnæ regularibus personis infligendæ à cuiusuis Congregationis Constitutionibus desumendæ sunt; quemadmodum superius *c.* 13. *nu.* 11. dictum est. In earum enim quibusque pœnæ leues, graues, grauiores, atq; grauissimæ continētur, pro delictis vtiq; leuibus, grauibus, grauioribus, atq; grauissimis puniendis. Pena etenim à statuto imposita 25

posita iuris communis pœnam tollit: Clar. *lib.* 5. *§. adulterium, ver. pone statutum, &* §. *fin. q.* 85. *ver. debet etiam.*

26 † Quare non est cur vel à iure communi, vel aliunde quærantur, aut ex proprio cuiusque cerebro inueniantur. Pœnarum enim extensio nimia vitanda est. optime probat Achilles de Grassis auunculus meus *decis.* 161. *num.* 6. Et eo magis, cum pœnæ ab institutis regularibus taxatæ minui, & augeri queant.

27 † Et certe in grauissimis delictis carcer ipse nonne sufficere videtur? qui vtique ad finem vsque vitæ ieiunijs, alijsque afflictionibus additis prorogari potest.

28 † Nulla profecto maior pœna in sacris canonibus (quod sciam) pro quouis delicto ipso carcere, vel in Monasterio detrusione imponitur alicui delinquenti. & carceris perpetui pœna pœnæ mortis satis esse similis profectò videtur. vt optime Diaz *in prac. crim. can. c.* 143. verbo *sæculari curiæ tradi.* post medium.

29 † De damnatione ad triremes videant iudices Regularium Io. Bern. Diaz *in prac. crim. can. cum addit.* Lopez *c.* 145. in verbo *corporalibus*, & Mart. Nauar. *in comment.* 3. *de Regular. num.* 52. *tomo* 1. quibus in locis hac de re sermonem habet vterque.

Poterit vero Condemnatoria sententia hoc modo formari, seu pronunciari.

Forma sententiæ condemnatoriæ cum expreßione caussæ.

30 CHristi † nomine inuocato. Nos D. P. &c. Visis, ac diligenter consideratis omnibus, & singu-

ſingulis in cauſſa, & cauſſis coram nobis, huiuſque Monaſterij diſcretis actitatis de, & ſuper læthalibus vulneribus à D. Vindice de Inflexibilibus inflictis D. Maledico de Improbis, de quibus in inquiſitionis proceſſu ad hoc à nobis fabricato: habitoque ſuper his eorumdem diſcretorum conſilio, & aſſenſu iuxta conſtitutionum noſtrarum præſcriptum, Deum præ oculis habentes, vt de illius vultu noſtrum iudicium prodeat, & oculi noſtri videant æquitatem, per hanc noſtram definitiuam ſententiam.

Chriſti nomine repetito. Dicimus, ſententiamus, declaramus, pronunciamus, & definimus dictum Dominũ Vindicem de Inflexibilibus fuiſſe repertum culpabilem, & de iure punibilem, & propterea in pęnam grauiſſimæ culpæ à noſtris Conſtitutionibus inflictam incurriſſe. Quapropter dictum Dom. Vindicem condemnandum fore, & eſſe ad carceres, prout illum ſententiamus, & condemnamus ad illos per decennium incipiendum ab hodierno die, ita, vt in eo clauſus manere debeat, nec inde per id temporis vnquam exire valeat, infirmitate grauiſſima dumtaxat excepta, ex qua cum cõualuerit, ad eoſdem redire debeat; in eis permanſurus, donec decennium dictum compleatur, ibique ter in hebdomada, quarta videlicet, ac ſexta feria, & Sabbato in pane ſolo, & aqua ieiunet, ijſdemque diebus ſeptem pſalmos pœnitentiales cum Litanijs recitare debeat, ac teneatur.

Reſeruantes Reuerendiſſimo P. Generali pro tempore exiſtenti ex certa ſcientia, & expreſſe, quatenus dictam pœnam cum ſuis Collegis libere mitigare, relaxare, aut mutare valeat, ſi, & quãdo ſibi

do sibi visum fuerit expedire. & id non solum hoc, sed & omni meliori modo.

Lata, lecta, & publicata fuit hæc sententia in tali ciuitate, id est Monasterio tali, præsentibus D. F. & D. G. testibus ad hoc vocatis. *die* 17. *Mensis Octob.* 1612. in camera solitæ residentiæ præfati admodum R. P. Abb.

Cui subscribet idem Iudex cum alijs discretis.

Forma alia sine caussæ expreßione.

31 CHristi nomine inuocato. Nos D. S. Prior &c. Visis, ac diligenter discussis omnibus, & singulis in caussa, & caussis coram nobis, ac discretis nostris actitatis inter D. Obseruantem de Maleuolis denunciantem, & D. Impudicū de Impuris denūciatum, de & super his, de quib. in processu propterea à nobis fabricato. de eorumdem discretorum consilio, & assensu pro tribunali sedentes, & solum Deum præ oculis habentes, vt de illius vultu nostrum iudicium prodeat, oculique nostri videant æquitatem, per hanc nostram definitiuam sententiam, quam in his scriptis ferimus.

Christi nomine repetito. Dicimus, sententiamus, declaramus, pronunciamus, atque definimus dictum Dom. Impudicum de Impuris de tali ciuitate culpabilem, & de iure punibilem repertū fuisse, in pœnamque grauioris culpæ incidisse, ideoque illum ad dictam pœnam condemnandum fore, & esse; prout illum condemnamus, ac sententiamus ad eam peragendam per mēsem ab hodierno die incipiendum. non solum hoc, sed & omni meliori modo.

Lata, lecta, &c. vt supra. Ex formis adductis elici

elici quæcunque ſententia poterit, contra quemuis pro quolibet delicto puniendo.

De Appellatione à ſententia.

† Si quis rationabili cauſſa ductus à definitiua ſententia voluerit appellare, vel quia iniuſtam eſſe cognouit; vel quia contra indefenſum pronunciata eſt; vel quia ſeruata minime fuerunt à iudice, quæ de iure ab eo ſeruanda erant; vel quia pœna in ipſa contenta grauior eſt, quam delictum mereatur; vel quacumque alia cauſſa, modo rationabilis fuerit; vtique poterit appellare. iuxta ea, quæ dicta ſunt, *cap.* 15. 32

Quod ſi præſtare voluerit, intra decem dies à die latæ, & publicatæ ſententiæ facere debet. quemadmodum *locis cit.* dictum eſt.

† Tranſacto enim huiuſmodi decem dierum ſpatio nequit amplius prouocare: tunc namque ſententia ipſa in rem tranſit iudicatam, *c. cum inter. de ſenten. & re iudic. iuncta gloſ. ibi. ver. iudicatam*, *& c. quod ad conſultationem, eod. tit.* niſi eſſet notoriè iniuſta. Cæſar de Graſſis auunculus meus, *deciſ.* 134. *nu.* 3. 33

Quæ ad appellationem ſpectant vniuerſa *in c.* 15. *citato* habentur.

At vero, ſi delictum notorium eſt, aut Reus ipſum fuit confeſſus, nequaquam appellare poteſt, vt diximus *cap.* 15. *cit. nu.* 49. niſi cum excederetur modus in pœna imponenda, quę maior, quam delictum mereatur, infligeretur. iuxta dicta *eod. cap.* 15. *num.* 56.

De ſententia declaratoria.

† Declaratoria vero ſententia à iudice ipſo ferri 34
tunc

tunc debet;cum exceptus, aut de crimine contra illum in exceptione proposito se purgauerit, ac immunem ostenderit;aut de illo conuictus extiterit,siue illud fuerit ipse confessus. † Quare Declaratoria sententia duplex erit fauorabilis vna, contraria altera.

35

Itaque si exceptus adductas contra illum exceptiones repulerit, seque innocentem ostenderit; pro illo declaratoria sententia fauorabilis à iudice ferenda erit; videlicet quod eligi,aut electus confirmari, aut ad ordines promoueri possit.At verò si conuictus de crimine in exceptione proposito, aut illud confessus ipsemet fuerit; cõtra illum declaratoria contraria pronuncianda erit, quod eligi, aut electus confirmari, aut ad ordines promoueri nequeat. Notandum autem quod à declaratoria incursus censurarum à lege positarum, vel à constitut. Apost. appellari potest;ac in ea requiruntur tres sententiæ conformes. probat Achil. de Grass. *decis.* 370. *num.* 7.

Poterit autem Declaratoria sententia hoc modo formari.

Forma Declaratoriæ sententiæ fauorabilis.

36

CHristi nomine inuocato. Nos Dom. B. Prior Generalis &c. Visis, ac diligenter consideratis omnibus & singulis in caussa, & caussis coram nobis, & Collegis nostris Visitatoribus actitatis de, & super exceptionibus contra Domin. Bibacem de Mussolinis de Meuania propositis à D Zelote de Inuidis de Alta, de quibus in processu à nobis propterea fabricato;habitoque super his dictorum Collegarum nostrorũ consi-

consilio,& assensu; Deum præ oculis habentes, vt de illius vultu nostrum iudicium prodeat, & oculi nostri videant æquitatem per hanc definitiuam sententiam.

Christi nomine repetito. Dicimus, sententiamus, pronunciamus, definimus, & declaramus dictum D. Bibacem à criminibus in huiusmodi exceptionib. contra illum propositis immunem esse, illumq; velut innocentem ad quascunq; dignitates, ac officia habilem declarandum fore, & esse, prout illum pronunciamus, & declaramus habilem esse, & ad quascumq; dignitates eligi, & electum confirmari posse, non solum hoc, sed & omni meliori modo.

Lata, lecta, & publicata fuit hæc sententia die, &c. vt suprà.

Forma Declaratoriæ sententiæ contrariæ.

37 † Christi nomine repetito. Dicimus &c. dictum Domin. Bibacem de criminibus in talibus exceptionibus contra illum propositis fuisse conuictum, seu infamatum, & propterea inhabilem ad quascunq; dignitates declarandum fore, & esse: prout illum ad eas inhabilem sententiamus, & declaramus, adeo quod ad eas eligi, aut electus in eis nequeat confirmari. & id non solum hoc, sed & omni meliori modo. Lata, lecta, &c.

De sententia Interlocutoria pro Accusatoris, vel Testium repulsione.

38 QVod vero spectat ad accusatorem, vel testes, cum propter exceptiones à Reo ipso propositas ab accusando, vel à testimonio ferendo repelli, siue inhabiles declarari debent,

opus in tali casu definitiua sententia minime est. verum sat erit vel interlocutoria sententia, vel decretum, quibus in eodem processu declaretur illos ab accusatione, vel à testimonio ferendo fore, & esse inhabiles; quare propter illorum accusationem Reum præsumptum non esse fatigandum, aut propter illorum testimonium non esse molestandum.

Poterit vero huiusmodi sententia interlocucutoria, siue decretum hoc modo formari.

Forma sententiæ interlocutoriæ, seu decreti pro Accusatore repellendo.

39 Cum D. Innocentius de Bonis accusatus, de quo supra D. Inquietum de Malitiosis accusatorem, de quo similiter supra, exceperit; ac velut illegitimum ab eius accusatione repellendum fore, & esse institerit; eo quia infamis est, propterea quod alias vt falsus testis punitus, & in carcere ad pœnam damnatus fuit. Nos D. S. prior antedictus attẽdentes exceptiones propositas esse veras, & sufficienter probatas, de nostrorum discretorum consensu dictum D. Inquietum velut Infamem decernimus ab accusatione cuiusquam repellẽdum fore vt accusatorem illegitimum; prout illum repellimus, & inhabilem, ac illegitimum accusatorem declaramus; & consequẽter dictum D. Innocentium propter illius accusationem non esse fatigandum. & id non solum prædicto; sed & omni meliori modo. Die 18. Mensis Octobris. 1612.

Eodem modo contra testes exceptos, si exceptio legitime probata fuerit, decretum formabitur, mutatis mutandis.

De Purgatione Canonica. Cap. XXI.

SVMMARIVM.

1 *Canonica purgatio antiquitus maximo in honore erat.*
2 *Summi Pontifices, qui se Canonice purgarunt.*
3 *Apud Romanos erat in vsu purgatio.*
4 *Purgationis vsus penè abolitus hodie est.*
5 *Inter regulares Canonica purgatio maxime periculosa est.*
6 *Purgatio canonica quare ita dicatur, & adinuenta sit.*
7 *Purgatio Canonica quid sit.*
8 *Quibus indici purgatio Canonica possit, ac debeat.*
9 *Regularibus indici Canonica purgatio potest.*
10 *Infamia, pro qua indicitur purgatio Canonica, vnde ortum habere debeat.*
11 *Accusatore, seu Denunciatore apparente indici purgatio nequit.*
12 *Si delictum notorium sit non potest indici purgatio.*
13 *Purgatio canonica indici ad instantiam purgandi potest.*
14 *Quis canonicam purgationem indicere possit.*
15 *Iudici ecclesiastico arbitraria ipsa purgatio est.*
16 *In eo loco indici purgatio debet, in quo purgandus noscitur infamatus.*
17 *Modus in canonica purgatione seruandus.*
18 *Coram iudice facienda purgatio est.*
19 *Quid iurare purgandus debeat.*
20 *Si purgandus prælatus sit, quid iurare debeat.*
21 *Compurgatores quomodo, & quid iurare debeant.*
22 *Conditiones compurgatorum, quæ esse debeant.*
23 *Compurgator an repelli à purgando aliquo casu possit.*
24 *Iudex compurgatores neque impedire, neque repellere potest.*
25 *Neque illos cogere ad purgandum quemcunque.*
26 *Compurgatorum numerus iudici arbitrarius est.*
27 *Si leuis infamia sit, ipsius purgandi sufficit iuramentum.*
28 *Canonicæ purgat, effectus qui sit.*
29 *In purgatione deficiens, qua pœna puniri possit, ac debeat.*
30 *Canonicam purgationem subire qui renuit, quomodo tractandus sit.*
31 *Canonica purgatio non ita facile ab ecclesiasticis iudicibus indici debet.*

32 *A decreto Canonicæ purgationis an, & quomodo appellari possit.*

33 *Purgatus de aliquo crimine, an super eodem amplius molestari queat.*

34 *Modus indicendæ purgationis.*

35 *Forma decreti pro indicenda purgatione.*

36 *Forma præstandæ seu faciendæ purgationis.*

37 *Compurgatores informandi sunt de meritis causæ, de crimine, &c.*

38 *Forma interrogandi eum, qui purgandus est.*

39 *Forma interrogandi compurgatores.*

40 *Forma sententiæ absolutoriæ pro Canonicæ purgato.*

41 *Forma sentētiæ condemnatoriæ contra illum, qui in purgatione defecit.*

42 *De modo Canonicæ purgationis ad instantiam purgandi peragendæ.*

43 *Forma decreti pro indicenda purgatione ad instantiam purgandi ex processus meritis suspecti.*

44 *De Modo Canonicæ purgationis ad instantiam purgandi nullo existente processu peragendæ.*

45 *Forma decreti pro indicenda tali purgatione.*

46 *Forma patentium litterarum pro voluntarie purgato, vt supra.*

1 DEcreueram equidem canonicæ purgationis tractationem silentio pertransire: etenim licet † maximo in honore antiquitus fuerit huiusmodi constituta purgatio, ita vt summorum Pontificum nonnulli de grauioribus criminibus diffamati, qui tamen iudicari à nemine poterant, ea publice se purgari ad populi scādalū remouendū fuerint minime dedignati.

2 Hoc de Damaso, Paschali primo, Simaco, Gregorio septimo, ac Pelagio primo affirmant Platina *de vitis Pontificum.* Camp. *lib. 6. Hierar. eccl. c.* 17. Brunus *lib. 4. de hæreticis, c.* 11. ac cæteri, qui téporum illorum scripserunt historias, & de Leone 3 Bar. *in Anal. ec. l. 9. seculo.* † Et apud Romanos

3 quoque

quoque priscis temporibus extiterit in vsu purgatio similis: cum etenim consules apud, vel prętores de quocunq; crimine accusatus aliquis erat: decem, aut plures Romanos ciues, ac nobiles deferebat, qui affirmabant illum bonæ famæ, perfectæq; vitæ, & conditionis fore, ac se credere illum falso accusatum fuisse. testatur id Flauius Blondus *lib.4. de gestis Roman.*

4 † Illius attamen vsus pene abolitus in quibuscunq; tribunalib. præterquã in sanctissimo violatæ religionis officio hodie perfecto est: quẽadmodum post alios affirmant Iul. Clar. *lib. 5. recep. sent. q. 63. ver. solet etiam*, Franc. Pegna. *commen. 38. in 3. par. dir. inquisit.* & Alph. Villag. *in pract. crim. can. lib. 6. tit. de purg. cano. conclus. fin.*

5 Eoq; magis in animo illud statueram: cum † Regulares inter, apud quos charitas ipsa mirum in modũ refriguit, periculosa huiusmodi purgatio maxime videatur. illa namq; nocens quilibet superiorem amabilem habens absolui: innocens quisque superiori inuisus condemnari facillime posset. Quare cum fallax, incertaq; sit, ac detrimenti plus, quam commodi afferre dignoscatur: ea Regularium iudicem vti vt probem, vel consulam, adduci nulla ratione possum. Verũ enimvero ne huic tractatui, quod ab huiuscemodi iudice, quem instituendũ suscepi, desiderari queat, aliquid forte desit: de ipsa canonica purgatione breuiter, ac dilucide, vel inuitus pertractabo.

6 † Canonica itaq; purgatio, quæ ita nuncupatur, propterea quod à sacris canonibus adinuenta fuit, atq; statuta, vt illa eorum patefieret innocentia, vel malitia, contra quos obiecta crimina, vel notæ, quorum laborabant infamia, vel suspitione,

7 suspitione, plene probari minime possent. † Innocentiæ ostensio est alicuius de crimine vel nota infamati, aut suspecti, ipsius, compurgatorumque coram iudice competenti præstita iuraméto. elicitur ista definitio ex Raim. & Hostien. *in summa, tit. de purga. can. §. 1.* Pegna *dicto commen. 14.* Victorino Auersano *c. 29. nu. 2. in modo procedendi in causis Regular.* Villag. *loc. cit. concl. 1.* ac Mar-
8 tino Delrio *lib. 5. disquisit. magic. sect. 13.* † Ex illaque habetur, quod eis indici à iudice ista] purgatio potest. Vel qui de crimine, de quo bonos apud, grauesque viros infamati sunt, neque testibus, neque facti euidentia, neque propria confessione conuinci queũt; quare infamati manent, deficitque accusator, aut denunciator, probationes adducens, *c. præsbyter, 2. q. 5. c. 1. & seqq. de purg. canon. c. inquisitionis, §. quæsiuisti, de accusat. gl. c. 2. verbo accusatores, de purg. canonic.* Panormit. *ibid.* Diaz *in practic. crimin. canon. c. 150. ver. Deficiente vero legitima probatione, num. 1.* Petr. Foller. item *in pract. crim. can. c. 34. n. 8.* Tab. *verbo purgatio. n. 1.* Villag. *vbi sup. concl. 6.*

Vel qui accusati quidem, aut denunciati fuere: sed crimen contra illos plene probatum non est; ex quo suspecti viros apud honestos, aut apud iudicem ipsum de tali delicto manent, *c. omnib. 2. q. 5. c. quotiens, & seq. de purgat. can. c. de crimine, 15. qu. 5.* gl. Inn. & Abb. *in c. ex parte, de offic. iud. ordin.* Anto. de Butr. *c. tua, de cohabit. cler. & mulier.* Archid. *in c. omnib. cit.* Felin. *in c. litteras, de præsumpt.* Sonci. *in l. ait. prætor, ff. de iureiuran. in princ. ver. circa secundum.*

Vel propter notam irregularitatis, *c. accedens, de purg. can.* gl. & Doct. Specul. *tit. eod. ver. item nota.* Villag. *loc. cit. concl. 2.* Et ne-

Et nedum clericis ſæcularibus; verum etiam 9
Regularibus infamatis,aut ſuſpectis poteſt indici purgatio. *argum. c. moniales, de purgat. can.* gl. & Doct. *ibid.*

† Aduertat porro ipſe Regulariũ iudex, quod 10 infamia,pro qua indicẽda canonica purgatio eſt, ducere ortum à maleuolis, inimicis, ác detractoribus minime debet: verum à probis,honeſtis,aut beneuolis,*c. in cunctis,11. qu. 5. & cap. pen. de purg. can.* alioqui purgatio nequit indici. probat Aret. *in c. at ſi clerici, de iud.* quem ſequitur Diaz *loc. cit.* Foller. *d. c.* 34. *n.* 26. & alij. Quam infamiam in actis probatam fore neceſſe eſt eo,quo dictum eſt modo *c.* 16. *nu.* 92. & 93.

† Quod ſi accuſator,aut denunciator appareat, 11 qui tale crimen, de quo infamatus eſt quis,eidem obijciat offerens probationem; canonica purgatio pro tali delicto indicenda non eſt infamato, *arg. c. ſi quis, iunctagl. de purg. can.* Abb. *eod. c. & c. moniales, eod. ti.* Foll. *vbi ſup. nu.* 28. Vill. *concl.* 11.

Quemadmodum † neque indici poteſt,ſi deli- 12 ctum notorium ſit, *c. cum dilectis de purg. can. §. his igitur,circa fin.* gl. Abb. & Doct. *ibid.* Tab. *verbo purg. n.* 3. verum in his vtriſque caſibus procedendum eſt,vt ſupra diximus *c. 16. ci.* cum de accuſatione,denunciatione,atque notorijs criminibus habita verba ſunt.

† Indici quoque ad purgandi ipſius inſtantiam 13 poteſt. nempe cum aliquis,vt contra ſe ortam infamiam tollat,inſtanter ſe purgari à iudice petit, *c. cum in iuuentute, de purg canon.* quo caſu minor compurgatorum numerus requiri videtur, quã in purgatione à iudice ex officio indicta requireretur, *arg. c. eo. §. ceterum.*

14 † Superior, siue iudex quiuis ecclesiasticus proprio subdito modo, quo supra dictum est infamato, vel suspecto canonicam indicere purgationem, eundemque ad se illa purgandum cogere potest, *c. nos inter.* & *c. inter sollicitudines, de purgat. canon.* & *c. si mala*, 2. *quæst.* 5. & ibi Doct.
15 nemine contradicente. † Cuius ecclesiastici iudicis arbitrio relicta est purgatio indicenda cuique, prout illi prædictis in casibus visum fuerit expedire, *ca. significasti, de adulterijs,* & *ca. inquisitionis*, §. *quæsiuisti, de accusat.* Hostien. *c. cum in iuuentute, de purgat. canon.* Præpos. *in cap. habet*, 2.
16 *quæst.* 5. † Illo attamen in loco indicere purgationem debet ecclesiasticus iudex, in quo purgandus noscitur infamatus, *c. inter sollicitudines cit. de purgat. canon. arg. c. si peccauerit*, 2. *quæst.* 1. *c.* Menam. *ead. causa, quæst.* 5. *c. Ibi*, 3. *quæst.* 6. & *c. illud*, 23. *dist.* Abb. *c. inter sollicitudines cit.* Fran. Pegna *com.* 38. *in* 3. *parte, direct. inquisit. vers. considerandum est etiam.*

71 † Modus autem in peragenda canonica purgatione seruandus hic est. Purgandus in termino sibi per iudicẽ assignato tot cõpurgatores, qui eũ purgent, inuenire debet, quot ex iudicis præscripto ab eodẽ sunt producendi; quib. inuentis significare iudici debet, se compurgatores habere paratos ad seipsum de crimine, de quo infamatus est, vel suspectus, vel etiã de nota, quæ inuritur ei, purgandum: petens, ac instans, vt ad huiusmodi purgationem illi placeat deuenire.
18 † Coram iudice namq; facienda purgatio est, *c. d. crimine*, 15. *q.* 5. & si publica infamia esset, publice quoq; purgationẽ fieri oporteret, *c. omnibus*, 2 *q.* 5. & *c. illud*, 23. *dist. gl. in summa verbo cogẽdus*

2. *q.* 5. & *c.*

2. q. 5. & c. 1. ver. publico, 15. q. item 5. Archid. *in c. illud, cit. 23. dist.* Iudex vero illius annuens petitioni, ad iniunctam ei purgationem illum admittere, ac procedere debet.

19 Qui purgandus coram iudice constitutus iurare debet se tale delictum, de quo infamatus est, vel suspectus, minime commisisse. & si delictum eiusmodi sit, quod per alios perpetrari queat; iurare debet ipse purgandus tale delictum se neque per seipsum, neque per alium quemlibet perpetrasse, *c. quotiens, c. de testibus, & cap. fin. de purgat. canon.* glos. & DD. *ibid.* Specul. & Hostien. *tit. de purgat. canon. §. qualiter fieri debeat.* Foller. *d. c. 34. n. 9.*

20 At vero † si Prælatus existat qui purgandus est, vt Episcopus, Abbas Prior, & huiusmodi, crimisque infamia, suspiciove orta post adeptam fuerit dignitatem; ita simpliciter iurare illum se à tali crimine immunem esse certe non sufficit: verũ illi iurandum est, se à crimine illo etiam post adeptam dignitatem innocentem fore, seu tale minime perpetrasse crimen, *c. fin. de purgat. can.* gl. & Abb. *ibid.*

21 † Compurgatores deinde sigillatim admittendi coram seipso à iudice sunt. qui iurare & ipsi quoque debent, se credere talem purgandum verum affirmasse, quando iurauit se à tali crimine, de quo infamatus noscitur, vel suspectus, immunem fore, *cap. quotiens, cap. de testibus, & c. fin. citatis.* Pegna *d. comment. 14. in 2. par. direct. inquis. ver. & seruantes iustitiam.* Abb. *c. 1. de purgat. can.* & Doct. communiter. Aut iurare tenẽtur se certo credere quod ille purgandus crimen de quo infamatus est, vel suspectus nequaquã perpetrauit, *c. constitutus, eod. tit.*

Qui cōpurgatores, vt apti ad munus illud præstandum esse queant, nōnullas habere cōditiones vtique debent. † Namq; Primo eiusdem ordinis, vel dignitatis cū eo, qui purgandus est (si fieri potest) esse illos oportet. Si minus, ordinis proximioris. vt pro prælato, prelati, vel discreti. pro sacerdote, sacerdotes, vel diaconi. & ita de reliquis. Quod si tales inuenire minime sit, alij ordinum inferiorum poterunt adhiberi, *c. si legitimi*, & *c. omnib. 2. q. 5. arg. c. quotiens, c. inter sollicitudines, & c. in iuuentute. de purgat. canon.* & si huiusmodi quoque desint; Laici, atque etiam honestæ mulieres hoc munus præstare poteruut. docent id, atque probant, *gl. fin. in c. cum in iuuentute cit.* Silu. *verb. purgatio. q. 5.* Abb. *c. inter sollicitud. cit.* & Diaz *vbi suprà. nu. 6.*

22

Secundo Compurgatores honestæ vitæ, bonęque opinionis esse necesse est. *c. cum P. Manconcella, de purg. can.*

Tertia ab ecclesia saltem debent esse tolerati, *cap. constitutus, iuncta gl. eod. tit.*

Quarto de crimine aliquo condemnati esse minime debent, *eod. c. constitutus.*

Quinto vitam, & conuersationem illius, quem purgare debent, notam habeant, necesse est, *c. cum P. Manconcella cit.*

Sexto iuxta sui conscientiam iurandum illis est, se credere, purgandum iurasse veritatem: siue crimen illud minime perpetrasse, vti dictum superius est.

Septimo huiusmodi esse debēt, quos neq; amore, neque odio, neque alia quauis passione, sed neque pecunia, promissioneve ad hoc munus præstandum moueri existimandum sit, *c. cum P. Manconcella cit.*

Allatæ

Allatæ conditiones præterquam quod iurib. probantur adductis:eliciuntur quoq; ex Panor. *in d.c.constitutus , de purga.canon.* ex Repert, inquisitorum,*vers. purgatio,§.nota quod in compurgatorib.* ex Iacobo Simanca *lib. de cathol. instit. tit.* 56.*nu.*11.ex Vmberto Locato in praxi iudiciaria, verbo *purgatio,num.* 9. ex Camillo Campegio ad Zanchinum,*cap.*11.ex Tabi. & Ang. *verbo purgatio , in princip.* & ex Vilag. *titul. de purgat. can. concl.*18.

Illud autem hoc loco aduertendum est;quod † si ab alijs compurgatoribus eorum alicui crimen per modum exceptionis obijceretur,ac probaretur,ex quo grauata illius opinio remaneret; hic repelli à iudice vtiq; posset velut illegitimus cōpurgator,*arg. c. testimonium, in fin.de testib. gl.c. constitutus citat. verbo condemnati. de purgation. canon.* 23

† Aliter huiusmodi compurgatores conditionibus allatis suffultos neq; impedire ne id muneris præstent,neq; repellere vlla ratione potest, vel debet ipse iudex , *c.cum P.Manconcella cit.de purg.canon.* 24

† Illos tamen ad quemlibet purgandum cogere nequit,si illi sponte purgare noluerint, *c.eod.* Villagut.*loc.cit.concl.*20. 25

† Compurgatorum vero numerus iudici arbitrarius est,*c.omnibus,*2.*q.*5.*c.ex tuarum, & c. inter sollicitudines,cit.de purg.canon.gl.c.*1.*eod.tit.verbo* 12. Panor. *in cap.cum iuuentute cit.*Bernar. Cōmensis *in Lucer.inquis.verb.purga.§.*3. Silu.*ver. eod. q.*5.& alij communiter. 26

Qui iudex criminis,infamiæ,suspitionisve,atque personæ purgandæ habito respectu , & considerata

ſiderata qualitate, pro ſui prudentia tot compurgatores iniungere ipſi debet purgando, quot inueniri ab eo facile poſſint. Abb. *c. inquiſitionis, de accuſat.* Franc. Pegna *d. com. 14. loc. cit.*

27 † Qui compurgatores neceſſarij minime ſunt, quando infamia, vel ſuſpitio leuis eſt: verum eo caſu ipſius purgandi ſufficit iuſiurandum. Foller. *d. c. 34. n. 29. arg. c. quanto, 2. q. 5.*

28 † Canonicæ autem purgationis effectus ille profecto eſt. Qui ſe illo, quo dictum eſt, modo purgauerit, nempe tum proprio, tum aſſignatorum compurgatorum iureiurando, vtique abſoluendus eſt; ab eoque crimine, de quo infamatus fuit, ſiue ſuſpectus, declarandus immunis, *c. ex tuarum. de purgat. canon.* gl. & Doc. *ibid.* nemine contradicente. Villag. *con. l. 27.*

29 † Qui vero in purgatione defecerit, Vel quia ipſe non eo modo, quo debebat, iurauit. Vel quia tales compurgatores quales eidem iuncti fuere nequaquam inuenit. Vel quia compurgatorum numerum aſſignato minorem adhibuit. Vel etiam quia compurgatores eo quo dictum eſt, modo iuſiurandum præſtare noluerunt. de crimine, de quo infamatus eſt, vel ſuſpectus velut cõuictus condemnari, pœnaque tali delicto condigna punire poteſt, ac debet, *c. cum P. Mancoñcella,* & *c. inter ſollicitudines cit. de purgat. canon.* gloſ. & Abb. *ibid.* Hoſtien. *in ſumma, tit. eod. num. 9. 10. & 11.* Archidia. *in c. accuſatus, de hæreticis, in 6.* Speculat. *tit. de purg. can. §. viſo igitur.* Pegna *loc. cit.* idque doctorum nemo non affirmat.

Mitius tamen agendum eſt, ſi per viam inquiſitionis, quam ſi per viam accuſationis procedatur, vt optime docet Andreas Tiraquel. *tract. de*

pœnis

pœnis temperandis, aut remittendis, c. 53.

Quare accusationis via procedens ipse iudex, accusatum suspectũ in canonica purgatione deficientem ordinaria debebit pœna mulctare. at vero, si per aliam quamcumque viam procedat, extraordinaria pœna infamatum in purgatione deficiẽtem punire vtiq; pro libitu poterit. quod æquitati valde conforme esse videtur. idque docent, ac probant. Panorm. *in c. accedens, de accus.* Tabien. *verbo purgatio. num.* 3. Angel. *eod. num.* 4. Siluest. *eod. q.* 7.

30 † Si quis autem se purgare iussus noluerit, non propterea habendus pro conuicto est; verum donec se purgauerit suspendi; aut excommunicari debet: & si per annũ in excommunicatione perstiterit, haberi tunc pro conuicto debet. Abb. *in c. cum P. Manconcella. cit. de purg. canon. arg. c. excommunicamus itaque, §. qui autem, de hæret.*

31 † Canonica itaque purgatio tam periculosa cũ sit, tamque fragilis, fallax, & incerta, quippe quæ ab hominum solo iudicio pendeat: non ita facile ab ecclesiasticis iudicibus indicenda est affirmant id, prudentissimeque monent. Fr. Pegna *comm.* 14. *cit. ver. penul. in* 2. *par. dir. inquisit.* ac Ignatius Lopez de Salzedo *in annota. c.* 150. *pract. crim. çano.* Diaz §. 2. Tutius est inquit Pegna ad alias pœnas, aliaque remedia confugere. Quam sententiam ego quoque velut rationi magis consonam, tutioremque amplexatus, *c.* 18. *n.* 11. docũi Regularem, contra quem indicia vehementia sunt, (quæ attamen meridiana luce clariora esse, & in actis constare debent) extraordinaria pœna mulctari posse. Sæculares autem personæ, tam clerici: quam laici huiusmodi suspicioné, infa-

miamve ipsa purgare tortura solent. Iul. Clar. *lib.5.recept.sentent.§.fin.q.63. ver. licet autem, circa fin.*

32 † Et cum res adeo grauis canonica purgatio sit, à sententia, siue decreto, quibus indicitur alicui, prouocari vtique potest, *ca.nunc inter. de pur. cano.gl.* Abb. cæterique dd. ibi. Simancas *de cathol.instit.tit.56.nu.25.* si tamen appellandi caussa rationabilis adducatur, qualis esset, si modus excederetur in ipsa; quia ex. gr. iudex tot, talesque compurgatores assignaret, qui reperiri ab eo, qui purgandus est, minime possent: neque rogatus mitius agere vellet, aut si alias vere, seu probabiliter grauaretur ipse purgandus, glo.*in d. cap.nos inter.verbo appellauerit.* Simancas *loc.cit.* & alij communiter.

33 † Purgatus vero de aliquo crimine propter infamiam inquisitionis via, de illo eodem amplius inquisitione molestari non potest. Simili modo propter suspitionē ex accusatione ortam accusationis via processu formato purgatus, de illomet crimine amplius accusari nequit, *gl. c.ex tuarum, verbo absoluas, de purg.can.* Host.*in summa, tit.eod.§. an purgatus.* Abb.*in c.ex tuarū cit.* Cuius doctrinæ illa potest afferri ratio; etenim iuramentum maiorem auctoritatem cum habeat, quam res iudicata, *l.2.ff.de iureiur.* & idem iuramento consequamur, quod per sententiam, *ff. eod. l. sed si, §. si cum de hæreditate,* canonica profecto purgatione, quæ sine iuramento non est, purgatus; velut per sententiam, quæ in rem transijt iudicatam absolutus, amplius molestari non poterit.

Quod maxime verum tunc erit, cum suspectus infamatus ve fuerit plene, atque perfecte

purga-

purgatus, nempe quia ipse, vt erat necesse, iurauit; & probos, ac fide dignos sui, vel saltem ordinis proximi compurgatores adhibuit.

De Modo canonicæ purgationis ex officio indicendæ, atque peragendæ.

NVnc reliquum est canonicæ purgationis tum indicendæ, tum peragendæ praxim, ac formam contradere, vt Regularium iudex, quomodo in his dato casu procedere possit, agnoscat. Cum autem purgatio indicatur, atque perficiatur, aut ex officio, aut ad purgandi ipsius instantiam: de vtriusque modo, ac praxi pertractandum est, primo quidem de illa, quæ indicitur ex officio; de illa postmodum, quæ ad petitionem illius, qui purgari debet, indicitur.

34 † Processus itaque meritis consideratis Regularium iudex consultorum, seu discretorum consilio adhibito, si ei constiterit Reum inquisitum criminis infamia laborare, aut ex perfectæ, plenæque probationis defectu Reum accusatum de crimine suspectum remanere, neque aliter illum de tali delicto posse conuinci, vel ab eo immunis agnosci, canonicam purgationem eidem pro libitu indicere poterit, formans decretum hoc modo.

Forma Decreti pro canonica purgatione indicenda.

35 Nos D. Alphonsus Bouosius Prior S. Saluatoris De Bononia. Considerantes quod meritis processius coram nobis, discretisque nostris formati contra D. Innocentem de Infortunatis de tali furto inquisitum, vt supra, ipse D. Innocens neque

neque confessus, neque conuictus de illo est: sed tantum de eodem legitime, ac veraciter apud nos, & huius Monasterij patres diffamatus. Idcirco ad huiusmodi tollendam infamiam, discretorum prædictorum habito consilio. Tibi præfato D. Innocenti in præsentia nostra constituto canonicam indicimus purgationem prout de iure, assignantes tibi diem Veneris proxime futuri, quæ erit septima huius Mensis Decembris post Vesperas: in qua coram nobis, discretisque nostris prędictis comparere debeas ad infamiam, de qua supra, per te purgandam, ac per quinque canonicos, qui sint bonæ opinionis, & famæ: & vitam, conuersationemque tuam non tam moderno tempore, quam præterito probe nouerint. Significantes, quod si in purgatione defeceris, te pro conuicto de tali furto iuxta canonicas sanctiones habebimus. Latum, & intimatum fuit hoc decretum die 3. Mensis Decembris, 1612.

Qui D. Innocens præsens, vt supra decretum prædictum acceptauit, ac se purgaturum, compurgatoresque iuxta eiusdem decreti præscriptum adducturum tempore statuto promisit.

Forma canonicæ purgationis peragendæ.

36 Die 7. Mensis Decemb. post Vesperas coram præfato D. A. Priore, &c. illiusque discretis comparuit D. Innocens de quo supra, & humiliter exposuit se ad purgationem sibi indictam fore paratum: & pro compurgatoribus nominare D. B. D. C. D. E. D. F. & D. G. petens, ac instans, vt ad huiusmodi purgationem deueniatur.

Quo

Quo auditu idem P. Prior illius oblationem, petitionem ac inſtantiam admiſit, ſi & in quantum prout de iure. Compurgatoreſque nominatos vocari mandauit.

Quibus præſentibus, & coram ſe conſtitutis verſus ad præfatum Dominum Innocentem illum.

Interrogauit. An eos cognoſcat, & an ijdem ſint, quos ipſe nominauit.

Qui D. Innocens.

Reſpondit. Padre sí, ch'io li conoſco, e ſono quelli apunto, ch'io ho nominati per miei compurgatori.

† Tunc præfatus P. Prior vt dicti compurgatores noſſent, quid agerent; proceſſus merita, crimen de quo dictus D. Innocens diffamatus exiſtit, cauſſamque talis infamiæ per ipſum contractæ illis expoſuit, ex qua neceſſe fuit ad canonicam purgationem deuenire indicendam eidem; quæ in eo conſiſtit, vt ipſe purgandus iuret ſe tale crimen, de quo laborat infamia, minime commiſiſſe, compurgatoreſque iureiurando affirment ſe credere ipſum verum iuraſſe. 37

† Quibus compurgatoribus annuentibus, ac dicentibus, ſe ad id fore paratos, præfatus P. Prior præſentibus dictis Monaſterij diſcretis, compurgatoribuſque præfatis dicto D. Innocenti coram ſe conſtituto ſacroſanctis Euangelijs in illius conſpectu poſitis, detulit iuramentum de veritate ſuper interrogandis dicenda: prout dictus D. Innocens ijſdem Euangelijs tactis iurauit, & Interrog. An tale furtum, de quo inquiſitus fuit, ac infamatus perpetrarit. 38

Respon. Io non ho commesso tal furto in conto alcuno, e ne sono innocentissimo.

39 † Qua responsione habita præfatus P. Prior dictum D. Innocentem ad propria dimisit. Post cuius discessum idem P. Prior compurgatores interrogauit. An probe intellexerint, ea, quæ D. Innocens iurauit.

Qui Responderunt. Habbiamo inteso il tutto benissimo.

Huiusmodi habita responsione præfatus P. Prior illos dimisit, retento D. B. Qui D. B. compurgator nominatus coram eodem P. Priore, discretisque prædictis constitutus, & iuramento ei delato de veritate super interrogandis dicenda, prout tacto pectore (vel scripturis si non est sacerdos) iurauit, & ad opportunas interrogationes respondit, vt infrà, videlicet.

Inter. An D. Innocentem prędictum cognoscat, & à quo tempore.

Resp. Io lo conosco molto bene e sono da diece anni, ch'io ho prattica di lui.

Inter. Quomodo illum cognoscat.

Resp. Perche sono stato con lui in Fano, in Ferrara, in Rauenna, e qui.

Inter. An amore, vel aliqua passione, vel etiam promissione sibi à D. Innocente, alioue facto moueatur ad illum purgandum.

Respondit. Io mi muouo a ciò e per verità, e per esser stato richiesto da lui, e non per altro.

Inter. An credat illum verum iurasse.

Resp. Io credo certamente di si, perche l'ho conosciuto sempre per huomo da bene.

Quibus habitis præfatus P. Prior illũ dimisit.

Eadem die vocatus D. C. alius compurgator

tor nominatus, & coram præfato P. Priore, illiusque discretis constitutus, & iuramento ei delato, &c. vt supra.

Cõpurgatores omnes eodem modo examinabuntur sigillatim vocati, vt supra. Quorum habitis responsionib. ad sententiam definitiuã iudex deuenire debet, illa obseruando, quæ de sententia proferenda superius dicta sunt, ca. 20. & si quidem se purgauerit, pro eo absolutoria sententia poterit hoc modo formari.

Forma sententiæ absolutoriæ pro canonicè purgato.

CHristi nomine inuocato: Visis, ac diligenter discussis omnibus, & singulis in causa, & causis coram nobis, discretisque nostris actitatis contra D. Innocentem de Infortunatis, de, & super tali furto, de quo in inquisitionis processu à nobis propterea fabricato; cum nihil contra d. D. Innocentem super tali furto appareret, nisi grauis infamia de ipso; habito discretorum nostrorum consilio, super ea canonicam illi purgationem indiximus, qua cum optime iuxta canonicas sanctiones purgatus fuerit. Deum præ oculis habentes, vt de vultu illius nostrum iudicium prodeat; & oculi nostri videant æquitatem, per hanc nostram definitiuam sententiam. 4

Christi nomine repetito.

Dicimus, sententiamus, declaramus, definimus, & pronunciamus dictum D. Innocentem à tali furto esse immunem, & propterea ipsum ab eo, illiusque infamia, vel suspitione ab-

 soluen-

ſoluendum fore,& eſſe: prout illum abſoluimus, ac liberamus,& abſolutum, atque liberatum eſſe declaramus nedum prædicto: ſed & omni meliori modo,&c.

Lata, lecta, & publicata fuit iſta ſententia Bononiæ die 8. Menſis Decembris, 1612. in camera ſolitæ reſidentiæ præfati P. Prioris, præſentibus D. P. & D. R. teſtibus ad hoc vocatis, & rogatis.

Ita pronunciaui ego D. A. Prior. &c.

Quod ſi in probatione defecerit ipſe Reus, condemnatoria contra illum ſententia ferenda eſt, quæ poterit hoc modo formari.

Forma ſententiæ condemnatoriæ contra deficientem in purgatione.

41 CHriſti nomine inuocato. Viſis,ac diligenter diſcuſſis omnibus, & ſingulis in cauſſa, & cauſſis coram nobis,diſcretiſque noſtris actitatis contra D. Rapacem de Raſtellinis, de & ſuper tali furto,de quo in accuſationis proceſſu à nobis propterea fabricato:cum dictis D Rapax licet de tali furto neque confeſſus,neque cõuictus exiſteret: remaneret veruntamen de illo valde ſuſpectus:habito diſcretorum conſilio, ſuper huiuſmodi ſuſpitione canonicam illi purgationem indiximus, in qua cum ipſe defecerit. Deum præ oculis habentes, vt de illius vultu iudicium noſtrum prodeat,& oculi noſtri videant æquitatem, per hanc noſtram definitiuam ſententiam.

Chriſti nomine repetito. Dicimus, ſententiamus, declaramus, definimus, & pronunciamus dictũ D. Rapacem, velut de tali ſurto iuxta cano-

canonicas sanctiones conuictum, condemnandum, atque puniendum fore, & esse, prout illum condemnamus ad carceres per sex menses proxime futuros ab hodierno die incipiendos, in quibus die quolibet Veneris solo pane, & aqua reficiatur, ac septem Psalmos Pœnitentiales cum Litanijs, & precibus recitare teneatur. Reseruantes nobis ex certa scientia, & expresse, quatenus dictam pœnam mitigare, mutare, vel in totum relaxare valeamus, si, & quãdo nobis visum fuerit expedire, & id nedum prædicto; sed & omni meliori modo. &c.

Lata, lecta, publicata, &c. vt supra.

Ita pronunciaui ego &c.

De Modo canonicæ purgationis ad instantiam purgandi præstandæ.

Regularis quicunque de crimine quolibet infamatus, aut suspectus dupliciter se purgari à iudice petere potest. 42

Vel existente processu contra illum fabricato, cuius meritis ob vehementem suspitionem extraordinaria timet pœna mulctari, iuxta ea, quæ dicta sunt *cap.* 18. *nu.* 11.

Vel nullo existente processu, vt infamiam de aliquo delicto contra se ortam hoc remedio tollat.

Vtcunque petat, monendus à iudice de periculo est, *arg. c. cum in iuuentute*, §. 1. *in fine de purg. can.* Si autem in petitione perstiterit.

Si priori ductus ratione petat canonicam sibi purgationem indici; omnia, quæ superius dicta sunt, obseruari debent, ea ratione: quia cum processus meritis, aut pœna extraordinaria plecti,

 aut

aut pœna extraordinaria plecti, aut canonicè purgari debeat: canonica sibi purgatio à iudice indicatur, ac peragatur, vel ex officio, vel ad purgandi ipsius instantiam, eodem ritu, ac modo indicenda, & peragenda profecto est.

Decretum autem illius indicendæ poterit hoc modo formari.

Forma Decreti pro indicenda canonica purgatione ad instantiam purgandi existente processu.

43 NOs D. A. Prior &c. Cum ex meritis processus coram nobis, discretisque nostris fabricati contra D. N. de, & super tali delicto, de quo idem fuit accusatus, ipse neq; confessus, neq; conuictus plene repertus fuerit: sed tantummodo vehementer suspectus; ad huiusmodi suspitionem tollendam dictus D. N. multoties petijt, ac institit, vt sibi canonicam indiceremus purgationem. Quare huiusmodi importunitate moti. Tibi præfato D. N. in præsentia nostra constituto canonicam indicimus purgationem, &c. vt supra *n.* 35.

In sententia quoq; siue absolutoria, siue condemnatoria, canonicam illi purgationem ad ipsius instantiam, petitionemue indictam fuisse apponendum est.

44 † Quod si posteriori de causa motus canonicā sibi petierit purgationem indici, nullo videlicet contra ipsum existente processu; aliter procedendum esse censeo, *arg. cap. cum in iuuentute cit. §. cæterum,* ac eorum, quæ superius à nobis dicta sunt hoc eodem *cap. n.* 13.

Idcirco dato casu, illius indicendæ decretum sequenti modo formari vtique poterit.

Forma

Forma Decreti pro indicenda canonica purgatione ad instantiam purgandi nullo existente processu.

NOs D. A. Prior &c. Cum D. N. de tali crimine se apud Monasterij huiusce patres nouerit infamatum ; licet super eo nullam à quouis molestiam patiatur : quia tamen *cura illi de nomine bono* iuxta sapientis consilium est: multoties coram nobis comparuit, petijt, ac instititi sibi per nos propterea canonicam purgationem indici; vt hoc remedio ab infamia contracta liberararetur. Qui sæpe monitus à nobis cum fuerit de maximo periculo, in quem ex tali purgatione, si in ea deficeret, incurrere posset; in sua nihilominus petitione, instantiaq; perseuerare non destitit. Quare non iuris necessitate: sed petentis importunitate compulsi. Tibi D. N. quam petis canonicam indicimus purgationem coram nobis, discretisq; nostris per te cum tribus canonicis viris probis, ac fide dignis, qui vitam, & conuersationem tuam probe nouerint, peragendam : quatuor proximorum futurorum dierum terminum tibi assignantes, intra quem, cum tibi libuerit, purgare te poteris. 45

Dat Bononiæ in Monasterio nostro S.S. die 6. Decemb. 1612.

Cum autem purgatus fuerit, pro illo patentes literę innocentię ipsius declaratoriæ poterunt hoc modo formari.

(?)

Forma Patentium litterarum pro voluntarie purgato nullo existente processu.

46 NOs D. A. Prior &c. Vniuersis præsentes litteras inspecturis, atq; lecturis salutem in domino. Regulares personas in Dei sortem electas, & à sæculi coinquinationibus segregatas nedum à crimine: verum & à criminis quoque suspicione esse decet immunes, dicente domino. *Sancti eritis quoniam ego sanctus sum.* Propterea cum D. N. Monasterij nostri canonicus, & sacerdos apud eiusdem Monasterij Patres de tali delicto infamatus fuisset, neq; aliter dictam infamiam à se tollere posset; multoties à nobis petijt, ac institit se iuxta canonicas sanctiones purgari, cuius importunæ assentientes petitioni, canonicam ei purgationē indiximus, qua cū optimè, plenè, atque perfectè sese purgauerit, illum iuxta canonicas easdem sanctiones à tali delicto, de quo infamatus fuit, declaramus fore, & esse immunem, neque illi diffamationem huiusmodi officere aliquo modo posse, aut debere.

In quorum fidem, &c. Dat. Bononiæ in Monasterio S. Saluatoris die 8. Decemb. 1612.

(·.·)

F I N I S.

INDEX RERVM MEMORABILIVM LOCVPLETISSIMUS.

Ante

B

C

Collatio

Earum

INDEX.

Falsi

Fuga de-

G

H

I

INDEX.

Infamia

INDEX.

Infamia

Infamia

Fuga de-

G

H

I

Infamia

INDEX.

INDEX.

Iura

L

Nomi-

O

P

Q

R

Eorum

INDEX.

S

INDEX.

Testes

INDEX.

V

FINIS.